ANUL VIII. - No. 365 | 7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA / 14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE | Duminică, 4 Decembrie 1927

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888 1897 / CONST. MILLE 1897 - 1920

FONDAT în 1893

„Mari curtezane și vestiți libertini"

Ne-am deprins să credem că problemele sexuale nu pot fi expuse în public cu simplitatea și preciziunea cu care sunt expuse, de pildă, problemele sociale sau economice. Această credință greșită, cuprinzând problemele sexuale într'un văl de taină, a făcut ca ele să devină subiecte pornografice. Efectul este deci cu totul contrar celui urmărit de moraliști și de educatori.

Subiectele sexuale devin pornografice atunci când ele sunt utilizate de acei cari n'au alt scop decât să comercializeze o revistă sau o broșură așa numită „umoristică". Scrise numai cu aluzii, cu subînțelesuri, cu tălmăciri tendențioase și cu metafore grotești, subiectele sexuale atrag cetitori de toate vârstele. Tineretul e deprins repede să considere subiectele sexuale ca ridicole, rușinoase: despre ele nu se poate vorbi decât în patru ochi, iar publicațiile pornografice sunt trecute pe sub mână.

Astfel, funcțiunea cea mai vitală este trivializată printr'o morală fățarnică. Educația sexuală, care ar trebui să fie la baza tuturor celorlalte învățăminte, este atât de neglijată, încât efectele acestei ignoranțe nu întârzie să se ivească.

Intr'o serie de patru foiletoane publicate în „Adeverul literar și artistic" (No. 346, 347, 349, 351), am tratat chestiunea educației sexuale integrale, din punctul de vedere al eugenismului și al maltusianismului. Analizând opera lui Manuel Devaldès: **„La maternité consciente"**, am arătat că eugenismul este o știință a regenerării speciei umane prin limitarea și selecțiunea nașterilor, ceiace nu se poate face fără educație sexuală integrală, prin aplicarea „legii sterilizării" la cei cari sufăr de boli incurabile, pentru a evita eredităţile morbide. Mai e necesară o nouă morală, acea a maternității conștiente, femeile trebuind să devină un element activ în regenerarea speciei. Maltusianismul intervine în chestiunea aceasta cu așa numita „lege a populației". Limitarea nașterilor este impusă de mijloacele de trai. Suprapopulația înăsprește lupta pentru existență și astfel mijloacele pur eugenice nu sunt suficiente: — trebue să selecțiunea voită, în rânarea natalității celor inapți și limitarea nașterii celor apți în raport cu mijloacele de subsistență într'o regiune dată.

Am spus, în foiletoanele amintite că, dacă lucrarea lui Devaldès, care e scrisă simplu și limpede, ar fi publicată în marile cotidiane din toată lumea, s'ar produce o transformare a mentalității în ce privește chestiunea sexuală — și efectele s'ar vădi printr'o regenerare a speciei.

Aceleași motive ne îndeamnă să considerăm și lucrarea intitulată: **„Grandes prostituées et fameux libertins"** ca necesară pentru educația sexuală integrală. Există desigur o evoluție a moravurilor sexuale care, dacă ar fi cunoscută de toți, ar determina o schimbare a mentalității. Sexualismul n'ar mai fi confundat cu pornografia. Tainele genezice, nu vor mai fi subiecte de discuție lubrică și cauze de depravare fisică și morală.

***

Istoria faptului sexual a fost până acum păstrată în archive secrete. Puțini au cercetat aceste archive cu gânduri curate. Au căutat subiecte pentru broșuri licențioase și anecdote scabroase. Când cineva a cercetat însă aceste archive cu spiritul obiectiv al omului de știință care este totodată un luptător pentru liberarea socială, atunci a alcătuit o lucrare care aduce o lumină neașteptată într'un domeniu ținut în umbră. In această umbră mișunau toate erorile și toate monstruositățile. Și, iată că ele apar, nude, hidoase! Această apariție face să dispară atracția perversă, sugestia pornografică. Faptul sexual e situat în mediul istoric, politic, economic, etic sau estetic — și astfel sunt lămurite legăturile dintre sexualitate și celelalte fenomene sociale. Figuri sau fapte istorice, capătă semnificația lor deplină prin substratul lor sexual. Epoci întregi sunt caracterizate mai mult prin moravurile lor sexuale decât prin celelalte. Neron e un caz de patologie sexuală. Decadența imperiului roman e în legătură directă cu degenerescența și perversiunile sexuale. Unele acțiuni colective cari sunt neînțelese; unele personalități, cari se bucură de o glorie vagă, capătă prin faptul sexual o explicație definitivă.

Acesta e meritul lui **Emilio Gante,** un spaniol care a publicat în 1912 o serie de „caete" editate de **Salud y Fuerza.** Data: 1912, e o indicație că autorul n'a cercetat problemele sexuale sub influența psihozei de după războiul european. In 1922, **E. Armand,** un ideolog și combatant libertar, a început să traducă și să publice în revista sa **l'en dehors**, studiul lui Emilio Gante, sub titlul: „Grandes prostituées et fameux libertins". E. Armand, din traducător a devenit colaborator și, astfel, studiul a fost amplificat, îmbogățit cu date culese din archivele franceze. Incepând cu preistoria, studiul se termină cu „neliniștea sexuală" din zilele noastre. In 82 foiletoane ni se dă o frescă imensă unde faptele sunt lăsate să vorbească singure, cu brutalitate uneori, ceiace e firesc dacă ne gândim că ele erau ținute ascunse, ori pomenite cu scârbă ironică sau cu plăcere sadică.

Dela început, autorii țin să lămurească deosebirea dintre prostituție și libertinaj, pentruca expunerea lor să fie bine înțeleasă. Prostituția e „dragostea" care se vinde. Libertinajul e un fel de hipertrofie a plăcerilor trupești, dorința nesătulă a simțurilor pervertite.

După aceste definiții, bărbatul și femeia se prostituează atunci când își dau trupul din interese josnice, pentru a-și crea sau spori averea, pentru a avea o „situație socială". Cine se dă pentru un salariu sau pentru un cadou e în categoria prostituaților. Femeile sunt în general cuprinse în această categorie din cauza condițiilor lor fiziologice și psihologice. Pe de altă parte, în categoria libertinilor nu intră numai bărbații ci și femeile cari sufăr de turburările datorite exagerării apetitului genezic. Această exagerare duce la denaturări și la monstruozități sexuale cari fac ca libertinajul să pară mai odios decât prostituția.

Nu există granițe fixe între prostituție și libertinaj — și de cele mai multe ori, ele se confundă sau „devin complici". Astfel, bărbatul care dorește o femeie numai pentru a-și satisface instinctele denaturate, e un libertin; dar femeia care i-se dă pentru o anumită sumă e o prostituată. Nesăturata Messalina era libertină pentrucă frecventa o casă de prostituție; era și prostituată pentrucă primea să fie plătită. Cesar avea relații homosexuale cu regele Menalc; amândoi erau libertini, dar amândoi erau și prostituați pentrucă, prin relațiile lor nefirești, nădăjduiau să aibă și foloasele unei alianțe politice. Deasemenea, femeia văduvă ori divorțată, care atrage pe un bărbat, pentru a-și face o „nouă situație", este o prostituată; femeia bătrână care seduce pe un tânăr e o libertină, iar tânărul care are anumite avantaje din această situație e un simplu prostituat.

Prin aceste exemple, autorii au vrut să distingă două concepții pe cari mulți le confundă. Știind ce este prostituția și ce este libertinajul, cetitorul va putea urmări istoria sexuală a umanității pe care Emilio Gante și E. Armand s'au străduit s'o expună, după documente, în lumina adevărului. Cunoașterea motivelor reale, cari au determinat fapte numite pur și simplu „istorice", nu duce la o depreciere a lor. Unele glorii personale vor avea de suferit în urma acestor expuneri. Ceiace ar fi însă de reținut, ar fi modificarea unei mentalități nefaste care, ținând în umbră faptul sexual, a contribuit la pervertirea și exploatarea josnică a acestui act vital. Instinctul sexual trebue ferit de trivialitate și denaturare; acestea se afirmă cu atât mai „rentabile", cu cât ignoranța sexuală e mai riguros păstrată printr'o greșită educație. Adevărul nu poate fi dușmănit decât de acei care sunt și dușmanii progresului omenesc.

Iată de ce o lucrare ca „Mari curtezane și vestiți libertini" merită să fie cunoscută de cât mai mulți. O serie de extrase și rezumate va apărea în traducere, în coloanele „Adeverului literar și artistic".

EUGEN RELGIS

Cugetări

A fi neluat în seamă chiar de cei pe cari-i iubești, e cupa amărăciunii celei mai mari; de-aci purcede surâsul dureros pe care-l găsim pe buzele oamenilor mari, și nu-l înțelegem.

Amiel

Nu trebue să ne facem iluzii în această privință: durerile puse în versuri, sunt de-acum dureri potolite.

Ackermann

O mie de plăceri nu fac cât o durere

Petracra

A creia, iată mijlocul sigur de a scăpa de durere și de a-ți face viața ușoară. Dar spre a fi creator, e nevoe de multe dureri.

Nietzsche

Durerea e o funcție intelectuală cu atât mai perfectă cu cât inteligența e mai desvoltată.

Ch. Richet

Ideia de fericire e atât de nelămurită, încât cu toată dorința pe care o avem de a fi fericiți, nimeni nu poate spune cu precizie și fără a se contrazice ceiace dorește cu adevărat și ceiace vrea.

Kant

De multe ori fericirea e a face cu pasiune ceiace știi bine că faci din interes.

Stendhal

Omul cel mai fericit e numai acela care poate face o legătură între începutul și sfârșitul vieței lui.

Goethe

Toate fericirile se aseamănă, dar fiecare nefericire își are propria ei înfățișare. — **A.**

Tolstoi

Anastase Simu

Generosul donator al Muzeului ce-i poartă numele și în care a strâns cu străduințele întregii vieți o neprețuită comoară de frumos

Mina Bick-Wepper — *Natură moartă*

Amintirile Caterinei State

de CONSTANȚA MARINO-MOSCU

— FRAGMENT —

I

Tot ce trăisem în vacanța aceia, de Crăciun, fu roua și soarele, care hrănesc planta de abia sădită și lipsită de îngrijiri. In recreație sau Duminica, după masă, când mă duceam la Adeluța, de eram sau nu îndrumată spre amintirea acelor întâmplări, le istoriseam, pe toate, din capăt ori mă mulțumeam să-i spun, în treacăt, câte ceva ce-mi părea că uitasem în alte întâlniri.

„Las, că știu", îmi zise ea într'o zi, uitându-se, cu interes, în Atlas și întrebându-mă apoi de-mi făcusem hărțile pentru a doua zi... In scurtul timp petrecut în familia Deleanu, mă deprinsesem cu grija și cu atenția ce se arăta copiilor și lipsa acestei hrane o resimțeam acum cu atât mai mult, cu cât, prin fire, eram pe cât de înclinată pe atât de jinduită oricând. De un timp, Adeluța, prinsă cu totul de dragostea ei de învățătură și de cercetările ce făcea în cărțile cursului secundar, părea a nu mai asculta, cu drag, ca altădată, povestirile mele; și, fără să mi-o spună, mă încredințai într'o zi când, așteptând'o, ca de obiceiu, pe cerdacul casei noastre, o văzui trecând iute și cu ochii în pământ.

— Nu vii pe la mine, Adeluțo?

— Ce să fac?

— Să mai vorbim.

— Să-mi spui iar tot ce știu pe de rost?

A doua zi chiar mă mutai în banca din fund, lângă Morgenstein Sara, o fată blândă și liniștită, care în timpul explicațiilor îmi dădea ades, pe sub bancă, roșcove, zahăr de ghiață și fascicole din romanul „Haiducu Iancu Jianu" din care, în recreație, îmi povestea, uneori, cu atâta amănunțime și atât de viu, încât mi se întâmpla să intrăm în clasă ori încântate de isprăvile banditului, ori plângând de nenorocirile lui. Morgenstein Sara asculta cu plăcere istorisirile mele citite în cărțile lui Moșu Costică și repetate ei fără de greș. Iar câte odată când supărările ce mi le pricinuia mama, erau covârșitoare și-mi stângeau orice poftă de vorbă, necum de istorisiri. Morgenstein Sara mă prindea pe după gât, mă ducea în fundul ogrăzii și dându-mi câteva acadele lipite între ele ca un bulgăre de omăt colorat, îmi zicea:

— Iaca ț'am adus ceva. Și hai să stăm de vorbă ,să-ți treacă supărarea.

— Nu-s supărată

— Ba ești. Las'că te-am văzut eu; azi dimineață ai venit cu ochii roșii. Iar te-o ocărât mama matale?

— Iar, puteam eu de abia răspunde și isbucneam în plâns, ținând bomboanele, ca un pietroiu, în mână, pe când ea desfăcea hârtia boțită, îmi ținea capul, îmi înfunda gura și mi-o astupa cu palma ca să se încredințeze că le mănânc.

— Știi ce, Tincuțo, după clasă ai să mergi la noi; o făcut, azi, mama, coilici 1) proaspeți și i-am spus să pue zahar mai mult că așa-ți plac matale, mai dulc'

— Nu merg, Sara, că mă bate mama.

— Las'că n'are să te bată. Am să mă duc pân'la mata acasă și ai să spui că mergem să ne cumpărăm hârtie pentru hărți și eu știu să aleg din ce bună; și atunci mama matale, are să ti lese. Și noi atunci avem să stăm la noi di vorbă și mama are să ni dee ceai cu coilici proaspăt... Vrei?

— **Vreu.**

Purtarea Sarei mă împăcă și așteptarea unei clipe, de altă viață, mă înveseli chiar. Și când sună clopotul de „ieșire" dădurăm buzna printre eleve ca să nu mai pierdem nici un moment și, ajungând în fugă acasă, Sara vorbi mamei într'un suflet.

— Am venit, cucoană, să vă spun că o zis domnișoara să ni cumpărăm hârtie bună pentru hărți... Și o zis să aleg eu, că Tinca... nu știe cari-i ace mai bună.

— Bine, să meargă, da să nu stee mult.

— Nu, numai atâta cât avem să căutăm la Manolescu, la Ivanov și poate că avem să găsim, tocmai în capu târgului, la dugheana care s'o dischis acù. Are voie să meargă pi la toate dughenile?

— Da.

Mama îmi dădu doi gologani și, de mână cu Sara, ieșirăm în ogradă pufnind de râs. Un simțimânt, nou și plăcut, îmi da libertatea, atât de îngrădită, a acțiunei mele. Ulița târgului iera parcă mai largă și mai frumoasă, chipurile Evreilor pe care-i cunoșteam și dintre care unii mă salutau surâzând, mi se înfățișară mai blânde ca altădată și arcadele vechi și albăstrii ale dughenei Chivei Morgenstein îmi

1) Pânea evreiască de Sâmbătă.

Continuare în pagina II-a

părură a fi, în seara aceia ca nişte portale de castel fermecat. In dugheană, lângă tejghea, Chiva Morgenst în cântărea grăbită, unui cumpărător, boiele de tot felul şi, când mă văzu intrând, mai puse o mână pe deasupra şi se repezi să-mi deschidă uşa odăei, din fund, în care pătrunsciu cu acea condescendenţă ce-i trezi ă în faţa unor oameni, de chiar purtarea lor.

— Poftim, poftim, duduie. Mă invită Chiva, salutând adânc, ungând clanţa uşei cu roşul de pe mâni şi uitând apoi cu totul să primească plata cumpărătorului, căută, cu ochii, locul cel mai bun din jurul mesei, pe care se grăbi să aducă sfeşnicul cu lumânări, ce ardeau pe un scrin.

„Sara, di ci nu mi-ai spus că ai s'aduci pi duduia? Mi-i şi ruşine că m'o găsit aşa... Da ci si facem? Noi, negustorii, n'avem nici timp să ni închinăm... Iaca, acuşi intrăm în Sâmbătă şi eu trebuie să vând. Ci să facem?

„Madamă Chivă, eu mă duc", auzii spunând prin intredeschizătura uşei.

— Vai di mine! Iaca l'am uitat, bată-l norocu să-l bată... zise Chiva, — şi, mai spunând ceva în evreeşte Sarei, se strecură iar în dugheană.

Odaia, rânduită şi curată, avea, în aşezarea ei, ceva cu totul deosebit de ceiace eram deprinsă să văd în casele Românilor şi chiar în ale celor două familii evreieşti, unde ne duceam din când în când. In lungul paturilor erau aşezate perini mari ce le înălţau deasupra tăbliilor de lemn lustruit; cuverturi galbene, prin a căror împletitură se străvedea matasa persiilie acopereau Kilota 1) şi atârnau până aproape de podea. Pe un scrin de lemn, închis, sclipeau sfeşnice, vase şi linguriţe de argint, alături de un samovar de alamă, ce se întrecea în înălţime cu un candelabru al cărui picior de piatră verde, sgâriat în vinele mici şi roşii, părea a sângera. Covoare cu lei, cu tigri şi cu turcoaice adormite, acopereau pereţii, iar pe dulap, sub un şervet, alb şi curat, stau înşiraţi colilici proaspeţi, care răspândeau miros plăcut de săcărică, de chimen şi de aluat copt. Sara întinde pe masă un patrat de pânză ale cărui margeni de dantelă sunt grele de struguri croşetaţi şi, grăbită, aduce ceai şi felii de colici rumen şi mai dulce ca ori când. Madama Chiva, legată la cap cu un bariz de mătasă, îmbrăcată într'o rochie închisă şi dinainte cu o pestelcă de satin negru, vine surâzând spre noi şi, aşezându-se în cellalt capăt al mesei, îmi spuse blând: „Tare mă bucur, duduie, că aţi vinit pi la noi. Sara noastră o vrut di mult să vă poftească, da n'o îndrăsnit şi-i părè rău când vidè că vă duciţi numai pi la Gropper şi pi la Iosefsohn. Dă, aceia îs di familie şi-s bogaţi, au salon şi am auzit că Iosefsohn o adus pian di la Ieşi... Noi avem negustorie mică; ia aşa ca să trăim di azi pi mâni..."

Nu ştiu ce să-i răspund şi parcă mi-i ruşine să tac. Strivesc strugurii dantelei şi, gândindu-mă o clipă, îi spun:

— Eu n'am venit pentru că nu m'o chemat Sara, până acum.

— Aşşşaa? Di asta n'aţi vinit? Iaca, di acu înainte, Sara are să vă poftească mai des şi chiar, la Purim, să nu vă duceţi aiurea; să viniţi la noi, că are să fie tare frumos, zice madama Chiva, sculându-se şi, netezindu-mă pe cap, trece dincolo în altă odaie, unde, prin crăpătura uşei, o văd aprinzând într'un sfeşnic, mai multe lumânări.

— Chiar aşa, Tincuţă, la Purim să nu te duci nici la Goldner nici la Iosefsohn. Să vii la noi şi să ne îmbrăcăm cu rochiile mamei şi să mergem la Moses şi la Finkelstein; aiurea nu; că, ştii mata, pi acolo vine toată lumea... Şi mama nu-mi dă voie să mă duc.

Văd întunecându-se, prin geamurile acoperite cu dantelă sinilită şi întărită de crohmală; mi-i grijă de întârziere; Sara pare a-mi ghici gândul şi-mi spune încet:

— Di acu să mergem. Iţi dau, din dugheană, două coale di hârtie ca să le arăţi mamei matale şi, din cei doi gologani să-ţi cumperi bonboane de la Ivanov.

. . . .

Acasă găsesc mişcare neobişnuită; moş Constantin — puşcaşu — înconjurat de puşti, freacă şi unge ţevile cu un oloiu galben, ce miroase a sâmburi amari. Mama pare că nu mă vede şi dă înainte, bucătăresii, ordine să frigă curcani şi să facă plăcinte „cu poalele 'n brâu", iar tata prin ogradă adună copoii, le asvârle, departe, mingi de buci şi le tot spune: „Medooor, Cezar, Mândra, aport... apooort". Cânii hămăie, se reped, uşori, în troienile de omăt şi, cât ai clipi, aduc săltând, mingile şi le ţin în bot până ce le ia tata, începând, de câteva ori şi cu alţii, acelaş joc.

— Da' de ce te joci cu ei aşa, tată?

— Ca să-i mai desmorţesc. N'am mai fost la vânătoare di la prepeliţi şi s'o îngrăşat cânii şi, iaca, Fulger o şi uitat să aducă 'n bot...

De pe cerdac, mama se uită lung şi-mi strigă: „Da' tu n'ai nimic de învăţat astăzi? Până acu ai bătut uliţa şi 'n loc să-ţi faci lecţia, caşti gura la câni".

Mă duc în odaia mea şi, cu Istoria Românilor, deschisă 'n faţă, mă gândesc la Sara, la madama Chiva care-mi vorbise atât de blând, la paturile înalte şi la perdelele albăstrii şi adorm, îmbrăcată, căutând să-mi închipui cum are să fie, peste o lună, când m'oiu îmbrăca în rochia madamei Chiva şi m'oiu duce pe ascuns la Goldner şi la Finkelstein...

. . . .

Se lumina de ziuă când auzii sgomot şi vorbă în ogradă. Pe masa din sală sfârâia samovarul încunjurat de pahare multe, de sticle şi de farfurioare cu peşte, cu jambon şi cu brânză.

— Ii gata? — Intrebă tata deschizând amândouă uşile pe care intră un val de frig şi mă alungă departe, într'un colţ, după sobă.

— Ce tot încurci lumea pe aici? Hai, du-te şi stai dincolo, până or pleca vânătorii.

— Lasă-mă, mamă, să mă uit şi eu...

— La ce să te uiţi? Ce, aici-i panoramă?

— Să văd şi eu odată cum îs vânătorii.

— Stai acolo. Da' să nu cumva să te fâţii printre oameni. Auzi?

Mama nu-şi terminase încă vorba, când pe uşa sălii intrară, deodată, mai mulţi domni îmbrăcaţi în haine groase, cu gulere de blană înalte până 'n urechi, cu ciubote de piele galbenă strânse, ca nişte mănuşi, până sus la genunchi şi încinşi în brâie late, de piele, în care se vedeau, ca banii de aur, funduri de cartuşe, aşezate la rând. Pe după gât aveau trecute curele de care spânzurau tăşti mari de piele. Toţi domnii aceia vorbesc laolaltă, într'o limbă stricată, unii se aşează, strâmb, pe scaune şi alţii mănâncă şi beau ceaiul în picioare; cânii se gudură hăpăind coji de pâine şi în sală miroase a vulpe, a ceai şi a ciubote de iuft. Vânătorii strânşi în sănii aşteaptă la scară şi tata vine în fugă şi spune grăbit: „Iaca, mi-am uitat flueru. M'am întors din drum; azi nu-mi merge bine".

Săniile, se înşiră pe drumul alb şi neted şi cânii, în urmă, se hîrjonesc, aleargă şi se pierd în ceaţa deasă a dimineţii de iarnă.

— Mamă, di ce vorbeau domnii ceia aşa de rău româneşte?

— Is Nemţi şi Polonezi di la gară.

— Şi-s vânători buni?

1) Pernă lungă de puf.

— Nu ştiu. Lasă-mă 'n pace că n'am grija asta...

Se întunecă şi tata nu s'a întors încă de la pădure; o grijă mă cuprinde şi cuvintele cari le spusese la plecare, îmi răsună parcă până 'n suflet. Pe furiş mă strecor afară şi ascult. Aud un lătrat de câne, fluerut trenului din vale, pasul vătuit al unui cal pe omătul moale, dar nici un zuruit de zurgălăi nu se simte măcar în depărtări.

— Da' oare ce să fie de nu vine Costache? Pare a întreba mama, toate lucrurile din casă, numai pe mine nu. Şi fumând ţigară după ţigară, iese pe cerdac, intră în casă, se uită la ceas şi, intredeschizând necontenit uşa, ascultă. Stau ghemuită într'un fotoliu de paie şi în mintea mea se perindă, ca şi când le-aşi avea sub ochi, nenorociri grozave. Văd pe tata lovit; şi, susţinut de alţii, îl văd suind scara şi parcă îl aud gemând. Frica îmi întunecă văzul, mă amorţeşte şi de abia zăresc pe mama ieşind iar pe cerdac.

— Vine Costache, iaca vine, se aud săniile", îmi spune ea întorcându-se grăbită în casă. Nu mă pot desmorţi; mi-i capul greu şi trupul parcă mi-ar fi muşcat de furnici. Pe uşa deschisă 'n lături intră tata, tăcut se aşază lângă masă şi, fără a se desbrăca, îmi spune:

„Tincuţă, sună să aducă o cană de vin".

Mama îl priveşte o clipă şi, sucind iute o ţigară, îl întreabă:

— Ce ai? S'o 'ntâmplat ceva?

— Nu, nu s'o întâmplat... răspunde tata, scurt, uitându-se în altă parte.

Servitoarea aduce pe tablă o cană plină cu vin, din care tata toarnă şi bea câteva pahare la rând.

— Da' ce ai? Spune odată. Ţi-i rău ori nu v'o mers bine vânătoarea?...

— Ba nu mi-i rău; da' mai bine nu mă duceam la pădure astăzi .

— Da' di ce?

Tata tace, pufneşte şi îşi toarnă iar vin. Din colţul meu, de pe scăunaşul lui Fifi 1),— îl observ şi bucuria că lui nu i s'a întâmplat nimic, îmi îndepărtează orice închipuire şi orice alt gând.

—S'or fi îmbatat Nemţii şi cine ştie ce-or fi făcut...

— Nu, nu s'o îmbatat. Eu, numai eu parcă am fost bat şi doar n'am băut.

— Cuconaşule, moş Gavril nu ştie unde să ducă iepurii şi vulpile şi cei doui lupi... zice servitoarea petrecându-şi capul prin intredeschizătura uşei.

— Să-i ducă la dracu... răspunde tata, scurt, turnându-şi iar vin şi, aruncându-şi pe un scaun căciula, îşi trece mânile prin părul sburlit şi rămâne pe gânduri.

— Da' spune, omule, ce-i! De ce stai aşa, ca bufniţa 'n laţ, şi de ce nu te desbraci?

— Parcă asta mi-i grija acu...

— Da' care alta?

— Ei... Când m'am întors din drum să-mi iau flueru, am spus eu că azi nu-mi merge bine...

— Da' de ce nu ţi-o mers, hai spune!

— De ce? Iaca ce mi s'o întâmplat: Ne-am dus bine; haitaşii, vre-o sută de oameni, aşteptau în pădure la cele trei fântâni. Noi am mers mult mai înainte şi, aşteptând să-i auzim, ne-am mai încălzit cu câte un gât de coniac. Când s'o apropiet haitaşii, ne-o vinit în faţă — parcă i-ar fi adus legaţi — doi lupi şi o vulpe. Eu am împuşcat un lup şi Mayer, mai de vale, spre Moţca, o împuşcat altu; lui Schiller, i-o vinit, la câţiva paşi, vulpea; şi mai încolo, afară din rând, o culcat şi Tarnowski pi a doua... Toate bune. Am dat oamenilor rachiu şi pâne, am gustat şi noi câte ceva şi cum se cam întuneca vremea, am spus Nemţilor: hai să ne scoborîm la rarişte; acolo ştiu că-s iepuri mulţi. Oamenii se duc înainte şi noi, scoborând încet, aşteptăm bătaia... De odată ne vin 'nainte puzderie de iepuri; atâţi ierau, că-i puteai împuşca fără să mai ocheşti. Cad vre-o opt de odată şi mai împuşcă Constantin, doi. Se 'ntuneca tot mai tare şi mă gândeam că hăitaşii din Conteşti, au de făcut drum lung până acasă. Sun din corn şi opresc vânătoarea. Ne aşăzăm pe nişte rădăcini, să mâncăm oleacă. Mai la vale, să fi fost aşa ca la două sute de paşi, aud hămăind straşnic; las Nemţii la masă, iau puşca şi mă scobor. La câţiva paşi de mine, să fi fost la 30—40 de paşi, Medor hămăiè şi se învârtè di jur împrejuru unui arin. Mă uit şi zăresc printre crengi ceva negru. Javra, urla înainte şi sta parcă să apuce... Ieu puşca şi... tranc! Aud un ţipăt de om şi nici nu ştiu cum ajung la arin, lângă care Ion Sârbu părea a fi mort, într'o baltă de sânge.

— Vai de mine! ţipă mama prinzându-şi capul în mâni. Vai di mine ce-ai făcut!

— Stai, ascultă, că n'o fost aşa. Sun din corn, se adună Nemţii şi, cum Schiller aduce întotdeauna tot ce trebuie într'aşa caz, dă omului ou nu ştiu ci pi la nas şi-l trezeşte. Sârbu, deschide ochii şi spune: „M-aţi împuşcat, mor". Mi s'o părut atunci că se învârtè pădurea cu mine şi n'am mai putut ţinè nici puşca în mână. Nu mă mai puteam mişca, înţepenisem. Nemţii l-au desbrăcat şi Schiller, care-i priceput şi a văzut multe di aestea, mi-o spus: „Rana e la picior şi nu-i gravă dacă e repede şi bine îngrijit". Omul se văita şi gemea de mi se rupè inima şi Neamţul îndesa cât putè în rană vată cu tinctură de iod. I-o amorţit durerea şi atunci l-am luat de jos, l-am învălit bine şi l-o dus Schiller, chiar acu la spital; pe el l-am trimes la doctor, cu un bilet de la mine, că el are să vorbească cu Pardini pi limba lui.

— Ei, ş'acu ce se face?

— Ce să se facă? Are să se constate cazul.

— Te dă în judecată şi de-o muri omu, ai să te vezi la Juraţi; şi de-a trăi şi a rămâne cu vre-o meteahnă, ai să-i dai bani, di câte ori ţi-o cere, toată viaţa...

— Ii dau, îi dau... numa' să trăiască săracu!

— Da, la urma urmei, ci eşti tu vinovat di s'a fi îmbatat şi o adormit acolo, lângă arin.

— Nu, nu s'o îmbatat, bietul om; ceilanţi se dusese înainte şi el se cinchise acolo, că iera dos.

— Da' di ci nu vorbè cu cânele, că nu s'ar fi întâmplat nenorocirea asta, di ci?

— Ei... parcă el, în grabă, şi-aşa cum stă, se mai putè gândi la una ca asta...

Toată noaptea aceia bău tata, cafea neagră şi vin şi a doua zi, des de dimineaţă, auzii în sală vorbă multă şi glasuri de străini...

— Da' ce, cucoani Costachi, am auzit în târg, că vi s'o 'ntâmplat ceva... Ii adivarat?

— Aşa-i, Burăh, ieri, la vânătoare, am împuşcat, din greşeală, un om în picior, spuse tata, cu glas zugrumat.

— Ei şi ci? Di asta sânteţi aşa di supărat? Da' ci, parcă aţi vrut să-l împuşcaţi? parcă asta nu s'o mai întâmplat şi altora şi, la urma urmei, di undi să ştie că chiar dumneavoastră l-aţi împuşcat? Ci? parcă iara scris numele dumneavoastră pi glonţu cari i'o intrat în picior? îşi dă părerea Şapsa Grünstein.

— Ei, ci spui tu, Şapsa, şi ci ştiu eu... L-am împuşcat, eu l-am împuşcat, pentru că eu singur am tras în arin.

— Da' cini o văzut când aţi tras? Adică, la o vânătoare, undi tăţi împuşcă, numai glonţili dumneavoastră era să se ducă drept la copac?

3) Căţeluşa noastră.

— Inţelege-mă, bre omule, acolo nu ieram dicât ieu şi bietu om...

— Da' ci, nu să pute să mai fie şi altul pi care nu l-aţi văzut dumneavoastră? întreabă Kofler, încăpăţânat.

— Nu mai iera nimene. Haitaşilor le dădusem drumu; se dusese la vale şi ieu rămăsesem, cu Nemţii, în deal...

— Da' dici o stat omu, în dial, dici nu s'o dus şi el di vale; a fi fost bat... Şi dumneavoastră dici să fiţi vinovat dacă ştiieţi că pi acolo nu mai ieste nimene, di ci? reia Burăh, convingător.

— Pentru că, fără să mă gândesc oleacă şi fără să ieu sama, am tras acolo unde bătè cânele şi undi mi s'o părut că iera vulpea în arin.

— Apui, aşa spuneţi. Dacă vi s'o părut, di ci aţi fi vinovat ?

— Di răul care i l-am făcut omului.

— Am auzit că nu-i chiar aşa di rău, că ari să-i treacă...

— Să dee Dumnezeu.

— Şi dacă nu-i trece di tot şi rămâne şchiop, aveţi să-i daţi bani ?

— Ii dau, Şapsa, cum să nu-i dau...

— Da' el are să vă ceară şi are să steie cât a mai trăi, pi prispă şi pi cuptior.

— Ce să-i fac? Ciasul cel rău...

— Vai di mini ! coane Costache, dumneavoastră vă judicaţi mai rău dicât procuroru di la tribunal. Eu aş zici să vă duciţi la advocatu Negrea, di la Deleni, să-i spuneţi di afacerea asta şi sâ faceţi aşa cum v'a învaţa el; că altfeliu noi ni temem să nu vă ieie omu ceala, şi salteua di pi pat... Aşa vă sfătuim noi.

— Ci să mă sfătuiţi voi, nu m'ar lasa inima să fac.

— Ei... ci sâ faciţi? Dacă credeţi că aşa-i bine, ci are să fie dacă aveţi să-i daţi, acolo, câtiva mii di franci; di asta n'aveţi sâ sărăciţi dumneavoastră, cucoani Costache! încheie Evreii şi golesc sala, gesticulând şi vorbind iute şi tare, în limba lor.

In ziua aceia, spre seară, tata chemă vatavul şi-i ordonă să încarce trei saci de popuşoiu şi doi de grâu. Madama Roza, scobori, din pod, o jumătate de porc afumat şi-l văzui pe tata, când punea într'un plic, câteva hârtii albastre şi-l dădu vatavului, şoptindu-i ceva.

— Di acu ai să iei casa din cheutori şi ai s'o trimiţi lui Sârbu. Invaţă-i aşa că n'ai să te mai mântui... zise mama, izbind uşa şi ieşind în sală.

— Tiii, Anicuţă, di ci te mai pui tu pentru aeste, când îi vorba di viaţa unui om? Să se îndrepte, asta-i tot.

— Şi dacă s'a îndrepta şi ţi-o tot cere...

— Nu face el una ca asta, că-i om de treabă, îi doar gospodar din sat.

— Bine, bine, om vidè... Tare mă tem că au să aibă jidanii dreptate...

. . . .

Trecuse vre-o două săptămâni dela întâmplarea aceia; în casă auzeam vorbindu-se de însănătoşirea lui Sârbu, şi într'o zi, când trecu doctorul, prin faţa porţei noastre, se opri şi spuse mamei, mulţumit:

„Serb, nu ma est bolnav; el pote merje ben, numai forte pusin schiop, treb ma sta un septamân pi loc; apoi pote lucra tot".

Şi, în aceiaşi zi chiar, când tata trimise carul să-l ia de la spital, o femeie rău îmbrăcată şi cu barizul tras până sub nas, veni în iis în sofragerie.

— Săru' mâna, cucoane Costache.

— Aa! Ce mai face Sârbu? Mi-o spus domnu doctor, că di acu nu mai are nevoie di spital. Să mai stee liniştit o săptămână şi pe urmă poate umbla.

— Vai di mini!, cucoane Costache, aşa o zis domnu doftor?

— Aşa.

— Da di undi. Iaca, acu, când l-am suit în car, doi l-o adus pi subsuori şi să văita, ghietu omu meu, di mi să rupè inima... Dă, s'o dus şi el la vânătoarea ceia, de n'ar mai hi fost, om întreg şi sănătos ca un stejar şi iaca... acu îl aduc acasă în cârjă... A trăi el cât a trăi, până ci tot din asta i s'a trage moartea; da' om cum iera el n'a mai hi cât lumea... Iacă, acu, când s'a desprimăvăra, pi cine să trimăt la arat? Eu nu mă pot duce, că n'am cu cine lasa copchiii şi di el, săracu, olog cum îi, cine să cate?

— Da' nu ţi-am spus, femeie, că el îi îndreptat şi are să poată munci?

— Vai di munca lui, cucoane. Eu una aşi hi fost mulţămită să-l hi străns Dumnezeu, că nu-mi mai băteam capu cu neputinţa lui....

— Ei şi ce vrei?

— Să ni mai ajutaţi cu cât va lasă inima, că mare greu ni-i di când s'o întâmplat asta...

— Bine. Du omu acasă şi mâne, poimâne, oiu mai trimete câte ceva...

Şi aşa, lungă vreme veni femeia aceia cu ochii răi şi cu barizul tras până sub nas şi se tângui, până ce, într'o zi, mama îi spuse, hotărît:

„Am să vin, acolo, cu doi doctori di la Ieşi şi dacă or vidè că spui minciuni, are să fie rău de tine".

De atunci, Sârbu fu văzut pretutindeni la lucru şi ridicând adeseori, Duminica, dealul Solomenilor, într'un pas cu oamenii tineri din sat.

(Urmează)

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

BIBLIOGRAFIE

G. Bărgăuanu" „Pământ şi soare" versuri. Editura Viaţa Românească. Iaşi. Preţul 80 lei.

A. Dominic: „Clopote peste adâncuri": Versuri. — Editura „Poesis". Preţul 80 lei.

A apărut în editura „Cartea Românească", Bibl. „Cunoştinţe Folositoare", Preţul 5 lei :

Dr. M. Căbănescu : Ficatul, pancreasul şi boalele lor;
N. N. Botez: Electroliza şi electrochimia;
G. A. Florea: Industria materiilor colorate;
Lt. M. Zapan: Fotografia;
Nicolae Orghidan: Ţara Bârsei;
V. Ciurea: Vechiul ţinut al Sucevei.

Bucura Dumbravă : „Ceasuri sfinte", Edit. „Cartea Românească", Ed. II (cu un fragment din volumul II), Bucureşti, Preţul 90 lei.

Dem Gâlman: „Descătuşare", Sonete, — Tipografia „Geniului", Bucureşti, Lei 50.

La Critica, Anno XXV, fasc. VI, 20 Nov. 1927.
Mercure de France, 38-e Anée, No. 706, 15 Nov. 1927.
Radio, Anul III, No. 39—41.
Graiul românesc, Anul I No. 9.
Cosinzieana, Anul XI, No. 12.
Zorile, Anul VII, No. 4—5.
Cugetul liber No. 1 Noembrie 1927.

Interesantă
Distractivă Instructivă

Biblioteca „DIMINEAŢA"

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare— Lucrări originale şi traduceri din operele cele ma de seamă

AU APARUT PANA AZI APROAPE 100 VOLUME

No. 1. — Războiul balcanic de M. Sadoveanu.
No. 2. — Diavolul de I. Agârbiceanu.
No. 3. — Spitalul de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — Mâna Vrăjită, de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — Crima Lordului Arthur Savile de Oscar Wilde (trad. de Ion Popa).
No. 6. — Şeful gării de A. de Herz.
No. 7. — Lăcustele de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — Toamne de odinioară de Gala Galaction.
No. 9. — Fantezii humoristice de Edgar Poe.
No. 10. — Secretul lui Don Juan de Rémy de Gourmont.
No. 11. — Nuvele de Gh. Brăescu.
No. 12. — Viaţa lui Eminescu de Gala Galaction.
No. 13. — Adio de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — Xanthis sau vitrina sentimentală de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — La Montmorency de H. Sanielevici.
No. 16. — Imprumutul răposatei de Blasco Ibanez.
No. 17. — Domnişoara Roxana de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — Viaţa în armată de Anton Bacalbaşa.
No. 19. — Poeme de Ştefan Petică.
No. 20. — Zîna apelor de Bojena Niemţova.
No. 21. — Surpriza de J. Dongorozi.
No. 22. — Poveştile lui Hinu Ion de Sandu Teleajen.
No. 23. — Omul cu obrazu 'ncrustat de Jak London.
No. 24. — Flămânzii de I. Ciocârlan.
No. 25. — Lupii de Eug. Boureanu.
No. 26. — O sărutare de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — Homunculus de Al. Ciura.
No. 28. — Viaţa mea, povestirea unei ţărănci din Rusia de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa).
No. 29. — Prima Turcoaică de N. Batzaria.
No. 30. — Patru cuvântări de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — Paiaţenul de Hans Heinz Evers.
No. 32. — Faust, tragedie, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — Amintirile unui băiat de familie de I. Petrovici.
No. 34. — Tristan de Thomas Mann.
No. 35. — Amazoana, culegere de escuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — Laguna de Joseph Conrad.
No. 37. — Descântecul de I. Vinea.
No. 38. — Crainquebille de Anatole France (trad. de M. Carp).
No. 39. — Povestiri din Danemarca de Drachmann (trad. din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — In tren de H. Sanielevici.
No. 41. — Secretul contesei de Regnier.
No. 42. — Singurătate de I. Agârbiceanu.
No. 43. — Balzac şi Stendhal de Brandès.
No. 44. — Crima din str. Nopţii de N. Davidescu.
No. 45. — Livada de măslini de Maupassant.
No. 46. — Sărutul cel mai dulce de Septimiu Popa.
No. 47. — Din minunile instinctului la insecte de J. H. Fabre.
No. 48. — O mireasă la loterie de W. A. Hoffman.
No. 49. — Radeş de D. N. Teodorescu.
No. 50. — Werther de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — Domnul Şef de Adrian Pascu.
No. 52—53. — Profesiunea D-nei Warren de Georg Bernard Shaw.
No. 54—55. — Cum am ucis pe Rasputin de V. Purişkevici.
No. 56. — Nebuna de Octav Mirbeau.
No. 57 — Plăpumarul chior şi Taurul alb. de Voltaire.
No. 58. — Gazda cu ochii umezi de George Mihail Zamfirescu.
No. 59. — Către timpuri mai bune de Anatole France.
No. 60. — Nevinovata de Heinrich Mann.
No. 61. — Clacă şi Robie de I. Neagu Negulescu.
No. 62 — Odaia Ceasornicului, de Georges Duhamel.
No. 63 — O împuşcătură în ceaţă de Jens Peter Jacobsen.
No. 64. — Un şaizeci şi şasă,... de Şalom Alechem.
No. 65. — Livretul roşu, de Luigi Pirandello.
No. 66. — Familia Lewton, de H. Sanielevici.
No. 67—68. — Viaţa părintelui Vasile Fiveischi, de Leonid Andreev.
No. 69. — Văzute şi trăite, de I. Petrovici.
No. 70. — Drumeţul din Praga, de Guillaume Apollinaire.
No. 71. — Floarea roşie, de Voevolod Garşin.
No. 72. — In tinereţe sau la bătrâneţe, de N. Batzaria.
No. 73. — O lună de miere, de Israel Zangwil.
No. 74. — Patima iubirii, de Rabindranath Tagore.
No. 75—76. — R. U. R., de Carl Ciapek.
No. 77. — Crocodilul de Th. Dostoewski.
No. 78. — Micile ironii ale vieţii de Thomas Hardy.
No. 79. — Antigona, de Walter Hasenclever.
No. 80. — Un om sensibil, de Octave Mirbeau.
No. 81. — Viaţa şi filosofia lui Spinoza, de Dr. Ygrec.
No. 82. — Ochiul de Nichel de Tudor Teodorescu-Branişte.
No. 83. — Copilul minune de Thomas Mann.
No. 84 — Robii pământului, de Simona Basarab.

Preţul unui volum de 64 pagini Lei 6.—
De vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare.

Bugetul

Bugetul este baza statului şi a naţiunii. El se aseamănă cu Familia şi cu Biserica, fără de care, de asemeni, Statul nu poate să existe. Aş putea să-mi închipui barză fără cioc însă naţiune fără buget nicidecum. Bugetul e ca aerul: scoate aerul din ţară şi toate vieţuitoarele se vor prăpădi.

Inainte de-a fi fost lumea, era bugetul. Soarele pe lângă buget e un gologan, luna un bacşiş, stelele nişte mărunţiş. Când nu este buget nu este nimic, este haos şi este neant. In Sahara nu e buget şi nu e nimic, nici Cameră, nici Senat, nici guvern: e un întuneric adânc şi o pustietate fără margini. Numai acolo unde este buget cântă pasările, umbreşte pădurea şi se coc poamele 'n ramuri.

Dacă n'ar fi buget nu am avea nici vlădici, nici dreptate, nici prefectură, nici primărie, nici poliţie, nici jandarmerie; am trăi în sălbătecie. Nu-mi pot închipui calamitatea inexistenţei partidelor politice şi a marilor bărbaţi de Stat; totuş, primul efort al lipsei bugetului ar fi absenţa conducătorilor grupaţi în jurul unui ideal: nu-mi vine să mă gândesc. Nu am avea ingineri, arhitecţi, directori generali, sub-directori, specialişti, experţi, societăţi de asigurare, societăţi pe acţiuni. Viaţa ar fi o anarhie, fără jertfa pentru civilizaţie a tuturor oamenilor de bine şi a instituţiilor binefăcătoare întemeiate de ei. Să ştii că te scoli dimineaţa şi că te culci seara, fără să fii administrat; fără legi, fără impozite, fără control, adică desorganizat, viaţa nu ar prezinta interes. Pe când în regimul bugetului fiecare ins e fericit, căci numele fiecăruia este scris într'un registru, într'un rol, lângă o stampilă: Statul veghează asupra lui.

Statul îţi pune un sergent pe trotuar şi îţi dă voie să ţii servitori: poţi dormi liniştit. Când eşti din întâmplare asasinat în somn, bugetul prevede închisori şi temniţi grele, dacă asasinul e prins: bugetul nu merge până la garanţia că prinde pe asasin şi pe hoţ, preferând ca aceste unice exemplare de răsvrătiţi împotriva bugetului, să se denunţe singure autorităţilor în drept, bugetul mai rezervându-şi facultatea de a nu le crede pe cuvânt şi de-a le pune eventual în libertate. E poate unica lacună a bugetului. In schimb, bugetul compensează golurile, trimiţând la închisoare pe directorii de închisori. Iar ca lacună consecutivă, aş cita faptul că dacă un hoţ s'ar prezenta la un ghişeu de gară sau la o percepţie ca să fie arestat, casierii şi perceptorii l-ar lăsa să circule liber, bugetul fiind o instituţie de ordine precisă, care nu permite confuzia autorităţilor, producătoare de încurcături în scripte.

A! scriptele! cuvânt evocativ şi instituţie strâns legată de buget, romantism al finanţei şi poezie a ierarhiei. Inventatorul hârtiei a rămas o stârpitură comparativ cu inventatorul registrului, al repertoriului alfabetic, al dosarului, al corespondenţei, al rezoluţiei şi al iscăliturii. S'ar părea imposibil şi totuş se poate: pui una peste alta cinci sute de foi de hârtie egale; încă nu ai un registru însă registrul începe să se schiţeze. Le coşi: ai cotorul. Le numerotezi şi ai numerotarea. Cartonezi: ai registrul în piele şi pânză. Liniezi orizontal: ai ordinea numerică, numele şi pronumele. Liniezi vertical şi ai numaidecât rubricile. Apoi, totul se poate perfora! Şi rămâne loc şi pentru fantezie: o rubrică finală de reculegeri indică observaţiunile. Registrul e gata. Toate scriptele ţin de câte un registru şi registrele corespund unele cu altele, ca nişte ecouri, fiecare registru făcând menţiune de registrul precedent, dela un etaj la altul, dela un birou la alt birou.

La orele 10, primeşte domnul Secretar general sau domnul director general, pe directori. E momentul solemnităţii iscăliturii. Directorii poartă o mapă de caricaturişti subsuoară şi o conştiinţă riguroasă în mimica lor concentrată. Se săvârşeşte iscălitura. D-l Secretar general înmoaie tocul şi desinează un model de broderie ilizibilă, de câteva sute de ori, ritmic şi meticulos ca un acuarelist, dedesubtul unui text. Şi directorul calcă iscălitura cu talpa unui tampon de hârtie sugătoare şchiop.

Nu cunosc lucru mai frumos ca bugetul, care şi întreg şi împărţit, şi în proect şi cu excedente, ca şi deficitar, rămâne tot buget. Bugetul e un material ca marmura şi ca văzduhul; de ori unde iei, eşti sigur că ai luat, puţin sau mult, şi că ţii în mână sau în buzunar unul şi acelaş obiect. Dacă desparţi bugetul vei avea bugete şi dacă le reuneşti vei avea iarăşi bugetul. Partea e identică totului şi invers. Bugetul comunal se intercalează în bugetul districtului, acesta se intercalează în bugetul ministerului şi cel din urmă în bugetul Statului, care-i bugetul anului în curs.

Bugetul are o facultate proprie, cu totul specială. El poate fi când nu este şi poate lipsi când era. La strîmtoare, bugetul se poate împrumuta cu cifre, singurele articole care nu costă parale, şi pe care le ia din tabla lui Pitagora, născocitorul celui mai minunat mijloc de a înmulţi nimicul cu el însuş, obţinând cu toate acestea un rezultat. Se vorbeşte câteodată de excedente fictive. Ele nu supără pe nimeni şi din punctul de vedere financiar se aşează în ordinea speranţelor neobligate să se realizeze şi anume în registrul optimismului, care conservă sănătatea şi tensiunea arterială. Cu cât este mai fictiv un buget cu atât este mai util, din pricină că nu poate să fie furat. Căci uneori se vorbeşte într'adevăr, de furturi considerabile, care pentru o singură operaţie oarecare, se cifrează la circa una sută milioane lei. Din asemenea operaţii rezultă case de raport, fabrici, vile, automobile, cucoane: un comerţ prosper şi o diviziune a capitalului. Nici în acest caz nu se poate semnala o nenorocire. Intrucât lucrul se petrece întotdeauna exclusiv în trecut, putem privi viitorul în faţă liniştiţi şi cu încredere în bugetul următor. Dacă se va fura şi acela, lucrul cade tot în competinţa trecutului, căci va fi descoperit într'un viitor care va deveni pe nesimţite trecut simplu, trecut compus, imperfect şi mai mult ca perfect, adică un al doilea viitor, care iarăşi nu mai poate supăra pe nimeni şi trece din Stat şi din Buget în gramatică de-a dreptul.

Dragă nevastă, mă duc la consfătuirea majorităţilor. Am cumpărat o tabachere care când o deschid, face „miau", ca pisicile.

T. ARGHEZI

OLANDA

VIII

Ceremonie funebră.— Câteva ore la muzee

9 Iunie. Am asistat astăzi la funeraliile generalului Von Heutsz, fost acum cincisprezece ori douăzeci de ani, guvernator al Indiilor olandeze. In faţa marelui palat regal, pe Dam e o desfăşurare neobişnuită de forţă armată, adusă să încadreze parada. Trupe de infanterie europeană (destul de numeroase dacă ţinem seamă că efectivul întreg în ţară nu trece de 5 ori 6 mii de oameni. Pe străzi, în oficii, în cafenele şi restaurante aproape n'am văzut uniforme militare); infanterie colonială de indigeni din insule, mărunţi, cu uniforme caqui şi pălării de plută; marinari destui, în strae albastre şi vre-o zece ori doisprezece călăreţi — alcătuesc careul.

Fostul guvernator a răposat acum trei ani şi a fost înmormântat la Montreux. Zilele acestea guvernul l-a adus în patrie. I-au clădit un catafalc în una din sălile palatului. Şi toată lumea îl va petrece la cimitirul de est. Acolo îşi va isprăvi odihna într'un monument măreţ cu doi străjeri de stâncă albă la intrare.

Mortul se bucură — ca să zic aşa — de aceste onoruri ca unul care mai ales a comandat multă vreme armata de războiu din Sumatra, pentru supunerea indigenilor. A condus acum trei decenii campania dela Atjah. — războiu lung şi sângeros pentru a câştiga teritorii nouă de negoţ. Căci harnicii şi civilizaţii negustori din acest hotar al mării au găsit acolo, în regiunea equatorială, dincolo de Indiile engleze, mina cea mai bogată şi mai neistovită: mâna de lucru a malaezilor. Au rânduit deci ş'au gospodărit, între alte insule, şi marea Sumatră, teritoriu de zece ori mai întins decât Olanda ş'au silit pe indigeni să lucreze. Indigenii însă nevoind să lucreze nici pentru ei, nici pentru străinii albi, căci zeii-idoli se îngrijesc de dânşii caşi de paserile cerului, — armata civilizaţiei, condusă de generali iscusiţi şi ajutată de tunurile vaselor de războiu, a argumentat cu fier şi foc până ce nefericitele populaţii cu piele colorată au fost convinse, pentru propriul lor folos, dacă nu pentru fericirea lor. Ca un omagiu adus acestei operaţiuni teribile şi reprezentantului ei, au venit în Amsterdam la această sărbătoare funebră, şi soldaţi cu pielea maslinie. Ii văd uscaţi şi mărunţi, cu obrazurile triste, cu ochii neguroşi, visând la soarele strălucit din depărtata patrie. Asistă aici nepăsători, apar ca o inconşientă şi târzie mustrare.

Sună tobele şi piculinele marinei.

Sicriul de plumb a fost scos afară şi purtat pe braţe până la afetul de tun. Se înşiră în urma lui demnitarii, delegaţii felurite, îi onorează ultimul drum chiar prinţul consort.

E o ceremonie funebră ca oricare alta.

Pentru mine mai interesante sînt ordinea şi liniştea care domnesc pretutindeni, fără sforţare. Niciun individ, din imensa mulţime înţesată care asistă, nu trece cu un centimetru măcar de linia trotuarului. Prin piaţă, tramvaiele îşi urmează necontenit, din minută în minută, cursele lor. Nu se produc înghesuieli; nu s'aud răcnete; poliţişti nu se văd, — nici femei leşinate, nici copii striviţi. E o ceremonie impozantă totuşi, la care asistă tot Amsterdamul şi provincia în toate străzile cari răspund pe Dam şi la toate ferestrele tuturor etajelor, tuturor caselor care privesc asupra pieţei regale. Deasemenea lumea aşteaptă în toate străzile pe unde va trece convoiul, atârnată struguri la toate etajele şi masată pe toate trotuarele.

Ordinea şi rigiditatea aceasta au în ele răceală, dar au şi ceva măreţ, ca toate câte sînt statornic şi tare aşezate pe tradiţie, datini şi seriozitate.

S'ar putea răspunde că altul e caracterul poporului nostru şi acest caracter are în el tumult balcanic şi oriental. Niciodată ceremoniile grave ale ţăranilor noştri nu mi-au apărut balcanice. Mai de grabă le găsesc armonizate cu ceremonia aceasta severă de pe Dam. Imi explic: poporul cel mare e temeinic şi tare aşezat pe o tradiţie şi pe o rânduială a lui. Cealaltă ţară, a oraşelor, e nouă, factice şi balcanică. N'are seriozitate şi caracter.

Convoiul pleacă fără coroane, fără flori, fără simboluri, fără cor, fără preoţi. La înmormântările olandeze nu se văd niciodată semnele acestea fastuoase şi teatrale. La catolici, preotul apare în odăjdiile lui numai în ţintirim. Incolo morţii sînt duşi fără discursuri, cântece şi întârzieri la groapă. Convoiul generalului urmează linia sinuoasă a străzilor; coloanele de soldaţi se înşiră în linişte unele după altele; publicul priveşte placid şi cuminte.

La toate evenimentele însemnate ale vieţii omului, la primele clipe caşi după ultimele, la căsătorii şi la felurite aniversări, manifestaţiile aici nu se fac în public şi la lumină, — ci în cămin închis, în familia strânsă cu prietenii cei mai de aproape. Totdeauna aceste reuniuni solemne pun pe participanţi faţă în faţă cu gravitate şi cu haine negre călcate. Se firitisesc cu vorbe consacrate, îşi strâng mâna, se mişcă, revin după un ritual. Pe urmă se aşează la o masă îmbelşugată, unde stau îndelung, mănâncă teribil şi beau în aceiaşi măsură. Prin urmare şi la înmormântări prietenii şi neamurile se adună, strâng mâna celor neconsolaţi, spun cuvinte potrivite şi ştiute, îşi iau nişte mutre mai mult grave decât triste şi se aşează la masa copioasă, care apare ca un fel de scop suprem. Toate marile satisfacţii, bucurii şi întristări se încorporează într'un soiu de entuziasm al stomahului.

Viaţa în aer liber n'are aici amploarea din climaturile meridionale. Cerul e posomorât, natura uniformă, vânt mult, negură şi ploaie: omul a fost silit să-şi creeze un cămin prietenesc. Deci interiorul are toată preocuparea olandezului: jilţuri moi, foc bun, paturi largi, perne şi saltele de puf. Curăţenie şi confort — pentrucă altfel, în casele strîmte ca nişte cutii, nu se poate trăi. Bucătăria devine partea cea mai originală, şi la poporul de rând, cea mai frumoasă şi mai împodobită a locuinţii. — Mâncarea, consecinţă firească şi ea a tuturor acestor împrejurări, înlocueşte tot ce e la noi soare, azur, munte şi cădere de apă. Bucuriile dumnezeeşti au devenit în ţara negurilor, plăceri de un ordin ceva mai inferior, dar tot aşa de intense. Olandezii sînt renumiţi ca consumatori şi bucătăria lor e dintre cele mai bogate şi mai interesante. Tot şirul de hors-d'oeuvres, supe, peşti, entrées, fripturi, prăjituri, compoturi, brânze, fructe, etc., e servit pe feţe de masă orbitoare de albeaţă şi delicat împodobite, în farfurii fine şi cu tacâmuri de argint. Vorbesc de oamenii de mijloc, nu de cei bogaţi. Porţelanuri, faianţe, alămuri strălucitoare, oleiuri şi lacuri pe uşi şi ferestre, parchete ca oglinda — devin un complement necesar. Astfel confortul şi hrana au atins aici locul cel dintâi — şi banchetul devine sinonim cu eveniment.

Mihail Sadoveanu

Deci şi întristata adunare care urmează sicriul generalului va isprăvi prin a se aduna la o masă. In marginea gropii nu vor concerta preoţi şi coruri, nu se vor legăna lumini, nu vor vibra sunete de clopot. Unul dintre cei de aproape îi va adresa câteva vorbe de adio. Pe urmă îl vor încredinţa pământului şi se vor duce să mănânce cu tot ceremonialul necesar.

***

S'ar părea că e adevărată observaţia pe care a făcut-o cineva, care cunoaşte şi firea poporului nostru: Olandezul poate n'are în grad deosebit puterea de generalizare şi sinteză, care la latini e caracteristică —; aici omul e dispus să vadă mai mult amănunte şi nuanţe; de aceia e capabil să se concentreze îndelung asupra unei chestii unice şi să se specializeze. Iar din aptitudinea lui de a distinge în chip delicat nuanţele, rezultă acel simţ artistic ale cărul dovezi se pot vedea pretutindeni: în aranjamentul unui interior, în decorarea faţadei unei case, în priceperea de a forma o vitrină, de a preţui o antichitate ş'un tablou. Mai ales în ceiace priveşte pictura, lumea culturală de aici are o judecată ades fără greş ş'un gust sigur. Se pot găsi picturi de valoare în case modeste. Iar muzeele, aşa de pline de juvaere de artă, sînt necontenit cercetate de o mulţime care vine ca într'un templu, să-şi desfăteze sufletul şi ochii. Muzeele au aici un caracter quasi-religios şi mistic.

In Amsterdam, fireşte, sînt câteva muzee de importanţă osebită, care cuprind capodopere. Dar nu numai capitala are acest privilegiu. Şi nu numai Haga, oraşul de reşedinţă. Călătorul poate găsi galerii şi muzee vrednice de admirat şi în alte părţi: la Harlem, la Delft, la Utrecht, la Rotterdam şi în felurite alte centre provinciale.

E o întrecere în Olanda în privinţa asta ca şi în altele. Fiecare oraş are de pildă o prăjitură faimoasă — cu reţeta secretă — pe care o consumă alte oraşe, el însuşi preferând prăjiturile secrete ale altora, ceiace ajută foarte mult comerţul de prăjituri şi practica medicală.

Muzeele însă — fiecare oraş le preferă pe ale sale şi se laudă cu ele.

Ryks-Museum (muzeul statului) din Amsterdam, cu pânza aşa de celebră a lui Rembrandt *Rondul de noapte,* cuprinde aproape trei mii de alte opere însemnate de pictură din epoca de strălucire în Olanda a acestei arte. Muzeul Fodor, muzeul municipal, deşi mai mici, nu sînt mai prejos în privinţa comorilor pe care le cuprind. Tot pe acelaş plan stau muzeul Boymans din Rotterdam, muzeul lui Frans Hals din Harlem, Mauritshuis din Haga, — unde se poate vedea altă capodoperă a lui Rembrandt, *lecţia de anatomie* şi pânzele fără pereche ale lui Vermeer. Apoi muzeul comunal tot din oraşul de reşedinţă şi altele, în oraşe şi orăşele. Pretutindeni rămăşiţele marei arte din vremurile de expansiune şi glorie au rămas şi se păstrează cu pietate: încă una din dovezile că această mică ţară e totuşi o ţară mare. Şi pretutindeni arta nouă pare un produs curent şi normal al ţării — fără a se abate prea mult spre mode şi exagerări.

Nu e nevoe să ai o pregătire specială când intri în asemenea locuri sacre. Şi am simţit că nici vre-o prejudecată nu mă înrâureşte.

Intrând în sălile lui Frans Hals, la Harlem, după ce străbătusem mai mult c'o simţire de curiozitate alte galerii, m'am oprit instinctiv, ca şi cum luminile şi culorile m'ar fi strigat prelung. Aceiaşi chemare înfricoşată am avut-o şi când mi-au apărut brusc contrastele de lumină şi umbră ale lui Rembrandt la Haga şi Amsterdam, — ş'acea naturaleţă şi putere de viaţă care palpită încă în materia moartă, gradată şi nuanţată de ochi şi mâini, care demult s'au încorporat pământului, apoi, azurului şi soarelui.

Cum m'au atins în inimă aceste spectacole măreţe ca şi natura, n'a mai rămas în mine nici umbra celei mai mici îndoeli. Elucubraţiile picturiceşti ale generaţiei noastre, cubismul, futurismul, şi expresionismul, — caşi tovarăşele în ism, din literatură, — rămân nişte jalnice şi ridicole rătăciri, când nu sînt o dovadă directă de lipsă de talent.

Pictorul trebuie să râvnească a fi un concurent al lui Dumnezeu în febra creaţiei. Este o corespondenţă armonică în toată alcătuirea mea sufletească şi minunile vii şi etern schimbătoare care mi se arată. Câteodată le cuprind eu însumi în opera vie; câteodată pictorul îmi face o surpriză amicală şi'n acelaşi timp extraordinară.

Artele ar fi având nevoie de pregătire specială ca să le putem înţelege?

Ar fi trecut — şi'n muzică şi'n literatură — vremea artei facile şi trebuie colaborarea inteligenţei culticate ca să pot gusta o poezie ori o simfonie?

Desigur că trebuie colaborarea inteligenţei, dar în înţelesul că ea e prezentă totdeauna şi una cu sufletul; nu are rol să deslege probleme. Arta — caşi lumina, caşi căldura, caşi parfumul unei flori, caşi savoarea unui fruct, caşi voluptatea unui val ori a unei clipe unice — trebuie să se încorporeze nemijlocit şi imediat sufletului.

Raţionamentul şi filosofia vin după clipa de plăcere. Când se fac înainte — ca şi'n amor — sînt semne de neputinţă.

Ce poate fi între mine şi dihăniile urîte şi liniile absurde pe care unii au pretenţii să le aşeze, ca o creaţie nouă artificială ,alături de creaţia armonioasă în care eu însumi mă găsesc înfundat ca o picătură în ocean?

Acum nu mai presupun. Sînt sigur că avem de-aface cu cazuri de clinică în împrejurările cele mai rare şi onorabile. Obişnuit însă răbdarea noastră şi simplicitatea recidivistă sînt asaltate de şarlatani. Mai rămâne o categorie, care va beneficia de una din fericirile pe care le-a propovăduit Mântuitorul.

Adevăr zic vouă: nu-i departe vremea cînd arta cea bună va găsi iarăşi slujitori sinceri şi naivi. Numai aceştia sînt capabili să se jertfească pentru ea şi să moară săraci şi geniali.

Criza aceasta a artei nu-i cea din urmă şi omenirea a mai cunoscut-o şi altădată. In muzeele Olandei am făcut o baie de lumină, care m'a curăţit de toată lepra prezentului.

MIHAIL SADOVEANU

Georges Chennevière

Mort de curând de o boală de inimă contractată în războiu, poetul Chennevière capătă acum o consacrare pe care n'a căutat-o cât timp a trăit. Georges Duhamel a arătat înalta nobleţă a acestei figuri care nu e numai literară; înainte de toate, Chennevière era un suflet deschis la marea suferinţă omenească. El a strigat, în versuri cu profunde resonanţe, oroarea marelui măcel european şi a redat, în cuvinte car biciuesc şi ard, acea revoltă a sacrificaţilor pentru „idealuri" cari nu sânt nici ale stăpânilor.

Fisionomia lui Chennevière e mai complexă de cât pare. Intr'un studiu publicat în *Europe* (no. 59. Nov.), Chistian Sénéchal analizează opera poetului din alte puncte de vedere. „Tema dominantă a acestui ales al Morţii, este tocmai obsesia dureroasă a curgerii timpului şi pasionata nostalgie a reculegerilor unde se potoleşte şi se transfigurează dorul de veşnicie."

Tonalitatea unică, fundamentală a poeziei lui Chennevière este acea „nelinişte dureroasă a vremelniciei", care străbate ca un curent subteran toate poemele, chiar acelea în care cântă tinereţea şi viaţa nouă. Poetul nu se lasă înşelat de aparenţe fermecătoare. El caută eternitatea, în vălmăşagul clipelor; el caută luminiţele sufletului sub fastul culorilor şi al formedor.

Caşi tovarăşii săi adunaţi la acel cenaclu amical cu numele de „l'Abbaye", caşi Jules Romains, Duhamel, Durtain, Arcos, — Chennevière a cunoscut „misterul exaltat al prezenţei omeneşti". Trecătorul necunoscut e o lume de gânduri şi de sentimente care trebue descoperită. Peste tot şi în oricine, vibrează acea realitate permanentă pe care poetul o numeşte „suflet". Pentru dânsul, omul e prezent şi în acele singurătăţi în care realităţile se subtilizează, devenind amintiri. Amintiri cari îl apropie de eternitate şi potolesc acea dureroasă nelinişte în faţa nemiloasei destrămări a vieţii.

Poeziile de războiu ale lui Chennevière sunt menite să supravieţuiască operele retorice din aceiaşi vreme. Revolta lui nu e ideologică, iubirea lui pentru omenire nu e abstractă. El evocă oameni în carne şi oase, cu vicii şi virtuţi, ca să evadeze uneori „din închisoarea eului şi a egoismului". Poemele lui cuprind nenumărate figuri ale muncitorilor din străzi şi din uzini, din mine şi din biblioteci, unind pe oameni într'o fraternitate tolerantă.

In această epocă a şoferului şi a bancherului, când p poetul pur e uitat sau dispreţuit, Chennevière a primit, ca şi Peguy, lotul strivitor al sărăciei. A muncit, făcând acea gazetărie obscură, care roade şi desgustă. Dar a rămas independent, solitar, credincios poeziei unde a găsit, precum a scris unui prieten, „cel mai bun refugiu şi cea mai sigură dintre consolări". Volumele de versuri ale lui Chennevière sunt acum deschise de multe mâini frăţeşti. — E. R.

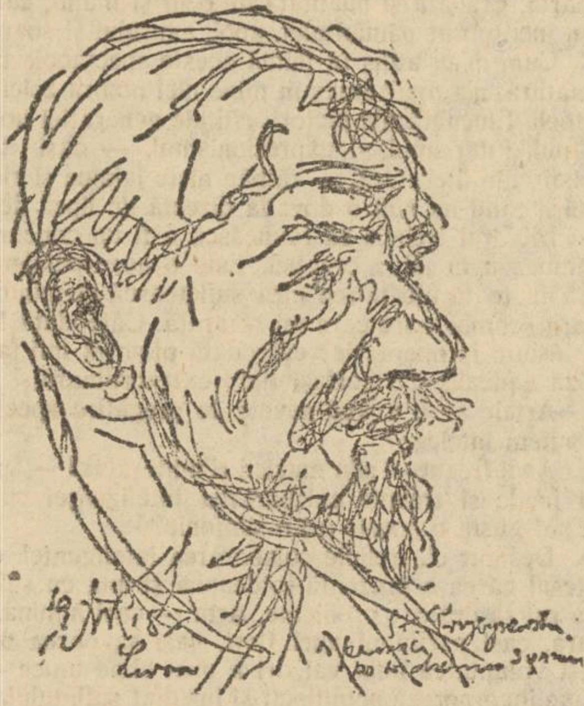
Stanislav Przybyszewski

O telegramă din Varşovia anunţă moartea marelui scriitor polonez Stanislav Przybyszewski*)

In generaţia scriitorilor poloneji, dela începutul secolului n'a fost poate nici un scriitor care să fi influenţat atât de puternic şi atât de adânc mişcarea artistică poloneză ,în ce priveşte conţinutul şi directivele, ca Przybyszewski.

In anul 1868, în orăşelul Inovroţlaw s'a născut Przybyszewski; şi în acest orăşel şi-a petrecut copilăria şi anii de şcoală. La 1889 el a venit la Berlin ca să studieze arhitectura la politehnica din Charlottenburg.

Mişcarea literară, începută în anii 1890 la Berlin, era în toiul ei. Hauptmann, Sudermann şi Ibsen, azi clasici, erau conducătorii curentului puternic al noii literaturi germane. Poezia Nordului începuse să pătrundă în toate cenaclele literare ale Germaniei. Işi făcuse apariţia Nietzsche cu puternica-i personalitate şi cu filozofia lui, îmbrăcate în forma cea mai expresivă a timpului. Muzica lui Wagner, cu ritmul violent şi furtunos, acaparase spiritele. Poeţii Nordului erau la modă, iar recunoaşterea lui Oscar Wilde era impusă de criticii germani cu o insistenţă care uimea pe Englezii. Genialul Brandes dădea directive literare, nu numai ţărilor scandinavice, ci şi întregei Germanii.

Stanislav Przybyszewski

In acest răstimp studentul polonez dela Charlottenburg a intrat cu tot focul temperamentului său în rândurile premergătorilor nouii Germanii literare, alături de Dehmel şi Schlaf cu care devenise prieten intim. Primele sale lucrări literare Przybyszewski, — influenţat de furtunoasa filozofie Nietzscheană, de ritmul metalic al fanfarelor lui Wagner şi numai puţin de esteticismul elegant al lui Oscar Wilde, — le-a scris în limba germană. Chiar dela primii paşi, el a fost recunoscut şi consacrat ca scriitor viguros, în care Germanii şi-au pus mari speranţe.

A debutat cu studii critice: „Psichologia Individului", „Schopenhauer şi Nietzsche" şi „Olaf Hansen". Au urmat apoi treptat poemele în proză şi romanele „Requiem", „De Profundis", „Homo Sapiens" şi „Copiii Diavolului".

„Homo Sapiens" cel mai mare roman al său oglindeşte teoria supra-omului, a intelectualului care se ridică deasupra învălmăşelii şi stă dincolo de bine şi de rău.

In „Copiii Diavolului" suflă vijelios, în ceaţă şi întuneric, fanatic şi strident, vântul răscoalelor poloneze şi a luptelor revoluţionare din Rusia.

Aceste din urmă scrieri au avut darul să provoace mari discuţii; ideile prea înaintate şi adese ori aparte ale autorului, care în tendinţele sale individualiste ajunge până la anarchismul lui Stirner, nu şi-au putut face drum; şi ecoul lor s'a stâns de vreme.

La 1895, Przybyszewski a părăsit Berlinul şi, după ce a călătorit prin Scandinavia, Franţa şi Spania, s'a stabilit, la 1898, la Cracovia.

Teoria „sufletului gol", pe care a propovăduit-o în pustiu la Berlin, a prins rădăcină în ogorul literar al Poloniei şi în jurul lui s'a adunat grupul de poeţi şi scriitori „Polonia tânără".

Piesele sale de teatru ca: „Zăpada", „Lâna de Aur", "Oaspeţii" şi „Mama" au avut succes nu numai pe scena poloneză. Ele au fost jucate la Moscova, Berlin şi Viena.

După proclamarea independenţei Poloniei, Przybyszewski s'a stabilit la Varşovia.

In ultimul timp şi-a scris memoriile din care n'a apărut decât volumul I şi care tratează despre începuturile sale din Germania.

F. DIMA

*) Se citeşte Pşibişévski.

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"

din str. Sf. Ionică No. 5

Recomandă: I. Kessel: *Nuits de princes*; Marce Proust: *Croniques, Le temps retrouvé* 2 vol.; Charles Normand: *L'Au-delà*; *Pierre Louys: PSYCHE*; Jacques de Lacretelle: *Lettres espagnoles*; Henri Delafosse: *Lettres d'Ignace d'Antioche*; Léon Daudet: *Le Napus, fléau de l'an 2227*; Eugène Le Roy: *Jacquou le Croquant*; Thomas Morus: *l'Utopie*; *Piontkowsky: HISTOIRE POPULAIRE DE LA REVOLUTION D'OCTOBRE*; Dr. Sicard de Plauzoles: *Principes d'Hygiène sociale*; *Bernard Shaw: BREVIAIRE DU REVOLUTIONNAIRE*; Upton Sinclair: *Le Roi Charbon*; Reiner Maria Rilke: *Les Cahiers de Malte Laurids Brigges*; André Suarès: *Portraits, Poète tragique, Sur la vie, Trois hommes*; Gontscharoff: *Oblomoff*; Jacq London: L'amour de la *vie*, etc.

LAROUSSE, HACHETTE, ALMANACH PAYOT pe 1928. — Reviste: *Nouvelle revue francaise, Mercure de France, Europe, Nouvelles littéraires, Les oeuvres libres, Viaţa Românească, Minerva, Cugetul liber, etc. etc.*

Lună nouă

După zilnica lui plimbare prin pădure, într'o dimineaţă de primăvară, Grigore Alexandru Milescu, om de aproape treizeci de ani, se dădu jos de pe cal cu o ciudată mânie în privire, urcă liniştit scara conacului, străbătu odăile scunde ale casei strămoşeşti şi oprindu-se în salonul cel mare, în faţa logofătului Mihail Milescu, bunicul său, ridică biciuşca şi-l lovi peste faţă. Zgomotul surd al loviturii pluti nelămurit în liniştea odăii şi cravaşa din mâna lui Grigore Milescu căzu ca în fundul unei ape adânci.

De pe chevalet-ul drapat într'o ţesătură brodată cu aur, bătrânul Logofăt se uita cu îndârjire spre acelaş punct nevăzut al odăii, neluând în seamă pe Grigore rămas în faţa lui vrăjit parcă de dunga lăsată de cravaşă pe luciul crăpat al vechiului portret.

Mâinile zugrăvite rămaseră cu aceiaşi prefăcută lene pe mânerele scaunului sculptat şi mătăniile petrecute pe după gâtul logofătului atârnară strălucind, în aceiaşi nemişcare.

Grigore Milescu rămase multă vreme în contemplaţia logofătului. In cele din urmă se aplecă după cravaşă şi aşezându-se într'un adânc fotoliu de piele, îşi aprinse cu oboseală o ţigară.

— De nouveau, Grig?

— Da, făcu semn din cap Grigore Milescu.

Nevasta lui zâmbea din uşă nedesluşit, ca totdeauna, Glumea? Era înspăimântată? Ochii ei prelungi ca de mongol rămâneau oricând pe jumătate închişi, cu o licărire gălbue sub genele răsfrânte.

Pot să scriu câteva scrisori fără să te deranjez?

— Te rog...

Strângându-şi kimonoul puţin desfăcut la piept, Olga Milescu trecu prin toată odaia cu pas lung, se opri puţin în faţa portretului biciuit şi se aşeză să scrie cu spatele întors spre bărbatul ei.

— Mi-e frig...

— Ca de obicei, răspunse Olga, întinzând mâna către soneria de lângă dânsa. Adu un pled pentru domnul, porunci ea servitorului. Şi dacă a venit vre-o telegramă, s'o aduci numaidecât aici.

— Telegramă? întrebă Milescu.

— ...Anton şi Elena. I-am rugat să telegrafieze dacă vin ca să le trimet trăsura la gară Dar Grig, mâinile tale sunt de ghiaţă. Dă-mi-le să ţi-le încălzesc.

Repede, cu îndemânare, Olga înfăşură pe Grigore în pled şi se aşeză lângă el cu zâmbetul de totdeauna.

— N'a venit nici-o telegramă, doamnă.

Cuvintele servitorului lăsară în urma lor un gol. Gândul Olghii străbătu câmpiile până la oraşul cel mai apropiat. Cât timp va mai rămâne singură cu Grigore?

— Te plictisesc? zâmbi el cu buzele subţiate de frig.

— Nu. Cum poţi întreba aşa ceva?

Olga ar fi vrut să izbucnească în plâns, să spulbere tăcerea aşternută la loc după fiecare cuvânt şi să ceară ajutor, ajutor ori-cui, împotriva lui Grigore. Dar răspunse liniştit: **Nu. Cum poţi întreba aşa ceva** şi ochii ei pe jumătate închişi, prelungi ca de mongol, zâmbiră mai departe cu o licărire gălbue sub genele răsfrânte.

In obrazul palid şi înalt al Olghii, ochii ei păreau străini, veniţi din alte timpuri şi de subt o frunte dintr'altă rasă, o frunte de tătar, joasă şi închisă peste gânduri ca un capac.

— Nu sunt ochii tăi, glumea Grigore. Când tu vrei să plângă ei surâd mai departe. Şi era adevărat. Rămâneau nepăsători, luminaţi lăuntric de aceaşi licărire crudă şi depărtată.

— Unde te-ai plimbat astă-zi, Grig?

Intrebare fără răspuns. Plimbarea lui Grigore Milescu era neschimbată. Nici-o putere din lume nu l-ar fi împiedicat să-şi îndemne calul către pădure. O lua în susul apei, pe dreapta, pe unde pajiştea se lasă până lângă râu şi în galop întins ajungea repede printre copacii împovăraţi de bătrâneţe. De-acolo poteca şerpuia printre trunchiurile cu coajă groasă ca pielea de pachiderm. Lumina oprită de frunzele înalte, plutea cu fluturări de mătase, lăsând jos trunchiurile şi poteca într'o penumbră mişcătoare.

Grigore descăleca apropiindu-se de copacii ucişi de umbră şi de rădăcinile copacilor bătrâni. Ii privea cu o nemărginită tristeţă şi'n cele din urmă încăleca gonindu-şi calul ca o stafie către casă.

— Unde te-ai plimbat astăzi, Grig?

Drept răspuns, Milescu murmură o frântură de gând:

— ...ucişi în umbră...

Olga îl ameninţă cu degetul:

— Iar, Grig?

Sigur. Mereu. Mereu la fel. Acelaş gând şi aceiaşi ură împotriva **lor.** Au luat toată puterea de viaţă. Toată. Şi lui nu i-a mai rămas decât faţa îmbătrânită înainte de vreme şi trupul îndată răpus de oboseală. In fiecare clipă teama de moarte. O, în schimb i-au lăsat închipuirea. O simte într'însul liniştită ca o boală ereditară, ca un om la el acasă, unde numai el e stăpân. E liniştită, dar stă la pândă; într'o clipă de nebăgare de seamă se umflă, creşte ca o umbră pe un perete, holbează ochii şi întinde mâna către un colţ al odăii.

Un portret de al lor în fiecare ungher: acesta a luat frumuseţea, celălalt puterea şi îndrăsneala, unul cruzimea, altul credinţa. Numai el, Grigore Milescu, cel din urmă dintre toţi, nu are decât închipuirea. Portretul lui nu va avea de arătat puritatea profilului, încordarea puternică a mâinilor, râsul crud sau privirea ridicată cucernic. Va arăta o umbră crescută pe un perete.

— La ce te gândeşti, Grig?

Surâsul nevestei lui era aproape. Foarte aproape. Surâsul ei cu ochii veniţi din alte vremuri şi gura atât de blândă.

— Te iubesc...

Se apropiară unul de altul cu teamă în liniştea închisă deasupra lor ca o apă. Prin fereastra brăzdată de gratii, lumina primăverei năvălea în odae.

* * *

Olga chemase la prânz pe părintele Tuiu. Bătrânul preot, văduv de multă vreme şi fără copii, trăia singuratec în casa lui măruntă dintre livezile de pruni. Deal ridicat în spate, deal ridicat în faţă şi de-alungul unui pârâu drumul pe firul văii înguste. De-acolo cobora bătrânul cale de jumătate de ceas cu toiagul ca să ajungă la casa boierilor Mileşti.

In sufrageria joasă, cu tavanul sprijinit de bârne, părintele Tuiu părea scos dintr'o cadră. Barba şi părul lui alb îi învăluiau faţa într'o lumină liniştită şi ochii lui albaştri privind o îmbucurătoare privelişte ascunsă celorlalţi, surâdeau, puţin, şterşi de bătrâneţe. Şi această privelişte părea să o zărească pe fiecare faţă dinaintea lui.

Intors puţin spre Olga, vorbea despre fetiţa lui moartă de mult:

— **M'a chemat lângă pat şi când şi-a dat sfârşitul avea pe faţă sufletul mamă-si.**

Grigore Milescu zâmbi cu răutate. Olga vru să întrerupă vorbele preotului. Acesta urmă liniştit mai departe:

— **Semăna mult cu biata mea Elena. Avea fruntea şi ochii** ei, dar arăta mai obosită şi mai palidă. S'a stins ca o candelă fără untdelemn.

Grigore se uita pe fereastră către pădure. Nu mai auzea nimic. Simţea iar oboseala pătrunzându-l ca o otravă dulceagă. Mâncase în silă. Totul i se părea nesărat şi fără gust.

— Iar e apa coclită.

Servitorul aduse altă carafă şi Grigore sorbi din apa limpede şi rece cu înghiţituri mărunte, ca dintr'o doctorie.

Părintele Tuiu era obicinuit cu Grigore Milescu şi ciudăţeniile lui nu-l mai mirau. Il ştia din copilărie. Fusese totdeauna un copil firav, ferecat în tăcerile lui ca într'o cetăţuie; îl privi puţin din lături pe când era cu paharul la gură şi vorbi mai departe cu Olga:

— Oameni la biserică vin din zi în zi mai puţini. Duminica trecută a venit numai un moşneag cu două nepoţele de mână.

Grigore întoarse capul:

— Asta ar trebui să te bucure, părinte. Oamenii vin la biserică la nenorociri şi la primejdii. Acum trăim vremuri luminate, de pace şi de siguranţă. A mai rămas primejdia morţii de bătrâneţe şi de aceia vin numai moşnegii să se roage.

— Părinte, iar vrea să te necăjească.

— Dumnealui are mare dreptate, zâmbi bătrânul. Mare dreptate. Când bântue vre-o molimă, vin toţi şi cad în genunchi şi se roagă de par'că îşi risipesc din suflet la fiecare vorbă. Primejdia de grindină îi aduce pe toţi în lungul văilor strâmte către bisericuţa mea... Dumnealui rău face numai că spune lucrurile cu gânduri de şagă. Aşa sunt oamenii: cu darurile şi cu slăbiciunile lor. Şi nu se cade să zâmbim. Trebue să-i strângem la pieptul nostru şi să-i ocrotim de spaime.

Părintele Tuiu se aplecă puţin către Olga, vrând par'că să se destăinuiască de un gând greu:

— In fiecare dintre noi e câte-o spaimă... Putem citi toate cărţile şi cutreera toate meleagurile şi nu scăpăm de ea. Se ascunde în fiecare privire ca o aripă de întuneric. Eu ştiu...

Glasul bătrânului tremură şi se frânse. Grigore aplecat peste masă îl privea de aproape aşteptând. Dar părintele Tuiu îşi şterse cu basmaua ochii lăcrămaţi de bătrâneţe şi nu mai vorbi câtă-va vreme.

Grigore Milescu rămăsese puţin aplecat înainte, cu cotul pe masă. Ochii lui îngheţaseră în mijlocul feţei palide.

— Grig...

Vocea Olgii îl făcu să tresară:

— **C'est si drôle,** — îngână el vrând par'că să nu-l înţeleagă preotul, — **il pense comme nous.**

Spre seară părintele Tuiu îşi luă rămas bun de la Olga Milescu şi porni pe dealuri, silind să ajungă acasă înainte de apusul soarelui. Poteca şerpuia printre butucii viilor ridicând urcuşul în piept şi moşneagul ca să se mai odihnească se oprea rezemat în toiag, privind înapoi spre câmpia aşternută departe către soarele aplecat spre asfinţit.

Liniştea năvălea în sufletul preotului înduioşându-l ca o chemare spre sfârşitul zbuciumului zadarnic al vieţii. Până în zare nu se mişca nimic. Numai o şuviţă de fum ridicându-se drept din coşul unei case ascunse de piciorul dealului mai amintea de oameni în potolirea fără sfârşit a serei.

Impingând pământul înapoi cu toiagul, părintele Tuiu ajunse în vârful poenei de unde poteca începea să coboare înăuntru dealurilor spre văile înguste. Acolo în cel din urmă loc de unde se vedea până departe, era aşezat pe o buturugă Grigore Milescu.

— Te aşteptam părinte.

Preotul zâmbi ca de un lucru firesc şi fără să-şi piardă vremea în întrebări zadarnice, merse mai departe alături cu noul tovarăş. Coborâşul grabnic îi duse pe muchii prăvălite, dealungul şanţurilor săpate în clisă de şuvoaele zilelor de ploi şi prin livezile sărace cu pruni sălbătăciţi pe jumătate îi călăuzi spre casele risipite dealungul râpelor.

— Să-ţi arăt mai întâi bisericuţa mea, boerule.

Părintele Tuiu scormoni într'o crăpătură a pereţilor şi scoase cheia ruginită.

In biserică era aproape întuneric. De pe ziduri, sfinţii nedesluşiţi păreau să se fi adunat într'un cerc împrejurul celor doi străini, din alte vremuri.

Glasul preotului se ridică sfielnic:

— Zugrăvelile sunt vechi şi altarul e făcut de un mare meşter. E lucrat din lemn de preţ şi auritura ascunsă acum de fumul vremei a fost făcută cu multă îndemânare şi din belşug.

Aici, adaogă el cu glas neschimbat, lângă altarul acesta vin de treizeci de ani şi-mi lepăd gândurile ca pe nişte vestminte şi mă gândesc dincolo de zidurile făpturei mele. Cad în genunchi lângă icoane şi trecutul meu se uşurează, durerile mele ce mi se păreau apăsătoare, se fac străvezii şi văd că nu sunt mai apăsat decât ceilalţi oameni.

Trebue să înţelegem că **niciunul nu suntem mai apăsaţi decât ceilalţi.**

Eu am fost duhovnicul şi al tatălui şi al logofătului Mihail, bunicul dumitale. In sufletele lor de oameni, aceleaşi gânduri turburau ca şi într'al tău şi cu aceleaşi cuvinte le aduceam liniştea de care aveau nevoe. Se temeau câte-odată de ei înşişi cum te sperii şi tu, şi când nu-şi ştiau stăpâni mâna sau cuvântul, veneau la mine ca să-i sfătuesc. Tu strănepotul unuia şi fiul celuilalt, te-ai crezut altfel făcut decât dânşii; te-ai crezut destul de puternic şi de deosebit ca să nu mai ai nevoe de nici-un ajutor. Fiule, a nu te lăsa ajutat e păcatul cel mai mare. Toată viaţa omenească este ţesută din ajutorul pe care şi-l dau oamenii unii altora. Şi ajutorul pe care ţi-l dau eu astăzi este tot omenesc, şi sfinţii care ne stau în jur sunt tot făpturi omeneşti şi ei au înţeles că toţi oamenii sunt la fel şi că trebuiesc să se ajute.

Părintele Tuiu îngenunche şi începu să se roage. Alexandru Milescu eşi din biserică şi se întoarse către casă. Amintindu-şi de cuvintele preotului, începu să zâmbească. Naivitatea lor îl înveselise. Se grăbi la deal mergând mult mai repede decât de obicei, fără să bage de seamă. In vârful dealului priveliştea îl opri o clipă. Luna nouă îi dezvălui frumuseţea nopţei. Şi scoborând la vale de-alungul potecei şerpuite, simţindu-se amestecat în liniştea neturburată a naturei, pentru întâia dată Mihail Milescu se simţi fericit.

PAUL NEGULESCU

Carlo Linati

ARĂTARE

Nu dintr'o simplă curiozitate ştiinţifică, de îndată ce trecu cea dintâi clipă de uimire, mă aruncai pe urmele arătării... Imi simţeam trupul parcă frânt şi moale, dar o pornire de neînvins mă târa acuma spre ea!... Ploaia încetase, dar dintr'o spărtură de cer senin care râdea peste Selvino, se resfira asupra priveliştii o licărire atomă şi difuză, care-o mângâia cât de cât.

Mă afundai iarăş în dumbrava de fagi, în locul unde văzusem umbra dispărând. Acolo era negură deasă, dar deschizându-mi pe dibuite un vad printre crengi, am ajuns, după câţiva paşi, în marginea unei vâlcele de unde pădurea se prăvălea într'o prăpastie.

Mă oprii şi mă uitai de jur împrejur. Nu mă impresură nimic, decât o negură nepătrunsă, umflată, de copaci şi de cer. Mă lăsai jos. Eram desnădăjduit. Totul mi se părea zadarnic. Mă şi băteau gândurile să mă întorc înapoi şi să păşesc iarăşi poteca piscului, când, ridicând ochii, iată că acolo, în mijlocul brădetului a cărui perdea rotundă şi sură înegrea de-a lungul prăpastiei din potrivă-mi, zării o pâlpâire fâlfâită.

Dădui la o parte crengile şi mă asvârlii înainte. Femeia arătării era acolo!

Sclipirile torţelor pe care le amesteca armonic deasupra capului, cu mişcări într'aripate şi unisone, mă lăsau să-i întrezăresc făptura mlădioasă, viguroasă, în mantii clare, dănţuind cu capul gol în mijlocul brădetului. Era un dans cu ritm leneş şi lăsat în voie, iar torţele îi luminau cu străfulgerări fugare când capul, pe care-i sclipeau şuviţele înnodate, când umerii, când spinarea, revelându-i treptat-treptat, ca de fulgere, conturul sculptural al formelor.

Făptura aceia rătăcea acolo, ca o figură clasică de tragedie antică, în vreme ce în preajmă-i scânteiau trunchiurile ude de ploaie şi crengile dese de frunze, pe care lumina torţelor par'că le-ar fi împreunat şi le-ar fi întruchipat deasupră-i, în bolţile unui templu păgân...

(din ital. de AL .M.)

André Maurois

Despre bârfeală

— Nu îndrăznim să fim binevoitori, de teamă să nu fim plicticoşi, dar e greşală, căci am fi originali.

— Orice om ştie că ceilalţi se'nşeală judecându-l pe el, niciodată că el se'nşeală judecând pe alţii.

— Dacă am cunoaşte pe ceilalţi oameni ca pe noi-înşine, faptele lor cele mai condamnabile ni s'ar părea că merită indulgenţă.

— Bârfeala este perfect tolerată: societatea nu pedepseşte decât viciile care ar putea-o ruina.

— Lui Henry James, mare psiholog, om grav, îi plăceau nespus de mult palavrele. „Numai prin ele, zicea el, poţi afla ceva despre firea adevărată a oamenilor."

— Orice bârfeală va fi repetată.

— Când vei vorbi de rău o femee unui bărbat, acesta o va lua în căsătorie a doua zi şi-ţi va închide uşa casei lor.

— A... care pare binevoitor şi chiar indulgent din fire, va asculta totdeauna cu plăcere orice bârfire asupra lui B... Amândoi — aci e explicaţia — râvnesc aceiaşi slujbă.

— Ceiace nu ţi se va ierta niciodată atât de uşor, e răul care s'a spus vreodată despre tine!

— Noi-înşine răspândim aproape totdeauna calomniile cele mai dureroase, dezminţindu-le în faţa unor oameni, care nici n'au auzit de ele vreodată.

— Nici o femee nu vrea să se vorbească de iubirile ei, dar vrea ca toată lumea să ştie că este iubită.

— Orgoliul unor femei depăşeşte atât de mult pudoarea lor, încât sunt gata să mărturisească păcate pe care nu le-au făcut niciodată!

— Să nu bârfeşti niciodată familia unde ai luat masa, decât de la o sută de metri depărtare de casa lor.

— Incercarea de a drege o „gafă" e mai dureroasă decât gafa însăşi.

— Oamenilor le place atât de mult să audă vorbindu-se de ei, — încât chiar o discuţie asupra defectelor lor, îi încântă. — *A.*

Anecdote

Spiritul lui Voltaire

La Academie, la una din şedinţele Dicţionarului, Voltaire se plânse colegilor săi de sărăcia limbii franceze şi pledă apoi pentru adoptarea câtorva cuvinte de mult introduse în limba de toate zilele, precum era cuvântul „tragedian". Şi încheie:

— Limba franceză e o cerşetoare plină de mândrie, căreia trebue să-i dai de pomană fără voia ei!...

* * *

Un admirator care petrecuse câteva zile la Ferney, înainte de a pleca l'a întrebat pe Voltaire ce trebue să creadă, în definitiv, despre existenţa sau neexistenţa lui Dumnezeu. Voltaire, făcând câţiva paşi prin odae, se întoarse deodată şi întrebă:

— Ascultă încoace: faci versuri?

— Câteodată...

— Perfect! Atunci poţi să crezi în Dumnezeu: e mai poetic!...

Serviciul

O fată în casă care fusese angajată pentru câteva zile, aduce o scrisoare şi o întinde stăpânei.

— Mario, zice doamna sever, nu ştii că scrisorile se aduc pe o tavă?...

— Cum nu, doamnă, ştiu; dar nu eram sigură că ştiţi şi dv. aşa că...

Fără pretenţii

Bolnav de multă vreme, un octogenar reproşa doctorului său că n'a fost în stare să-i aline suferinţele.

— Ce vrei? răspunse doctorul. Nu e atât vina mea, cât e vina anilor... Nu te pot face tânăr!

— Nu cer atât de mult, doctore. M'aşi mulţumi să îmbătrânesc încă multă vreme.

Unde dai şi unde crapă

Lui F. Aderca

Ovid Popescu n'avea de ce se plânge. Soarta îl alintase. Fecior de băcan cu vază, crescuse, roş la faţă, îngrăşat, ca şoarecii din prăvălie, cu delicatese.

Făcuse şcoala comercială în particular şi crescuse fără grijă, stând la cassă, adorând pe maică-sa şi pisica vărgată ce trecea sătulă, aşezată ca un manşon, pe o roată de caşcaval grecesc.

Băcanul, consilier comunal, îl scăpase de armată.

Frontul l-a vizitat după războiu, când s'a sfinţit biserica dela Mărăşeşti.

Rămas singur, a vândut cu preţ bun casele părinteşti situate cu faţa la două strade şi... se ocupa să trăiască din venit.

Nu făcea rău nimănui. N'ar fi omorît o muscă. Recunoscător că n'avea să muncească din greu sau să-şi frământe gândul pentru o pâine, pleca bucuros urechea la glasul celor care, veniţi fără noroc pe lume, nu cunoşteau din viaţă decât chinurile feţei strâmbate de mizerie.

Conformându-se obiceiului negustoresc, continua să mănânce de dimineaţă şi se însurase tânăr. Işi iubea nevasta, o păpuşă cu ochi mari, cu gene lungi, cu rochie scurtă, ce sărea într'un picior, nu lega două idei şi ofta aşteptând nerăbdătoare să se ridice cortina în faţa viitorului. Ovid Popescu o alinta cu gingăşia cu care purtase în braţe, când era copil, pisica vărgată ce continua să toarcă cu ochi întredeschişi, fosforescenţi.

Se culca mulţumit, temându-se par'că de norocul lui, regretând ca Titus, ziua în care nu săvârşise o faptă bună.

Se distra cetind cărţi care îndreaptă mintea spre frumuseţile vieţii morale, — de preferinţă învăţăturile popoarelor asiatice, pe care le socotea lipsite de făţărnicie .

Cetise între altele o carte cu istorioare chinezeşti, în care se concentra toată înţelepciunea neamului galben ca floarea soarelui. Se spunea că un mandarin U-Pan se întorcea dintr'o călătorie şi că, intrând pe moşia lui, zărise în livadă un hoţ ce culegea castane.

Invăţatul se întoarse şi se depărtă, prefăcându-se că nu-l vede.

Mustrat de nevastă-sa, care se luase pe urmele tâlharului, U-Pan ar fi răspuns cu blândeţe: Dac'aş fi strigat, nenorocitul ar fi putut să cadă de frică să nu fie prins şi să-şi frângă picioarele pentru câteva castane.

Povestea aceasta îl înduioşase şi nu mai eşea din mintea lui Ovid. Scuturat de friguri generoase, dorea fierbinte să imite pe U-Pan. N'avea însă moşie şi locuind la etaj, hoţii nu intrau pe fereastra, pe care într'adins o lăsa deschisă în timpul nopţii.

Intr'o seară, după ce cu mâna pe inimă achitase un paricid, se întorcea târziu dela juraţi.

Era în luna Maiu, bătută în trandafiri şi stele.

Ovid mergea obosit, cu pălăria în mână, umilit, gândindu-se cu melancolie că Dumnezeu nu l-a judecat se vede demn să fie apostolul marelui U-Pan. Dar ajunsese acasă.

Inăbuşindu-şi paşii, se urca binişor pe scară, dorind să nu turbure somnul Miţii, pe care şi-o închipuia dormind ca un copil.

Uşa dela dormitor părea aşezată pe o dungă luminoasă, — deci lămpile erau aprinse.

Tremurând de frică să n'o trezească, dorind să se deştepte fără voia lui, apăsă mânerul, deschise şi rămase în prag fără suflet, orbit de tabloul ce-i năvălea în ochi. Miţa respirând uşor, dormea cu ochii întredeschişi, fosforescenţi, tolănită, fără pudoare, în braţele unui tânăr ce părea şi el fără habar.

Era un ofiţer englez, rămas după războiu în ţară şi se numea fireşte John. Se întâlniseră la Crucea Roşie americană, unde Miţa se pregătea pentru războiul care, de altfel, s'a declarat imediat.

Nefăcând parte din Liga Naţiunilor, nu erau ţinuţi nici unul să respecte graniţele. Au încheiat imediat un pact de agresiune.

Focul l-a deschis Englezul, privind-o cu sânge rece. Văzându-l tânăr, ras de mustăţi, voinic şi cu monoclu, Miţa a îngheţat şi s'a topit. Englezul, care încurca două, trei vorbe româneşti, i-a spus pe loc:

— Du, farmos...

Miţa, convinsă că vorbeşte pe englezeşte i-a răspuns pe acelaş ton şi cu accent:

— Tu placi la mine...

Atât. Cortina se ridicase. Spectacolul nu era însă pe placul lui Ovid. Aprins de mânie, ridică pumnii şi se opri. Braţele îi căzură moarte. Sfâşiat de durere, cu ochii în lacrimi se smulse, dibuind scările, şi eşi în stradă.

Rătăci câtva timp fără scop. In dreptul poştei, intră la telefon şi ceru legătura. Sună îndelung: Allo... Allo... Casa domnului Popescu?... Ai.i Ovid; tu eşti Miţo?.. Ascultă dragă... nu fi îngrijată... culcă-te... eu sunt la juraţi... viu peste o oră.

Prin dreptul funcţionarei trecu călcând, ca un om de afaceri. Dar în stradă nu se mai putu stăpâni. Ridicând ochii, scrâşni din măsele şi cătând fioros la cer, hohoti printre lacrimi: Fire-ai al dracului de U-Pan!...

GH. BRAESCU

INTR'O SARĂ

Amurgul, trist şi palid, a venit ;
Işi stinge ziua firava-i lumină...
Tu stai tăcut şi capul tău se 'nclină
De-atâtea gânduri grele ostenit.

In sara asta rece, fără-o stea,
Iubitul meu, din nou îţi cer iertare
Şi pentru chinul tău atât de mare.
Şi pentru toată suferinţa mea.

A fost sortit, ca'n viaţa de acum,
Să n'am o zi cucernică de pace ;
Eu sînt un melc schilod, făr' de găoace
Şi orice frunză mă răneşte 'n drum...

Afară vântul şueră... şi greu
Se lasă iarăşi peste noi tăcerea...
De ce nu vrai să-ţi risipeşti durerea
Şi să mă uiţi, iubitul meu ?

OLGA VRABIE

Georges Courteline

Cavalerul „Cărăbuş"

Indrăgostit foc de micuţa Machinchouette dela teatrul *„Danses Folles"*, unde ea dansa *„insecta a treia, cea cu aripi aspre"* din baletul *„Pisoiul jumulit"*, m'am decis, să urmez exemplul căpitanului *Fracasse* şi să cuceresc inima iubitei mele cu ajutorul jocului de scenă.

Pe timpul acela, teatrul *„Hanses Folles"*, era condus de d-nul *Légourdaut.* Aş putea spune chiar, că el ducea teatrul la faliment, şi o făcea cu o abilitate inimitabilă.

M'am adresat deci acestui domn, rugându-l să-mi puie la dispoziţie un rol mic : şi, natural, fără recompensă bănească. Bineînţeles, făceam aceasta numai din dragostea pură pentru artă.

Amabilitatea cu care am fost primit, a întrecut toate aşteptările mele. Domnul *Légourdaut* îmi răspunse nu numai că-i gata să-mi satisfacă dorinţa, ci îmi şi propuse pe loc, să fiu părtaş la întreprinderea sa, dându-i zece mii de franci... Profund mişcat de o asemenea atenţie, am acceptat propunerea cu cea mai mare plăcere .

— Puteţi, — îmi zise el, — să vă lăudaţi de norocul dvs. Chiar acum am primit un bileţel din partea lui *Marbounte* care juca rolul *„Cavalerului-Cărăbuş"* din baletul *„Impărăţia insectelor"*, bileţel prin care îmi comunică că se retrage din trupa mea. Aţi venit deci la timp. Veniţi la nouă jumătate, diseară.

— Cum diseară? — exclamai eu: — Voi debuta, eu, în astă seară?

— Bine înţeles!

„Am nimerit-o..." îmi zisei atunci, zgâriind cu vârful unghiei un mic negel înmugurit la extremitatea organului meu mirositor: Cam... prea pe neaşteptate, domnule *Légourdaut!* Nu sunt genial; de aceia aşi vrea să debutez după oarecare pregătire. N'aş dori să dau kix în faţa micuţei *Machinchouette.* Şi mai ales, dacă *„Cavalerul Cărăbuş"* trebuie să înveţe şi câteva sute de rânduri...

— Liniştiţi-vă, — zise *Légourdaut,* ridicându-şi mânile, ca un pacificator:—rolul acesta e mult mai scurt şi se bizuie numai pe simţire şi pe eleganţă. Şi ca să vorbim pe faţă: e un rol mut...

După care adăugă repede, văzând umilinţa de pe figura mea:

— Rolul acesta, totuşi, e foarte distins, e de cel mai mare efect; şi, ceiace e foarte important — permite unui actor bine făcut, să-şi pună în evidenţă plastica.

— Adevărat?

— De vă convine...

— O întrebare: cum voi fi îmbrăcat?

— Negru cu aur.

Mi se păru că visez, auzind mai ales ultimele cuvinte. Mă văzui în această îmbrăcăminte de mascaradă, şi fui cuprins de sentimentul omului care încasează palme. Insă, domnul *Légourdaut* schimbă deodată de obiectiv, spulberându-mi repede tulburarea. Mândria mă cuprinse, când interlocutorul meu îmi arătă, fără pic de ezitare gloria ce mă aştepta — într'o scurtă dar elocventă apostrofă :

— Veţi apărea din pământ.

— Cum? — Intreg, integral, în negru şi aur, voi ţâşni ca o emanaţie supremă a iadului? Măreţ, solemn, mă voi ridica deasupra scenei, ca soarele deasupra oceanului? Mă voi ridica într'un snop de raze electrice ?

Uitai pe dată nehotărîrile mele, nu mai încăpea nici o îndoială ! In asemenea condiţiuni trebuia să produc cea mai bună impresie asupra *Machinchouette-ei* mele...

— Perfect, puteţi conta pe mine, — zisei directorului: — voi fi aici la ora fixată.

***

La ora indicată m'am prezentat. Regisorul, pe care l'am zărit în dosul scenei, şi pe care l'am rugat să-mi indice cabina mea de toaletă, holbă ochii la mine. Era un uriaş cu umeri de cotiugar, cu craniu parcă de granit. Părea că nu mă înţelege :

— Cabina mea, — repetai; — cabina mea, să mă îmbrac! Il înlocuesc pe *Marbounte* în rolul *„Cavalerului Cărăbuş".*

Abia atunci înţelese. Cu groază însă trebui să mă dau îndărăt. Subit, individul se aruncă asupra mea, cu pumnii ridicaţi, cu gura dilatată; şi înainte ca eu să fi putut ghici măcar pe departe cauza furiei sale, mă acoperi cu torente de insulte.

— Figurant de nimica, ce eşti! — vociferă el: — De când măgarii de rasa voastră apar pe scenă, în dispreţul regulelor teatrale?! Ieşi afară! Cară-te la etajul al şaselea, acolo e toaleta figuranţilor. De nu, te trimet eu cu un genunchi undeva...

Ieşirea aceasta fu pentru mine o mare umilinţă şi mă atinse cu atât mai dureros, cu cât, pe neaşteptate şi absolut inoportun, apăruse însăşi micuţa mea *Machinchouette* care deschizând guriţa, zise, uitându-se la mine cu cea mai ucigătoare obrăznicie:

— Ce mutră! Ce mutră, ce mutră!!...

Scurtai această scenă penibilă, retrăgându-mă cu iuţeala fulgerului şi privând'o de replică ori de protestul meu. După un sfert de oră, însă, revenit în fire în urma urcatului în fugă până la etajul al şaselea, rămăsei beat de bucurie admirând figura triumfătoare a *„Cavalerului-Cărăbuş".*

Costumul meu mă făcea asemănător unui zeu tânăr, — o spun fără vre-o modestie falşă. La pulpe mi se băgaseră chiar nişte pernuţe, în scop de a-mi sublinia eleganţa cam fragilă a picioarelor şi a le face hotărât ispititoare. Costumul meu era compus dintr'un colet negru şi o cingătoare, în care se înfigea un rând dublu de clinuri albe. Două aripi la spate — o, fericire! — răspândeau splendoarea aurului şerpuitor, în şivoaie. Şi, mai era ceva: o cască, de prizme, dată cu lac ca pantofii de bal, sau ca mânile imploratoare ale unei mame tinere deasupra pruncului ei nou-născut, la picioarele *Leului Florentin!* Casca mea te orbea cu sclipirea miilor de focuri, reflectate ca de o piatră de agată. Ea îmi cuprindea fălcile, îmi apăra bărbia până la buze, îmi acoperea fruntea până la sprincene; iar nasul mi-era prins într'o reţea metalică, ca la cavalerii medievali. Această reţea mai era şi unsă cu petrol, ca să strălucească mai tare...

Dar această admiraţie de mine însumi, fu întreruptă de îndeplinirea datoriei mele de artist. Ajutorul de regisor apăru în pragul toaletei şi zbieră :

— Rândul d-tale, *Cărăbuş!*

Pornii repede la această chemare. Nerăbdarea legitimă de a mă îmbăta de triumf, îmi înaripa paşii...

***

Prin subteranele teatrului, unde mă conduse labirintul de scări întunecoase (ale căror trepte se clătinau sub picioare, ca dinţii sub degetele unui dantist) înaintai prudent şi se poate spune — chiar cu nelinişte. Miezul pământului neexplorat încă de mine, mi se descoperi. Spaţii nebănuite, umplute de binale în formă de „X". „T" şi „H", erau strivite de plafon. In lumina gălbue şi melancolică a felinarelor, prevăzute cu reţele de alamă, zării plin de emoţii taina mişcării taciturne.

Umbre treceau... Distingeam chiar gâturi puternice deasupra tricourilor vărgate, apoi braţe herculiane... Numai să fi văzut cineva, cum se sbuciumau aceşti oameni ! Unii trăgeau de funii, duceau mobile, înjurau şi se sfădeau; pe când sus, pe plafon, *„Corpul de balet"* dansa ca nişte sticle goale, iar vocea mecanicului-şef, aşezat deasupra culiselor, cădea din *„macrofon"*, ca apa dintr'un jghiab, şi se contopea cu melodia îndepărtată a valsului...

—Luaţi seama ! Deschideţi trapele !

Şi deodată un patrat aluneca prin deschizăturile plafonului prin care năvăleau, de sus în jos, torente de lumină şi de muzică.

— Sus ! Ridicaţi ! — se auzi iar comanda..

Şi la fiecare comandă, o feie, sau un duh rău se ridica, pe platforma trasă de cele opt braţe negricioase. Unul dintre duhurile rele se înfăşură în enormele-i aripi negre cu pieliţă între degete... ca liliacul; o feie se ridica rezemată pe un toiag şi de sub tunica ei apărea o coapsă păcătoasă.

Toate acestea erau însă superbe. Le admiram din tot sufletul. Totuşi, fusei întrucâtva decepţionat de nevoia de a împărţi cu alţii plăcerea unei aruncări, pe scenă, spre admiraţia şi uimirea mulţimii. Fiindcă nimic nu e mai neplăcut, decât să descoperi concurenţi, atunci când te consideri un soare.

Şi pe când visam astfel în bâzâitul încordat al subteranei, sună din nou vocea puternică a mecanicului-şef :

— Daţi-l pe *„Cavalerul-Cărăbuş" !*

Mă îngălbenii şi inima-mi bătu cu putere. Apropierea unei victorii sigure !

Pragul unui raiu, atât de mult aşteptat ! Fiinţa mea se topea într'o emoţie... inexprimabilă. Când fui cuprins de un deliciu : văzui publicul cum se scoală în picioare. salută persoana mea, cu aplauze generale, ca pe răsăritul unui nou astru, în timp ce mica şi zăpăcita *Machinchouette,* trăznită, îşi strângea mânuţele în dreptul inimii, voind parcă să-i oprească bătăile.

Mă apropiai atunci şi stătui pe marginea unui patrat, ţinut de patru flăcăi zdraveni.

Unul mă întrebă :

— Sunteţi gata ?

— Gata, — răspunsei eu, după constatarea că pernuţele de vată de sub genunchi erau la locurile lor.

— Bun ! Ţineţi-vă drept ! Mânile jos şi călcâile strânse ! Nu vă temeţi de nimic ! Nu e nici un pericol !

Tuspatru flăcăii se încordară laolaltă.

Simţii o împingere violentă, care mă aruncă de jos în sus. Beat, zburând în semi-întuneric, copleşit cu anticipaţie de povara gloriei, ce mă aştepta sus... mă pomenii cu capul de plafon.

Trapa, ***pe care maşiniştii uitaseră să o deschidă,*** opri năzuinţa mea. Parcă eram Turcul automat din bâlciuri, căruia orice amator îi dă cu ciocanul în cap ca să-l scoată pe dracul din burtă... şi să câştige prinsoarea...

Moravuri contemporane

Lângă Nisa...

Nobilul maior englez H. Fandel Philips, foarte cunoscut în Anglia ca şi la Nisa, excelent om de afaceri şi de sport, şi-a pus în cap să construiască un oraş nou pe Riviera. Un oraş luxos, staţiune climaterică, unde să nu lipsească nici un confort, nici o plăcere.

A cumpărat un teren de treizeci şi cinci de hectare, nu departe de Nisa, unde în scurtă vreme pe locul pe care se cultivau cartofi şi lucernă, se va ridica un oraş minunat, o perlă a mării. Excelentul om de afaceri şi-a asociat pe W. H. B. Quilliams, arhitectul orăşelului Juan les Pins, o capodoperă a urbanismului. Arhitectul care ascunde o voinţă de fier sub o înfăţişare surâzătoare, are trei însuşiri remarcabile : energie, îndrăzneală şi încredere în sine. De îndată ce Quilliams a început să construiască, Phillips a pornit propaganda. S'a priceput de minune să bată tobele reclamei pentru viitorul oraş de lux. *Bouches du Loup* — numele noului oraş de vilegiatură — nu va fi inferior Parisului, în ce priveşte înfăţişarea. Se vor construi bulevarde puternic luminate, cu trotuare largi de şaisprezece metri, cafenele mari, restaurante, băi romane, un cazino de o eleganţă necunoscută, bazine, golf şi tennis, port, băi la mare. *Bouches du Loup* va avea toate avantagiile, reunite, ale oraşului, câmpiei şi mării — menit să fie staţiunea climaterică cea mai vizitată depe Coasta de Azur.

La marginea viitorului oraş curge *le Loup,* un râu care se varsă în mare. De cealaltă parte, zarea albastră a mării. Philips a denumit oraşul după fluviu : Gurile Lupului.

Arhitectul Quilliams a construit imediat străzile, a parcelat terenul, pentru a fi vândut la particulari, la antreprenorii de hoteluri, etc. Apoi, pentru ziua inaugurării a construit o scenă de piatră în aer liber. Pe scenă se vor expune căsuţe decorative, diferite mobile, totul împodobit cu flori exotice. A tras un canal, din apele fluviului, în jurul scenei, care canal se varsă apoi iar în fluviu. Alături de canal, pe o înălţime, a clădit capela muzicei. Un pod de piatră peste canal duce la podium, iar alt pod de cealaltă parte spre vila unde se află cabinele artiştilor. Marginele au fost împodobite cu flori multicolore. In jurul scenei s'au ridicat tribune, s'au rânduit mese şi scaune pentru aproximativ zece mii de persoane. Câteva minute mai departe s'a construit un parc popular cu o sală de muzică de cinci mii de persoane.

S'au mai comandat, pentru ziua inaugurării gondolieri din Veneţia cu gondolele lor. După o muncă neîntreruptă de cinci luni jumătate, bulevardele şi toate construcţiile pentru inaugurare erau gata. Reclama făcută de Mr. Philips a costat milioane şi poate fi asemuită cu cele mai reuşite reclame americane. Toate ziarele mari ale lumii au avut articole întregi cu privire la noul oraş, iar pe întregul parcurs al Rivierei s'au expus afişe uriaşe. In ziare au apărut însăşi gondolierii cu gondolele, în reproducere. Efectul s'a văzut. Pretutindeni, pe Coasta de Azur, la băi, la cafenea, la hotel, se auzea un singur cuvânt : *Bouches du Loup...* Publicul aştepta cu nerăbdare, cu înfrigurare ziua inaugurării. S'au comandat un foxtrott special, şi numeroase poezii ocazionale.

A venit însfârşit ziua inaugurării. Dis-de-dimineaţă lumea a plecat pe jos, cu căţel şi purcel, ca într'un pelerinagiu, spre Bouches du Loup, tăbărând în păduricea care se află de cealaltă parte a fluviului, în faţa scenei. Autobuzele, omnibuzele, motoarele, duduiau. Niciodată circulaţia în acea direcţie n'a fost atât de activă. Era o zi cu deosebire caldă, dar din pricina nerăbdării n'a băgat nimeni de seamă.

La cassă, „coada" era destul de lungă. Pentru 20 de franci ţi se da pe lângă biletul de intrare, şi un program destul de voluminos şi colorat ilustrat. Pretutindeni, în grădină, toalete exotice, limbi străine, tipuri surprinzătoare. Sute de chelneri alergau încoace şi încolo, un zgomot asurzitor de nu puteai să mai deosebeşti propriile tale cuvinte.

O sonerie prevestitoare. A început muzica. In mai multe puncte „strategice" filmau operatori de cinematograf. Toate privirile sunt îndreptate spre scenă.

Apar douăzeci de perechi de dansatori, calfe de brutărie, în mâini cu torte ; după ce au dansat, s'au aşezat la o masă lungă şi au început să mănânce.

Altă serie de dansatori : domni ca dintr'o bacanală, doamne ca zâne de apă. In actul al doilea, a apărut Ludovic XIV, cu suită şi balet, cu paji blonzi, gătiţi în haine albe, brodate. In timp ce una din grupe dansa, cealaltă alcătuia un tablou vivant. Au urmt cântăreţi de operă, duete, cupletişti, jongleuri, etc. Toţi, artişti de mâna întâi. In tot timpul reprezentaţiei se auzeau clipocitul gondolelor şi strigătele sălbatice ale gondolierilor.

A urmat o pauză, în răstimpul căreia s'au aruncat în public păpuşi mari, frumoase, minunat gătite, flori naturale şi diferite alte surprize ; cine le prindea, devenea stăpânul lor. O păpuşă, de o frumuseţe remarcabilă, a căzut între doi domni foarte bine îmbrăcaţi ; fiecare a voit să ia păpuşa, şi de-aci a eşit un scandal nemaipomenit. Unul din ei s'a aruncat asupra celuilalt. Desigur, doi francezi cu temperament meridional. Cu mare greutate au putut fi despărţiţi, căci se aruncau mereu unul asupra celuilalt, ca nişte cocoşi. Au fost însfârşit potoliţi. Unul s'a ales cu ochelarii sparţi, cellalt cu jobenul găurit. Apoi a urmat reprezentaţia, care n'a mai ţinut mult. Inainte de lăsarea cortinei, lumea s'a repezit spre eşire. Motoarele începură din nou să dudue. Masse compacte de pietoni se mişcau agale. Cine voia să plece cu omnibusul trebuia să aştepte cel puţin o oră, căci omnibusele erau luate cu asalt şi plecau totdeauna pline până pe acoperiş. Toată lumea era voioasă şi bine dispusă. In curând oraşul se goli, şi gondolierii intrară cu gondolele în gura fluviului Le Loup. — *A.*

Citiţi, azi
LECTURA No. 147:
Floarea literaturilor străine
MAURICE LEBLANC
ANONIMA
Un splendid ciclu de nuvele
Lei 5.— Scrierea complectă. La librari şi chioşcari.

Teatru.

CRONICA TEATRALĂ

CANTEC DE TOAMNA, trei acte de I. SURGUCIOV, — la TEATRUL REGINA MARIA
ANTONIA, comedie în 3 acte de MELCHIOR LENGYEL, — la TEATRUL MIC

Piesele rusești nu prea plac publicului romînesc.

„Livada de vișini" de Cehov, jucată acum un an la Teatrul Regina Maria — cu atmosfera deprimantă a descompunerii unei clase.. piesa „Invierea", reprezentată acum la Teatrul Național, cu un caz de conștiință : repararea unei greșeli, într'o atmosferă de iconostas... cât și „Cântecul de toamnă" un crîmpeiu de viață lăuntrică rusească (ce-i drept, cam literaturizată), — toate s'au reprezentat în fața indiferenții publicului.

Societatea românească trăește în afară, în ritmul expresiv al dansurilor moderne, cu gestul larg al cupei de șampanie. Nu seamănă cu societatea rusească de dinainte de războiu, străbătută de evanghelism ,care-și punea vește nic probleme de conștiință. Vorbim, bine-înțeles, de publicul de teatru.

„Cazul" din „Invierea", cât și cel din „Livada de vișini" sînt străine publicului nostru.

Deunăzi am constatat că și „cazul" din „Cântecul de toamnă" n'a interesat mai pe nimeni. O scenă de pildă, foarte puternică, — în timpul căreia cei patru parteneri, în jurul unei mese, aproape de despărțire, rămân câteva clipe în tăcere, zbuciumându-se fiecare cu drama, aparte, din sufletul lui, — a dat prilej publicului să tusească, să-și stearгă zgomotos nasul, să se întoarcă în foteluri schimbând semne și saluturi... ba să și rîdă.

Surguciov are păcatul că nu exprimă totul. El face o aluzie. Rămâne ca publicul s'o prindă și s'o exploateze. Astfel drama din sufletul „Verocicăi", — ostilitatea ei împotriva rivalei și la urmă căderea ei în brațele acesteia, cu plâns și sărutări, — trebue țesută de public, aproape în întregime, pe cele cîteva puncte de sprijin date de autor.

Publicul nostru n'are timp și nici pregătire pentru astfel de operații (în Rusia poate și cenzura a deprins într'o oarecare măsură pe autori să scrie acoperit și pe cititori să înțeleagă gândul de printre rânduri).

Aici însă nimeni nu vrea să facă oficiu de cârtiță. scurmând galerii subterane — și insemnând drumul sufletului numai cu mușuroaele de țărnă zvârlită din adâncuri la soare.

Noi sîntem popor latin — cu cărțile pe față...

* * *

D-l I. Manolescu, impregnat de atmosfera rusească, a jucat rolul lui Dimitrie Ivanovici — cum nici autorul nu

I. Manolescu

l-ar fi imaginat mai bine. A pus în rol duioșie, zbucium ascuns, ertare și o delicatețe sufletească fără margini,

In rolul Varvarei Vasilievna, d-na L. Sturdza Bulandra — deși cam teatral — și-a pus marile calități.

D. Tony Bulandra a schițat cu eleganță și precizie rolul lui Victor Baranovsky.

După tristeța „Cântecului de toamnă", Teatrul Regina Maria — urmând un exemplu clasic — a înveselit publicul cu „Riviera" (o farsă, în unele locuri prea trasă de păr), în care d. Tony Bulandra a jucat sprinten și plin de vervă. — *M. Sevastos.*

* * *

Melchior Lengyel, cunoscut la noi prin „Tarina" și „Taifun", piese care au găsit o bună apreciere critică și o largă înțelegere la publicul nostru, — a reapărut în scena românească într'o traducere submediocră a unei comedii lipsite de orice valoare estetică.

„Antonia" redă câteva tablouri de rusticitate sugestivă și încheagă pe alocurea un dialog vioiu, dar linia generală, construcția acțiunii și schițarea psihologică a personagiilor, nu izbutesc să alcătuiască nici măcar o acceptabilă expresie dramatică.

Banalitatea temei (demimondena ce revine, după ani de viață liniștită, în lumea chefului), naivitatea tratării, sentimentalismul eftin, insuficiența caracterizării momentelor principale și grosolănia expresiilor, au contribuit, cu ajutorul unei surprinzătoare neînțelegeri de interpretare, la ratarea firească a succesului moral al spectacolului.

Doamna Marioara Cinsky și-a adus aminte cântecele altor vremi și ni le-a debitat cu rar entuziasm.

R. Bulfinski

Domnul Bulfinski a băut, a spart și a pupat până la dezgust.

Domnișoara Sylvia Dumitrescu, între amândoi, urla (literalmente) și se scâncea...

Numai doamna Maria Ciucurescu-Bulfinsky a știut să nu exagereze caricatura.

Intr'un rol episodic a fost destul de bine domnul Stroe. — *H. L.*

Conferințe

Metoda și concepția metafizică a lui Spinoza

Domnul profesor I. Petrovici a inaugurat ciclul de conferințe al Universității libere, vorbind despre metoda și concepția metafizică a lui Spinoza.

Tinzând să emancipeze filozofia de orice influență teologică, Spinoza a căutat să construiască un vast sistem, o imagine de ansamblu a existenței.

Numai prin experiența simțurilor nu se poate construi însă, o filozofie.

Există, după Spinoza, o cunoștință privilegiată: cunoștința matematică, e cunoștință de adevăruri clare, evidente, pornind dela axiome, coborînd la teoreme și corolarii.

Cunoștința matematică înfățișază toată puterea constructivă, toată spontaneitatea spiritului nostru; ea nu ne vine dinafară, ci izvorăște din noi înșine. De-aceia e atât de clară și de obligatorie.

Spinoza extinde cunoștința matematică la cercetările filozofice, pornind dela existența lui Dumnezeu ca dela o axiomă și derivând de-acolo totul. El nu e mulțumit de raporturile pe care le indică teologia între oameni și Dumnezeu, năzuiește o comuniune mai strânsă, mai intimă. Din exces de misticism, Spinoza a distrus, astfel, complect, misticismul.

Dumnezeul lui Spinoza nu are nimic supranatural. El e un principiu matematic, care se identifică cu substanța. E unul singur, infinit și indivizibil.

Oamenii sunt modalități, manifestări ale acestei substanțe unice.

Intr'o astfel de concepție nu mai există nici-un fel de libertate; totul e o vastă înlănțuire logică, un strict determinism în care libertatea e o simplă iluzie. Totul decurge fatal, matematic.

Spinoza exclude orice finalitate, orice scop, orice ideal. Dumnezeul său e rece, impasibil, etern. Și eternitatea nu cunoaște țeluri, pentrucă ea desființează timpul: nu există pentru ea un „înainte" sau un „pe urmă".

Perfecțiunea divină stă în faptul că a creat toate treptele și toate varietățile posibile.

Intre substanță și modalități, Spinoza mai pune o noțiune intermediară: atributele.

Atributele divinității (prin urmare ale substanței unice și definitive) sunt întinderea și gândirea. Lumea fizică aparține întinderii; lumea spirituală, gândirii.

Sufletul e un mod al gândirii; fiecare suflet e o idee: ideia corpului nostru.

Sufletul nefiind o substanță poate să-și mărească mereu conținutul, să cuprindă și ideia altor corpuri și, prin lărgirea neîncetată a cunoștințelor, să se apropie de divinitate până aproape de identificarea cu dânsa... — **b.**

Curiozități

Aeroplan fără pilot

In Anglia s'a petrecut un caz, unic în istoria aviației. Doi aviatori s'au urcat la o înălțime de 1.000 metri. Unul dintre ei era pilot, iar celalt urma să încerce o parașută, aruncându-se din aeroplan. Spre marea mirare a observatorilor, după ce unul s'a aruncat din aparat, celalt îl urmă, peste câteva secunde. Parașuta celui dintâi nu s'a desfăcut, și aviatorul a căzut ca o piatră, sfărâmându-și oasele. Al doilea însă a fost mai fericit: parașuta lui s'a deschis la timp și i-a permis să ajungă jos relativ teafăr. El se află totuși în spital, din cauză că, în căderea lui cu parașuta, a suferit o comoție, care nu-i va permite să-și lămurească prietenii decât peste câteva săptămâni. Impresia asistenței a fost, că pe aeroplan se întâmplase ceva neașteptat, din care cauză au fost aviatorii nevoiți să se desprindă de aparat, cu mult înainte de momentul hotărât la plecare. Lucru uimitor s'a petrecut însă cu aparatul care, fără pilot, a urmat să înainteze în aceiași direcție. Trecând deasupra comitatului Sussex și-a continuat drumul, vreo 40 km., iar apoi a căzut în mare.

Curățatul... sângelui

Un chimist american, profesorul Young, a constatat că unele vopseli întrebuințate la boiangerii și spălătorii chimice, pot fi introduse în sângele omului, fiindcă ucid bacilii infecțioși și influențează în bine limfa și secrețiunile interne. Vopselile cromo-mercuriale într'o anumită soluție, fiind injectate în vine, produc cel mai strălucit efect în cazurile de otrăvire a sângelui.

Jubileul Poștei

La începutul iernei anului 1627, pe timpul lui Ludovic XIII-lea și Richelieu, controlorul-șef al poștei franceze, Pierre d'Alméras, a interzis persoanelor particulare să primească să transporte și să predea colete netaxate după tariful general, elaborat de administrația Poștei regale. Această dispoziție e de fapt începutul comunicațiilor poștale moderne. In acelaș an pe străzile Parisului s'au instalat primele douăzeci de cutii de scrisori. Fiecare scrisoare era prevăzută cu o etichetă, din care se vedea cât s'a plătit administrației poștale pentru trimiterea acelei scrisori.

Iar ideia mărcii poștale a aparținut francezului Emile de Girardin, deși marca s'a făcut și s'a introdus în corespondență prin sforțările depuse de un englez, Hillom. Tocmai în 1840 statul englez a acceptat sistemul mărcilor volante. Statele Unite au introdus marca abia în 1848, iar Persia — în 1850.

La început costul transmisiunii scrisorilor depindea de distanță; apoi taxele poștale au devenit egale pentru toate distanțele.

Plicurile pentru scrisori au apărut întâi în Franța, la 1850.

Inmulțirea femeilor

Ultimele statistici arată că în Danemarca, la 925.000 bărbați sunt 1.035.000 femei. Numai în Copenhaga numărul femeilor întrece pe al bărbaților cu 60.000!...

In piața „Grande-Opera"

Poliția pariziană încearcă să introducă un nou sistem de regulare a circulației.

In acest scop, se vor examina mai multe invenții. Deocamdată se fac încercări cu niște turnulețe transportabile, plasate la întretăierile străzilor sau în centrul piețelor. In ultimele zile, în fața „Marei Opere" s'a înălțat un asemenea turnuleț înzestrat cu platformă. Un polițist instalat în el conduce și regulează imensa mișcare a pietonilor și vehiculelor.

A APARUT

ALMANACHUL

ZIARELOR

„ADEVERUL" și „DIMINEAȚA"

pe anul 1928

cu colaborarea d-lor:

Gala Galaction, Jean Bart, Constanța Marino-Moscu, I. Teodorescu, Otilia Cazimir, Brătescu-Voinești, Sărmanul Klopștok, G. Topârceanu, Alice Gabrielescu, Octav Botez, Izabela Sadoveanu, Dr. Ygrec, Demostene Botez, Paul Zarifopol, T. Arghezi, J. B. Florian, H. Blazian, M. Sevastos, etc.

* * *

Pe lângă proză și versuri, almanachul cuprinde priviri generale asupra tuturor ramurilor de activitate: **Literatura, Moda, Muzica, Feminismul, Știința, Sportul, Medicina, Bursa, Radiofonia, Cinematograful, etc.**

* * *

Sunt trecute în revistă evenimentele anului, ca moartea Regelui, Alegerile, zborul peste Ocean, problemele în legătură cu Soc. Națiunilor.

Bogățiile României: agricultura, comerțul și industria sunt prezentate cu date exacte, almanahul oferind un bogat material informativ, indispensabil oricărui biurou particular și de stat, cași oricărui cetățean.

* * *

Almanahul cuprinde sfaturi și indicații relative la diferitele tarife în vigoare, scosul pașapoartelor, etc. Are, deasemeni, și un mic dicționar de geografie politică în care figurează toate statele din lume, cu organizarea lor politică, șeful Statului, guvernul, parlamentul etc.

Pe lângă bucățile originale, Almanahul publică traduceri din Kuprin, St. Zweig, A. France, Mirbeau, L. Andreev...

* * *

Partea distractivă este foarte bogată: anecdote, curiozități, caricaturi, jocuri pentru copii.

Almanahul are lucruri interesante din toată lumea. De exemplu: Căsătoria la diferite popoare; Vârsta periculoasă a femeilor; Cultul diavolului, etc.

* * *

Almanahul publică pe hârtie velină numeroase reproduceri după tablourile celor mai de seamă pictori.

Cronica Șahului

Match-ul Tyroler-Gudju

Provocarea făcută de d-l Căp. I. Gudju campionului României, Al. Tyroler, a fost acceptată cu aprobarea președintelui F. R. S. d-l Mihail Sadoveanu.

Dat fiind dorința ambilor maeștri ca această întâlnire să aibe loc, e probabil ca matchul să înceapă chiar de Sărbătorile Crăciunului.

Printre condițiile convenite de ambele părți până acum cităm: 1) Titlul de campion al țării va reveni aceluia care va câștiga mai întâi 5 partide, fără a se ține seama de remize; 2) Timpul de gândire va fi 32 de mutări în primele 2 ore și apoi câte 16 mutări pe oră; 3) se va juca zilnic între orele 16—20, iar partidele întrerupte vor continua în aceeași zi dela ora 21 până la terminare.

Sperăm că se va cădea de acord asupra tuturor celorlalte condițiuni și că, vom putea urmări în curând fazele acestei interesante lupte.

SOLUȚII

No. 50. (Seneca) — Alb: Rc1, Cb1 și d7, Nd2 și d3 — Negru: Ra1, Ta6, Ca1, Né7, Pa5, b2, c5, d4, g5, g6 și h6. Mat în 5 mutări. 1. Ne1!, Tc6! 2. Ng3!, Ta6 3. N×g6!, T×g6 4. Nd6! și 5. Cc5 sau b6 mat. Dacă după 2. Ng3, Negru mută Nd8!! atunci nu mai ese soluția cu continuarea care ne-au dat-o toți deslegătorii 3. N×g6? căci urmează 3..., Nb6 și dacă 4. Né8, Na7! și nu mai e mat în a cincea mutare. Continuarea justă este 3. Né4!, Tc8! 4. Nc7! și 5. Cc5 sau b6 mat. Dacă după 3. Ng6, Cb3, 4. Nc2 și 5. N×b3 sau C×b6 mat. La orice altă apărare continuarea este: 4. Né8 și 5. Cc5 sau b6 mat. Celelalte soluții ca 1. Né2 se zădărnicesc prin 1..., Cc2! 2. Nd1, d4—d3 3. Nc3, Tc6!! 4. N×b2, Nf6, sau 1. Né4 prin 1..., h6—h5! 2. N×g5, Nf8! 3. C×f8, Td6 4. Cd7, Cb3, și nu mai e mat în a cincea mutare.

No. 51. (Glückman) — Alb: Rc3, Tf6, Cé2 și é8, Nh5, Pb4, é3, f2, g5 și h4 — Negru: Ré4, Cé5, Pé6. Mat în 2 mutări. — 1. Tf6—f5!

No. 52. (Leibovici) — Alb: Rb7. Td2 și f5, Cb5 și c6, Na5, Pd3 Negru: Ré6, Pf6. Mat în 3 mutări. — 1. Tg2, R×f5 2. Cbd4+, Rf4 3. Nd2 mat. 1..., Rd7 sau f7 2. Cc7!, Rd6 sau f8 3. Td5 sau T×f6 mat.

No. 53. (Glückman) — Alb: Rf5, Dh8, Cd4 și f7. Na6 și b6, Pd6 și é6 Negru: Rd5, Cc5 și d7, Pé7. Mat în 2 mutări — 1. Dh2!

No. 54. (Holzhausen) — Alb: Ré8, Df7, Té2. Negru: Rh8, Té1, Cc8, Pa2, a3, d7 și h3. Mat în 4 mutări. — 1. Te3!!, T×é3+ 2. Rf8, Té8+ sau Tf3 3. D×T și 4. Dh5 mat. 1..., Cd6+ 2. Rf8, C×f7 3. T×h3+, Ch6 4. T×C mat. 1..., a1D 2. Rf8 etc... La 1. Té5, T×T+ 2. Rf8, Tg5! La 1. Rf8, Tf1! și nu mai e mat în a patra mutare.

Studiul No. 6 (Kaminer) — Alb: Rc8, Tb3, Nc4, Pa2, c3, f2 și h2 Negru: Ra5, Dh1, Pa7, é6 și h7. Alb joacă și câștigă. 1. Ta+, Rb6 2. Ta6+, Rc5, 3. Rd7! acum amenință Tc6 mat sau dacă 3..., R×c4 sau D×c4 pierderea damei prin Ta4+ sau Tc6+. Singura apărare a negrului este deci De4! 4. Ta5+, Rb6! 5. Tb5+, Ra6 6. Nf1! amenință din nou să câștige dama prin descoperire. Negrul are 2 apărări. Dacă vine cu D la a1 atunci urmează Rc6! cu câștigul clar; rămâne atunci 6..., Dh1! 7. Né2, Dé1! Unica mutare. 8. Té5+, Rb6 9. T×é6+, Rc5 10. Tc6+, Rd5 11. Nc4+, R ∼ 12. Té6+ și câștigă. Un studiu interesant.

Problema analitică No. 6. (Dawson). Mat în 2 mutări. — 1. Df3, ∼ 2. Da8 mat. Negrul nu poate face 0—0 căci **R a mișcat,** trebuind să facă loc T care a putut veni în a5 **pe coloana é.** Pe coloana c el nu a putut veni deoarece pionul c6 bătând N alb în b5 i-ar fi închis drumul spre a5, pionul alb din a4 fiind deja tras pentru a face loc Ta1 să vie în a6. Se observă că T din h1 a fost bătut de o piesă adversă, că la f6 s'a sacrificat C alb și că la d6 pionul alb a bătut un N sau un C.

Problema analitică No. 7 (Schlarko) — alb: Rc1, Da6, Tb2 și d1, Ca3 și f1, Ng8 și h8, Pa7, c2, d2, é2, f2, h2 și h3 Negru: Ra1, Dc7, Tb8 și d7, Ca8 și c8, Nd8, Pb6 b7, c6, d6, é7, g6 și h6. a) Care este minimum de mutări ce trebuesc luate înapoi spre a ajunge la poziția în care R negru a fost la „b2" b) construirea partidei.

Poziția în care R negru a fost la b2 este:

a b c d e f g h

Minimum mutărilor pentru a ajunge în poziția enunțată este 12 în ordinea următoare: 1. Ra2, Rc1 2. Ra1, Td1 3. Ra2. T×f6+ 4. Ra1, Té6+ 5. Ra2, Té5+ 6. Ra1, Td5+ 7. Ra2, Td4+ 8. Ra1, Tc4+ 9. Ra2, Tc3+ 10. Ra1, Tb3+ 11. Ra2, Tb2+ 12. Ra1.

Analiza poziției e ușoară: Pionul alb din linia „b" s'a bătut la b6, Nebunul negru din c8 s'a bătut la h3 și Pionul negru din linia „f" s'a bătut pe linia lui de o figură albă. Ideea problemei e treapta turnului alb dela f6 la b2, care în cazul cel mai scurt trebuia să facă minimum 10 mutări.

Partida cea mai scurtă în 40 mutări:

1. a4, c6	11. Ng2, Cfd7	21. Cb5+, Ra2	31. Da6, Ra2
2. a5, d6	12. Nd5, Td8	22. Te6, Ne3	32. T×f6+, Ra1
3. a6, g6	13. Nb2, Rb5	23. Rd1, Cdb6	33. Te6+, Ra2
4. b4, Nh6	14. Nh8, f6	24. Rc1, Cc8	34. Te5+, Ra1
5. Ta3, Cf6	15. Ng8, Cb6	25. Td1, Td7	35. Td5+, Ra2
6. Cf3, Da5	16. Te3, Cbd7	26. Cf1, Nb6	36. Td4+, Ra1
7. Cd4, Rd8	17. Dc1, Tab8	27. Ca3, Nd8	37. Tc4+, Ra2
8. Cf5, Rc7	18. Da3, Ca8	28. b5, Dc7	38. Te3+, Ra1
9. Cg3, Nh3	19. Dd3+, Ra4	29. b6, a×b6	39. Tb3+, Ra2
10. g×h3, Rb6	20. Cc3+, Ra3	30. a7, Ra1,	40. Tb2+, Ra1.

PROBLEMA No. 59*)

de **W. Pauly,** București

Negru (1 figură)

Rf5.

a b c d e f g h

Alb (7 figuri)

Rb1, Dg7, Ta8, Cé5, Pa2, a4, și h6.

Alb joacă și face mat în 4 mutări

*) Reproducem problema No. 59 care a apărut greșit. Rugăm pe d-nii deslegători să-și revizuiască soluțiile și prelungim termenul cu încă 15 zile.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

CĂRŢI ŞI REVISTE

Scrisorile lui Georges Sorel către Benedetto Croce

Cu prilejul recenzării unui volum mai vechi al revistei „La Critica", într'un număr de acum câteva luni al „Adevărului literar şi artistic", — dintr'o eroare tipografică sau de corectură, a apărut în loc de secolul al XVII-lea, secolul al VI-lea — Dăm această tardivă rectificare şi pentru cei ce ne-au atras atenţia, fugind însă de explicaţia logică şi căutând explicaţii jignitoare.

In ultimul volum al revistei „La Critica", Benedetto Croce reproduce interesanta corespondenţă primită, începând cu zeci de ani în urmă, dela Georges Sorel.

Sunt gânduri şi reflecţii originale, sunt aprecieri şi comentarii extrem de spirituale în laconismul lor intelectual.

Iată, de pildă, ce-i scria Georges Sorel în 1900 lui Benedetto Croce:

...Colaiani va publica un studiu important asupra „Manifestului comunist" pe care l-am scris pentru Merline şi pe care l-aş fi dat poate lui Nitti dacă articolul asupra sistemului istoric n'ar fi apărut atât de târziu. Cred că are să vă intereseze. Andler l-a găsit interesant. El e foarte grav bolnav; când un tuberculos e trimis din Paris în Italia, nu prea e semn bun. Bietul băiat are să se prăpădească înainte de a fi dat întreaga măsură a posibilităţilor sale.

In „Revista sociologică" am cetit un articol asupra lui Bernstein, de Kautsky. Acesta din urmă pare să fie un mare dobitoc; — de ce se teme să citeze în cartea lui pe Lafargue ca pe o autoritate?

Am primit memoriul asupra esteticei (**Tesi fondamentali di un estetica come scienza dell'espressione, ecc.**); în domeniul acesta nu prea am mare competinţă.

Vă atrag luarea aminte asupra unei cărţi a lui Bergson: „Le Rire et la signification du comique", care a apărut de curând la Alcan.

„Les Debats" anunţă deasemeni o teză latină care va fi susţinută de d. Dimier la Facultatea de litere din Paris: „In philosophiae partem quae dicitur Aesthetica prolegomena". Dar nu ştiu dacă e vorba de senzaţie sau de artă.

Cunoaşteţi bizarele teorii ale d-lui Ch. Henry, care pretinde că toată estetica se reduce la formule matematice?...

Cred că obiecţiunile pe care le-am ridicat esteticienilor **francezi** sunt întemeiate. La ce rezultat duc demonstraţiile lor, începând chiar cu cele ale lui Taine?

Nu e o vorbărie inutilă, ca şi sociologia?

La Alcan a apărut un volum al lui Griveau intitulat „Sfera frumuseţii".

După analiza pe care am cetit-o, „studiul" acesta mi se pare o enormă stupiditate; autorul voia, acum câţiva ani, să găsească mijlocul de a transpune desenele pe muzică, pentru a aprecia estetica lor la piano!

Griveau l-a întrecut până şi pe Ch. Henry, care calculează frumuseţea profilului grec cu formule algebrice... — **h. b.**

Anti-spiritualismul lui Emile Zola

Sub acest titlu L'es Dehors (Nov. no. 120) reproduce un articol al lui **Léon Bazalgette**, din 1898, care cercetează, documentat şi limpede, metoda şi semnificaţia operei lui Zola.

„Reforma literară" a lui Zola e întemeiată pe ştiinţa experimentală; mai precis: pe cartea lui Claude Bernard: „Introducere la studiul medicinei experimentale". Bazalgette dovedeşte cu citate că naturalismul lui Zola, e aplicarea deplină a determinismului lui Claude Bernard. Metoda literară a lui Zola rezultă, caşi metoda ştiinţifică a lui Bernard, din concepţia pur materialistă a vieţii şi a lumii.

Stabilind această concepţie, opera lui Zola capătă un înţeles clar. Ea este în adevăr „istoria naturală" a unui individ, a unei familii, a unei societăţi, făcută de un literat după regulele stricte ale ştiinţei biologice.

Această metodă lămureşte de ce Zola a fost un înverşunat duşman al spiritualismului. Acesta e unul din marile lui merite. Spiritualismul ar fi, după părerea lui Bazalgette, anti-real, anti-estetic, anti-uman. E o negaţie a vieţii. Zola îi opune cu îndârjire „revendicările aspre ale pământului şi ale materiei, beţiile sălbatice ale cărnii, sănătoasele efluvii ale vieţii".

Spiritualiştii, cari nu sunt toţi nişte naivi visători, nu neagă materia, trupul, formele. Ei vor să le inobileze, să le însufleţească. Morala lor e dualistă: sunt lucruri nobile şi lucruri ignobile. Spiritul trebue să domine materia.

Zola a atacat cu violenţă această concepţie. După dânsul, nimic nu e josnic sau vulgar în natură sau în om. Fiinţe şi lucruri dispreţuite sunt înălţate şi valorificate de naturalismul lui Zola, care îşi concentrează puterea de observaţie asupra instinctelor, asupra cauzelor ascunse. Rupând vălurile misterelor, el arată „nesfârşita bogăţie a organelor inferioare".

Intr'un cuvânt, Zola a cerut şi practicat „reîntoarcerea la natură", care e cu totul altceva decât romantismul lui Rousseau. Unind pe om cu natura, Zola a fost consecvent concepţiei sale materialiste. Omul nu e decât un inel în lanţul evoluţiei. „Animalul omenesc" a fost slăvit totuşi de Zola în cuvinte calde, pline de un idealism clarvăzător. Făcând naturii un loc egal cu al omului, Zola n'a pus totuşi pe om în centrul universului, cum obişnuesc unii spiritualişti. „Omul nu e decât un simplu rezultat; pentru a avea drama omenească reală şi complectă, trebue s'o punem în legătură cu tot ce există".

Opera lui Zola a fost combătută de „puritani iesuiţi" cari tindeau să reducă imensa mişcare a vieţii la „lecturi morale şi patriotice". Voind să restabilească adevărul unităţii sufletului şi a trupului, Zola a dus o luptă titanică împotriva dualismului religios. Şi, dacă a slăvit instinctele, a înţeles că ele trebuesc dominate şi inobilate. tinctele, a înţeles că ele trebuesc dominate şi inobilate. — E. R.

Mercure de France

Admirabila revistă de sub priceputa conducere a domnului Alfred Vallette aduce, în No. dela 15 Noembrie, colaborări interesante şi — ca întotdeauna — material variat şi bine ales.

John Charpentier scrie despre delicata poveste de iubire „Survivre" a lui Marcel Batilliat, relevându-i caracterul mai mult poetic decât romantios.

Dragostea e descrisă cu emoţie vie în această carte în fruntea căreia autorul a pus, nu prea ştim în ce scop, un soi de manifest literar.

Intr'adevăr, povestirea nu pare să justifice teoria pe care o ilustrează.

ţie esenţial sintetică, şi personagiile unui roman trebue să fie natură vie, cetăţi vii, idei vii.

Aceasta, spune Charpentier, era şi teoria lui Marcelle Fabri, admirator, ca şi el, al lui Paul Adam şi a lui René Ghil. Dar nu vedem nimic deosebit în faptul cu totul individual că eroul, ameţit de dorinţa de-a supravieţui destinului, se căsătoreşte, după moartea soţiei sale, cu sora acesteia, ascultând, conştient sau nu, de cuvântul de ordine al lui Goethe: „Pe deasupra mormintelor, înainte!"

Dacă de-aci s'ar desprinde vre-o idee filozofică — cum îndeobşte ar trebui să se desprindă din orice roman care nu e numai anecdotică — şi dacă această idee ar avea forţa să se înscrie, într'un chip oarecare, pe bolta înstelată care ocroteşte amorurile eroului lui Batilliat, — din toate aceste peregrinări amoroase numai ea ne-ar interesa cu adevărat.

Marcel Batilliat crede în evoluţia continuă a romanului. E, după părerea noastră, o greşeală, cum dealtminteri spunea şi André Rouveyre, de-a asimila arta cu ştiinţa şi de a declara că arta e susceptibilă de o desăvârşire indefinită.

Perioadelor de apogeu le urmează totdeauna perioade de decadenţă, care ne fac să presupunem o transformare, când, de fapt, arta renaşte pur şi simplu sau se reinsufleţeşte.

Nu există iluzie mai puternică decât aceia care ne face să dăm importanţă, şi chiar să acordăm întâietate, unor modificări cu totul exterioare pe care moda le impune adevărului etern al artei.

Insă, în această materie, numai contribuţia individuală contează. Geniul interpretează; în materie de sensibilitate, nu modifică nimic... — **b.**

Artă şi libertate

In ultimul număr al „Vieţii Româneşti", care aduce un conţinut variat şi extrem de interesant, d. St. Zeletin fixează gânduri sugestive *despre lume şi despre viaţă.*

Natura, spune d. Zeletin, creiază liber şi neştiutor: ea nu se supune la regule sau scopuri. Şi de aceia natura e marele artist, operele ei sunt neîntrecute lucrări de artă care nu au alt rost decât acela de a fi.

Cei ce vorbesc de scopuri în natură, nu-şi dau seama cât înjosesc pe eterna creatoare. Fiindcă viaţa omenească e iobagă normelor de tot felul, ei îşi închipue a descoperi legi, regule, scopuri şi în viaţa naturii: ei osândesc antropomorfismul altora, nu văd însă pe al lor propriu.

In natură e libertate!

Ceiace noi numim legi ale naturii, nu sunt regule în înţelesul nostru; nu natura se îndreaptă după ele, ci ele se îndreaptă după natură. De aceia noi suntem nevoiţi să le schimbăm, de câte ori naturii îi place să-şi râdă de ele. Căci viaţa naturii nesocoteşte regula şi ignorează datoria, neagă sila şi dispreţuieşte piedica: ea e „afirmare pură" (Spinoza), spontaneitate desăvârşită — libertatea însăşi.

* * *

Două lucruri umplu sufletul meu de veşnic nesecată însufleţire, spune d. Zeletin, — : Conştiinţa ***libertăţii*** în mine şi măreţia ***naturii*** în afară de mine. Ele sunt cele două forme subt care viază firea: esenţa ei e libertatea, forma subt care se arată vederii noastre, măreţia. Astfel ***măreţia naturii e întruparea libertăţii.***

* * *

Rari sunt acei care, în omenire, se pot înălţa la treapta de libertate a naturii, spre a trăi în afară de orice legi şi idealuri. Aceştia întrupează în ei forţele naturale în aceiaşi nestirbită vioiciune, ca natura însăşi: ei sunt artiştii şi eroii — şi unii şi alţii bucăţi rupte din natură şi aruncate între oameni, spre a da priveliştea unei vieţi în sine, rebelă la prescrieri din afară.

Artistul viază ca şi natura: el nu ascultă de regule, nu urmăreşte idealuri; creaţia sa e revărsarea inconştientă a desăvârşirii sale lăuntrice. A vorbi de idealuri în artă, înseamnă a coborî creatorul spontan la nivelul cârpaciului, ce lucrează cu deplină conştiinţă, într'un anumit scop.

Cum undele ies din izvor, cum nenumăratele fănturi apar din sânul naturii, aşa izvorăsc operele de artă din adâncurile naturii lăuntrice ale artistului: uşor, liber, neştiutor. Asupra lor se năpusteşte cârpaciul, le disecă, le cercetează şi cearcă să desprindă din ele regule de creaţie artistică. Dar ceiace cârpăceşte el, cu sprijinul acestor norme, e simplă muncă de salahor faţă de ceiace creiază artistul fără nicio regulă, prin revărsarea inconştientă a plinătăţii naturii sale...

Femeia şi iubirea în epoca Renaşterii

In lecţia de deschidere a conferinţei de istorie modernă dela Universitatea din Iaşi, publicată în revista de sinteză culturală „Minerva", d. Andrei Oţetea desvoltă ample şi substanţiale consideraţii asupra genezei şi spiritului Renaşterii. Intre altele, d-sa arată că trubadurii au degajat teoria iubirii din mistica medievală. Cultul femeii, ca mai înainte iubirea de Dumnezeu, devenise binele suprem, condiţia oricărei perfecţiuni, principiul oricărei virtuţi şi semnul distinctiv al nobleţei sufleteşti.

Din condiţia umilă, în care a ţinut-o evul mediu, trubadurii au ridicat femeia până la cer. E meritul Renaşterii de-a o fi coborît din nou pe pământ, de-a o fi redat funcţiei ei naturale, aceia de tovarăşă egal îndreptăţită a omului şi de a-i fi pus la îndemână mijloacele de desvoltare de care se bucură bărbaţii.

Pentru prima oară dela antichitate, apar femei superioare ca Isabella d'Este, Eleonora d'Aragon, Vittoria Colonna, care prin cultura şi distincţia lor rivalizează cu cei mai de seamă bărbaţi ai timpului. Ele menţin pretutindeni simţul măsurii şi al proporţiei într'o generaţie frământată de cele mai înverşunate patimi şi de cele mai teribile dezordini. Ele păstrează strânsă legătura între artă şi viaţă şi contribue la adâncirea simţului artistic.

Unele din aspectele cele mai caracteristice ale Renaşterii ne-ar rămâne incomprehensibile dacă n'am ţinea seamă de schimbările produse în condiţiunea femeii.

Ascensiunea socială a femeii începe cu domesticirea brutei feodale care nu cunoaşte altă plăcere decât vânatul, războiul şi brigandajul. Nepăcerile şi cruzimile politicei silesc pe om să caute un refugiu şi o consolare în sânul familiei. Intensificarea vieţii sociale pune în evidenţă facultatea femeilor de a rafina raporturile dintre oameni şi de a împodobi existenţa.

Egidio Romano se ridică împotriva concepţiei care face din femee o simplă servitoare a bărbatului.

In „Decameronul" lui Boccacio femeia constitue centrul interesului şi al acţiunii, iar în conflictul dintre sexe, şiretenia femeii triumfă aproape întotdeauna asupra forţei bărbatului.

Fără femei, spune Castiglione, nimic nu e posibil: nici curaj militar, nici artă, nici poezie, nici muzică, nici filozofie, nici chiar religie. Omul nu vede intr'adevăr pe Dumnezeu decât prin ele.

Reprezentarea plastică a nudului, în cadrul mitului religios al lui Adam şi Eva, e un indiciu neîndoelnic de transformarea care se petrece în spirite către jumătatea secolului al XV-lea.

Frescele lui Masaccio din Santa Maria del Carmine şi basoreliefurile lui Ghiberti de pe porţile baptisterului din Florenţa sunt modele desăvârşite de artă realistă. Insă abia la sfârşitul secolului, în tablourile lui Perugine şi ale lui Boticelli, se exprimă nestânjenită admiraţia pentru trupul omenesc şi vraja iubirii pământeşti.

Ceiace pictorii şi sculptorii au reprezentat oarecum instinctiv, umaniştii au formulat şi justificat teoretic.

Ca şi arta, iubirea devine scop în sine şi tinde să se degajeze de orice idee de utilitate socială.

„Iubirea, scrie un autor din secolul al XVI-lea, nu e decât plăcere sensuală. Cum iubesc vinul, jocul şi ştiinţa, aşa iubesc şi femeile... Plăcerea e rostul din urmă al tuturor lucrurilor, nimeni nu se delectează în vederea unui scop anumit; plăcerea e scop în sine". — Plăcerea e rostul din urmă al vieţii... Aşa crede şi Ariosto. Versurile lui exprimă deviza întregii epoci.

„Innoată până'n ochi cufundat în marea plăcerilor şi a lucrurilor frumoase".

Această concepţie edonistică-estetică, care consideră că „a iubi femeile înseamnă a iubi frumuseţea, iar a iubi frumuseţea înseamnă a trăi", îşi ajunge apogeul în epoca lui Rubens şi a lui Rabelais şi devine, la curtea lui Francisc I, principiul universal recunoscut al vieţii mondene. Familia a fost cea dintâi care a avut să sufere pe urma acestor teorii, — iar în al doilea rând societatea. Instinctul fizic, liberat de orice constrângere, suportă tot aşa de greu ca şi plăcerea rafinată marginile fixate de legi. El e din fire ilegitim. Astfel, căsătoria apăru unor umanişti din sec. XV-XVI ca o instituţie care urmăreşte două scopuri contradictorii: iubirea şi ordinea. De-aceia Lorenzo Valla declară alegitime relaţiile între cele două sexe, — iar Montaigne, trăgând ultimele consecinţe ale acestei teorii, afirmă că, de vreme ce iubirea e plăcere, iar căsătoria o instituţie care urmăreşte alte scopuri decât plăcerea, iubirea şi căsătoria se exclud; „Nous aimons sans nous empêcher deux choses diverses et qui se contrarient".—**B.**

Cugetul liber

A apărut, sub conducerea d-lor Ion Pas şi Eugen Relgis, revista „Cugetul Liber" — o tribună la care, cum se exprimă articolul-prefaţă, „nu porunceşte nici o dogmă socială, nici o formulă literară, nici un postulat estetic — care să ne oblige pe toţi. Adevărurile, concepţiile sociale, literare, etice sau artistice — pot fi expuse cu egală libertate. Singurul criteriu absolut este în lupta pentru progresul formelor de viaţă socială, adică în apărarea intereselor generale şi permanente ale umanităţii. Credem că orice om, care îşi ascultă inima şi îşi cercetează conştiinţa, poate cunoaşte sau cel puţin presimţi aceste interese generale şi permanente.

„Rolul nostru este firesc şi simplu: — voim să fim şi noi „umili servitori ai Spiritului", în această ţară unde urile se învălmăşesc ca şi în alte ţări, şi unde superstiţiile populare şi chiar „culturale" stăruesc mai mult decât în altele. Posibilităţile de luminare şi umanizare sunt, însă, mai atrăgătoare aci, pentrucă ele nu sunt alterate ca în Occidentul prea-încercat. Aci pământul e încă virgin, gata să primească seminţele bune ale Păcii şi ale Muncii".

Dorim izbândă noii publicaţii, atât de necesară la noi — şi mai cu seamă în timpurile de faţă.

Juvenal

In fasc. 7—10 a revistei „Favonius", d. I. M. Marinescu publică un articol plin de miez, scris într'o perfectă formă literară, despre „Viaţa şi opera lui Juvenal".

Vorbind de femeile în opera lui Juvenal, d. Marinescu spune următoarele:

„Dacă ar trebui să credem pe unii comentatori (Friedlaender, pag. 26 şi 99) toate exemplarele de femei biciuite de satira X-a aparţin clasei nobile. Femeea adulteră, femeea risipitoare, femeea învăţată, femeea flecară şi care culege toate svonurile, femeea crudă şi beţivă, toate acestea se întâlnesc în societatea înaltă. Dacă există femei superstiţioase în clasa de jos, dacă există femei interesate, acestea îşi răscumpără greşelile „prin faptul că nasc prunci pe care şi-i cresc singure, lucru care nu se întâlneşte la femeile nobile." Prin urmare, corupţia nemaipomenită a clasei senatoriale de pe vremea lui Domitian a contribuit în mare parte la desvoltarea vervei satirice a lui Juvenal. Două motive au mai venit să mărească această amărăciune a spiritului satiric: experienţa propie şi contrastul epocei lui Traian."

un nou volum de studii literare şi artistice

— „ULTIME SILUETE" —

A apărut noul volum de studii literare şi artistice „ULTIME SILUETE" de scriitorul renan **H. Eulenberg** în traducerea d-lui **C. Săteanu.**

Volumul are următorul cuprins:

Van Gogh, Jean Paul, Luther, Goethe şi Italia, Robert Schumann, Giordano Bruno, Tiepolo, Columb, Pascal, Bulov, Milton, Eichendorff, El. Greco, Andersen, Auzengruber, Berlioz, Washington, Li Tai-Pe, Balzac, Reynolds, D'Assisi, Leopardi, Durer, Gluck, Ruckert, Geibel, Keller, Conrad, F. Meyer, Goldoni, Bismark, Bleichröder, Maeterlink şi H. Eulenberg.

Impreună cu cele două volume anterioare **„Siluete Literare"** şi **„Alte Siluete literare"**, acest nou volum „ULTIMELE SILUETE" institue o adevărată enciclopedie de o mie pagini cu o sută de studii literare şi artistice.

Volumul costă 50 lei.

Librăriile din provincie îşi vor adresa comenzile la Tipografia **„ALBINA" str. Saulescu No. 1, Iaşi.**

In curând vor apărea zilnic

Bilete de Papagal

cea mai mică foaie cotidiană scrisă de

Tudor Arghezi

şi câţiva camarazi.

Preţul unui exemplar: 2 lei.

Abonamente lunare (30 de numere) 60 lei.

In provincie se trimite foaia numai la cerere.

Toată corespondenţa, cereri de foi, abonamente, etc. se vor trimite pe adresa „Bilete de papagal". Tipografia Cartea Medicală, Bd. Elisabeta No. 5 (Palatul Eforiei), Bucureşti.

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar" manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5 6

Coriolan Petranu:

1. Revendicările artistice ale Transilvaniei (Arad).— 2. Monumentele artistice româneşti ale Ardealului (Cluj).— 3. Bisericile de lemn din judeţul Arad (Sibiu)

D-l Coriolan Petranu, profesor de Istorie a Artelor la Universitatea din Cluj, dela care am mai avut şi alte contribuţii de Istorie a artei româneşti ardelene, publică de astă dată trei volume, în aceeaş formă îngrijită şi atrăgătoare care îi este obicinuită. Intr'unul din acestea, se ocupă cu revendicările artistice ale Transilvaniei, problemă de „politică muzeografică" — dacă se poate spune. In cel de al doilea, se ocupă cu monumentele artistice ale Românilor din Ardeal; iar cel al treilea este un album, precedat de o expunere critică, a bisericelor de lemn din judeţul Arad.

Pe baza tratatelor dela Trianon şi dela Saint Germain en Laye avem dreptul să ni se înapoieze obiectele de artă românească din Austria şi Ungaria. Obligaţie care nu a fost, în multe privinţi satisfăcută. „Situaţia de astăzi este — scrie autorul — că Transilvania, în urma centralizărilor continue, a rămas fără un singur muzeu de Stat; în schimb în Austria, dar mai ales în Ungaria, în muzeele de Stat şi la particulari, a rămas un număr considerabil de obiecte de artă ardeleană. Muzeele ungare şi austriace, conţin mai multe obiecte de artă transilvănească decât muzeele (particulare) din Ardeal. Această artă se poate azi mai uşor studia în Ungaria, decât în muzeele noastre. Anomalie intolerabilă, căreia ar trebui să i se pună capăt, cu atât mai vârtos cu cât toate tratatele internaţionale ne dau dreptul la aceasta.

In cursul lucrării ni se dau reproduceri după obiectele a căror restituire întârzie să se efectueze; şi această simplă înşirare fotografică este un argument mai eloquent ca toate pentru arătarea nedreptăţii ce ni se face.

Nenorocirea însă stă în aceea că şi noi posedăm, la rându-ne, obiecte de artă ungureşti, de care poate nu suntem prea doritori să ne despărţim. Totuşi d-l Petranu are dreptul să vorbească de nedreptate, întrucât d-sa este de părere ca toate aceste obiecte „indezirabile pentru noi" — scrie d-sa — „să le cedăm Ungariei,... încheiând o convenţie unde, în afară de principiul schimbului de obiecte, în afară de detaliile predării şi preluării, a termenelor, să se asigure experţilor noştri delegaţi cât de grabă acces liber în muzeele, colecţiunile şi depozitele ungare de stat şi particulare". Apoi autorul înşiră obiectele pe care le putem ceda pentru schimb.

In lucrarea sa asupra bisericilor ardelene româneşti, lucrare scrisă în limba germană, d-l C. Petranu începe prin a se plânge de faptul că monumentele artistice săseşti şi ungureşti sunt în deobşte cunoscute în literatura specială, cele româneşti însă nu; ceeace ar lăsa să se creadă poate că Ardealul este, din punct de vedere artistic, o simplă provincie mai periferică a artei germane şi ungare. Desigur, recunoaşte d-sa, influenţele acestea au fost importante în Transilvania. Dar ele nu „epuizează realitatea artistică" din Ardeal. Şi este cu atât mai regretabil că monumentele de inspiraţie românească nu s'au bucurat încă de nici-o monografie, de nici o cercetare din partea cunoscătorilor.

In acest scop, d-sa ne descrie pe larg, cu toate amănuntele technice dezirabile, patrimoniul nostru artistic bisericesc din Ardeal. Nenumărate planşe ne atrag atenţia asupra realei valori de frumuseţă ale acestor biserici şi bisericuţe unde vin să se roage milioane de Români care de veacuri au constiuit majoritatea etnică a provinciilor de peste Carpaţi. Ele sunt — crede d-l P. — o revelaţie pentru Istoric, căci alcătuesc un fluviu de infuenţă bizantină încrucişându-se cu alte curente, de altă origină. Şi tot aşa cum, acum un sfert de veac, Strzygowski descoperea în Asia Mică o ţară nouă pentru artă, tot astfel se poate vorbi — spune d-l Petranu — de o adevărată provincie inedită pentru Istoria Artei bizantine. Şi cu aceste reflecţiuni îşi încheie d-sa atrăgătoarea sa monografie.

Dar printre monumentele artistice ardeleneşti, un loc special îl ocupă bisericile de lemn ale judeţului Arad, atât sub raportul estetic, cât şi sub cel technic.

De bună samă — spune autorul — constatările făcute în lucrarea sa de ansamblu asupra monumentelor din Transilvania înglobează şi pe cele din Arad. Totuşi, acestea din urmă oferă particularităţi care îndreptăţesc o clasare separată. Un cercetător, Wesser, acum douăzeci şi patru de ani, în studiul său asupra arhitecturei în lemn din Europa era de aceiaşi părere .El împărţea aceste edificii în mai multe categorii: 1) germanice (regiunea Nordului); 2) ruseşti; 3) slave (de Vest) (Silezia, etc.); 4) ungureşti. Bine înţeles, greşeala sa era că spunea ungureşti în loc de a spune „din ţara ungurească" (ungarisch în loc de ungarländisch), eroare explicabilă într'un timp când Ardealul făcea politiceşte parte integrantă din statul maghiar.

Or, susţine d-l Petranu, aceste clădiri sunt excepţional de **autohtone.** „Numai la clopotniţă şi la picturile dinlăuntru se pot observa influenţe dela alte stiluri istorice. Incolo, această artă este o arhitectură şi o pictură curat românească-ţărănească. Ea e produsul geniului popular băştinaş, precum şi al mediului său, fizic şi moral".

D. I. SUCHIANU

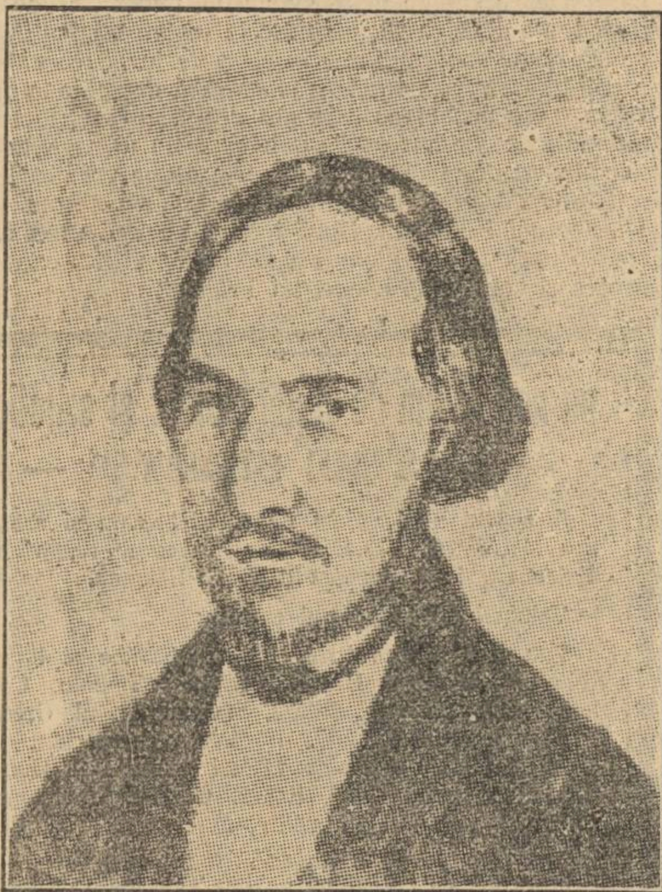
INSEMNĂRI

Nicolae Bălcescu

S'au împlinit şaptezeci şi cinci de ani de când trupul chinuit de lipsuri, de sbucium îndelung şi de ftizie al lui Nicolae Bălcescu a fost asvârlit intr'o groapă neştiută în cimitirul din Palermo.

Cel ce şi-a pus întreaga viaţă în lupta pentru libertate şi legalitate a trebuit să se stingă surghiunit în cea mai umilitoare mizerie.

Strădaniile lui Nicolae Bălcescu pentru înfăptuirea unei adevărate renaşteri naţionale prin cultură şi emancipare politică a tuturor claselor, au contribuit, dela elanul sacrificiului de sine până la răzvrătirea adâncă a spiritelor conştiente, la fixarea drumului de propăşire al şubredei noastre mentalităţi etnice.

Nicolae Bălcescu

Pătruns de ideile generoase ale vremii. Nicolae Bălcescu a găsit răgazul sufletesc să întreprindă cercetări fructuoase în vestitul său „Magazin", punând entuziasm, înţelegere şi erudiţie profundă în toate monografiile istorice publicate, şi cu deosebire în minunata sa „Istorie a Românilor sub Mihai Vodă Viteazul".

Din peregrinările însufleţite de o adâncă dragoste pentru libertate, Nicolae Bălcescu a învăţat să-şi iubească neamul şi să se jertfească pentru binele suprem...

Activitatea lui întreagă a fost un simbol şi o pildă. — *H. B.*

Cultura d-lui Dragomirescu

D. Mihalache Dragomirescu a şi început să semneze, în revista d-sale, cronicile umoristice pe care le numeşte — cu o minunată seriozitate — articole critice.

Intr'una din aceste cronici, d. Dragomirescu diserteaz[ă] asupra influenţei germane.

„Influenţa germană — scrie d. Mihalache Dragomirescu — *este în general foarte dăunătoare spiritului nostru*". Asta, cum văzurăţi, *„în general"*... In particular, poate fi şi altfel. *„Limba germană* — continuă umoristul nostru — *ne-a stricat stilul, ba şi* (pardon ! Nota Red.), *mentalitatea*". Adică, vedeţi d-v., dacă d. Dragomirescu scrie prost, vina nu este a d-sale, ci a influenţei germane. Căci d-sa frecventând mereu pe Schiller şi pe Goethe, şi-a stricat stilul „*ba şi* — vorba dumnealui ! — *mentalitatea*".

„Timpul întrebuinţat pentru învăţarea ei (a limbii germane, în şcoli, Nota red.), *poate fi folosit ca să întărească studiul limbei române, scandalos de oropsită mai cu seamă în clasele superioare*", — zice mai la vale d. Dragomirescu. Scandalos de oropsită — da ! e drept. Mai cu seamă în clasele superioare, unde limba română se învaţă după manualele neghioabe ale d-lui Dragomirescu ..

„Limba germană ar trebui cel mult lăsată în şcoalele comerciale". Cel mult ! La nevoe, limba germană poate fi alungată şi din şcoalele comerciale iar nemţii ar trebui obligaţi să înveţe româneşte şi să facă toată corespondenţa cu România în limba şi mentalitatea d-lui Mihalache Dragomirescu.

„Una din cele mai dăunătoare laturi ale influenţei germane, — zice d. Dragomirescu, — *este tendinţa cu orice preţ de a face pe lume să crează că au* (cine?) *o literatură cel puţin egală cu a altor neamuri*". Or, d. Mihalache are şi d-sa tendinţa de-a face pe lume să crează (ah ! stilul d-lui Mihalache...) că n'au o literatură egală cu a altor neamuri. Fiindcă nemţii n'au un Mihalache Dragomirescu, în critică : un Radu Bucov, în fabulă ; un Ion Dragoslav, în nuvelă... Deci, de unde tendinţa cu orice preţ de a face pe lume să crează că au o literatură egală cu a noastră ?

Dar nemţii ăştia — care-l scot din pepeni pe d. Dragomirescu — au şi nişte *„poeţi, cari n'au scris în toată viaţa lor decât o singură sau două poezii*". Atunci, cu drept cuvânt se întreabă în sinea lui d. Dragomirescu : — Pă ce, domle ? Pă ce ? — In adevăr, „pă ce" este cutare neamţ poet mare, când n'a scris decât *o singură sau două poezii*" ? Poeţii mari scriu cel puţin 1000 poezii Poeţii mijlocii — 500. Poeţii mici — 250. Poeţii mici de tot — 125. Este un tarif al genialităţii, pe care d. Mihalache ni-l va explica odată. Până atunci, jos cu poeţii cari în toată viaţa lor n'au scris decât *„o singură sau două poezii..."* — Jos cu ei şi ruşine lor !

Iată dece d. Mihalache Dragomirescu este adversar al culturii germane şi iată dece ne declară pe noi, reprezentanţi ai influenţei germane în România.

Dedicaţia

Poetul G. C. publică într'o revistă săptămânală, o poezie — *Grădini* — dedicată *„d-lui Mihail Dragomirescu"*. Dece d-sale ? Poate — fiindcă e vorba de grădini (de sigur grădini de zarzavat) şi fiindcă d. Dragomirescu este cel mai pasionat cultivator de spanacuri literare. Poate — fiindcă poezia e proastă şi d. Mihalache este paravanul tuturor tinerilor fără talent... Cine ştie ?

Să citim însă poezia :

Leul de piatră a răcnit spre ape
(străjerii Toamnei vin să se adape),
pustiurile au rămas pustii.
Aripa veche nu mă mai încape :
c'un sbor mă 'nfig (!) şi cu-altul cad pe ape
şi scoarţa arsă prinde să se crape.
O sapă grea începe să mă sape,
să-mi sdruncine comorile pustii
şi să mă scoată, flacări, peste ape :
străjerii Toamnei vin să se adape.

Vi se pare bizar !

E foarte simplu... Poezile acestea se descifrează ca şi „cuvintele încrucisate" lansate recent de editorii parizieni In afară de leul de piatră care a răcnit spre ape — vers în adevăr bizar — restul e foarte limpede :

Aripa veche nu mă mai încape...

Aripa=paltonul. Şi totul se clarifică.

Scoarţa arsă prinde să se crape...

...înseamnă că plesneşte stofa arsă şi putredă.

Poezia a fost scrisă de sigur, cu briceagul, pe lemnul unei bănci din Cişmigiu. — *Tudor Teodorescu-Branişte.*

Demonul tinereţii

D. Mihail Sadoveanu a început, în ultimul număr al „Vieţii Româneşti". publicarea romanului „Demonul tinereţii".

Acest roman, din viaţa mânăstirilor, cuprinde — după indicaţiile primei părţi publicate — o năvală a imaginaţiei d-lui Sadoveanu în ţinuturile trecutului şi ale naturii.

In aceste seri de iarnă, d. Sadoveanu ne va purta pe cărări de munte — îmbrăcând cu frunze copacii şi scoţând de sub ghiaţă o şuviţă argintie de apă.

Acolo între stânci şi între zidurile bisericii, se va zbate „demonul" nestăpânit al „tinereţii" şi al dragostei

Aşteptăm, nerăbdători, zbuciumul gândului cu păcat şi smerenia lui întru Domnul.

Bani pierduţi

Subt titlul „Deprimare" un elev din clasa VIII m. publică, în „Revista Literară" a Liceului Sf. Sava, următoarea poezie pe care o reproducem în întregime :

Mi-am transformat tot corpul în spital
Şi-am adunat în el bolnavii toţi.
Auzi ? Tuşesc...
Sau poate bat în poartă,
In poarta înspre care toţi pornesc.

Pe braţe
port cadavre reci de visuri
şi gândurile mele sunt abisuri
ce mă despart mai mult, mai mult
de viaţă.

Va fi o seară fără de pereche...
Eu voiu pleca la drum încet.
Prohodul mi-l vei spune în surdină,
vor plânge frunze moarte în grădină
şi voiu pleca la drum încet, încet...

Viori
vor fredona,
pe coarda la,
un imn funebru nesfârşit...
Cu mâni pe piept,
eu voiu pleca la drum încet
spre asfinţit...

Dacă-i vorba de publicat astfel de drăcii, elevii se puteau mulţumi cu revistele moderniste existente. N'aveau nevoe să scoată o revistă proprie. Păcat de bani.

Li s'ar fi putut găsi o mai bună întrebuinţare...

Impărţitorii de cultură

Siguranţa din Cernăuţi anunţă că excroci, care se dau drept agenţi secreţi, se ocupă cu plasarea unor reviste şi publicaţii.

Cum le-a venit în minte excrocilor să se ocupe cu plasarea frauduloasă a revistelor şi publicaţiilor ? Şi cum se face că publicul a căzut în cursă ?

De ce nu le-a venit excrocilor în minte să se îmbrace de pildă în uniformă de ofiţeri, iar excroacelor — în haine de balerină... şi în astfel de costum să împartă reviste şi publicaţii ?

Excrocii ştiau pe semne că ofiţerii şi balerinele nu se îndeletnicesc cu literatura, — pe când agenţii de siguranţă, mulţumită d-lui Romulus Voinescu care i-a obligat să-i plaseze „Propileele Literare", sînt îndeobşte cunoscuţi ca împărţitori de cultură.

De-aceia pentru evitarea acestui gen de excrocherie. Siguranţa ar trebui, nu să prevină publicul ca să cerceteze actele agenţilor înainte de a le cumpăra publicaţiile — ci să declare că poliţia secretă nu se ocupă de loc cu literatura, cetăţenii având dreptul să ia de urechi pe orice agent secret al literaturii şi să-l arunce în stradă.

Siguranţa să nu umble, — cum se spune, — cu echivocul.

Premiul „Femina"

Există un comitet de doamne, cu secretar masculin, care împarte premiul „Femina".

După statute, premiul se dă anual — alternativ unui volum de versuri şi unuia de proză. In primul an, premiul s'a dat d-nei Farago (versuri) ; în al doilea an — d-lui Bucuţă (proză). In 1926 premiul *trebuia*, după statut, să se dea unui volum de versuri.

La 25 Februar 1927 comitetul „Feminei" a ţinut şedinţă. D-ra Otilia Cazimir cu „Fluturi de noapte" a obţinut 9 voturi din 12.

Cum premiul acesta are două, cum să-i spunem, sediuri : la Paris şi la Bucureşti — d-ra Otilia Cazimir nu a prins premiul nici până acum.

Ce s'a făcut cu premiul ? Ce s'a făcut cu banii ? Ce s'a făcut cu voturile ?

Parisul spune că nu stie nimic.

S'a pierdut rezultatul votului pe drum ? Premiul — între Bucureşti şi Paris — s'a rătăcit prin Jugoslavia. . şi te pomeneşti că l-a luat vre-o sârboaică, slovenă sau croată !

Sau, după practica locului, s'o fi măsluit rezultatul alegerii — şi premiul „Femina" va fi fost acordat d-lui Bogdan Duică care se vâră, parţial şi total, în orice afacere cu premii...

Cerem o lămurire : Ce dracu-i cu premiul „Femina"?

Dacă nu dela doamnele din comitet — cel puţin dela secretar, care-i de-ai noştri, aşteptăm un răspuns : Cum a devenit cazul cu premiul „Femina" ?

Nu de alta, dar vrem să ştim : dacă trebue să luăm în serios această instituţie, să-i publicăm informaţiile, desbaterile, hotărârile, etc.

Căci şi noi care am ţinut în curent publicul cu activitatea comitetului am devenit cam ridicoli. — *M. Sevastos*

Academia Goncourt

Infiinţarea şi istoria acestei Academii particulare este pe larg arătată de J. H. Rosny ainé, preşedintele ei actual, în *„Mémoires de la vie littéraire"* care au apărut nu de mult în librăriile franceze Legatul lui Edmond Goncourt a fost atacat în justiţie de verii şi moştenitorii legali ai marelui scriitor şi numai după procese îndelungate, în care între alţi apărători, academicienii au avut şi pe Raymond Poincaré, dreptul lor a fost în fine definitiv stabilit. Averea nu era atât de mare însă pe cât se credea, căci cei zece academicieni ai fundaţiei au primit abia câte trei mii de franci francezi fiecare. E drept că aceşti trei mii de franci trebuesc socotiţi ca 15 000 de franci hârtie şi că cei 40 de membri ai Academiei franceze n'au primit nici odată mai mult de jumătate din această sumă.

Edmond Goncourt dorise înfiinţarea unei Academii independente faţă de Academia franceză oficială, înfiinţată acum 400 de ani de Richelieu şi atacată cu atâta furie şi vervă de scriitorii din generaţia sa.

Strălucirea ei este însă departe de a întuneca faima Academiei oficiale. Mulţi din membri au fost adeseori de umplutură, moşteniţi odată cu legatul lui Goncourt sau aleşi din alte consideraţii decât acea a valorii lor literare.

Chiar şi premiile literare anuale, afară de câteva talente, de prim ordin, ca Proust, Duhamel, Barbusse, s'au dat adeseori la scriitori foarte mediocri. Interesant de ştiut e că acest premiu, acordat uneori cu atâta uşurinţă, a fost cu încăpăţânare refuzat lui Charles-Louis-Philippe, răsvrătitul şi talentatul autor al lui *„Bubu de Montparnasse"* şi al romanelor „La mère et l'Enfant" şi „Charles Blanchard", care prin genul său literar ca şi prin originalitatea lui specială, părea anume indicat pentru premiul Goncourt.

Desigur că bătrânul Goncourt, dacă ar putea şti de acolo de unde este. cum se petrec lucrurile în Academia lui n'ar avea de ce să fie mulţumit. Mai ales s'ar fi indignat de alegerea lui Henry Céard ca presedinte, căci avusese cu el diferende serioase şi apoi meritul lui contestabil nu îndreptăţea câtuşi de puţin această favoare.

Printre răposaţii academicieni Goncourt au fost totuşi nume cari au rămas în literatura franceză: Huysmans, Elémère Bourges, Mirbeau, Jules Renard, Gustave Geoffroy şi Rosny el însuşi. Nu a fost totuşi instituţia pe care o visase Edmond Goncourt. Foarte departe de aceasta.

Un decret moscovit

Huguette Duflos, una din cele mai cunoscute actrite din Franţa, când îşi începuse cariera în 1915 (la 15 Oct.). la „Comedia Franceză". semnase un contract. prin care se obligase să nu joace decât la acest teatru, timp de 20 ani.

Din unele cauze pur personale, Duflos refuză, în seara de 9 August 1926, să apară în rolul ce i se distribuise în piesa „Abatele Constantin"; iar peste câteva zile apăru la alt teatru din Paris. Atunci „Comedia Franceză" a dat-o în judecată, reclamând 300 000 franci ca despăgubiri şi chemând la răspundere şi pe directorul Teatrului, la care se mutase Duflos.

Reclamanţii se refereau la două articole din decretul lui Napoleon, publicat la Moscova, în Octombrie 1812.

MĂRUNTE

Revista „Graiul Românesc" publică o interesantă statistică.

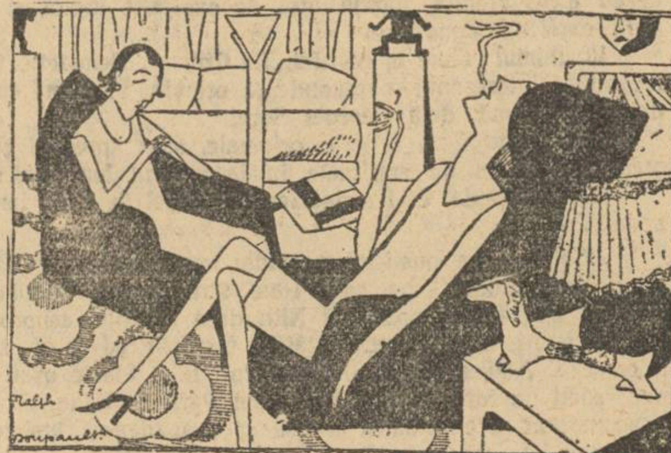
„La noi, în 1927, statistica află 1263 de publicaţii periodice, şi anume: 709 ziare şi 554 reviste; dintre care ziarele 514 româneşti, 110 ungureşti şi 65 germane; revistele: 433 româneşti, 69 ungureşti şi 30 germane."

— In curând va apărea volumul „Zigzaguri" (Din carnetul unei doctorese), de *Otilia Cazimir*, în editura „Cartea Românească".

— Revista „Gândul nostru" crede că teatrul eşan n'a avut până acum spectatori din pricina... „culesului". („Şi eşenii, slavă domnului, au câte un petec de vie"..).

Noi suntem de părere că, dimpotrivă, tocmai culesul ar putea aduce ceva spectatori la teatrul ieşan. Şi dacă n'au venit ieşenii la teatru nici în epoca culesului...

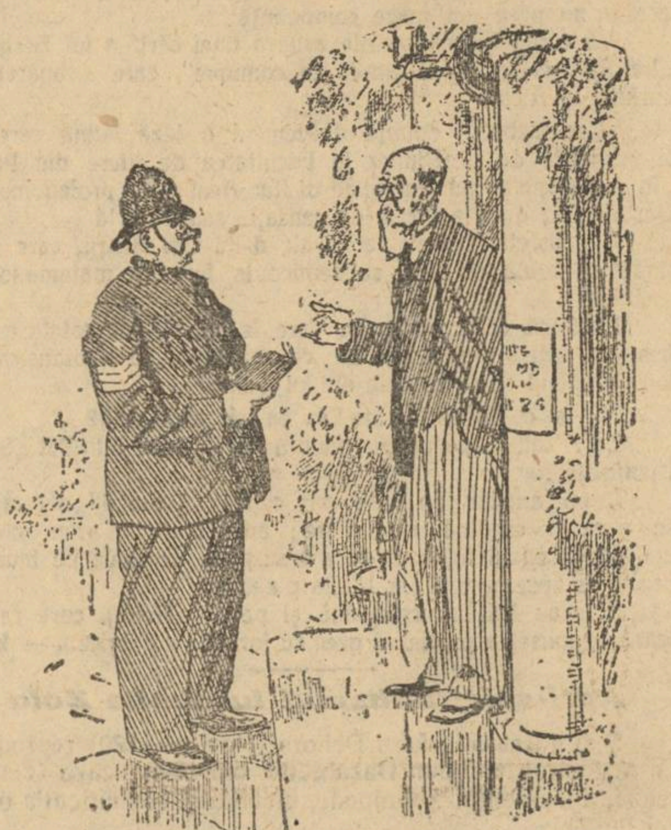
„Şofajul" la modă

— Voi ce întrebuinţaţi la încălzit ? Antracit, cox, lemne ?

— O, nu... charleston... black bottom... dirty dig... kinkajou... yale... etc... (Le Petit Ptrisien)

Mot à mot

— E un furt manifest domnule doctor ?

— Hm! Nu tocmai... Eu i-am spus să ia ceva cald; şi el, la plecare, mi-a luat pardesiul! (Punch)

Literatura modernistă

— Inţelegi ?
— Nu.
— Dacă am întoarce cartea cu susul în jos ?... ('Oeuvre).

Tabloul spart

GARDIENII. — Acum când nu se mai vede nimic, toată lumea are să vină să l admire (Le Journal).

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII.—No. 366

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINATATE

Duminică, 11 Decembrie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT in 1893

Stanislav Prşibîşevski

Vestea morţii lui Prşibîşevski n'a provocat decât în memoria contimporanilor săi din epoca 1890—1905 şiruri de imagini, amintiri şi consideraţiuni infinit de îndepărtate şi străine pentru generaţiile de astăzi care au cultul literaturii.

In mijlocul scriitorilor admiraţi odinioară şi apoi uitaţi, Prşibişevski ocupă un loc special. Dramele lui traduse şi jucate la timpul lor în toate limbile lumii au influenţat atunci, „curentele tinere" de pretutindeni. Astăzi piesele lui nu se mai joacă, deşi în epoca 1890—1905 părea că numai autorul lor, **singurul** dintre literaţii mari ai lumii, a ghicit „spiritul vremii".

Succesul trilogiei, „Homo Sapiens" şi al „Zăpezii" a fost formidabil. Insă, îndeplinindu-şi cu cinste rolul în societatea de atunci, repertoriul lui Prşibişevschi a murit şi nu se poate învia decât cu ocazia aniversărilor şi jubileelor legate de biografia acestui scriitor „ultra-modern" acum vre-o 30 de ani.

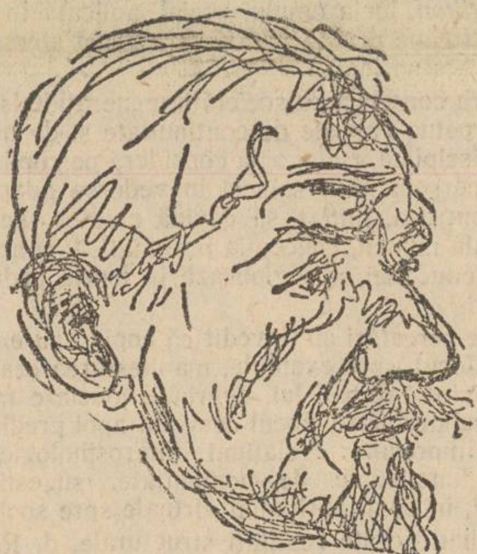
Activitatea lui literară a făcut un salt foarte rar şi original: faima de scriitor, Prşibîşevschi şi-a câştigat-o în Germania, în calitate de scriitor german! Nici un scriitor din ultimul secol nu cunoaşte o astfel de metamorfoză şi n'a intrat în patria lui precedat de gloria acumulată într'o ţară străină, cum s'a întâmplat cu Prşibîşevschi.

„Ce ar fi fost cu mine în Polonia, dacă n'aşi fi adus acolo un certificat străin, că sunt un **Polonez genial ?"** întreabă Prşibişevschi în paradoxala-i auto-biografie, publicată în formă de memorii cu titlul: **„Contimporanii mei. In străinătăţi".**

Primul său succes literar Prşibişevschi l-a avut cu un articol „Chopin şi Nietzsche", după care i s'au deschis uşile „Germaniei Tinere" conduse de Iulius Hardt, Heinrich Hardt, Wilhelm Belsche, Bruno Wille, etc. In curând lucrurile au ajuns atât de departe încât influenţa evidentă a lui Prşibîsevschi s'a oglindit în scrierile membrilor acestei organizaţii literare germane, pe când el însuşi rămăsese neinfluenţat de vreun curent german „la modă".

Despre Nietzsche, Prşibîşevschi scrie în memoriile lui, că nu-i admira atâta ideile cât stilul:

„Minunea limbii lui Nietzsche nu poate s'o cânte decât un Polonez. Fiindcă limba nietzscheiană e de fapt cea mai perfectă, splendidă şi sublimă limbă poloneză, transportată în mod genial pe un graiu străin. Limba lui Nietzsche din „Zaratustra" e limba lui Crasinschi din prefaţa „Iridianului" şi a „Ne-Divinei Comedii."

Pleiade întregi de scriitori europeni figurează în memoriile lui Prşibişevschi. Mai ales sînt scrise strălucit şi prieteneşte, caracterizările unora dintre dânşii. Richard Daemel, Lilienkron, Scherbardt, Johannes Schlaff... El recunoaşte talentul lui Stindberg, însă vorbeşte despre acest uriaş Scandinav cu oarecare animozitate şi precauţiune; însă, se ştie ce dramă a însoţit apropierea intimă între Prşibîşevschi şi Strindbreg... Rândurile consacrate întrevederii autorului cu Nietzsche la ospiciul de alienaţi, sunt scrise de un adevărat tragedian...

In Polonia, în jurul lui Prşibîşevschi s'au grupat scriitorii „Tinerei Polonii"; Vâsneanschi, Kaşprovici, Tetmayer.

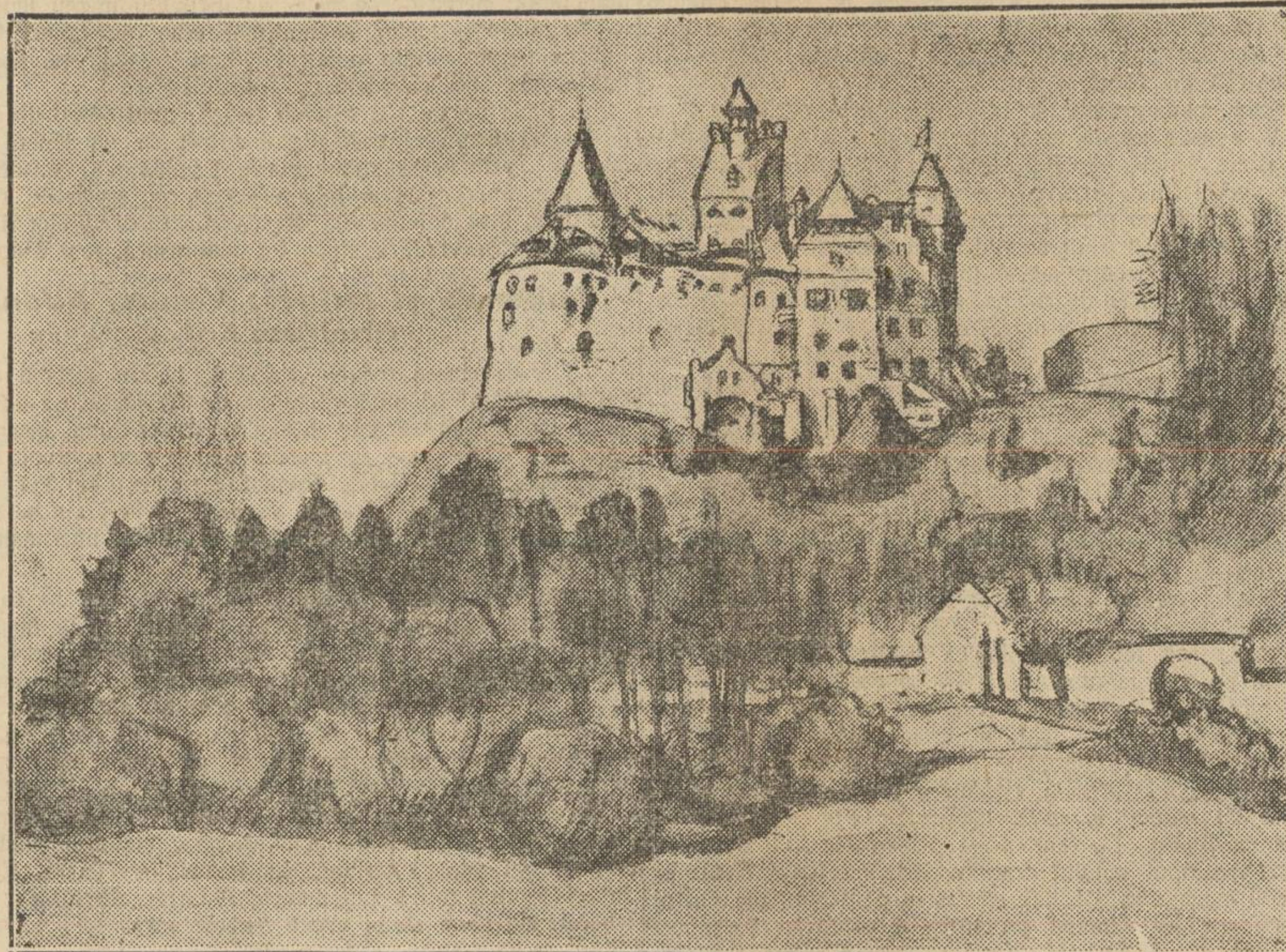
In curând, însă, s'a produs înstrăinarea „Tinerilor" de camaradul lor împovărat de glorie literară „coaptă". „Tinerii" s'au dedat cultului ideilor patriotice, lucrând asupra formelor şi a vocabularului poeziei poloneze, care au rămas străine în mod organic „decadentului internaţional" —Prşibişevschi.

Din Kracovia, acest mare cartier al „Tinerei Polonii", Prşibîşevschi s'a mutat la Muenchen, care devenise centrul boemei literare. Operele lui, care au şi jucat odinioară rolul de avantgardă, i-au mai atras aci adoratori întârziaţi. In acelaş timp, Teatrul polonez, tot cu o mare întârziere, şi pentru un timp relativ foarte scurt, a căzut sub dominaţiunea repertoriului lui Prşibîşevschi. Acest repertoriu a salvat Teatrul polonez de uşurinţă, de „tonul vaudeville" sau de operetă, care ameninţa să compromită însuşi existenţa Teatrului polonez. Cei mai talentaţi actori ca Pşibîlco-Pototcaia şi Kazimir Kavinschi au creiat tipuri neperitoare în dramele lui Prşibîşevschi.

Punctele de contact între acest scriitor polonez şi literatura rusă, sunt de mare interes istoric. Operele lui au ocupat un timp locul de frunte în cataloagele celor mai înaintate edituri din Rusia. Lacomă pentru tot ce e nou, societatea rusească făcea primiri entuziaste lui Prşibîşevschi la Kiew, Moscova, Petrograd. Atunci, Dostoewschi era desigur citit mult mai puţin decât Prşibîşevschi, în Rusia.

Iar astăzi, „memoriile" lui Prşibîşevschi ne aduc mărturisirea lui extrem de preţioasă: „In urma primei mele cunoştinţi cu scrierile lui Dostoevschi, timp de patru ani n'am fost în stare să scriu un singur rând.

Mi se părea totul inutil: şi îndemnul meu lăuntric de scriitor, şi întreaga literatură europeană—atât de neînsemnate faţă de marele scriitor rus!".

Cecilia Cuţescu-Storck — Desen

Cântec de comoară

Domnului Mihail Sadoveanu

Oare-i joc de licurici,
Focuri scunde de pitici,
Verzi sclipiri de putregai
Răzleţite peste plai, —
Ori, în noapte,
Stele coapte
Au pleznit în cioburi mici
Şi prin ferigi lungi anină
Vâlvătaie de lumină?

Nici o babă nici un vrac,
Nu mai ştiu în care veac
Şi nici cine a 'ngropat,
Subt goruni cu vârf uscat,
Aur vechiu şi blăstămat.

...Intr'o noapte fără stele
Când coboară pe păduri
Pâclă sură, joc de iele,
Au venit vre-o câtiva furi
Cu urcioare mari şi grele
Tot cu galbeni noi umplute,
Şi-au săpat pe întrecute
Ca zoriţi de duhuri rele,
Pân' ce ziua fumurie
A 'negrit pe cer gorunul
Şi-a albit bănuţii 'n plop.
A oftat atuncea unul:
— Frate, frate... cine ştie
De-oiu trăi să-i mai desgrop !...
Şi cum se lăsau spre vale
Fără puşti, fără pistoale,
Prin desişul crud de mladă
Le-a ieşit potera 'n cale
Şi i-a prins pe toţi grămadă..

Şi-a rămas în loc uitat
Aur mult şi cu păcat.

...Ori, într'un sfârşit de vară,
Când fugea de răzmeriţă
Boerimea de prin ţară,
Un rădvan întârziat
La o cruce de hotară
A lăsat aici, în pază
Plopilor cu frunza trează,
Scumpă zestre de domniţă
Intr'un sipet ferecat.
Şi trecând pe drum de munte
Tocma 'n ţara ungurească,
Slujitori cu bărbi cărunte
Au pierit în pribegie,
Fără nimeni să-i mai ştie,
Fără nimeni să-i jălească..

Ş'a rămas în urma lor,
Cine ştie 'n ce ponor,
In ce dâmb de mal surpat,
Aurul de-atunci uitat
Şi de nimeni desgropat.

...Ori călugări, — speriaţi
Că s'au năpustit tatarii
La fruntarii, —
Au pornit vre-o şapte fraţi
Şi c'un schivnic mai bătrân, —
Au pornit cu frica 'n sân
Peste codri şi ponoare,
Să găsească-ascunzătoare
Pentru sfintele odoare.
Şi 'nchinându-se smeriţi
In bătaia vântului,
S'au oprit aici, trudiţi,
Dăruind pământului
Aur sfânt, aur greu,
Inchinat lui Dumnezeu:
Cruci bătute în safire,
Şi cădelniţi, şi potire,
Şi chivote, şi tiare,
Cârje nalte şi stihare,
Evanghelii încrustate
Cu smarald şi mărgărint
Şi icoane afumate
Prinse 'n platoşe de-argint, -
Ingeri păzitori de strane,
Sfinţi cucernici şi bătrâni
Scrijelaţi de iatagane
Şi de suliţi de păgâni...
Dar, cum se 'ntorceau părinţii
Spre lăcaşul pocăinţii,
Când murea lumina 'n fum
Peste sihla cenuşie,
Prinsu-i-a Tataru 'n drum
Şi pornitu-i-a 'n robie.

Şi de-atunci, păzit de ..t
Şi de nimenea ştiut,
A rămas tezaur sfânt
Intr'o tainiţă boltită
La un stânjen subt pământ..

* * *

Aur vechiu, aur sfânt,
Aur înverzit de vreme,
Joacă-ţi flacăra uşoară
Peste groapa de comoară
Zăvorită cu blesteme, —
Şi deslează c'un cuvânt
Cântecul,
Descântecul
Ce te ţine subt pământ:
Fără soare, să-l răsfrângi,
Fără lacrămi, să le stângi,
Fără râs, să mi-l frământi,
Fără cântec, să mi-l cânţi...

OTILIA CAZIMIR

Suspiciuni

de T. ARGHEZI

M'am întors, după cum ştii, Mercuri în Capitală, cu vagonul Domnilor Parlamentari, în care nu are voie să intre nimeni, dacă nu este ales prin votul liber şi universal. Gol, compartimentul călătoreşte gol, cu un bilet de odaie mobilată lipit în geam. Naţiunea ţine ca delegaţii ei să nu se amestece cu haimanalele de pe coridor, culcate pe cufere şi şezând pe geamantane. Poate, ca între parlamentari, să scapi o vorbă, care nu-i de nasul pasagerilor, să afle străinul vre-un secret de Stat, să te pomeneşti cu o telegramă dela Londra sau de mai departe şi să fii silit să o desminţi în englezeşte. Nici în singurătate parlamentarul nu este sigur că nu s'a strecurat din gura lui în auzul duşmanilor, ceva ce nu trebueşte ştiut; căci, obişnuit să vorbească tare şi de toate, parlamentarul vorbeşte şi'n somn.

Adeseori, călătorind, mi s'a întâmplat să mă culc pe o canapea şi să mă scol pe canapeaua din faţă. Cine să mă fi mutat din locul meu fără să simt? Se petrec în timpul somnului unui deputat o mie şi unu de lucruri, de care cată să te fereşti. Mă căutam în buzunare, să nu mi se fi furat acte, din care cine ştie ce încurcătură internaţională poate să iasă: răspunderea noastră este într'adevăr prea mare şi un deputat este nevoit să doarmă cu ochiul închis numai pe jumătate.

— Domnule conductor, nu a intrat oare, cineva lângă mine, în compartiment? M'am culcat pe dreapta şi mă trezii pe stânga.

— Să trăiţi, poate că aţi uitat.

— Ba mi se pare că s'a petrecut ceva şi mai rău. Cineva m'a mutat din trenul cu care mă duceam în Capitală, în trenul care se întoarce.

— Dormiţi aşa de greu?

— Nu vezi dumneata că trenul merge înapoi? Dumneata n'ai dormit?

— Eu n'am voie să dorm. Ne apropiem de Capitală..

Asemenea schimburi de cuvinte am avut de mai multe ori, dar o nedumerire tot mi-a rămas. Nu se poate să nu se întâmple, totuş, un lucru suspect. De altfel, trenul e o născocire străină şi dela străini te poţi aştepta la orişice. — Am căutat să nu dorm şi am urmărit cu somn prefăcut toată călătoria, sărind numai decât în sus când observam ceva. Intr'o noapte, a stat în picioare răzimat de lumina geamului meu până la ziuă şi a pierit, un popă, pe care mă hotărâsem să-l dau pe mâna poliţiei. Toată noaptea a răsucit ţigări şi a fumat şi când era mai întuneric tuşea la cineva şi se uita în câmp pe fereastră. Din când în când scotea un ziar, ca să mă amăgească şi se făcea că citeşte. Am trecut odată pe lângă el şi l'am măsurat de sus până jos, ca să înţeleagă că şiretenia nu merge. L-am lovit cu cotul şi el mi-a zis „Patron". N'am mai închis ochii.

— De ce nu l-ai arestat? m'au sfătuit prea târziu câţiva colegi de Cameră. A fost, desigur, un bolşevic.

Vezi, nu mă gândisem să-l arestez. N'am mai arestat niciodată şi nu ştiu cum se arestează un criminal în tren: îl apuci de mână şi-l ţii? Şi cât îl ţii aşa, de mâini? Şi trebuie spus — mi se pare — ceva, când îl arestezi ceva cu voce groasă şi potolită, însă scurt, ca să ştie că eşti autoritate şi să nu fugă din tren, să se intimideze, să vadă că nu mai este scăpare. După ce mi-a plecat din mână bolşevicul mascat în popă — sunt sigur că şi barba îi era pusă; îmi pare rău că nu am tras de ea, ca să rămâie fără gumilastic — am căutat să arestez dar nu mi-a mai ieşit de-adreptul înainte prilejul. Găsisem chiar vorbele pe care să le spui când voiu purcede la o arestare; le-am copiat din ziarul partidului pe o bucăţică de hârtie: „Nu se va disolva Reichstagul!" sau „Institutul Social" sau „Propunerile Sovietelor la conferinţa desarmării sunt ipocrite". Le-am învăţat pe dinafară şi le-aş fi întrebuinţat după bănuială. Nu cred să reziste cineva când, apropiindu-mă de el pe la spate, îi voi striga în ureche mai ales a doua formulă; „Institutul Social". Şi ştii cum l-aş aresta eu? cu o bucată de sfoară, pe care o port în buzunar la îndemână, ca să nu-mi pierd vremea căutând în geamantan. Iau sfoara, o desfac, o apuc de amândouă capetele şi îl prind şi zic: „Institutul Social".

In tren, trebuie să stai cu toată grija, ca să nu fii cumva adormit cu iodoform. Inamicul îţi trece o sticluţă pe la nas, ascunsă într'o ţigare, şi te adoarme numaidecât şi atunci te face să-i spui absolut toate secretele. De obicei sunt trei: unul pune întrebări şi celălalt scrie şi tot ce scrie, foaie după foaie, aruncă pe fereastra trenului într'un automobil care se ţine după tren şi în care apucă foile cel de-al treilea. Asta, ca să nu fie prinşi cu hârtie la ei.

Veghiând astfel noaptea, am mai băgat de seamă că deşi, de multe ori, nu vin în tren indivizi cari nu au ce căuta în tren şi care cu toate acestea sunt de faţă în toate trenurile cu Parlamentari, se ivesc lucruri foarte curioase. Pe neaşteptate, trenul o ia pe linia ceialaltă: pentru ce? Sau scapără câte o scânteie roşie sau una verde: pentru ce? Sau, după cum eram puternic încredintat, se întoarce trenul cu totul, şi mergând de-a'ndaratele înaintează înainte. Când s'a petrecut această schimbare, nu ştiu. Mă dau la o parte ca să nu văd pe nimeni şi totuş lucrul s'a făcut. Totul trebue să vină dela maşină şi fochist. Am cerut guvernului să dea toţi fochiştii de pe linia noastră afară şi el nu m'a înţeles. Nicăieri spionajul nu e mai harnic ca pe linia noastră, care-i o linie cu totul principală. Sunt sigur că şi şefii de gară dimpreună cu subalternii lor au fost cumpăraţi. Stai cu trenul într'o gară şi deodată auzi aşa din senin, o bătaie ca de ceas: ţinc! ţinc! ţinc-ţinc! Să nu crezi că am rămas în tren şi că nu m'am dus să văd. Dar poţi să afli ceva dela hoţii ăştia? Sunt pezevenchi. E o şcoală la Paris, unde numai escrocherii, semnale şi tot soiul de pungăşii se învaţă: crezi că merge ghilotina la Paris, de geaba? Am spus-o, am repetat-o, dar cine să puie capăt odată acestei stări de lucruri, ca să răsuflăm şi noi liniştiţi şi liberi în ţara noastră!

Continuare in pagina II-a

Că se petrece ceva drăcesc în tot momentul, nu încape nicio îndoială. Cine le urzește și le încurcă pe toate? Crezi tu că e lucru curat că atunci când mă întorc în vagon spre fereastra de afară, trenul merge într'o direcție și că dacă mă uit spre fereastra coridorului, el merge în direcția opusă? Asta, cel puțin, mi se întâmplă întotdeauna și am simțit-o întâia oară ducându-mă, știi, afară. Suindu-mă cu picioarele pe marginea de lemn a corsetului, am văzut că trenul fuge deodată îndărăt. Când m'am dat jos, încingându-mi cureaua, trenul începuse să umble pe drumul cel bun. Și de ce atâtea stații și gări? ca să aibă cei interesați răgazul să întoarcă trenul cum le-o plăcea.

Să nu te superi Roșul de buze, pe care trebuia să ți-l trimit, s'a topit pe sobă. Ca să nu-l pierdem de tot l-am mâncat cu lingurița. Ce gust prost avea fără zahăr!

T. ARGHEZI

Cărți, care trebuesc citite

Recomandate de BIBLIOFILA
strada Vilson No. 1

Voronca Il.: Colomba. Cu 2 protrete de R. Delaunay, coperta de S. Delaunay. (131 expl. numerotate).

CARȚI FRANCEZE:

BIBLIOFILE: Din editura Devambez: **Daudet A.:** Les lettres de mon moulin, (Ilustr. de Jean Droit), **Farrère C.:** L'homme qui assassina (Ilustr. de H. Farge), **Loti P.:** La troisième jeunesse de Madame Prune (Ilustr. de Foujita), **Régnier H.:** La canne de Jaspe (zece aqua-forte originale de Drian).

Din editura Kieffer: **Elder Marc:** Le peuple de la mer, La barque, (111 xilografii de A. M. Martin), **Kipling R.:** Lettres du Japon (decorație specială de H. Tirman), **Madrus I. C.:** Histoire de Douce-Amie (Ilustr. în culori de Ch. Picart le Doux), **Poe E.:** Trois contes (tradus de Baudelaire, aqua-forte de Emilien Dufour), **Poe E.:** Le Roi Peste (caligrafiat și ilustrat de I. Hamman). **Pouchkine:** Contes (ilustr. în culori de Pierre Rousseau), **Villiers de l'Isle Adam:** Contes cruels (aquaforte de Vigoureux).

EDIȚII SIMPLE: Din seria „Scripta manent": **Merimée P.:** La Jacquerie, **Voltaire:** La princesse de Babylone. Din seria: „Le roseau d'or": Vol. 20 **Lefévre F.:** Une nouvelle psychologie du langage, Vol. 21 **Brion M.:** Bartholomé de Las Casas, Père des Indiens, Vol. 22 **Chadourne M.:** Vasco din seria: „Le roman des grandes existences": **Oudard G.:** La très curieuse vie de Law, **Dumont-Wilden:** La vie de Charles-Joseph de Ligne. **A. Lamande:** La vie gaillarde et sage de Montaigne. **Bordeaux H.:** Rap et Vaga, Mont-Cinère. Adrienne Mesurat. **Joyce James: Gens de Dublin, Kessel J.:** Nuits de princes. **Maeterlinck M.:** La vie des Termites. **Mornet D.:** Histoire de la litterature et de la pensée françaises contemporaines 1870—1925. **Dr. Papus:** Histoire de la Franc-Maconnerie, Tarot divinatoire (Dessins de Gabriel Goulinat), **Poincaré R.:** Din seria „Au service de la France", Vol. I Le lendemain d'Agadir 1912, Vol. II. Les Balkans en feu 1912, Vol. III L'Europe sous les armes 1913. Vol. IV. L'Union sacrée 1914, **Proust M.:** Chroniques, Le temps retrouvé. **Rilke Rainer** Maria: Histoires du bon Dieu (tradus din limba germană), **Schuré E.:** Les grands initiés. Femmes inspiratrices et poètes annonciateurs, **Tharaud Jerôme et Jean:** Petite histoire des Juifs. **Vulliaud P.:** La Kabbale juive, **Steed Henry Wickham:** Trente années de vie politique en Europe: Mes souvenirs 1914—1922 (Tradus din englezește de M. d'Honfroi).

CARȚI GERMANE:

LITERATURA: **Bernanos G.:** Die Sonne Satans, **Dauthendey M.:** Die acht Gesichter am Biwasee. **Gmelin O.:** Temudschin der Herr der Erde. **Gunnarsson G:** Die Leute auf Borg. **Hasek-Vanek:** Die Abenteuer des braven Soldaten Schwejk, **Hauptmann G.:** Till Eulenspiegel, **Hesse H.:** Der Steppenwolf, **Ostenso:** Der Ruf der Wildgaense. **Proust M.:** Im Schatten der jungen Maedchen. **Rilke R. M.:** Gesammelte Werke (6 volume), **Sudermann H.:** Die Frau des Steffen Tromholt, **Werfel F.:** Geheimnis eines Menschen.

GLASICI: **Goethe:** (compl. 22 vol.); **Goethe** (opere alese 5 vol.); **Heine** (compl. 5 vol.); **Keller G.** (6 vol.); **Lessing** (compl. 20 vol.): **Schiller** (compl. 10 vol.); **Shakespeare** (compl. 7 vol.); **Wagner R.** (6 vol.) Fiecare vol. legat în pânză pe hârtie fină lei 120 până la 110.

PENTRU COPII. Avem un depozit bogat de cărți pentru copii pentru fiecare vârstă cu prețurile cele mai eftine.

ȘTIINȚA. **Bengt Berg:** Mit den Zugvoegeln nach Suedafrika. Mein Freund der Regenpfeifer. Abu Makub. **Bolts:** Handwoerterbuch des Kaufmannes (Enciclopedia p. comerț și industrie) 5 volume. **Fülöp-Müller R.:** Der hailige Teufel (Rasputin). **Guérard A. L.:** Napoleon. Wahrheit u. Mythos. **Halfeld:** Amerika und der Amerikanismus. **Hegemann W.:** Napoleon, **Kooslowetz I. J.:** Von Cinggis-Khan zur Sowjetrepublik. (Cu 38 ilustr. și 1 hartă). **Lawrence T. E.:** Aufstand in der Wueste (cu ilustr. și 1 hartă). **Maeterlinck M.:** Das Leben der Termiten. **Meier-Graefe I.:** Pyramide und Tempel, **Schaljapin F. J.:** Mein Werden. **Suali L.:** Der Erleuchtete (Viața lui Buddha), **Wolff H. F.** Das Gesicht des Rif (cu 21 fotografii și 1 hartă).

Cataloage, informațiuni bibliografice gratuit.

Cunoscuta casă **Fratelli Alinari** din Florența expune la Bibliofila renumitele sale fotografii în culori lucrate conform procedeului inventat de inginerul Arturo Alinari după tablourile clasice ale artei mondiale. Fotografiile sunt executate pe pânză, lemn sau al-fresco, după cum este și originalul și reprezintă modul cel mai perfect de reproducere ce a fost atins până acum.

Tot la Bibliofila se găsesc expuse reproduceri artistice după pictorii moderni, dela **impresioniștii** până la **expresioniștii** de actualitate.

BIBLIOGRAFIE

Spiridon Popescu: „Contribuție la munca pentru ridicarea poporului" (Scrisori către învățători, preoți și către cei ce vor să-și cunoască neamul). Ediția I premiata de Academia Română. Edit. Librăriei „Universala". Prețul 100 lei.

Preot C. Dron: „Idealul creștin și slujitorii lui", Tip „Cărțile Bisericești", București, Lei 50.

Ion Pas: „Povestea unei fete", roman, Edit. I. Brănișteanu, București, Lei 40.

Mihail D. Ralea: „Interpretări", Edit. Casa Școalelor, București, Lei 45.

Comoara satelor, Anul V, No. 3-4.

Democrația, Anul XV, No. 11.

PIANELE și PIANINELE
DIN UZINELE
LAUBERGER & GLOSS
se bucură de renume mondial, fiind cele mai perfecționate
LARGI INLESNIRI DE PLATĂ
Depozitul general pentru România
BUCUREȘTI
Calea Victoriei, No. 77

Mari curtezane și vestiți libertini

după Emilio Gante și E. Armand

Preistoria: — Nimfe și Satiri

Cercetând tradițiile adunate de popoarele antichității, care și-au alcătuit din aceste tradiții mitologii pe cât de poetice pe atât de învălmășite, se poate trage încheerea că prostituția și libertinajul sunt tot atât de vechi cași omenirea.

Religiile vorbesc de un „paradis pământean" unde s'a ivit întâiul om. Știința se ocupă de „edenism", o epocă foarte depărtată, când planeta Terra era extrem de rodnică; fauna ei prolifică și felurită, a produs în virtutea selecțiunii o specie mai vicleană (sau mai „inteligentă"), dar care nu era încă specia umană sub forma ei actuală.

Printre monumentele și obiectele foarte vechi, cari se referă la această specie, străbună imediată a celei omenești pot fi citate vasele etrusce, olării arse, desgropate din terenurile vechei Italii. Aceste vase au desemnuri reprezentând bărbați și femei, cu picioarele acoperite cu păr des și lung; în josul șirii spinării e un apendice, ca o coadă mică, deasemenea păroasă. Bărbații aveau fața păroasă, umerii și spatele acoperiți cu un fel de coamă. Femeile aveau plete imense, luxuriante. Din aceste desemnuri se vădește că bărbații erau foarte lascivi, având între ei raporturi nefirești.

Comparând aceste desemnuri cu nimfele, faunii, silvanii, satirii descriși de mitologii păgâni (anteriori lui Moise) se constată o asemănare revelatoare cu ființele reale cari au trăit în vremuri foarte depărtate (înainte de oamenii cavernelor) prin numeroasele „edenuri", locuri fertile ale pământului. Aceste făpturi grosolane au pierit pe măsură ce apăreau primii oameni, mai vicleni, mai inteligenți. Amintirea acestor făpturi cari au precedat pe oameni, s'a păstrat prin tradiție; fondul acestei tradiții s'a păstrat, cu toate capriciile imaginației omenești.

Legenda sau fabula mitologică relativă la **Hercule**, era întemeiată pe tradiția marilor lucrări pe cari omenirea primitivă trebuia să le săvârșească pentru a se apăra de numeroasele primejdii — mai ales în vremea migrațiunilor provocate de concurența speciilor înrudite sau de excesul de populație ce trebuia hrănită. Hercule e privit ca un erou. (Eroii erau fiii născuți în urma legăturilor trupești dintre zei și femei muritoare). De fapt, acest personagiu mitologic, sau fantastic, era tipul omului primitiv, mai inteligent decât acei care îl înconjurau. Hercule străbătea pământul, din Orient spre Occident, — direcția probabilă a primelor migrațiuni umane. Era urmat de nimfa Omfala, cea mai frumoasă femelă omenească, urmărită la rândul ei de un **faun**, care nu era decât masculul dintr'o specie vecină. Măciuca lui Hercule îl ținea la distanță; nădăjduia ca în toiul nopții să-și împlinească lubrica dorință. Hercule era mai viclean: a acoperit-o pe Omfala cu pielea lui de leu. Faunul a căzut în brațele lui Hercule, care l-a sugrumat pe loc. Aceasta e victoria omului asupra concurenților săi din specii vecine, inferioare, cari îi disputau hrana și femelele.

Satirii erau deci antropoizi, considerați ca străbuni ai speciei numită azi omenească. Nimfele erau femelele cele mai frumoase din acele vremuri. Tradiția a idealizat nimfele, iar pe masculi i-a descris ca niște făpturi oribile, cu barbă, cu coarne, cu copite. Exagerare oarecum firească, pentrucă satirii erau foarte lascivi. Având hrană din belșug, la îndemână, satirul era îmboldit neîncetat de instinctul de reproducere. Când întâlnia o femelă, se năpustea asupra ei. Mai puțin sensuale prin natura lor, femelele, „nimfele" se feriau de brutalitățile „satirilor". Se ascundeau în desișuri, în caverne, când auziau răcnetele masculilor. Aceștia le pândeau la izvoare, urcau pe copaci ca să le vadă venind și le fugăreau până ce le prindeau de cozile care fluturau. Posesiunea era bestială, cași la cele mai multe mamifere, masculul săria pe spatele femelei, o mușca, o însângera. Uneori „nimfa" știa să muște mai bine; mai des, răsuna prin vechile păduri râsul gros și stupid al „satirului" satisfăcut.

Astfel de întâlniri nu erau rare. Pudoarea era ignorată pe atunci, castitatea n'avea nici o importanță. In paradisurile primitive, gemetele femelelor și urletele masculilor nu treziau atenția vreunui „gardian al moralei publice", care e un produs al epocei moderne. Promiscuitatea sexuală din epoca preistorică este confirmată de desemnurile cari împodobesc vasele etrusce; ele reprezintă acte de sodomie și de bestialitate atribuite „satirilor". Această promiscuitate explică și incesturile de toate felurile cari se manifestau în familiile primitive.

Când satirul nu găsia o nimfă, pentru a-și potoli poftele, el se lega atunci, în orbirea lui, de un alt satir sau se arunca asupra vreunui animal ce păștea liniștit prin apropiere. In lungile după-amiezi de vară sau în nopțile de primăvară, în excitarea lui chinuitoare, satirul nu mai alegea femela: putea fi oricine, chiar mama, fiica, sora... Se întâmpla deci ceeace se întâmplă într'o turmă, în orice îngrămădire de viețăți inferioare. Luxura și incontinența satirilor, strămoși ai oamenilor, erau manifestarea unei poligamii nestânjenite de acea mulțime de regule, legi, precepte, maxime, obiceiuri, — coduri de morală, de igienă, de estetică, de drepturi și de datorii, cu cari se mândrește omul civilizat. Nu poate fi vorba de prostituție și libertinaj în vremea „satirilor" și „nimfelor". Aceste concepte sunt aplicabile numai oamenilor.

Când s'a ivit specia umană, bărbatul și-a dat repede seama că el e sexul tare. Femeia a fost redusă la captivitate, prin forță sau de bunăvoie, pentru satisfacerea poftelor trupești. Când se ivia un concurent, bărbații se băteau — și femeia era prada învingătorului. Pe măsură ce oamenii se „umanizau", creerul desvoltându-se în detrimentul forței fizice și, deci, în detrimentul... coadei rudimentare, tactica bărbaților a început să se schimbe. Ei solicitau pe femei cari, după natura lor, cedau sau se împotriveau rugăminților. Bărbatul a știut însă să fie viclean, folosind pentru satisfacerea poftelor trupești, slăbiciunile și dorințele femeii. Ii oferea fructe pe care ea nu le putea ajunge, un vânat sau un pește. Femeia, tentată de alimente gustoase, se dădea bărbatului în schimbul lor. „Animalul cu două spete", cum spune poetul, se forma în urma unui schimb reciproc de avantaje. **Prima prostituată a fost deci femeia care s'a vândut în schimbul unui preț oarecare.** Aceasta s'a întâmplat desigur în vremea oamenilor primitivi. Prostituția e veche cași omenirea.

Prostituția a fost dela început o instituție de subjugare. Nici un popor, nici o familie din vechime n'a scăpat de influența ei. Primind daruri în schimbul trupului ei, femeia, îmboldită de lăcomie ori de nevoie, nu se mai întreba dela cine provin darurile. Incestul și adulterul erau deci contimporani cu prostituția în familia omenească preistorică.

Libertinajul s'a desvoltat ca o urmare firească a prostituției. El se datorește și faptului că omul, din frugivor (cum erau străbunii) a devenit carnivor, omnivor. Hrănirea cu carne a rafinat dorințele omului. El a devenit cel mai prădalnic dintre viețățile pământului. Fructele „paradisului" vechiu au început să se rărească și lupta pentru existență a devenit tot mai sângeroasă.

Cu mult înainte de epoca Patriarhilor, oamenii au dus în adevăr o viață paradisiacă. Atunci, ei trăiau în acea stare care mai înfrâna instinctele feroce, adormind bestia umană sub vraja unei naturi îmbelșugate. Erau atunci grădini pline de roade, plante aromatice care îmbălsămau aerul, flori imense, păsări cântătoare;... temperatura era călduță, pădurile regulau ploile și opreau vânturile;... râurile de lapte și de miere erau o realitate, nu o imagine poetică. Iubirea era deci dominantă; perechile se pierdeau în delicii mereu înoite. Celelalte dorințe, nevoi și afecțiuni erau pe atunci limitate. Iubirea umplea viața oamenilor, cari nășteau și mureau ca într'un vis semi-conștient...

...Până ce s'a ivit o nouă epocă, când omul, din solitar, a devenit complect sociabil, înzestrat cu un limbaj articulat, cu o civilizație rudimentară. Familia s'a constituit. Nu mai era împărecherea întâmplătoare, ci asociația, oarecum primitivă, însă determinată de schimbarea condițiilor de trai. Lupta pentru viață a ajuns tot mai aspră, mai sângeroasă.

Legende și mituri: Venus, Adonis, Pasifae, Lot...

Transformarea omului preistoric în om sociabil cu limbaj articulat și cu oarecari forme de civilizație, se oglindește și în moravurile sexuale. Ele n'au devenit mai blânde, mai „morale". Dimpotrivă, instinctele sexuale s'au contopit cu pornirile sanguinare. Omul, devenit carnivor, luptând pentru hrana de fiecare zi, își arăta cruzimea și în viața lui sexuală consacrând prostituția primitivă și exagerând libertinajul până la forme odioase, mai mult decât bestiale.

Din epoca anterioară aceleia pur istorice, ne-au rămas legende și mituri cari lămuresc însă destul de bine viața dusă de popoarele ieșite din stadiul primitiv și cari au locuit în jurul bazinului mediteranean. Amorul fisic, mai mult sau mai puțin „romantic", dar rezultat din acelaș instinct de reproducere, a avut o zeiță specială: **Venus**, fiică a lui Jupiter, născută din spuma mării, pe malul insulei Chipru. Venus avea numeroase numiri și semnificații, după popoarele care o adorau în chipuri diferite. Ca zeu, amorul fisic l'a avut pe **Adonis** (Adonai al vechilor Izraeliți), unul dintre nenumărații amanți atribuiți lui Venus. In Fenicia, Venus și Adonis erau adorați sub numele Astarteei, divinitate hermafrodită, ale cărei statui aveau ambele sexe.

Cultul lui Venus a fost pentru vechile popoare, un mijloc de a-și spori populația și bogățiile. In templele înălțate zeiței, slujeau frumoase preotese care se dădeau străinilor ce vizitau pădurile sacre, în schimbul darurilor pentru cultul zeiței. Era o **prostituție sacră**, pe care navigatorii, negustorii sau simplii libertini o preferau prostituției anonime.

Pasifae, soția regelui legendar Minos, s'a folosit de acest obiceiu, instituind în Creta multe altare în cinstea lui Venus. Ea însăși, femeie extrem de pătimașă, se „sacrifica" acestui cult. Ajunse la o rafinare atât de excesivă, încât bărbații cei mai viguroși n'o puteau satisface. Legenda povestește cum zeii au ascultat de rugile ei, trimițându-i în cale un splendid taur alb. Prins și ținut în grajdurile regale, Pasifae a cerut să se făurească o vacă din metal solid, acoperit cu o piele de vacă veritabilă. Nesățioasa regină s'a așezat comod în interiorul acestei vaci metalice. Taurul eliberat, se năpusti asupra ei. După câteva momente, confidentele scoaseră pe Pasifae la lumină: figura ei era radioasă... Lunile treceau. Regina rămase gravidă. După nouă luni, ea îndură cu curaj durerile nașterii. Un muget slab se auzi — și un monstru apăru: jumătate taur, jumătate om. La întrebarea regelui, Pasifae răspunse că acesta e fiul lui! Furios, regele adună consiliul pentru a convinge pe regină că monstrul trebue să dispară. Pasifae amenință că va revoluționa regatul pentru „infanticid regal". Astfel, monstrul rămase în viață, purtând numele de **Minos-tauro,** în loc de Minos al II-lea. — Minos I, care a făgăduit că nu-l va ucide sau încarcera pe monstrul cu trup de om și cap de taur, a construit pentru dânsul un labirint atât de complicat încât n'a mai putut ieși dintr'însul cât timp a trăit. Pentru șiretenia lui, Minos a fost numit, la moartea lui, președinte al tribunalului din Infern. Iar Pasifae, pentru bestialitatea ei, a fost cufundată, când a murit, în laguna stigiană.

Legenda Minotaurului are desigur ca bază moravurile sexuale din vremuri imediat anterioare celei istorice. Bestialitatea, sodomia erau expresiile unei promiscuități mai „regulamentate", dar tenace. Prostituția primitivă a devenit, în epoca religiilor păgâne, „prostituția sacră" în cinstea divinităților sexuale. Libertinajul a luat pe atunci forme atât de rafinate, încât s'a pus sub scutul divinităților.

După legenda greacă, e caracteristică — pentru moravurile antice — legenda biblică relativă la cele două fiice ale lui Lot (cel drept), nepot al patriarhului Abraham. Familia lui Lot locuia la Sodoma, oraș din Pentapol, într'o regiune foarte rodnică a Asiei-Mici. Puțin numeroasă, dar trăind într'o vegetație exuberantă, populația era în prada unui sensualism fără frâu. Simțurile erau atât de denaturate, încât raporturile între sexe contrare nu mai produceau vre-o impresie. Nefiind atrași de plăceri fisice naturale, femeile s'au dedat plăcerilor numite mai târziu „lesbiene", iar bărbații au căzut pradă inversiunilor. Nașterile s'au rărit, populația scădea, slăbind și degenerând.

Instinctul de conservare, acțiunea forțelor naturale erau însă destul de puternice. Un număr restrâns dintre locuitorii țării, refuzând să se supună noilor moravuri, au trebuit să plece în alte locuri, cu progeniturile sănătoase. Printre acești fugari era și Lot, cu femeia și fetele sale. Intr'o zi, veniră la el trei călători cari i-au adus vești dela unchiul Abraham, care avea pământuri întinse în provincia Ur. Corupția orașelor n'a pătruns în colibele păstorilor.

Găzduind cu bucurie pe cei trei pelerini, Lot s'a conformat și **prostituției ospitaliere:** a dat străinilor patul și femeia sa. In oraș s'a răspândit vestea că Lot a primit tineri străini. Prilej bun pentru nesătulii vicioși, ca „să-i cunoască". Lot îi apără de abjecta curiozitate a vecinilor; preferă să le dea pe propriile sale fiice. Legea ospitalității e sfântă. Lot se zăvorește în casă, cu oaspeții săi, gata de luptă. Dar Sodomiștii slabi și lași, au preferat să plece.

Cei trei pelerini, îndeamnă pe Lot să fugă cu familia din acest oraș păcătos, căruia îi vor da foc, pentru a se răzbuna de insulta ce li s'a adus. Lot fuge din Sodoma, cu ai săi. In urma lor, orașul începe să ardă... Femeia, mai curioasă, a privit în urmă: a căzut moartă de spaimă (s'a preschimbat în stană de sare, după Biblie, XIX, 26).

Lot se stabilește cu fiicele lui, în noul refugiu, într'o cavernă. Născute într'un oraș sensual ca Sodoma, cele două fete se simt repede femei înflăcărate de dorinți lubrice. Negăsind alți bărbați, ele sunt atrase de tatăl lor. Lot se împotrivește la început. Intr'o zi, îmbătat de vinul fermentat din strugurii uriași ce creșteau pe-acolo, el cedează. Una după alta, fiicele „s'au culcat cu tatăl lor" (Geneza, XIX, 34).

Incestul apare, din această legendă, ca un obiceiu impus de împrejurări. Din consacrarea lui au rezultat moravuri mai crude ca ale Sodomiștilor. — Din relațiile lui Lot cu fetele lui s'au ivit vlăstarele unor popoare foarte corupte: Amoniții și Moabiții (**moab** înseamnă „născut din tată"), cari locuiau pe atunci în Asia-Mică, extrem de fertilă.

Moabiții adorau idolii: **Baal,** care avea un phalus imens cu ornamente hermafrodite — și **Moloch,** în al cărui pântece monstruos, plin de foc, adoratorii aruncau copii vii sau în lipsă, propria lor sămânță. Aceasta, în toiul orgiei urlătoare, condusă de preoți beți și degenerați.

...Acestea sunt faptele care se pot desprinde din cele mai caracteristice legende mitologice sau biblice. Cultul excesiv al amorului fisic, a dus la monstruozități ca acele arătate mai sus. Caracteristice pentru moravurile din acele vremuri sunt și grădinile suspendate ale Babilonului, unde domina cultul Militei (un alt nume al lui Venus). După legea lui Nemrod, regele vânător care a fondat cetatea, toate femeile erau obligate să se prostitueze pe altarele zeiței, cel puțin odată în viața lor. Astfel a crescut Babilonul... In Armenia, era cultul zeiței Anaitis; preotese tinere și preoți seducători, se prostituau în pădurile sacre, cu străinii călători, în cinstea zeiței.

In Fenicia era cultul Astarteei hermafrodite. După cum bărbații au creat cultul lui Venus, femeile au întemeiat cultul lui Adonis, transformat mai târziu în cultul lui Priap, adică al organului sexual bărbătesc. In Fenicia, ambele culturi s'au unit într'o imensă frenezie a simțurilor, care lua toate formele posibile. In păduri și în case particulare, cultul se menținea zi și noapte, părinții și bărbații primind prețul „sacrificiilor". In Chipru, insula de naștere a lui Venus, femeile consacrate cultului ei se adunau ca sirenele pe țărmuri, atrăgând cu cântecele și luxura lor pe marinarii — care își lăsau aurul și, deseori, oasele pe insula cea bogată.

Numeroase tradiții și legende de aceiași categorie s'ar putea relata asupra țărilor foarte vechi ca: Lidia, Persia, India, Egiptul. Trecute din generație în generație, tradițiile și-au alterat adevărul primitiv; făpturile și faptele au fost idealizate, preschimbate în mituri; unele mituri au fost apoi personificate. „Eroii" legendelor apăreau ca făpturi reale.

Din imensa confusiune a legendelor și a miturilor, acele pe cari le-am expus caracterizează îndeajuns moravurile sexuale preistorice.

Vom pătrunde acum în domeniul istoric, cu personagii veridice, de a căror existență și de ale căror fapte și gesturi nu ne mai putem îndoi.

Prelucrare de **E. R.**

Educația socială în școală

In continuarea ciclului de conferințe al Institutului Social Român, d. *Mihai D. Ralea* a vorbit Duminecă despre *„Educația socială în școală"*.

Conferința d-lui Ralea am putea-o rezuma la „formarea caracterului social". D-sa demonstrează că pedagogia nu se poate concepe numai pentru psihologia copilului considerat ca individ singular, ci ca o celulă socială. Fiecare societate, prin mediul său, are tipul ei component perfect, și pe acesta trebue să-l aibă în vedere pedagogia. Omul perfect e omul adaptat la mediu, în strictă dependență de societate. Astfel se precizează concepția pedagogiei sociale.

Credem că este la baza acestei concepții aristotelicul *zoon politikon*, ideia omului social, aplicată în pedagogie. Educația trebue privită astăzi spre acest sfârșit ca o inițiare la viața socială.

Pentru conservarea societății, generațiile își trec moștenire perpetuă valorile de continuitate și de ordine. Spre această disciplină, pedagogia consideră pe copil în vederea formării personalității sale și în vederea adaptării lui la mediu, pentruca, inițiat, să devină creator pentru societate. Școala muncii, concepția pragmatică, concepția funcțională a educației se înglobează în teoria pedagogiei sociologice.

Nouile cercetări au dovedit că copilul nu e un „animal asocial". Jocul, spre exemplu, manifestarea cea mai spontană, am zice reflexul lui, cuprinde fonciare raporturi de supra și subordonare. Jocul desvoltă apoi predispoziții către viața împreună: relațiuni interpsihologice, relațiuni materiale funcționale de comunitate, sugestii colective. Sunt, deci, în copil aptitudini virtuale spre societate.

Stabilind aceste realități structurale, d. Ralea consideră educația din două puncte de vedere: unul general și formal (spiritul de disciplină și de ordine, valabil pentru orice societate) — altul special, valabil la formarea într'un mediu anumit.

a) Viața socială se impune individului oarecum coercitiv. Impune un anumit ideal, un anume tip. Oamenii se consideră solidari unii cu alții. E spiritul de ordine, disciplină și solidaritate. Valorile acestea, unanim recunoscute, au să se aplice copiilor, indiferent de organizarea socială. Pentru disciplină și ordine mijloacele eficace se obțin prin sugestivitate (autoritatea, disciplina, categorismul afirmaților, exemplificarea pedeapsa). Pentru solidaritate, ca să se integreze copilul în massă, trebuie să se multiplice „stările de înmulțire" ce nasc spiritul colectiv, care contopește individualismul copilului în pasta omogenă.

Ca realizări de educație socială, d. Ralea citează școalele „republican-democratice" din Statele-Unite.

b) Cât privește educația socială specială, avem să înțelegem prin aceasta pregătirea școlară în domeniul economic, profesional, politic, etc. Școala muncii intră în acest cadru; asemenea școlile complimentare, educația specială; conferențiarul accentuiază ca să se aibă în vedere armonizarea preocupărilor speciale și urmărirea actualității.

Aceasta e teoria.

***

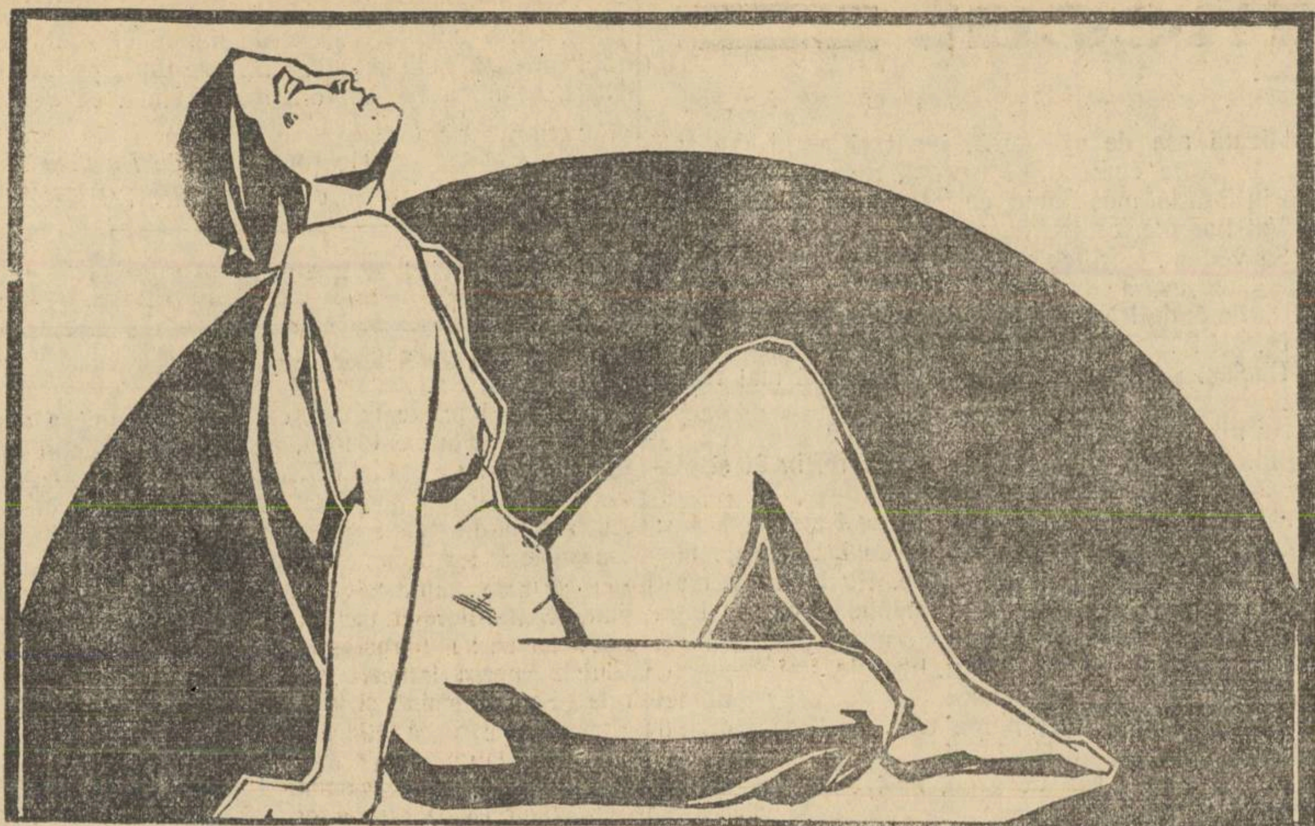
Care e situația României din punct de vedere al educației speciale în școală? D. Ralea opinează că societatea românească nu reprezintă definit nici treapta educației individualiste, cu atât mai puțin se poate vorbi de un spirit colectiv.

De aceia nu există opinie publică manifestată, și nici un spirit de rezistență. Avem o opinie publică intelectuală, nerealizată în practică. Stoicismul social, resemnarea, paralizează activarea opiniunei. Numai pregătirea predispozițiilor din copilărie, educația socială, poate remedia acest rău. Altfel, dualismul tragic dintre opiniunea critică și inactivitatea practică ne va consuma pe fiecare zi în parte și colectiv în societate.

Incheind, d. Ralea enunță remedierea ca operă a democratismului, în sens de ridicare a masselor la treapta de recunoaștere și activare ca tot conștient.

Conferința d-lui Mihai D. Ralea a adus o instructivă înlănțuire de argumente și de sugestii.

Documentată serios și susținută cu convingere, prelegerea d-sale a fost o adevărată lecție de educațiune socială.

PLASTICA

— EXPOZIŢIA SCHWEITZER-CUMPĂNĂ —

Imaginaţia plastică trece printr'o mare criză.

Artiştii nu mai găsesc simbolul căruia să-i dea expresia deosebită şi nu mai cunosc taina inovaţiunilor de meşteşug.

Revenirile sunt numeroase.

Individualităţile se caută iarăşi în ele înşile, fixând într'un nou cadru de înţelegere formula plastică a unei experienţe fecunde.

Ceiace e ciudat, însă, e mai cu seamă faptul că estetica însăşi nu respinge acest bizar paradox al revenirii înlăuntrul căreia opera de artă se desăvârşeşte pe cale empirică.

Spontaneitatea e un atribut al genialităţii. N'o poţi câştiga: o ai.

Chiar atunci când exerciţiul îndelung te ajută să creezi cu mai mare uşurinţă, realizarea artistică încă e susceptibilă de modificări ulterioare.

O consecinţă logică a acestui proces este atitudinea nesigură, în faţa artei, a celor mai mulţi artişti care străbat drumurile cele mai nehotărîte pentru a se reintoarce târziu, dar definitiv, la crezul părăsit.

Criza imaginaţiei plastice, tatonările sterile, cercetarea unor domenii care prin dulcegărie ori extravaganţă sunt tot atât de străine artei, — toate peregrinările spiritului modern se cristalizează în exhibiţii ce falsifică gustul public.

Ce poate învăţa căutătorul de frumos din expoziţiile actuale dela Ateneul Român?

Schweitzer-Cumpănă Iarnă

In afară de doamna Brateş-Pillat, despre care am scris cu alt prilej remarcând bunele făgăduinţi ale artei d-sale, care astăzi în mare parte se desminte, — ceilalţi expozanţi sunt exponenţii a tot ce poate da plastica mai anost şi mai inestetic.

Nu ne miră perseverenţa acestora, ne miră că li s'a îngăduit să expună acolo unde artiştii săraci şi de talent nu pot expune decât cu foarte mare greutate.

* * *

La „Cartea Românească" şi-a adunat câteva bucăţi realizate, în maldărul de pânze expuse, pictorul Schweitzer-Cumpănă.

Intors la o expresie picturală mai senină, la o adâncire a tonalităţilor şi la o mai sigură fixare în cadru, d. Schweitzer-Cumpănă e totuşi puţin în urmă faţă de anul trecut.

Tonurile frumoase sunt mai sărace; desenul are impreciziuni surprinzătoare; iar lucrările cele mai multe neglijează volumul.

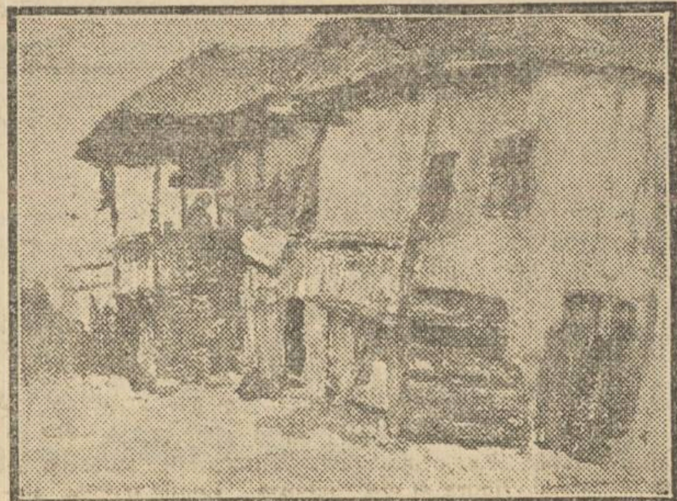
Artistul începe să caute facilităţi de construcţie, lucrând mai mult în primul plan, suprimând adesea ambianţa, profilând şcolăreşte sau schiţând numai pentru linia de contur.

Obiectul astfel încadrat dă impresia de mască, atunci când artistul vrea să facă un cap suspendat în spaţiu, — sau pare o inofensivă ciornă de atelier, când bucata e neisprăvită.

De ce a ţinut d. Schweitzer-Cumpănă să expună aproape o sută douăzeci de pânze, când, reducându-le la jumătate, ar fi vândut tot atâtea tablouri, dar ar fi găsit desigur o apreciere mult mai bună?

In alăturarea culorilor, incontestabil, d. Schweitzer-Cumpănă aduce o notă personală. Şi tocmai în această notă personală stă valoarea adevărată a artei d-sale.

Dar, dacă din punct de vedere pictural artistul îşi păstrează frăgezimea coloritului, astăzi el nu mai izbuteşte să ne impresioneze. E o artă de mici dimensiuni, sinceră până la un anumit punct, însă fără orizont şi fără o mai largă perspectivă.

Schweitzer-Cumpănă Aquarelă

Viziunea plastică superioară cere să nu-ţi tăgădueşti vechile izbânzi prin împăcări mediocre. Intoarcerile sunt, aşa dar, utile numai când stimulează o înaintare.

Expoziţia d-lui Schweitzer-Cumpănă are totuşi lucruri ce merită să fie cercetate...

H. BLAZIAN

„Album zoologic",

PASTEL

Amurgul, ca un fum, pluteşte greu în aer...
Escorte lungi de umbre haotice se lasă...
Vopsit cu tuş e-acuma salonul Biedermayer
Şi linişea de pislă păşeşte, grav, prin casă...

Stafii de întuneric prin colţuri se pitesc...
In hall — manşon magnetic, profil mobil de fard —
„Pisica Murr" descrisă de Hoffmann, pitoresc,
Străpunge placa nopţii cu becuri care ard...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Cecilia Cuţescu-Storck Desen

Amintirile Caterinei State

de CONSTANŢA MARINO-MOSCU

— FRAGMENT —

Se desprimăvăra. Pe uliţa mare a târguşorului, Evreii iuţi şi preocupaţi ca de cine ştie ce lucru de seamă, intrau şi ieşeau din dugheni cu braţele pline de cutii din care scoteau la rând marfa, o întindeau pe tărăbile de pe margina drumului şi privind, cu coada ochiului spre vecinii cari expuneau aceleaşi mărunţişuri, păreau a se întrece, cu tot dinadinsul, în aşezarea lor. Florile roşii, spălăcite şi aplecate pe spătarul tarabei, capătă, în bătaia soarelui, culorit viu, de mac; mărgelele în şiraguri, strălucesc de iau ochii şi cerceii, cu pietre roşii şi albăstrii, se întrec cu inelele, mai frumoase, ale vecinului, dar care-s puse, din greşeală, în umbra penelor de păun.

Pe prispele dughenilor, Evreicele împletesc horbote şi colţuni, uitându-se, din când în când spre trecătorii ce-şi lungesc privirea peste tărăbi:

„Ci căutaţi? Vreţi să cumparaţi ceva? Avem di tăte, iaca cercei, mărjele, inele frumoase... Avem şi aţă şi ace bune, cu maşină la urechi că nici nu mai trebui să te uiţi când pui aţa... Numa noi avem; acu o vinit tocma di la Viana..."

Mai departe, pe sub bolţi, negustorii înnălţase, ca nişte piramide, baloturi de stofe şi cit, peste care, întinsese pe sfori de la un capăt la altul al intrării barizuri culorate ce fâlfâiau ca nişte steaguri, şi erau întunecate, spre seară, de bondiţele albe şi de brâiele vişinii ale celorlalte dugheni. Ca un fum uşor, o boare călduţă şi străvezie învăluie uliţa, în care Evreii, strânşi în grupuri, vorbesc mâncând covrigi cu ou şi plaetzel 1). Soarele se lasă dincolo de dealul Solomenilor, adunându-şi încet razele de pe tărăbile cu mărunţişuri, ce dispar ca prin minune în dughenile negre, luminate numai de câte o lampă mică ori de câte un felinar afumat.

. . . .

— Tincuţă, am să-ţi spun ceva în recreaţie, — îmi suflă Sara, care întârziase în ziua aceia şi intrase, şupurit, în clasă, în urma domnişoarei Platon.

— Spune acu.

— Nu pot.

— Scrie şi dă-mi...

— Ii mult; Las' că-ţi spun acuşi.

La lecţia aceia încurcai rău zecimalele cu numerile întregi şi recreaţia ni se dădu sub ameninţarea:

„Să ştii, State, că de nu-i şti Marţi, am să te spun acasă şi am să te ţin aici până noaptea, târziu, auzi?

— Da, domnişoară, răspunsei eu sbughind pe uşă afară şi târînd pe Sara de o mână.

Fără să suflăm vre-o vorbă — caşi când, printr'o înţelegere tăcută am fi vrut să păstrăm destăinuirea pentru a o gusta întreagă, — alergarăm în fundul ogrăzii, unde Sara, sucindu-mi iute un bumb de la rochie, îmi spuse pe nerăsuflate:

— Da' mata ştii una, Tincuţă, că poimâne îi Purim?

— Nu.

— Ba chiar aşa-i şi chiar di asta am venit eu mai târziu. M'o sculat mama, di la cinci şi i-am ajutat la cornuri 2) şi pi urmă are să mai facă ştrudel cu rahat şi tortă cu ciocolată — ştiu eu că aceia îţi place matale şi o zis mama că are să facă multă, ca să trimeată şi la părinţii matale. Eu am să vin la mata şi am să te cer ca să ne jucăm la noi acasă şi pi urmă noi avem să ni îmbrăcăm; şi pi urmă avem să ni ducem la Goldner şi la Finkelstein. Vai di mini ci frumos are să fie! Am să-ţi pun matale o mască roşie şi eu am să ieu pi cea neagră; că mama nu se mai duce... au să vie vecinii la noi...

Clopoţelul de intrare, opri, pe Sara, în mijlocul proiectelor de Purim şi, cu bumbul rochiei slăbit şi spânzurând în două aţe, reintrarăm în clasă, unde Sara îmi mai şopti: „La Goldner chiamă şi lăutari şi-i masă mare".

Intorcându-mă acasă, mă gândii, toată seara, la cele ce-mi spusese Morrgenstein; şi reprezintându-mi în toate amănunţimile, programul stabilit, mă cuprinse grija realizării lui. Nu puteam crede în îndrăzneala Sarei, care-mi spusese atât de hotărît de cererea ce avea să facă mamei şi nu puteam înţelege cum voiu ajunge eu — mascată — la Goldner şi la Finkelstein. Reducerea numerelor întregi în zecimale se încurcă atât de tare în capul meu, încât, a doua zi, motivând absenţa de la şcoală cu o durere în gât, rămăsei acasă, ca să fac gargară cu miere şi cu ţipirig.

In sfârşit, sosi ziua mult aşteptată, când Sara avea să vină să mă ceară, dela mama „de după clasă, până la opt".

— Mata, Tincuţă, du-te singură acasă şi fă-te că înveţi — aşa ca să nu fie suparată cucoana — şi eu, pi la cinci, vin să te cer...

— Tare mi-i frică, Sara, că n'are să-mi deie voie.

— Ba are să-ţi deie, să vezi mata...

Siguranţa cu care-mi vorbi Sara, îmi dădu curaj; şi, cu ochii pe o carte, încunjurată de creioane şi cărţi, o aşteptai cu oarecare încredere şi cu o emoţie care mă făcea, necum să înţeleg, dar să nu mai pot ceti vreun cuvânt. Pendula din sală bătu, rar şi sonor, de cinci ori şi, în aceiaşi clipă, auzii paşi mărunţi pe cerdac. Mama simţi clănţănitul uşei din faţă, sună şi trimise servitoarea să deschidă.

— Cine-o vinit? — întrebă ea ieşind în pragul uşei, pe când eu, cu inima bătându-mi tare şi punctând cu creionul o hârtie liniată, aşteptam, tremurând ca 'n friguri.

— Sărut mâna, cucoană.

— Buna sara. Vrei să-i spui Tincăi, ceva di la şcoală?

— Ba nu. M'o trimes mama să vă aduc prăjiturile aestea şi să vă rog să-i daţi voie, lui State, să vie să se joace cu mine până la opt.

— Da di ce nu vii la Tinca?

— Acu noi intrăm în Sărbători şi o făcut mama anume pentru dumneavoastră şi pentru State prăjituri şi am mai chemat câteva fete. Că noi copiii, stăm di Purim acasă şi mama se duce pila vecini...

Clipa de tăcere ce urmă, mi se păru un an de viaţă şi, când reîncepu mama vorba, făcui numai un pas până la uşa odăii şi ascultai ţinându-mi răsuflarea.

— Dă, să meargă Tinca, da' să ştii că la opt trimit după dânsa.

— Da' dici să trimiteţi? Parcă-i diparte şi parcă n'o putem aduce noi?

— Bine. Spune Madamei Chiva că-i mulţumesc pentru prăjituri, — încheie, mama; şi, din sală, auzii un slab clinchet de farfurii.

— Atunci... să mă duc şi să ieu pi State?

— Ba nu. Dumneata du-te acasă, că o trimet eu, cu Anica, după ci şi-a găti lecţia.

Sara deabia închisese uşa, când veni mama, în odaia mea.

— Ţi-ai invaţat lecţia pe mâne?

— Da, am învăţat şi pe poimâne... la Gramatică şi la Geografie.

— Imbracă-te cu ceialaltă rochie şi du-te, cu Anica, la Morgenstein. O vinit fata şi te-o cerut. Să stai până la opt, auzi? Da nu 'nţăleg ce tot cauţi tu la jidanii ceia? Dacă-i vorba să te joci, du-te la Iosefsohn; acolo-i altă casă şi alţi omeni...

— Nu. Nu mă duc la Iosefsohn.

— Da' dici nu te duci? Ce? nu-s fete cuminţi, nu se joacă frumos? Ce spuneai, anu trecut când stai, cu zilele acolo?

— Da, îs cuminţi şi se joacă... Da' ele acu vin dela Ieşi, di la pension şi vorbesc franţuzeşte şi eu nu înţăleg, şi mi-i ruşine... Ele au rochii frumoase şi în casă îi ca şi la noi şi aduc di la Ieşi prăjituri di care aduce şi tata şi mie îmi place ştrudelu cu rahat şi cornurile cu nuci... Acolo, îs mulţi musafiri şi nu mă pot juca, cu fetele, ca la Madama Chiva.

— Ei, hai, du-te şi la Morgenstein, îmi zise mama, depărtându-se.

In medean, printre carele mari cu lemne şi cu fân ale Românilor şi printre căruţele mici, încarcate cu saci de cartofi ale Ungurilor, zăresc pe Sara, venindu-mi, grăbită, în întâmpinare:

— Nu ţi-am zis eu că are să te lese? îmi spune ea, mulţumită şi mândră, prinzându-mă de braţ; şi, îndreptându-ne spre târg, mă mir văzând'o trecând înainte pe lângă podeţul dughenii.

— Da' nu mergem la tine acasă?

— Nu. Iaca ci zic eu. Mama aşază acu masa di Purim şi noi să mergem să ni plimbăm o leacă, pi uliţa mare, până 'n capu târgului şi pi urmă să ni întoarcem pi ceialantă uliţă la vale. Acuşi au să înceapă a umbla măştile şi-i tare frumos... vrei?

Nu mai ştiu ce vreau; mă simt însă uşoară şi parcă văd orice înainte-mi mai limpede şi mai frumos ca oricând. Din deal, spre valea Gării şi a Siretului, căsuţa înflorită în lemn, pe lângă care trecusem de atâtea ori, cetind doar firma „Farmacia", îmi pare a fi astăzi casa pe care aşi vrea s'o am şi în care aşi dori oricând să trăiesc. Valea Siretului, în zare şi sub lumina caldă a soarelui în apus, — e câmpul, larg şi însorit, spre care de multe ori mă dusese gândul, strâns între cei patru pereţi ai odăii ori liberat, ca o pasăre legată de un picior, în scurtele primblări spre Solomeni şi Fântânele... Uliţa mare, în umbra apusului îmi pare a fi un loc necunoscut în care fiecare lucru şi oamenii îmi trezesc, de odată, o curiozitate şi un interes ce nu le mai resimţisem până atunci. Aceleaşi tărăbi, încarcate de mărunţişuri, pe cari le văzusem de atâtea ori, uitându-mă cu ochii tuturor, îmi atrag astăzi privirea în chip deosebit şi mi-o reţin în admiraţia, inconştientă aproape, ce-mi stârneşte uliţa în culoarea şi sufletul ei.

— Tari-i frumos pi uliţă... zic eu cu nesăturarea omului însetat căruia i s'a dat să guste câteva picături de apă.

— Zici că aici-i frumos; da' ci-i încă pi uliţa ce strâmbă, di unde se vede şi gara şi trenurile şi tăt...

— Unde-i uliţa ce strâmbă?

— Da' ci? nu ştii? Ii colo, pi unde mergi la şcoala jidovască.

— Nu. Eu am fost numai pi uliţa asta atunci, când m'ai dus tu.

— Da' cu trăsura n'ai fost niciodată?

— Am trecut iute şi n'am văzut nimic.

— Aşa... Ei, atunci hai să mergem până'n deal.

Şi prinzându-mă iar de braţ, Sara mă îndreptă spre un podeţ ce da într'o uliţă îngustă şi strâmbă pe unde, din cele câteva ogrăzi dosnice, se scurgeau, până'n mijlocul ei, şirloaie de săpuneli şi apă grasă cu felii de cartofi şi aţe de tăieţei, ce se pierdeau pe sub hârtii unse şi boţite, pe sub şuviţe de petici şi tălpi de ghete vechi...

— Vezi casa asta mare?

— Văd.

— Da' ştii ci-i casa asta?

— Nu.

— Asta-i şcoala jidovască. Da' să vezi mata ci frumos îi înuntru. Am fost la o nuntă şi am văzut... Is nişti perdele di catifé roşie şi mese multe şi cântă... tari mai cântă frumos hahamu nostru... Da' ci-i la nuntă?... Să auzi mata cum mai cântă la Roş Haşana şi la Iom Kipur, când vine un cantor adivarat din altă parte, atunci ai să zici ceva...

La câţiva paşi de şcoală, din deal, se vede în vale gara cu trenuri ce umblă încet, de colo până colo, pe când altele, ca nişte şiruri de furnici grăbite, se întind în linie dreaptă, Unele merg fluerând şi lăsând în urmă valuri de fum, iar altele, supărate parcă, se sucesc de odată şi se duc spre podul de la Siret. De jur împrejurul gării, casele mici şi adunate, deasupra cărora se înalţă un turn roşu şi ascuţit, îmi par a fi nişte jucării, întinse vremelnic şi pierdute pe câmpia de sub dealul satului Blăgeşti.

— Iaca, acu ai văzut tătă gara, că trenu îl ştii, doar ai fost...

— Nu. Eu n'am fost cu trenu.

— N'ai fost cu trenu? Vai di mini! Cum să poati? Tata matale îi aşa di bogat şi încă nu te-o dus cu trenu?

— Nu.

— Ba eu am fost, cu mama, astă toamnă, la verişoara di la Podu-Iloaii... să vezi ci bini-i cu trenu...

Ne întoarcem, spre casă, pe uliţa Deleanu, pe care trecusem, cu trăsura, mai de multe ori şi în care ştiam că era primăria şi casa croitorului Haim. Uliţa, în amurg, cu luminiţile ce sclipeau la ferestrele fără perdele, cu puzderia copiilor care se alungau şi se rostogoleau pe prispe şi pe podeţe nesupăraţi de nimeni, şi cu măştile ce se furişau din fiecare casă, se strângeau în pâlcuri şi cântând intrau pe uşile larg deschise ale caselor străine, mi se păru a fi o altă parte a locului şi a lumii ce cunoscusem în aceiaşi zi.

— Tare-i frumos, Sara!

— Ci-i asta? Asta nu-i nimic, ai să vezi ci are să fie la Finkelstein..

Din uşa dughenei simt miros tare de friptură şi de prăjituri. Pe faţa de masă albă, sub două sfeşnice de argint sunt întinse farfurii cu peşte prăjit şi cu friptură şi cu prăjituri de tot felul în jurul unei farfurii mari, cu o mâncare ce tremură ca gelatina.

— Hai mamă, da-mi mai de grabă rochia cea care ai scos'o din ladă şi pantofii şi dantela di cap.

— Da ci, nu staţi aici la masă?

— Nu, nu, ne ducem la Goldner şi la Finkelstein.

— Da' să poate una ca asta? Cum ai să duci pe duduia?

— Taci, mamă, că n'are să ne cunoască.

— Biine, să fie şi aşa; da' eu tare aşi fi vrut să mănânce duduia aici, la noi.

Continuare în pagina IV-a

1) Turte uscate.
2) Prăjitură rituală de Purim.

Și, zicând, Madama Chiva se repezi la un vas cu prăjituri și-mi alese „din fiecare sortă”, cum zicea ea.

— Iaca, macar cu atâta să-mi faceți plăcere, — adăugă Evreica, întinzându-mi farfurioara odată cu un șervețel brodat.

Mă simțeam frumos gătită în rochia de mătasă, gîtul păunului, a cărei modă o văzusem numai în fotografiile vechi și mi se părea că îmbrăcămintea îmi dăduse, de odată cu vârsta și o simțire nouă pe care până atunci n'o aveam. Sara, îmbrăcată în fuste vechi și legată la cap ca o bătrână, ducea, spânzurată de picioare, o găină slabă și sburlită, întrebând pe toți cei ce-i întâlnea: „Nu cumpărați o găină grasă?”

In casa Finkelstein, luminată în toate odăile, de la ale căror ferestre, perdelele sunt ridicate sus, se vede mișcare și se aude vorbă și râs.

Ca pe ușa bisericii, într'o zi de sărbătoare, sau pe aceia a gării în lunile de vară, măști, care de care mai caraghioase, vin și se duc, vorbind tare, gesticulând viu și cântând melodii ce le mai auzisem la caterinca cea cu papagalul din care cântau două fete, umblând prin târgușor. Intr'o odaie mare e întinsă, în mijloc, o masă la care, de jur împrejur, stau Evrei de toate vârstele; cei tineri sunt îmbrăcați în haine de sărbătoare și cei bătrâni în caftane, lungi și strânse, care le dau corpului o înmlădiere deosebită și ținutei lor ceva cu totul ales. In cap au tichii de catifea, împrejmuite cu blană și pe fețele lor, care palide și suferinde, care albe și culorate viu, lumânările din cele patru sfeșnice trimit raze, moi și blânde, ce dau chipurilor triste, cu bărbi albe și cu nasul subțire și aquilin, ceva din înfățișarea sfinților martiri zugrăviți — și văzuți seara — pe pereții bisericilor noastre. Evreicele, unele legate la cap și altele frumos pieptănate, vârstează adunarea, vorbesc la olaltă și mănâncă, pe întrecute, din toate bucatele întinse pe masă, servind, în farfurii mici, măștile care se învârt împrejur, glumesc și cântă.

„Nu cumparați o găină grasă?” întreabă Sara, apropiindu-se de masă.

Cu toții râd copilărește, unii cântăresc pasărea și alții, privindu-ne lung, ne întreabă:

— Da' cini sînteți? Viniți di diparte?

— Vinim di la Podu Iloaii.

— Și cât dai găina?

— O dau pi cornuri, pi **strudl** și pi bomboane...

— Da' friptură nu vreți?

— Ba vrem, că sîntem flămânde.

— Da' fata asta așa di frumos gătită, cini-i?

— Ii poseserița di la Cucuteni.

— Așaaa... Atunci poftim să stați o leacă la masă.

Evreii se restrâng, ne fac loc și pe farfuriile noastre se adună, într'o clipă, mâncare de pește, friptură și prăjituri fel de fel... Măștile se perindă, glumesc și, cu câte un cuvânt, stârnesc curiozitatea comesenilor, gustă din masă, beau în sănătatea stăpânilor, sărută, pe furiș câte o evreică frumoasă și, în grabă, se năpustesc pe ușă afară... Lăutarii cântă și câteva perechi dansează în jurul mesei, oprite de măști care le pun piedică și le închid calea. Toată lumea ride, glumește, cântă și numai doi Evrei bătrâni, cu bărbile sure, par a nu auzi sgomotul și a fi departe de Purim, de glume și de măști, Ei vorbesc iute și în șoaptă, se apropie, se depărtează și, în mișcarea iute a mânilor, par a vrea să-și scoată ochii și iar vorbesc... Pe o tablă de argint se aduc păhărele, subțiri, cu liqueur de portocală.

— Duduia di la Cucuteni, vrè un liqeur? întreabă, șiret, vecina mea de masă.

— Da, mulțumesc, îi răspund eu, în evreiește și văd, pe toate fețele, nedumerire.

Mi-i cald, mi-i bine și parcă nu mă pot gândi ce-i dincolo de ușa casei lui Finkelstein... Sara se ridică, mai propune odată găina și cu pestelca plină de prăjituri și bomboane, plecăm, mulțumind, pe alt drum spre casă.

— Vai di mine! Ne-am întârziet, — spune Sara în șoaptă.

— Da' câte ceasuri îs? întreb eu ca trezită din vis.

— Is opt jumatate. Vai di mine!

Alergăm cât putem pe uliță la vale; măștile ne ațin drumul și ne spun într'una: „Ce? credeți că nu știm cini sânteți?” „Di undi ați furat găina asta?” „Da' ci mergiți așa fudule ca nevasta lui State?” In colțurile mai întunecoase, îmi scot, la rând, boldurile cu care-i prinsă rochia și, când ajung la dugheană, arunc pantofii cu călcâie înnalte, îmi iau paltonul și, cu Sara, sbughim pe altă ușă afară...

— Tare o fost frumos, Sara. Pacat că nu ne-am dus și la Goldner.

— Ei și ci? Tot asta iera să fie, și la ei nu iera lăutari ca la Finkelstein. Da' las că-i mai bini așa.. Ci avè să zică cucoana? Dacă are să vadă că-i la nouă? Mata să-i zîci că ceasornicul nostru nu merge bine și am vinit încet acasă. Așa să-i zici, nu uita.

In salã, mama și tata joacă pichet și-s atât de absorbiți numărând cărțile, că nu aud cele nouă bătăi ale pendulei.

— Ei, și ce-o fost acolo? întreabă mama, neridicându-și ochii.

— O fost tari frumos. M-am jucat cu fetele și am mâncat bomboane și prăjituri.

— Di data asta ti-am dat voie: da' vezi să nu ti mai ceri di acu înainte și să nu ti mai duci pi la jîdanii ceia...

— Da' di ci, Anicuță, nu-s și ei oameni cași noi și copiii nu-s copii?

—N'are dicât să se ducă la Iosefsohn.

— Da' fetele nu-s acasă; și, când vin, nu mai vorbesc românește și se îmbracă altfel, ca la Ieși... spun eu, timid, grăbindu-mă spre odaia mea.

A doua zi, dimineața, văzui venind, unul după altul, copiii Evreilor, care aduceau tablale mari învelite cu șervete albe și brodate, sub care erau, frumos așezate, pe farfurii, cornuri cu nuci, torte de tot felul și strudel cu rahat. Tata, înapoindu-le tablalele goale, îi desmierda, le da bani albi și spunea tuturor: „Mulțumim părinților pentru tot ci ni-o trimes”.

CONSTANȚA MARINO-MOSCU

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea“
din str. Sf. Ionică No. 5

Recomandă: In franceză: Antoine Redier: **Saint Vincent de Paul**; Dr. Hesnard: **L'Individu et le Sexe**; André Maurois: **Etudes Anglaises, Ni ange, ni bête, Ariel ou la vie d eSchelley, Vie de Disraëlli**; **Panait Istrati: Mikhaïl** (ultimul roman); Charmian K. Loudon: **Les Aventures de Jack London**; Oscar Wilde: **Intentions** („Cabinet cosmopolite”); **J. și J. Tharaud: Petite histoire des Juifs**; G. V. Plékhanov: **Les questions fondamentales du marxisme**; Alexandre Arnoux: **Rencontres avec Richard Wagner** Miguel de Unanumo: **Pages choisies. Brouillard, Vérités arhitraires**; Lucien Romier: **Qui sera le maître?** (l'Europe ou l'Amerique); **Geo Loudon: Elle a dix ans la Russie Rouge**; H. de Montherlant: **Aux fontaines du Désir**; **Charles Maurras: Le Chemin de Paradis**; Sig. Freud: **Essais de Psychanalyse**; etc., etc.

In vederea sărbătorilor, librăria noastră s'a asortat cu tot felul de cărți pentru cadouri în ediții fine și rare, cărți ilustrate pentru copii, legate sau broșate, agende, calendare de biurou și de părete, etc., etc.

Se fac expediții în provincie contra ramburs. La cumpărături mai mari 5% rabat.

Ciardașul fermecat

Moș Samu s'a dus în lumea drepților

Oricât ai fi căutat, om mai voios ca el n'ai fi găsit. Ca dânsul nimeni nu vâna iepuri. Plesnea din harapnic și dă-i înainte... peste munți și văi, prin câmpii și pârloage. Epurele fugea, ogarul după el cât ce putea, iar dumnealui mânuia din harapnic. Dacă epurele urmărit sărea într'o parte, harapnicul plesnea iar șfichiul se încolăcea pe după gâtul fugarului, și imediat Ianko, ogarul, îl apuca între dinți,

In afară de moș Samu nimeni nu vâna într'așa chip; dar el nu se astâmpăra acasă nici pe înghețurile toamnei... Dădea brumă, apa mlaștinilor îngheța, ploi reci cădeau; numai moș Samu și cu cânele lui nu mai aveau hodină.

Moș Samu era bărbat înalt și frumos. Părul lui creț, care altădată avea luciri de oțel, începuse să încărunțească; dar în ochi îi lucea vioiciunea și văpaia tinereții. Deasupra buzelor lui rumene și bine conturate purta mustăți pe jumătate tunse, iar barba îi era căruntă deabinelea. Să tot fi avut vre-o șaizeci de ani când, odată, întorcându-se dela o vânătoare care ținuse vre-o săptămână îl prinse în drum furtuna și ploaia. Se îndreptă spre hanul din Decse, care se zărea albind de departe, pe drum, între Szomotor și Körtvelyes. Intrând înăuntru, își scoase mantaua și porunci unui om ce se afla acolo:

— Du-te și ajută vizitiului meu să deshame caii. Inveleşte-mi calul de călărie. Măi hangiu, ai ovăs?...

— Este, cum nu!

Un băetan, deșirat și moale, cam roșu la față și pistruet îi eși înainte.

— Ei, drăcie, da'mare te-ai făcut, Slom! Aveți peaici, mi se pare, apă bună?...

— Este, — dar mai ales vin bun!

— Minunat! Adă-încoace! Și pune repede la fript un miel.

Dintr'un colț al încăperii se iviră șase țigani, frângându-se din șale și ocolind cu respect ogarul.

— Bună-seara, stăpâne!...

— Bună-seara! Ce căutați voi pe-aici?...

— Furtuna ne-a abătut într'acoace, cucoane! Noi vroiam să ne ducem la Véke, la domnul Gotlieb.

— Care dracu-i acela Gottlieb?.

— Un domn mare, are musafiri din Budapesta. Cheltuește parale multe...

— De care voi rămâneți păgubași. Hai, stați aici și faceți o cântare!...

Se așeză la masă. Ianko se lungi alături, țiganii începură o melodie veche și tristă, adusă pe vremuri de către castelanul din Bihor. Se începe așa:

Crângu-i plin de promoroacă,
Gheunoaia, tremurând,
Peste apă vrea să treacă...

Moș Samu conducea lăutarii din ochi, făcându-le semn la piano, la intrările flautului și ale contrabasului. Apoi porunci o melodie de jale, care ținu un timp, cât dumnealui mânca, „bárany papricàs“. Puse câteva bucăți răcorite într'o scofă de lemn și le dădu lui Ianko, după ce mai întâiu scurse tot sosul cel pipărat. Isprăvind de mâncat, dădu țiganilor ce mai rămăsese și se duse să-și vadă caii. Fuseseră bine îngrijiți. Vorbi ceva cu vizitiul și când se întoarse găsi pe țigani sfădindu-se dela rămășița de vin.

— Să n'aud plisc de cioară!... strigă el; ia să-mi cântați că-s în toane bune!...

Ascultă un timp muzica; apoi, scoțând un chiot, începu să cânte. Slom, rezemat de ușă, asculta cu plăcere cântecul... Gâtul i se lungea, ochii îi străluceau, iar mintea-i era cuprinsă ca într'o ceață roșie, gândindu-se la Reghina Kohn, fata cea frumoasă. Ehei! dac'ar putea să cânte și el așa de bine, desigur că Reghina ar deschide fereastra ei cu oblon verde. Dorea așa de grozav să cânte și el, încât se înădușea; dar n'avea îndrăsneală. Când se hotărî să deschidă și el gura, moș Samu plesni din degete și țiganii începură o melodie mai veselă. Iar bătrânul înaintă până'n mijlocul crâșmii, își puse cușma pe-o ureche, mâna stângă'n șold și începu să joace.

Ciardașul nu-i greu de jucat când ai temperament. Și dacă o fată frumoasă își razămă brațul de umărul tău, de i se apleacă fața spre tine; dacă văpăile ochilor se întâlnesc; dacă inima bate și dacă sângele tresaltă de plăcere, — atunci ai spune că te prinde o vrajă. Pașii devin armonioși și chiar și 'n fâlfâirile părului e melodie. Atunci zic și eu că-i frumos.... Dar să stai numai tu în fața lăutarilor cu capul înălbit de vreme și 'n botfori de vânat cu pinteni, și să joci singurel, astfel încât fiecare mușchiu să tresară și să ți se cetească în ochi tot ce simțești... asta-i mai greu !....

Dar dacă înfiorarea umerilor, zăngănitul pintenilor și mlădierea mijlocului se dau cu totul după muzică, atunci jocul devine o adevărată plăcere pentru jucător și chiar și pentru cel ce privește, căci toate mișcările sunt pline de grație și de poezie.

Băetănașul cel deșirat rămase înmărmurit când văzu pe boer jucând *andalgo, palotas* și *toborzo*. Nu-s dansuri țupăite, n'au nici lunecări, nici tropăituri, nici învârteli sălbatice, ci mai degrabă un fel de plimbare mândră, chiar cam trufașă, o plimbare măreață dela dreapta la stânga, înainte și înapoi; capul, umerii, privirile se înclină după mers, numai mânile rămân nemișcate. Apoi melodia devine repegioasă. La un semn din ochi, țimbalagiul își face intrarea. Melodia e mai ruptă, pașii de joc mai mici, zăngănitul pintenilor mai des.

Au trecut, așa, câteva minute. Lăutarii cântă într'una. Slom se apropie, apleacă capul, și'n gândul lui începe să danseze. Deodată Samu-baci scoate un chiot, ridică mâna dreaptă spre cap, stânga o pune în șold și se îndreaptă din șale cât e de înalt, întovărășind din pinteni ritmul melodiei. Tresare întregu-i trup puternic din cap până 'n picioare. Nici nu se mișcă, dar în tresăririle acestea stă toată poezia dansului unguresc. Zăgănitul pintenilor se potolește, muzica e din ce în ce mai domoală și Slom nici nu știe cum de-a'ncetat și dans și muzică deodată, tainic.

Moș Samu se așează tăcut la un colț de masă; din când în când mai plesnește din degete, cașicum tot ar mai asculta muzica; apoi, mângâind capul cânelui, privește în gol tăcut și fără să se miște, cașicum i-ar fi apărut înainte o plăcută și veche amintire. Atunci își scutură fruntea și aruncă pe dușumele vinul din pahar.

— Eh ! vremuri trecute !.... Iancsi, ia mai cântă-mi :

'Aveam și eu o dragă
Și-am plâns un an întreg....

Și întovărăși melodia vioarelor, când cu duioșie, când cu o violență așa de sălbatecă, încât și aerul din sală tremura. După ce cântecul se isprăvi, Slom aduse vin și se așeză în fața lui moș Samu, cu fața și ochii înflăcărați:

— Vai boerule, ce joc frumos !

— Să vedem, Gottlieb al vostru, care are atâția bani, poate să joace așa?

— Da de unde ! Nimeni pe lume nu poate juca astfel !

— Ei, ași !...

— Dac'ași ști și eu să joc așa, ași fi cel mai fericit om !......

— Nu mai spune ! Și la ce ți-ar folosi ?

Obrajii lui Slom se înroșiră așa de tare, încât și pistruii dispărură; își răsuci mustața.

— Am făcut cunoștință la Ujhely, cu Reghina Kohn; e frumoasă ca un înger ! O mulțime de băeți și de fete au venit într'o zi aici, ca să danseze. Reghina s'a uitat la mine cu ochii ei negri și mi-a zâmbit. Și eu știi cum ardeam? parc'ași fi fost spirt ! Și ea mi-a spus : „Domnule Schwartz, nu dansezi ?...“ Vai, boerule, îmi venea să mor de rușine. Eu nu știu să dansez. Dar dac'ași ști, atunci și scaii din ogradă mi s'ar părea că-s flori iar behăitul mieilor, vocea cea dulce a Reghinei.

— Ei, jocul nu-i așa de greu, ba-i chiar ușor de învățat.

— N'am să-l pot învăța niciodată, zise desnădăjduitul, ștergându-și o lacrimă.

— De ce nu ? Ia vino încoace și uită-te la picioarele mele. Bagă bine de seamă la mișcări. Să 'nceapă muzica! Ia seama, băete !...

Și începu să danseze înaintea tânărului, precum mai făcuse. Apoi se urcă pe masă și îndemnă :

— Hai, pornește-o ! Iancsi, muzica !...

Ianko, ogarul se instală lângă stăpânu-său, sprijinit pe labele de-dinainte și privi primele sforțări ale tânărului hangiu. Dar se vede că rezultatul nu i s'a părut bun, căci întoarse imediat capul cu dispreț și 'n cele din urmă se întoarse cu spatele.

Samu-baci se scoborî de pe masă și reîncepu fiecare pas cu cea mai mare răbdare. Dar picioarele lui Slom făceau niște mișcări monstruoase. Moș Samu iar se urcă pe masă și-și apucă harapnicul. Invârti jumătate pe după mâner, lăsând cealaltă jumătate liberă, ca să poată plesni, apoi încurajă pe băiat :

— Apropie-ți călcâiele unul de altul !... Nu-ți scutura așa brațele, că doar nu-s cozi de mătură !... Și capul, cum ți-l ții ? Stăi drept ! Ce faci acolo cu piciorul stâng ? Ei drăcia dracului, ce bălăbănești piciorul drept ?.... ridică pe cel stâng !

Și fiindcă tânărul nu ridica bine piciorul, harapnicul plesni și un nour de colb se ridică împrejurul picioarelor jucătorului. Slom începea să simțească oboseala; fruntea-i era acoperită de sudoare, cămașa era leoarcă. Deabia mai răsufla ; dar moș Samu era țintuit bine de masă și câteodată zăngănea din pinteni, ca să ție mai bine tactul în timp ce harapnicul șuerà și atingeà uneori pulpele jucătorului.

Jocu-i deveni mai ușor, dar profesorul lui nu se mulțumi numai cu atâta.

— Mai cu foc ! Inalță-te din călcâe, ridică-ți capul, băete !... Iar nu ridici piciorul stâng !...

Harapnicul plesneà mai des, jucătorul oboseà, pieptul i se zbuciumà, gura-i erà uscată și respira neregulat ; dar cum se opreà, harapnicul șuerà pe loc. Moș Samu îl încuraja cu vorbe :

— Curaj, băete, și fata are să fie a ta !... Și voi, măi balaurilor, mai cu foc ! Doar cântați pentru un boer !...

— Nu mai putem, să trăiți ! zise șeful lor.

Moș Samu îi zvârli un florin și cântecul se înteți.

Dar genunchii dansatorului se muiau sub dânsul și brațele-i lungi spânzurau. Ochi-i eșeau din cap. Zise, deabia suflând :

— Văd că nu mai este chip !

— Nu merge-așa băete ! Trebue să poți. Țimbalagiu, dă-i un pahar de vin.

Și dădu câteva minute de odihnă, ciocni cu el, apoi îl pofti să înceapă iar.

— Joacă mai cu viață, strigă bătrânul; închipuește-ți că fata se uită la tine și că tu trebue să-i câștigi inima.

Moș Samu cânta melodia, zângănea pintenii și încuraja cu harapnicul pe tânărul istovit. Acesta prinse curaj și începu să țupăe mai cu inimă. Ajunsese acum să-și poată muta picioarele unde vroia, fără să se mai împiedece în ele. De cumva se încurcà, harapnicul plesneà.

— Joacă pe loc ! Mâna 'n șold ! Comanda moș Samu.

Tânărul încerca, dar nu se mai puteà ține pe picioare. Era pierit de oboseală; nici nu mai puteà gâfîi. Privi la moș Samu cu ochi rugători :

— Gata ! am murit ! nu mai pot ! gemu el.

— Dragă băete, Trebue să poți ! Ține, bea puțin vin !

Flăcăul, înțelegând că chinul nu i se isprăvise, încercă să iasă din sală. Se dădeà înapoi spre ușă ; ajunsese aproape când harapnicul plesni, i se încolăci în jurul mijlocului și-l aduse iar în mijocul încăperii.

— Lemn să fii și tot nu m'ași lăsa până nu te-ași învăța să joci ! Ai să joci până ce-are să-mi placă mie !...

Feciorul de hangiu jucă înainte, de nevoie. Și bea înainte, tot de nevoe. Câteodată ar fi vrut mai de grabă să fie un biet câne, ca să se poată culca sub un stog de fân, în ogradă. Dar lăutarii cântau înainte și moș Samu juca și el.

Inspre dimineață, cerul prinse a se limpezi. Moș Samu plăti, își luă mantaua și plecă în timp ce tânărul se prăbuși la pământ și nu mai mișcă.

— Asta-i sfârșitul ! șopti el, și fiindcă nici nu mai putea vorbi, spuse în gând rugăciunea. Un servitor îl duse în odaia lui, unde dormi înțepenit două zile și două nopți. Au trebuit să-l scuture bine ca să-l poată trezi.

Dar a treia zi când țiganii veniră din nou, el porunci să-i cânte o melodie veselă și începu să joace. Și privind la lăutari, băgă de seamă că ei cântau așa precum se cântă la boeri: fără să râdă. Atunci chiui și-și trânti cușma de pământ: biruise ! Știa să joace, cașicum toată viața lui nu făcuse altceva.

După șase luni ajunse un chefliu fără pereche. La balul negustorilor, când se așeză în fața lăutarilor, jucând *palotas* și zăngănind din pinteni, Reghina Kohn, adevărată Unguroaică, bătu din palme :

— Ești un strașnic cavaler, musiu Schwartz !

— Pe mine mă chiamă *Fekete*, răspunse el cu mândrie.

Și apucând-o de talie, o luă la joc.

Samu Fekete nu voi să se însoare după obiceiul burghez. Cu-o noapte înainte de nuntă, el veni călare și-și răpi mireasa, schimbându-i numele din Reghina în *Böske*. Nicicând n'am întâlnit om mai șovinist ca Samu Fekete, — minunat efect al ceardașului.

(In românește de *Despina Sadoveanu*,
după EUGEN KEMECHEY)

Curiozități

Sfârșitul lui „Belle B“

In Septembrie trecut, ca și în toți anii, a avut loc la Baltimore (Statele Unite), pe o arenă special amenajată un concurs de alergări pentru.... broaștele țestoase din specia „mijlocie, continentală“. Aci se adună zeci de mii de Americani, din toată America. Spectatorii se emoționează, fac pariuri; iar broaștele țestoase „se grăbesc“ fără grabă să se întreacă, între ele. Anul acesta, „Derby“-ul a fost luat de „Belle B“, al cărei proprietar a primit premiul de 1.500 dolari ! După „Belle B“ au făcut dead-heat, într'un „finish“, impresionant: „Aviatoarea“ și „Bățul tăcut“. Ziarele au scris cu această ocazie, între altele, — următoarele:

...„Belle B“, având capul ridicat în sus, își lăsa în urmă rivalii, unul câte unul. Unii dintre concurenți părăseau chiar pista alergărilor, se rostogoleau sau se opreau.

„Strigătele ori loviturile proprietarilor n'au avut asupra unora, nici un efect. Numai „Belle B“ singură înainta cu avânt. La doi metri de potou, „Belle B“ se opri deodată. Insă urletele celor 10.000 de gâtleje, protestele și strigătele de indignare, i-au redat curajul. „Belle B“ a pornit din nou și într'un finish impresionant, a smuls victoria din labele Aviatoarei... Recordul făcut este fără precedent: 23 de metri numai într'un minut și 28,5 secunde“.

„Belle B“ și „Bățul tăcut“ au fost apoi cumpărate de un „pofticios“ englez, care le-a adus în Londra. Aci, amândoi eroii alergărilor din Baltimore au fost fripți și serviți pe o tipsie de argint, la un banchet al restaurantului „Savoy“.

„Meistersingerii“ filmați

Uniunea tuturor societăților germane care „profesează cultul lui Wagner“, publică un violent protest împotriva prelucrării „Meistersingerilor” pentru cinematograf. Uniunea declară, că filmul acesta e „o crimă împotriva lui Wagner“ și o gravă ofensă adusă culturii germane,

O curiozitate a viitorului

Poiana din pădurea Compiègne, unde fusese încheiat armistițiul între Germania și Aliați, la 11 Noembrie 1918, are astăzi un aspect, aranjat definitiv, pentru comemorarea acestui eveniment dealungul secolelor și mileniilor. Atunci, în 1918, delegații Franței, cu Mareșalul Foch în frunte, au sosit aci cu un tren special, oprindu-se pe una din cele două linii ferate aproape paralele, între cari distanța nu depășește 250 metri. O linie era în posesiunea Germanilor, iar alta aparținea frontului francez. In fața delegației franceze s'a oprit atuncea trenul cu delegații germani. Astăzi, două plăci mari de granit cu inscripțiile respective: „Mareșalul Foch“ și „Delegații Germani“ — înseamnă cele două puncte de oprire a trenurilor.

Exact în centrul poienei se află o imensă lespede, pe care sunt gravate următoarele:

ACI
la 11 Noembrie, 1918
A DECEDAT
Orgolîul criminal
al Imperiului German,
INVINS
de popoarele libere,
pe care el intenționase
SĂ LE ROBEASCĂ

După cum se știe, armistițiul fusese semnat de fapt în vagonul Mareșalului Foch, la orele 11, din ziua 11-a a lunei 11, a anului 1918.

Antichități în Caucazul de Nord

Săpăturile din Caucaz, părăsite la începutul conflagrațiunei Europene, au fost reluate în primăvara anului în curs.

In peștera Ahmatina s'au găsit 12 trupuri numificate, îmbrăcate în cămeși lungi de in, cu pantofi de piele în picioare și înfășurate în blănuri; iar jos, lângă mumii, erau împrăștiați cercei, perle artificiale, nasturi din dinți de urs, cuțite, etc...

Pe malul mării Negre s'au găsit deasemenea unelte și arme de piatră și de bronz; apoi mai multe dolmene mari tăiate în piatră.

La Helengic s'au descoperit mormintele tribului Naguhai (Sec. XV înainte de Hristos).

La Ingușetia, din 10 morminte medievale (Sec. VI—IX după Hristos) au fost scoase cuțite, cercei de aramă și de argint, perle, etc.

Pe teritoriul orașelor Roston și Nahicevani s'au descoperit trei localități, de pe timpurile Romanilor.

In alte părți, pe malurile râurilor și sub orașele moderne, s'au descoperit sute de așezări pre-istorice, dinaintea Scyților ; apoi urme romane și bizantine. Mii de obiecte de valoare au și fost scoase din pământ. Așa: fragmente arhitecturale, ceramice, lucruri metalice, svastice, obiecte de cult, altare pentru sacrificii (cu gaură, prin care se scurgea sângele animalelor sau, poate, și al oamenilor sacrificați), apoi idoli de piatră, statuete, scarabei egipteni, cruci și crucifixe, perle, monede, inscripții pe plăci de marmoră, bijuterii de bronz, etc.

Anecdotă

Copiii

Alina, mică și blondă, are numai cinci primăveri și — adaogă tatăl ei — nici o toamnă.

A văzut întâia oară o lumânare aprinsă în ziua când a trebuit să i se pue ventuze. Zi tristă când medicul a constatat o congestie în partea stângă a fetiței și a ordonat un tratament foarte sever.

Astfel că lumânările au rămas pentru fetiță cu o semnificație întru totul deosebită.

Fiind de față, câteva săptămâni după aceia, la măritișul uneia din mătușile ei și văzând altarul iluminat de numeroase lumânări, fetița exclamă în gura mare :

— Mănițico, știu pentru ce sunt lumânările : i se pun și miresei ventuze !

Probleme sociale

De ce sunt Americanii bogați ?

Cunoscutul economist german, profesorul universitar dr. Wilhelm Röpke, e un tip de savant modern. El stă în mijlocul vieții și actualității spre a-i cerceta ritmul și ansamblul social, și toate acestea nu din curiozitate livrescă, ci din nevoi practice. Se știe că Germania trimite o sumă de oameni de afaceri, ingineri și savanți în America, fabulosul continent al bogăției, al bunului trai și a întrebuințării raționale a naturei și tehnicei, spre a învăța din proprie experiență la fața locului cum se trăește și cum se muncește. Dr. Röpke a făcut de curând o călătorie de studii în America și a publicat rezultatele observației sale într'o revistă de specialitate „Soziale Praxis", unde cercetează în acelaș timp cauzele prosperității americane.

Din adolescență auzim că America oferă fiecărui om imense posibilități de ascensiune, cum rar se întâmplă aiurea. Vânzătorul de ziare dintr'un oraș american poate ajunge foarte ușor om de mare vază. Micul emigrant din Polonia poate să devie stăpânul unor mari grupe de fabrici. Fiecare are în buzunar, virtual, carnetul de cecuri al viitorului multi milionar. Și așa mai departe. Profesorul Röpke ne arată că toate acestea sunt iluzii, numai iluzii bășici de săpun care se sparg foarte ușor. A trecut și în America timpul când se făceau averi fabuloase din nimic, a trecut cam de patruzeci de ani, iar desvoltarea colonială a Statelor-Unite s'a oprit din lipsă de terenuri disponibile de colonizare. Avuțiile, clasele, profesiunile au dobândit forme rigide. Raporturile dintre clase sunt perfect asemănătoare celor din Europa.

In Statele-Unite e tot atât de greu să urci toate treptele sociale ca și în Europa. Și Statele-Unite sunt ghiftuite de miliardari, nu sunt *settling*. Și se vorbește de „minunile Americei", de „avuții fabuloase" dobândite lesne, de „prosperitate generală". Nenumărate cărți pomenesc de acest lucru. Care să fie temeliile bunei-stări economice din America ? Și iată ce răspunde profesorul Röpke :

Deși epoca eroică a vieții economice americane a trecut, traiul populației s'a ridicat la un nivel nebănuit. Nu există țară pe lume unde obiectele de confort să fie mai răspândite ca în straturile cele mai largi ale locuitorilor din Statele-Unite. Fiecare lucrător, dacă nu fiecare servitor, își are propriul lui automobil cu care se duce la lucru, și de-aci în excursie în sânul naturei. In locuința omului celui mai modest se află în permanență apă caldă la țeavă îngăduind luxul unei băi acasă. Eleganța gătelilor femeești, șterge, după orele de lucru, orice deosebire între clasele sociale. Fata în casă, lucrătoarea, e asemenea cucoanei. Economiștii sunt uimiți de această gigantică bogăție și vorbesc de „revoluția economică a Statelor-Unite". Și au dreptate. E într'adevăr o revoluție, pe o scară atât de întinsă, încât n'a cunoscut-o nici o țară depe pământ, o revoluție săvârșită în favoarea straturilor sociale celor mai umile. Cea mai bună ilustrare a acestui fapt ne-o dă desvoltarea băncilor muncitorești și fenomenul că numărul mare de acțiuni posedate de „clasele de jos" e nemai auzit. O pildă :

Câteva mii de muncitori și mici funcționari dela Standard Oil Company of Newjersey au, după John D. Rockfeller, cel mai mare număr de acțiuni. Altă pildă :

Din optzeci de mii acționari ai unei firme din Chicago — carne înghețată — jumătate sunt chiar funcționarii acestei firme. Tot astfel la societatea New-York Central și Pennsilvania Railroad, cele două mari societăți de cale ferată. Trebue să mai amintim că uniunea muncitorească American Federation Labour a început de curând o campanie în favoarea săptămânii de cinci zile lucrătoare. Există o pildă mai bună de prosperitatea vieței economice americane, de prosperitatea întregei populații ? Nu.

Și profesorul Röpke a cercetat temeiurile acestei generale bune-stări din America. In primul rând domnește democrația vieței zilnice. Nu există spiritul sieganic, simțul „diferenței". „Acest caracter al unei țări — scrie autorul — fără tradiție feudală sau aristocrată poate avea inferioritățile lui, din punct de vedere social însă, e un avantagiu. Țara „fără ev-mediu", devine țara „fără prejudecăți". Nu ne putem închipui un ministru european luând masa la un restaurant modest în mijlocul funcționarilor săi, așa cum am văzut la Washington, sau pe directorul general al unei mari fabrici, luând o gustare la cantină ; n'o îngăduie atmosfera socială. Lipsa de distanță și difuziunea claselor în America e un fenomen activ al întregei vieți sociale, a cărui însemnătate nu e îndeajuns de recunoscută. Din nenorocire această stare de spirit nu poate fi tot atât de ușor împământenită în Europa ca metodele de producție ale lui Ford, deși ar da rezultate nemăsurat mai mari, declară profesorul Röpke.

E oare cu putință să ajungem în Europa la acelaș rezultat ca Americanii ? Iată răspunsul limpede al savantului german : Da, dacă vom urma aceleași drumuri. Adică lefurile mari, puterea de cumpărare a slujbașilor ? Săptămâna de cinci zile lucrătoare dă maselor prilejul să consume ? Rezultă de-aci lefuri mari, marfă eftină ? Nu, răspunde dr. Röpke. Toate acestea sunt lucruri secundare. Temelia principală a bunei stări este rendementul uriaș al producției americane, raționalitatea perfectă tehnică și organizatorie. Totul în America e orânduit în cel mai practic chip cu putință. Organizația tehnică cuprinde întreg teritoriul Statelor-Unite, fără vre-o barieră vamală — unul din cele mai mari teritorii fără bariere din lume — în timp ce Europa degenerează mereu, forfecată în treizeci și cinci de state strict vamale. Principiile raționalității sunt : mâna de lucru strict necesară, utilizarea complectă a mașinelor. Mașinele eftinesc producția, strictul necesar în oameni ridică salariul. Mașina ia tot mai mult asupră-și munca și ridică posibilitățile de consum. America e în situația fericită să poată întrebuința materia fără cruțare, iar cu oameni să se poarte părintește, de oarece oamenii sunt strict limitați. Aci stă valoarea legei de oprire la granițe a imigranților : e politica de prosperitate, care ține oamenii la numărul strict necesar.

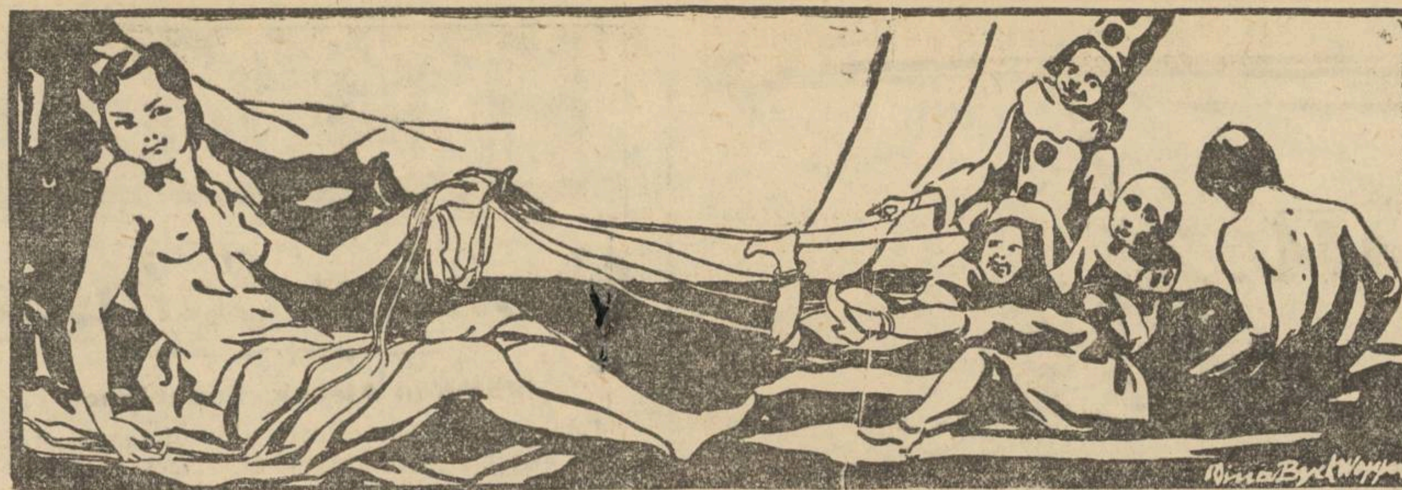
Regenerarea economică a Europei va reeși din raționalitate strictă, mașinism, și întrebuințarea perfectă a oamenilor.

MIHAI RALEA

Interpretări

Marcel Proust, P. Valéry, R. Maria Rilke, G. Sorel, Amiel, Fromentin, Thomas Hardy, A. France, Balzac, G. Ibrăileanu, Ionel Teodoreanu, Gh. Topârceanu, Matei Cantacuzino, etc.

Edit. „Casei Școalelor". Prețul 45 lei.

OLANDA

IX

Flori și ferme

10 Iunie

Dimineața, la ora 8, când trecem pe Kalverstraat, se face toaleta magazinelor. Fațadele vopsite strălucitor, geamurile uriașe, vitrinele cu manechine în picioare cuprinzând jumătate de prăvălie, toate sunt supuse din belșug inundațiilor de apă, frecăturilor cu perii, cârpe și săpun. O operație de așa importanță a creat, firește, o breaslă nouă. Oameni sprinteni, îmbrăcați cu lungi bluze albe, trec încolo și 'ncoace, cu scări și cu aparate anumite de spălat, curățat și frecat vitrinele. Pun scări, scot tacâmurile, dau drumul la apă, spală și freacă energic la al patrulea etaj, la al treilea, la al doilea, la întâiul, la stradă : minuțios și serios, cașicum de asta atârnă soarta țării.

In ce privește cochetăria curățeniei, nu Amsterdamul este cel dintâiu oraș din Olanda. Domnul Boker mă și prevenise. Aici e o îmbulzeală prea mare și viață amestecată de port. Intr'un oraș mai mic, într'un orășel și mai ales într'un sat, puritatea acestei însușiri naționale se vede în toată puterea. Intr'una din zilele trecute am observat lucruri minunate ca rânduială și curățenie la Zaandam. Eri, după-amiază, am văzut la Haarlem, oraș de 100 de mii de locuitori, cea mai neverosimilă strălucire, cașicum întreg orașul ar fi fost un salon, — grădinile pe parchete și căsuțele pe tipsii. Marginile, pe străzile și canalurile care duc spre țărmul mării Nordului la Zandvoort, au clădiri mărunte și înguste în două și trei etaje, despărțite prin gărduțuri vii migălos tunse, cu grădinițe de flori ca table de șah, cu ferestre și uși lucind de cele mai proaspete colori, cu țiglele acoperișurilor smălțuite ; stau una lângă alta ca 'ntr'o expoziție : care de care mai îngrijită și mai împodobită ca un copil unic.

Ba încă cele mai frumoase case par cele acoperite cu stuh — atent rotunjit, egal tuns ca un covor, lucrat deaproape, cu ochelari și instrumente fine. Toate liniile acestor case, profilurile acoperișurilor, tăietura ferestrelor sunt tot ce poate fi mai deosebit de casele noastre din orășele și orașe. Au ceva bizar, cam baroc și secession, impresionist și brutal colorat : e o reacțiune împotriva uniformității peisagiului și a tristeții cerului și orizontului; marca de căpetenie însă a tuturor acestor așezări este grija extremă, până la cel din urmă amănunt, până la cel din urmă centimetru.

Mă rog, ce fac oamenii aceștia de aici, stăpânii acestor jucării ? Cu ce se vor fi îndeletnicind ? Stau undeva la pândă toată vremea — cu anume aparate și scule. Cum a trecut o pasăre, cum s'a arătat un gândac, cum apare o mâță străină atingându-se de o tufă, cum bate vântul deranjând covorul aliniat al frunzelor, cum a sosit cumva din altă țară un mic roiu de pulbere, cum s'a produs cea mai ușoară descumpănire în toată rânduiala,— cel care stă la pândă iese, ca să așeze iar cum a fost : să taie cu foarfecele, să îndrepte cu cleștele, să înlăture cu peria, să spele cu acizi, să frece cu disperare metalul, să ridice și să îngroape steaua pe care-a lăsat-o pasărea să cadă din cer.

Sunt așezări și case de oameni simpli. Nu stă nimeni la pândă, — căci toată lumea își vede de treabă, ca să-și poată agonisi viața. Nu văd pe nimeni stând degeaba, nu văd pe nimeni plimbându-se. Mă surprinde tocmai puțina mișcare. Atuncea tot ce se vede aici se realizează nu prin sforțări grele, ci printr'o rânduială de fiecare clipă a tuturor. Muncă de furnică și de albină.

Nu numai orașul e în starea asta, ci și câmpul.

Am străbătut drumul de la Amsterdam pân'aici c'un automobil. Puteam veni și altfel, cu electricitate, cu abur, pedalând, sau — ceiace se vede foarte rar — chiar pe jos. Era tot așa de lesne, de plăcut și de aproape. Pe întinse arii, unde a fost odinioară marea dela Haarlem, pământul e lucrat pas cu pas, sub sticlă ori în aer liber. Răzoare paralele fug și se întretaie din canal în canal. Pe aceste pământuri scumpe, Olandezii cultivă vestitele lor flori — cu aceiași pândă, aliniare și migăleală măiastră.

Aici e patria acelor lalele — pe care le-au realizat grădinari geniali. Acum trei sute cincizeci de ani un anume Clusius a adus din Orient ceapa acestei flori — și 'ndată s'a văzut că 'n pământul Olandei îi merge mai bine ca ori unde aiurea. Atuncea, — și-au spus horticultorii localnici — dacă am izbutit să avem o floare care ne onorează în acest chip ospitalitatea, să-i dovedim și noi că știm s'o apreciem. Alte țări au mii de flori. Noi să facem o mie din una.

Au început nesfârșitele creații de forme și colori nouă. Au făcut din lalea o minune ș'o nebunie. Au fixat varietăți așa de mărețe încât în acele timpuri așa de depărtate, când banul era de zeci de ori mai scump decât azi, — se plăteau cu aur greu. Cu aur greu în înțelesul că într'un talger al balanței se pune o ceapă și 'n cellalt de o sută de ori greutatea ei în aur.

O ceapă de varietatea Semper Augustus costa zeci de mii de florini; din varietatea Vice-Rege, două zeci și cinci de mii (un milion jumătate în moneda noastră de-acum). La bursa dn Harlem se producea periodic desfrâul lalelei. A trebuit să intervie guvernul pentru ca să se curme speculațiile ruinătoare.

O floare au avut — ș'aceia era adusă din altă parte. Au făcut dintr'însa, îngrămădind asupră-i o stăruință spăimântătoare, ceiace nici Dumnezeu n'a prevăzut în visurile lui de lene.

Furia varietăților lalelei s'a potolit însfârșit, când în grădini au început să apară și să fie la modă alte flori de primăvară : zambilele. O parte din febră s'a mutat asupra noutății. Laleaua a rămas cu destui credincioși ai ei. Farmecul s'a rupt prin dezbinare, și astfel oamenii dela Haarlem au devenit cuminți.

Către Leyda mai ales, la începutul primăverii, din zare în zare, răzoarele de flori se repetă nesfârșit. Miile lor de splendori așteaptă un ceas de soare ca să trimeată reflexe de bucurie cerului de obiceiu neprietenos. In această vreme companiile căilor ferate organizează anume trenuri ieftine de plăcere în zile de sărbători, și lumea invadează provincia florilor într'un fel de delir, având conștiință că intră o clipă într'un vis repede trecător.

Sute și mii de hectare își înșirau astfel dungile înflorite, pe când în mașină fugeam pe drumurile lucii, dublându-ne în oglinzile canalurilor. Dar aceste întinse, costisitoare și amănunțite culturi, făcute cu artă și știință, nu rămân un lux ș'o îmbătare pentru simțuri, căci Olandezii în primul rând sunt oameni practici.

Catifelatele colori trecătoare se vând. Zilnic plutesc vase încărcate spre orașe și porturi. Dar mai ales se vând, până 'n America și alte ținuturi ale lumii, cepele prozaice — depozitare de minuni. Exportul se ridică în fiecare an la zeci de mii de vagoane. Nu se poate spune că Olandezii nu trăiesc cu flori.

Pământul grabnic liberat de cepele florilor — primește semințe și răsadul de legume. Urmează o cultură tot așa de bănoasă în vremea verii. Din ea harnicii grădinari pot să-și creieze economii. Așa încât se hrănesc cu flori și legumele le economisesc.

* * *

In drumul nostru, ne-am oprit ca să vizităm instalația unei ferme agricole. Pământurile de cultură au fost de multe ori întâiu poldere. Din buretele mlăștinos al pășunei, după ani de penibile operații, oamenii izbutesc însfârșit să scoată ogoare — ridicând noroiul la rangul de producător de grâu.

Găsim, în mijlocul unei grădinițe mărginite cu gard viu, o vilă elegantă. Pe șoseluță, către poartă, întru întâmpinarea noastră, vine un fermier tânăr încă, blond, și cu ochii albaștri, — în bluză de lucru și cu saboți de lemn în picioare. Mâna pe care ne-o întinde e bătătorită și aspră. Ne primește zâmbind, c'o înfățișare în aparență moale. Dă răspunsuri trăgănate după ce se gândește puțin.

Nu pare supărat, dar nici bucuros că niște oameni așa dedeparte vin să-i cerceteze gospodăria și să-i aprecieze priceperea. Știu eu ? Poate se teme să nu-i spionăm vre-un secret, să nu surprindem o practică pe care el o socotește numai a lui. Poate se teme de investigații ale fiscului. In orice caz, îl simțesc rezervat și bănuitor, — până ce-și face convingerea că în adevăr nu suntem Olandezi și nu pricepem nimic din ce spune el. Avem nevoie de interpret — și lui îi convine asta și din pricină că-i rămâne vreme să cugete mai îndelung, privind într'o parte.

Ne duce să ne arate grajdul, magaziile și toate instalațiile care se găsesc imediat lângă locuință, sub acelaș acoperiș unic, foarte larg. Din camera lui, poate intra la vite și la unelte. Incuie porțile mari de din dos și toată gospodăria i-i închisă ca o cetate, între ziduri și sub acoperișul de țiglă.

Caii mari stau bine țesălați și periați în despărțiturile lor. Au robinet de apă la bot, canal de scurgere jos și fân deasupra în pod. Inventarul complect de mașini și instrumente se înșiră numerotat, curățit și uns. Intr'un alt colț, o familie de porci, care vine îndată la mâinile noastre întinse, cu prietenie și curiozitate. Cum apartamentul nu-i prea luminos, omul învârtește într'un colț s'aprinde un bec electric. Vaci n'are, — căci e fermier agricol, și crescătorul de vaci are altfel de pământ și altă îndeletnicire. Pe cele douăzeci de hectare ale lui, acest gospodar cultivă grâu, orz și ovăz. Scoate o producție obișnuită de trei ori mai mare decât din pământul nostru cântat de poeți și lăudat de bărbați de stat. E adevărat că muncește c'o disperare ș'o intensitate pe care un oriental n'o poate socoti decât vrednică de dispreț. Pe lângă muncă adaogă și îngrășăminte chimice, neuitând asolamentele și toate scorniturile și înlesnirile științei. Asta-i îngăduie — cu toată disperarea și intensitatea — să execute toate lucrările lui agricole, așa fel încât să aibă răgaz și pentru musafiri, în afară de vremea de mâncare și de odihnă. Odihna-i lungă, și mâncarea nu-i frugală.

Acest om poate nu prea scântee de inteligență, însă-i cuminte, ceiace e cu mult mai bine. Se folosește de orice sfat al revistelor lui, al cultivatorilor mai vechi și mai bogați decât el și nu e în stare să facă o critică ageră a metodelor moderne și practice, apărând o rutină poetică. El ascultă și se supune unei discipline, pe când țăranul dela Dunăre are multe obiecții de făcut oamenilor și lui Dumnezeu.

Intr'un rând — acum douăzeci de ani — în fața podului dela Boroaia, distrus de puhoiul Moldovei, vorbeam cu gospodarul Gheorghe Roșu și încercam să-i dovedesc că un pod de beton armat e mai bun decât unul de lemn. Când se vor construi peste Moldova poduri de beton armat, năvălirile și bătăile apei vor rămânea neputincioase.

— Ascultă, Gheorghe Roșu, — adăogam eu la obiecțiile lui vioaie, știința omului și puterea omului au ajuns așa departe, încât țin în loc și apele mării. Iată, se vorbește și'n cărți că este o țară numită Olanda, în care oamenii au ridicat zăgazuri oprind marea, și au pământul țării lor mai jos, sub iezături și sub linia mării. Dacă oprește omul marea, crezi că nu e în stare să stăpânească un râu ca Moldova ?

Gheorghe Roșu nu s'a gândit prea mult ca să-mi răspundă :

— Apoi, domnule, după cât înțeleg eu, — deși n'am văzut-o niciodată, marea e o apă care șede așa, fără viață. Si când ridică valuri, nu curge, — ci se zbate în loc, ca o pânză. Pe când Moldova e apă vie. Ea scurmă, bate și rupe...

Podul dela Boroaia și astăzi e tot de lemn și-l strică apele crescute în fiecare an. Nu-i vinovat pentru asta Gheorghe Roșu, ci inteligența lui și bunul simț de care cu toții ne bucurăm nespus și pe care le au și conducătorii lui Gheorghe Roșu. Insuși acest gospodar simbolic îmi zâmbea cu isteție judecând zădărnicia olandeză și progresele științifice, — și sta nepăsător cu mâinile înfipte în chimir lângă ogoarele nearate, și avea între umeri un suman vechiu, cu multe găuri, ca să nu opuie rezistență vântului și să nu se mai ostenească proprietarul lui să-l tragă de mâneci ori să-l ție cu mâna. După ce-și răsuci o țigară într'o bucată de pănușe de păpușoiu, în partea a doua a conversației îmi dovedi și mai ușor că știința de carte e o bătaie de cap fără nici un rost și fără nici un folos. Deaceia nici el n'a învățat și nici n'are de gând să-și deie copiii la școală.

Pe când fermierul acela olandez, intrat în curentul de civilizație, nu mai are nevoie de atâta cheltuială personală de agerime. El merge în disciplina obștei sale, într'un fel de mecanică socială, renunțând să mai judece. El lucrează. După ce lucrează ziua, sara își înseamnă socotelile în registre și închide banii în casa de fier. Caută în carnet, să vadă cum stau operațiile lui cu băncile. Inainte de a se culca în patul cu așternuturi ca zăpada, deschide biblia famiei, legată în piele de vițel și încătărămată cu argint. Citește ceva absurd în aparență, în afară de legea vieții lui obișnuite, ș'adoarme cugetând într'un orizont îngust, zăbrelit de orândueli și datorii.

Umblând și cercetând gospodăria, am observat și doi copii ai familiei, între zece și doisprezece ani. Un băiat ș'o fetiță. Copila mai mare, ne-a salutat cea dintâiu, trecând cuviincios pe dinaintea noastră. Erau îmbrăcați ca toți copiii de orășan, pe care-i văzusem în Amsterdam, — curat și elegant. Copiii patricienilor poartă mătasă și catifea; aceștia aveau pe ei pânză, — însă înfățișarea era aceiași.

Au trecut în locuință. Când au deschis ușa, s'au auzit glasuri. Politicos fermierul s'a rugat să-l scuzăm că nu ne poate arăta bucătăria, pe care doream s'o vedem, căci în acea încăpere doamna casei, țăranca, avea chiar atunci o mică recepție, și dădea un ceaiu prietenelor sale.

MIHAIL SADOVEANU

Omul artificial

La New-York, în țara tuturor minunilor tehnice, inginerul Wensley a demonstrat de curând unui grup de tehniciani și industriași un model de om artificial care executa automat diferite mișcări și este înzestrat chiar ca să se pună în mișcare în sensul dorit, bineînțeles în limita aptitudinilor cu care a fost înzestrat de inventator. Acest om-mașină a fost botezat Televox.

Nu se poate ști încă în ce măsură invenția inginerului american poate avea valoare practică în viața industrială. Ea ne amintește, însă, de continuele străduințe ale omenirii de a crea mașini moarte după chipul ei viu.

Primul autor care amintește existența unui om-mașină a fost celebrul Aristotel. El ne povestește despre o Afrodită automată (care pare a fi fost un aparat de masturbație). Istoricii vechimii mai înregistrează că regele Ptolomeu Filadelfiu ar fi posedat o mașină cu chip de om.

Incercările de a inventa oameni-mașini devin tot mai dese în măsură ce se desvoltă cultura și tehnica. Ele se întâlnesc, însă, mai rar în timpurile noastre când tehnica este la apogeu, dar preocupările inventatorilor sunt îndreptate aproape exclusiv asupra chestiunilor de interes practic imediat.

Renumitul *doctor universalis* Albertus Magnus avea un servitor automat. Acesta, era o păpușă ingenios construită, care deschidea ușa vizitatorilor și o închidea după ei. Celebrul filosof Tomas de Aquino, venind odată la Albertus Magnus, s'a speriat în așa măsură de automatul cu chip de om încât l-a bănuit făptură drăcească și l'a spart în bucăți cu un ciomag. Anecdotele medievale relatează că Albertus Magnus a rămas neconsolat în fața păpușei sfărâmate a cărei construire l-a costat aproape treizeci de ani de muncă și perfecționare continuă.

O cronică germană din 1420 povestește că Johannes Fontanus ar fi construit un drac și o femeie cu care demonstra creștinilor nelegiuita legătură sexuală între diavol și strigoaice.

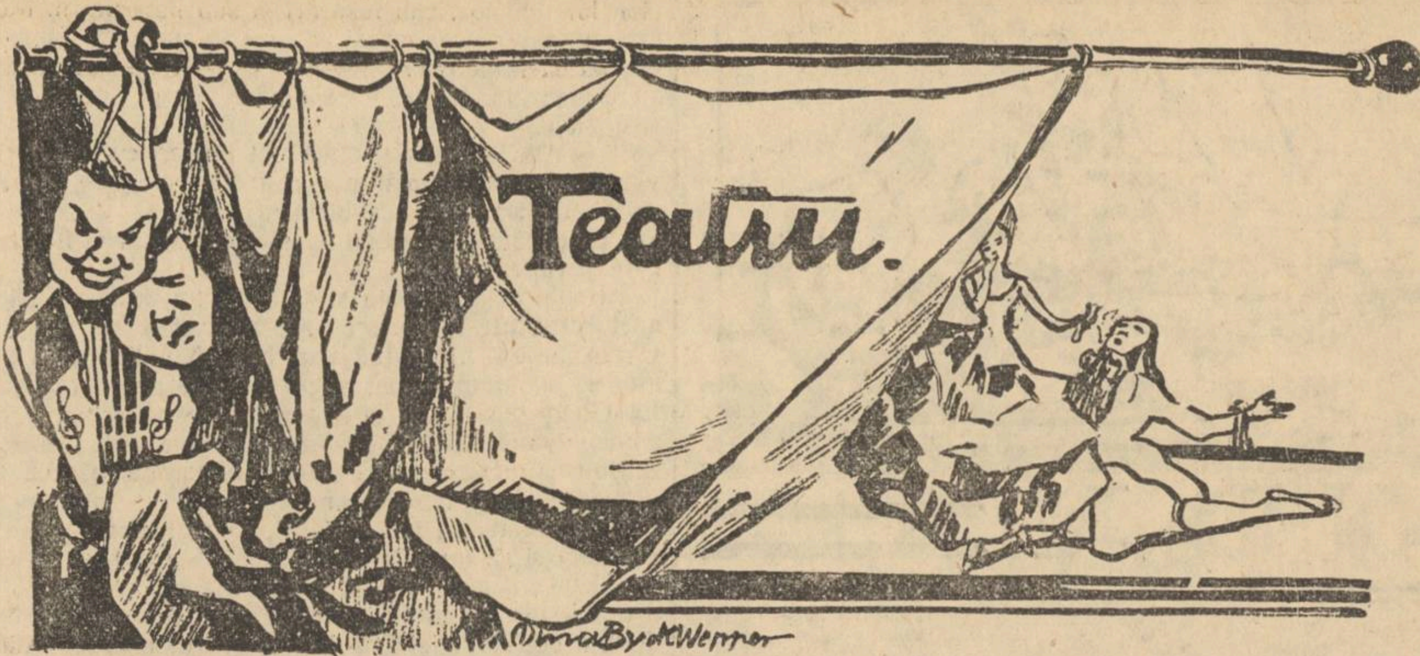
Ducele Burso de Este și împăratul Carol V erau mari amatori de androide (acesta e numele tradițional al oamenilor-mașini). Primul a fost salutat la intrarea sa triumfală în Reggio de un cortegiu de păpușe mobile ; cel de al doilea poseda companii întregi de androizi cu chip de soldați pe care îi punea să defileze și să facă exerciții de luptă în fața lui.

O celebritate mare și-a câștigat androida feminină a marelui filosof Descartes, care avea un cap de o frumusețe extraordinară. Descartes nu se despărțea niciodată de androida sa, de care era probabil legat de un fetișism sexual (precum, de altfel, motivele sexuale joacă îndeobște un mare rol în istoria androidelor). Dar căpitanul unei corăbii pe care călătorea Descartes împreună cu androida sa, crezând că păpușa este un cadavru de femeie și temându-se de neplăceri, a ordonat aruncarea ei în mare.

Mecanicul francez Jaques de Vaucauson a fost cel mai cunoscut fabricant de androide din secolul XVIII. Păpușile lui cântau din flaut și băteau toba. El mai fabrica rațe care mâncau grăunțe și simulau, după scurt timp, procesul de digestie.

Al doilea împărat iubitor de androide pe care-l cunoaște istoria, a fost țarul Alexandru II al Rusiei căruia vienezul Friederich von Knaus i-a fabricat un detașament de soldați cari defilau în cea mai desăvârșită ordine.

Lista s'ar mai putea complecta cu o serie întreagă de nume mai puțin cunoscute, fără a mai vorbi de numeroșii șarlatani care speculând predilecția suveranilor și bogătașilor pentru androizi, s'au produs cu păpuși în care erau ascunși oameni, ca la panoramele de bâlciu. Cel mai celebru caz din categoria din urmă este jucătorul de șah al lui Wolfgang de Kempelin care a avut onoarea să joace o partidă cu Napoleon cel mare și stârnise deosebita senzație pentrucă era primul android cu aptitudini intelectuale. Dar, înlăuntrul armăturei de tinichea și lemn, era ascuns un ofițer invalid, fără picioare așa că sfârșitul carierei lui Kempelin n'a fost tocmai glorios.

CRONICA TEATRALĂ

COPPELIA, fantezie de d. N. OTTESCU,— la TEATRUL NAŢIONAL. ROMANŢA, la TEATRUL REGINA MARIA.

D. N. Ottescu a făcut o mare greşală: a compus o fantezie în versuri fără să fie poet. A vrut să dea viaţă unor manechine. N'a izbutit decât să le imprime mişcare.

In domeniul fanteziei nu se pot ridica decât versurile cu aripi, şi cu helice în coadă. Versurile Coppeliei n'au nimic celest. N'au aripi, ci nişte monturi. N'au helice drept rimă — ci doar o zbârnâitoare ferfeniţă. Au ondulaţii de reptilă. Iţi trec prin minte... de parcă ţi-ar luneca pe spate şopârle reci şi lucii...

N'am găsit nici o imagină nouă. Figuri banale: ca o pasăre, de exemplu, rănită...

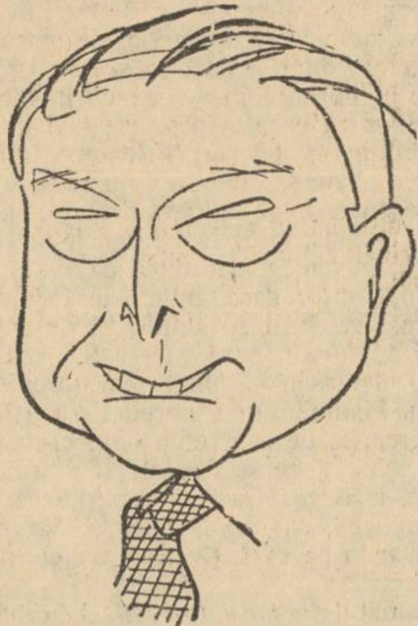
Un amestec de cuvinte vagi. Numai „frământări" şi „vrajă"...

Platitudini şi trivialităţi.

Ba uneori eroii fanteziei vorbesc ca suburbanii bucureşteni: „te place", „dânsa te iubeşte", etc.

Dacă d. Ottescu ar fi adunat vre-o câteva sute de persoane şi le-ar fi cetit, dela o masă, fantezia „Coppelia", — publicul ar fi ascultat din politeţă un act, ar fi dat semne de nelinişte în actul al doilea, iar la mijlocul actului al treilea s'ar fi repezit asupra autorului şi l-ar fi linşat.

D. Ottescu s'a aşteptat la aceasta. De-aceia d-sa a adus între culise orhestre şi coruri, de-aceia a ales costume fastuoase pentru personagii, de-aceia a ridicat decoruri originale în linii şi culori...

N. I. Ottescu

Exista, totuşi, o bănuială în sufletul autorului — că nici muzica, nici costumele, nici decorurile nu vor da ritm, culoare şi perspectivă versurilor roase pe pânţece de atâta târâtură (Actorii. în clipele de acţiune mai vie, erau siliţi să dea versurile deadura sau să le târâe pe scenă de coadă ca pe nişte dihănii defuncte).

Astfel se explică de ce autorul a recurs in extremis şi la nudul unei balerine, care — mlădiindu-se, în faţa unei statui, ca arcul lui Eros — trebuia să trezească la viaţă conştiinţele artistice adormite.

Intr'adevăr, dansul femeii goale ne-a distrat. Dansatoarea era toată ritm şi măsură. Două rime bogate îşi jucau graţia. Iată o adevărată poezie!

Nu pricepem de ce autorul n'a adus dintre culise pe scenă şi coriştii, şi instrumentele orhestrei — şi mai ales de ce n'a angajat pe balerinele Operei caşi pe cele ale tuturor localurilor de petrecere nocturnă. D. Ottescu ar fi avut un succes!

Să vorbim de interpretare?

Niciodată nu se poate judeca cum-se-cade jocul într'o piesă proastă. Poţi doar deplânge sforţările artiştilor care bâjbâie în întuneric.

In „Coppelia" s'a simţit, ca la ea acasă, numai d-ra Tantzi Bogdan. A fost, cum se spune, în notă — ca să nu pomenim de exemplul culinar cu oala şi cu capacul sau de pilda din domeniul lengeriei: cu sacul şi cu petecul...

Maria Filotti

Atâta muncă şi atâta cheltuială! S'ar fi putut monta şi juca cu ele cinci piese de Shakespeare...

* * *

Teatrul Regina Maria a reluat „Romanţa" — o piesă tandră, de inimă albastră.

D-na Maria Filotti a izbutit, prin mijloace exterioare, să dea o oarecare impresie de sentimentalitate şi să placă publicului. Glasul însă îi suna ca un vas de porţelan dogit. N'avea emoţia sinceră din adâncuri care înfioară, mişcă şi subjugă. Rolul s'a menţinut în vitrina cu artificialităţi.

Numai d. I. Manolescu a intrat în mijlocul vieţii. Glasul i-a vibrat. Şi vorba-i era aşa de simplă, şi gestul atât de sobru. De unde a prins d. Manolescu fiorul tainic pe care pe ascuns ni-l vâră în suflet — ca un spadasin, pumnalul?

D. Tony Bulandra — elegant şi simpatic. Just în momentele de calm. — *M. Sevastos*

Cronica muzicală

Domnul Hermann Scherchen a întrunit în programul ultimului concert al Filarmonicei trei lucrări interesante: „Siegfried-Idyll" de Richard Wagner, „Simfonia a şaptea" (în La major) de Beethoven şi „Acteon", poemul simfonic al domnului Alfred Alessandrescu.

Idila „Siegfried" nu este o pagină extrasă în întregime din cunoscuta dramă muzicală cu acelaşi nume, dar are o sumă importantă de teme împrumutate direct din această operă. Wagner a presărat printre aceste motive dramatice leitmotivul unui vechi cântec de leagăn, realizând o atmosferă intimă de duioşie şi fericire tihnită.

Finalul acestei **idile** exprimă o armonie suavă de rară emotivitate artistică. Concepţia şi tehnica wagneriană se desfăşoară aci cu o puritate clasică a melodiei, a orchestraţiei, a acordurilor.

Idila e o notă ce se distinge în cadrul armonic al consecvenţei wagneriene, dar, nedepăşind linia atinsă de întregul operei marelui muzician, ea îi menţine admirabil echilibrul...

* * *

„Simfonia răzvrătirii" — cum voiau să numească „Simfonia a şaptea" contemporanii lui Beethoven care au auzit-o pentru întâia oară la Viena în anul libertăţii germane, 1813, — e o apoteoză a profundei bucurii creatoare, zmulsă din tragica frământare a unui suflet chinuit.

Preludiul e un imn al resemnării: cântecul bucuriei în durere. E o schiţă romantică a unui sentiment de împăcare ce se va adânci elegiac în partea a doua, exprimând suferinţa înăbuşită şi tresăririle spontane ale bucuriei.

Modulările şi nuanţele colorate din **Scherzo** sfârşesc prin a aduce înseninarea deplină, pentruca, în **Final**, triumful şi veselia exuberantă să se traducă într'un adevărat elan dioniziac.

Simfonia aceasta a fost interpretată de orchestra Filarmonicei cu o sublimă înţelegere şi cu un minunat avânt. Domnul Scherchen a condus-o cu dragoste deosebită.

* * *

Dar meritul dirigentului trebue subliniat cu deosebire pentru arta cu care a dirijat poemul simfonic „Acteon" al domnului Alfred Alessandrescu. D-sa a pus căldură şi simpatie vădită în mlădierea gestului, în nuanţarea expresiilor muzicale.

Interesul cu care domnul Scherchen cercetează materialul muzical românesc este egalat de larga înţelegere a creaţiunilor autohtone. Notăm cu bucurie lucrul acesta, cu atât mai mult cu cât alegerea făcută de astădată în poemul domnului Alessandrescu e din cele mai fericite.

E una din puţinele lucrări serioase pe care le auzim anul acesta din repertoriul muzical românesc. Multe din celelalte realizări audiate sunt sau neisprăvite, şi prin urmare nu se pot judeca încă în întregul lor, sau simple încercări, izbutite de bună seamă, dar nepretenţioase.

Domnul Alfred Alessandrescu aplică în „Acteon" o rară ştiinţă a orchestraţiei, împletind îndrăzneţ şi viguros accentele cele mai dramatice cu lirismul simfonic cel mai pur.

Prin lucrarea aceasta care aduce un adânc fond expresiv şi o minunată închegare armonică, domnul Alfred Alessandrescu s'a impus, şi la noi şi în străinătate, printre compozitorii vrednici de încredere ai muzicii moderne.

SERGIU INESCU

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an . . . Lei 300
" " " 6 luni . . . " 150
" " " 3 " . . . . " 75
In străinătate dublu

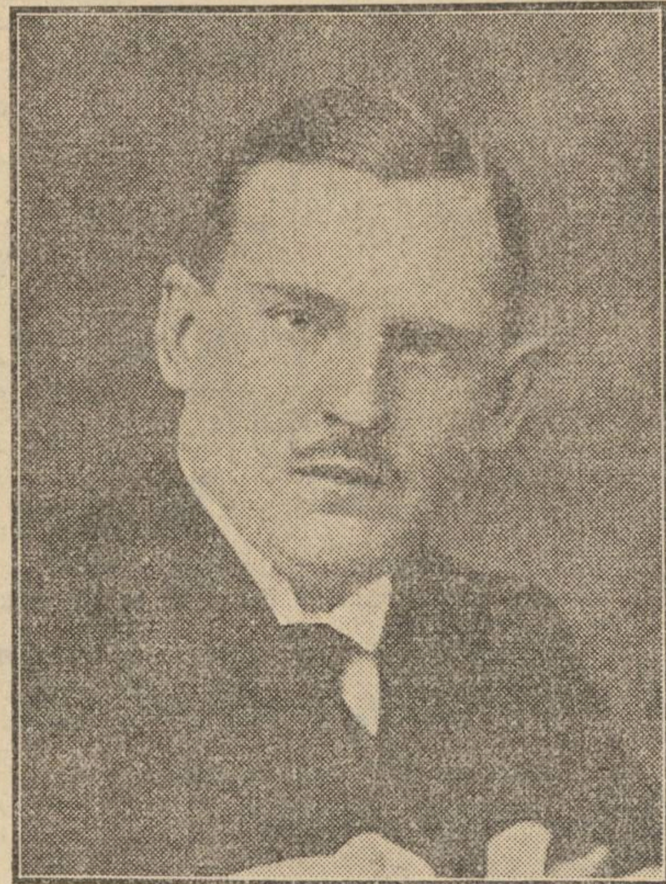
Cronica Şahului

Match-ul Alechin-Capablanca

După o luptă aprigă care a durat şaptezeci şi cinci de zile, match-ul care a pasionat în acest răstimp o lume întreagă de amatori şahişti şi neşahişti s'a terminat în sfârşit cu victoria campionului european, **Dr. Alexandru Alechin.**

Faţă de pronosticurile lansate de către criticii autorizaţi în revistele şi ziarele de specialitate, acest rezultat e surprinzător.

E interesant de amintit că nici un maestru nu a crezut în succesul lui Alechin şi că madatori celebri ca Spielmann şi Niemzovici au declarat formal ziarelor cât şi cercurilor din străinătate, că Alechin **nu va câştiga nici o partidă !**

Dr. ALEXANDRU ALECHIN
Actualul campion al lumii
Născut în 1892 la Petersburg, e stabilit acum la Paris. Jucător genial, este cel mai însemnat reprezentant al jocului neoromantic.

După cum se vede însă, faptele au dovedit contrariul; poate că victoria matadorului parizian se datoreşte în parte şi impulsului pe care i l'au dat asprele profetizări ale prietenilor săi.

Dacă părerile erau în mod unanim pesimiste pentru succesul lui Alechin, aceasta se datoreşte faptului că adversarului său îi fusese superior în toate întâlnirile lor de până acum.

In 1914 la St. Petersburg C. a eşit al doilea, A. al treilea (întâiul Dr. Em. Lasker). In 1922 la Londra C. a eşit întâiul A. al doilea. In 1924 la Newyork C. a eşit al doilea, A. al treilea (întâiul Lasker). şi în sfârşit în 1927 la Newyork C. a eşit întâiul A. al doilea.

In toate aceste întâlniri ei au jucat în total douăsprezece partide din care Alechin nu a câştigat nici una iar Capablanca trei.

JOSE RAOUL CAPABLANCA
Fostul campion al lumii
Născut în 1888 la Havana (Cuba). Ministru plenipotenţiar al Cubei; maestru de o forţă considerabilă, stilul său e clasic.

Totuşi acest rezultat fiind insuficient spre a stabili supremaţia unuia asupra celuilalt, iar succesele lui Alechin fiind din ce în ce mai strălucitoare, lumea şahistă a cerut cu inzistenţă o decisivă măsurare a forţelor lor, care s'a concretizat în acest match al cărui rezultat este:

Alechin a câştigat 6 partide.
Capablanca a câştigat 3 partide,
iar 25 au fost remize.

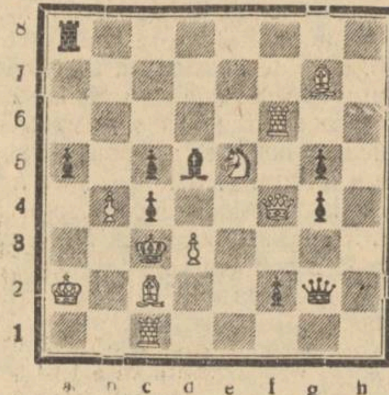
In modul acesta, Dr. Alechin obţine titlul de campion al lumii deţinut de Capablanca din anul 1921.

Succesul său e bine meritat. Fantezia sa bogată şi avântul său intreprinzător au reuşit să înfrângă tenacitatea şi technica desăvârsită a cubanului.

PROBLEMA No. 63

de **C. G. Gavrilov**, Vâlcov
(inedită)

Negru (10 figuri)
Rc3, Dg2, Ta8, Nd5, Pa5, c4, c5, f2, g4 şi g5.

Alb (9 figuri)
Ra2, Df4, Tc1 şi f6, Cé5, Nc2 şi g7, Pb4 şi d3.
Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

TABLOUL DESLEGĂTORILOR

			50*)	51	52	53	54	VI	
D. Isac	Bivolari	49	—	2	—	2	—	—	53
N. Andriţoiu	Bucureşti	32	2	2	3	2	—	4	45
Brotimann & Barber	"	49	2	2	3	2	4	—	62
Ioan B. Florescu	"	—	2	2	3	2	4	4	17
C. Gheorghiu	"	17	2	2	3	2	4	4	34
I. Liubarsky	"	11	—	2	3	2	4	—	22
Nicu Tănăsescu	"	57	2	2	3	2	—	—	66
Sandu Ungureanu	"	19	—	2	—	2	—	—	23
V. Simu I	Caransebeş	38	2	2	3	2	—	—	47
I. Weissman I	Câmpina	24	4	2	—	2	—	—	32
Ştefan Iliescu	C.-Lung	9	—	2	3	2	—	—	16
G. Max I	Galaţi	58	2	2	3	2	4	4	75
P. Leibovici II	Iaşi	10	—	2	3	2	4	—	21
D. & M. Davidsohn I	"	16	—	2	3	2	—	—	23
H. Colcher	Soroca	—	—	—	—	2	—	—	2
B. Fainblatt	Tulcea	19	—	2	3	2	—	—	26

*) Acordăm numai 2 puncte deslegătorilor cari au indicat o singură variantă la această problemă. Soluţia complectă a fost trimeasă numai de către d-l Iuliu Weissman, Câmpina, căruia i-am acordat 4 puncte.

Corespondenţă

Galaţi. — G. M. — Diferenţa de 7 puncte se datoreşte faptului că soluţiile problemelor 26, 27 şi 28, ni le-aţi trimes după termen. D. S. H. — Dacă **„călcarea flagrantă a normelor şahiste cele mai fundamentare"** (sic) este — după părerea dv! — a autorului problemelor 61 şi 62 din „Cronica Şahului", în schimb o călcare flagrantă a celor mai fundamentale norme de bună cuviinţă este a autorului rândurilor ce le semnaţi!; căci. în loc de a vă mărgini la o eventual legitimă întrebare asupra existenţei celor 2 nebuni din problemele mai sus citate, dv. subliniaţi în „delicioasa" epistolă ce ni-aţi trimes'o, nici mai mult nici mai puţin decât că **„d-l W. Pauly denotă complecta ignoranţă în materie de şah şi că nu cunoaşte nici măcar aşezarea pieselor"!!!** etc... Fără a încerca aci să relevăm proeminenta personalitate a celui mai mare problemist român şi care este în acelaş timp unul dintre cei mai mari din lume, vă facem atent că o problemă poate avea în plus tot atâtea piese de acelaş fel câţi pioni lipsesc de pe tablă şi... că în viitor orice scrisoare din partea dv. care o veţi redacta în acelaş spirit, o vom arunca la coş...

Iaşi. — I. G. — Problema dv. se va publica; dar, care e rostul pionului din b6?

Tímişoara. — Gh. M. — Premiul vi s'a trimes.

Ştefăneşti. — I. C. — Problema dv. e în analiză.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (fost Karagheorghevici) recomandă următoarele cărţi interesante:

OPERA LUI MARCEL PROUST

S'au publicat şi ultimele două volume: „Le temps retrouvé" din celebra serie: „A la recherche du temps perdu". Opera complectă cuprinde deci: Du côte de chez Swann, A l'ombre jeunes filles en fleurs, Coté de Guermantes I, Côté de Guermantes II (Sodhome et Gomorrhe I); Sodhome et Gomorrhe II, La prisonnière, Albertine disparue şi ultimele două: Le temps retrouvé.

Din Proust mai amintim: Les plâisirs et les jours, Pastiches et mélanges şi un nou volum de studii: „Chroniques". Volumele lui Proust se pot citi şi izolat. Librăria „Hasefer" oferă şi seria întreagă dar vinde şi volume izolate. Studii asupra lui Proust: Leon-Pierre Quint: Marcel Proust, sa vie et son oeuvre; Georges Gabory: Essai sur Marcel Proust; Paul Souday; Marcel Proust, André Gide, Paul Valéry.

OPERA LUI PAUL VALERY

In ediţii obicinuite: Variété lei 80; Eupalinos lei 80: **Discours** de réception et réponse 84 lei; In ediţii numerotate, **complect** epuizate dar singurele în cari au apărut celebrele lucrări ale celui mai mare poet al lumii, oferim: Album des vers anciens lei 250; La jeune Parque (versuri) lei 300; Charmes (versuri) lei 300; Monsieur Teste (ed. complectă cu scrisorile) lei 300; La conquête méthodique (tipărit, în 600 exemplare) lei 500; Cahier B., lei 1600; Studii asupra lui Valéry: Paul Fernandat: Paul Valéry et son oeuvre: Fr. Lefèvre: Entretiens avec Valéry, etc. etc.

CATEVA CARŢI NOUI, INTERESANTE

Panait Istrati: Mickail (adolescence d'Adrien Zografi), Le refrain de la fosse — Nerrantsoula, precum şi volumele anterioare: Présentation des haïdouks, Oncle Anghel, Kyra Kyralina Codine; **Georges Bernanos:** L'imposture (roman) precum şi Sous le soleil de Satan; **Henri Montherlant:** Aux fontaines du désir etc.; **Alexei Remizoff:** Sur champ d'azur (primul roman din noua serie; Feux croisés); Margaret Kennedy: La nymple au coeur fidèle (al doilea din această serie care-şi propune să publice cele mai interesante traduceri din literatura universală); **Alexandre Arnoux:** Rencontres avec Richard Wagner; **Jacques Lacretelle:** Lettres espagnole şi vol. anterioare; La Bonifas, Cachemire écarlate, Silberman); **Prince Jous oupoff:** La fin de Raspoutine; **Henri Fr. Amiel:** Fragments d'un journal intime 2 vol.: **Joseph Kessel:** — ale cărui romane alcătuesc cea mai distractivă dar şi cea mai interesantă lectură: Nuits de Princes (Princes en guenilles), Terre d'amour, Coeurs purs, Les Captifs, La steppe rouge, Les rois aveugles şi neîntrecutul L'équipage; **Guido da Verona:** Mimi Bluette (La fleur de mon jardin) minunatul roman italian, scris în limba franceză, şi al cărui tiraj în Italia a trecut de 230.000 exemplare; **Georges Duhamel:** Voyage de Moscou, Vie des martyrs, Civilisation, La possession du monde, Confession de minuit, Les hommes abandonnés. La pierre d'Horeb, Le prince Jaffar, Lettres au Patagon, Journal de Salavin, L'oeuvre des athètes; **Marie Le Fanc:** Grand-Louis l'innocent (un démon sauvage, terrible et magnifique — o revelaţie în literatura franceză; **Maurice Courtois-Suffit:** La tête, ma prison (cette femme dont on rêve. est-ce une femme ou est-ce Dieu?);

CARŢI GERMANE

Lunile Noembrie şi Decembrie sunt lunile celei mai bogate producţiuni a editorilor germani. Cei mai însemnaţi scriitori germani prezintă lucrări noui; **Gerhart Hauptmann** (Till Eulenspiegel), Ştefan Zweig (Marceline Desbordes-Valmore); **Arnold Zweig** (Sergent Grischa); **Emil Ludvig** (Kunst und Schicksal); Max Brod, Franz Werfel, Heinrich Mann, Thomas Mann, Theodor Dreiser Leonhard Frank. Alfred Neumann. Ehrenburg — intr'un cuvânt toţi scriitorii fruntaşi au lucrări noui.

Cataloage germane ţinem la dispoziţia clienţilor noştri din provincie. **Preţurile noastre: francul francez 6,50—7 lei; marca germană 37—38 lei**

CĂRŢI ŞI REVISTE

Incurabilul Montherlant
(HENRY DE MONTHERLANT: „Aux Fontaines du Désir“. Paris Grasset 1927

Henry Monterlant e, desigur, unul dintre cei mai talentaţi tineri scriitori francezi. Prima lui carte, publicată în 1920, a fost întâmpinată cu entuziasm de lumea cititoare. Apoi romanul „Le Songe“ i-a complectat gloria stabilită. De atunci, orice scrie Montherlant — reuşeşte să stârnească admiraţie şi imitatori. Fie glorificarea sportului, fie preamărirea celor căzuţi la Verdun, ori luptele de tauri (romanul „Les Bestiaires“, publicat anul trecut), totul prinde.

Atenţiunea încordată, cu care cititorii şi critica literară au început să-l privească mai pare că a fost şi este îndreptată şi către personalitatea autorului, văzută prin prizma literaturii sale. Operele lui sunt văzute mai mult ca roluri de actor, ca procedeurile publice ale unui om de acţiune, decât ca nişte creaţiuni închise în sine, sau ca unităţi, separate de creatorul lor.

Montherlant nu atât a scris cărţi, cât a căutat poze (nu în sensul ridicol, sau rău), din care scrierile lui, parcă decurgeau dela sine. In centrul fiecărei lucrări, se află parcă o statuie a lui Montherlant, cum era la vârsta de 25 sau 30 ani, pe câmpul de luptă sau pe terenul de foot-ball, la cimitirul dela Verdun sau pe arena din Madrid — ţinând şi spada de toreador în mână.

Insăşi limbajul acestor cărţi e înainte de toate — gest şi mimică; joc de actor sau orator. El ne aminteşte de Roma; de limba lui Sallustius sau a lui Qvintillion, când prescrie cum trebue aruncată toga peste umăr. Conţinutul ideologic, caşi compunerea individuală a cărţii (cum de pildă se compune o carte-roman), — sunt lucruri secundare pentru Montherlant. El nu urmăreşte decât forma, în care *el insuşi* va fi turnat, pentru ca apoi şi gândurile şi frazeologia lui să fie turnate în altă formă corespunzătoare. De aceia, ultima lui carte: „Aux Fontaines du Desir“ e cea mai caracteristică pentru maniera scrierilor sale.

Nu ne pare important faptul, că această carte e compusă din schiţe disparate; că unul din capitole reprezintă un fel de scrisoare către Romain Rolland; că un alt capitol e o relatare a povestirii lui Lucian Samosat despre filozoful Peregrin; că cele trei capitole următoare sunt consacrate lui Barrès ;iar ultimele patru poartă un titlu general: „Sans remède“ şi sunt fragmente, dealtfel foarte însemnate, tratând despre căutarea de sine însuşi, în singurătate, pe timpul călătoriei“ prin Spania şi Africa.... Importantul este că aceste călătorii, aceste căutări umplu conţinutul cărţii lui Montherlant, după cum şi mai inainte formaseră subiectul şi justificarea operelor lui.

Aci, caşi pretutindeni, Montherlant e ferecat de persoana sa, e fermecat de ea, însă nu aşa, cum o face Gide, din tot adâncul fiinţei sale, — ci de relieful exterior al acestei fiinţe; nu de natura sa, ci de tipul său propriu, luat din mediul atâtor tipuri umane. Aci Montherlant e moştenitorul lui Barrès, deşi renunţă la moştenire, deşi îşi duşmăneşte maestrul. Aci Montherlant e într'adevăr incurabil, tragic; e un veritabil *Sans remède.*

Nu face să pătrundem mai adânc în ceia ce spune Montherlant. Mai bine să-i prindem tonalitatea vocei sale. Ideile îi sunt scurte, construcţiile confuze şi haotice; ele nu pot molipsi, aşa precum ideile lui Barrès ajunseseră să facă. Insă, felul in care vorbeşte Montherlant, conţine ceva omenesc şi artistic, mult mai emoţionant, decât reţetele lui Barrès. Montherlant dă probă de mai mult instinct; de mai multă putere, şi de mai multă sinceritate, uneori chiar neputincioasă.

Montherlant e statuar: caşi Barrès, în tinereţe. Barrès însă era plămădit din metal şi-i era uşor să se transforme în statuie; pe când în Monterlant curge sânge şi se zbate viaţa. Montherlant mereu pozează: e desamăgit, viril, disperat, îndrăzneţ. Apoi sculptează aceste poze în fraze de cremene. Această sculptare îi cere sforţări, cari îi produc durere adâncă.

Uneori chiar disperarea adevărată începe să se trezească într'însul. Iar simpla nemulţumire de sine îl vizitează ades.

In paginile frumoasei cărţi, apare deci Monterlant prezumtiv ca un mare scriitor. De altfel de mult are la îndemână toate mijloacele pentru aceasta. Din noua carte însă îi revine şi goliciunea şi, poate, adevărul-dreptate.

NATSUME SOSEKI: - LA PORTE
traducere din Japoneză de R. Martinie
editura Rieder, Paris

Literatura japoneză modernă, care a împrumutat dela cea europeană unele idei şi metode de expresie, păstrându-şi totuşi o originalitate remarcabilă, nu e mai veche de un sfert de veac. **Natsume Soseki** e primul fruntaş al acestei literaturi. R. Martinie care a tradus **la Porte**, ne dă o biografie precisă a acestui scriitor, mort în 1916, înainte de a împlini 50 de ani.

Născut la Tokio, dintr'o familie de Samurai, a fost crescut însă la o familie săracă. A făcut studii bune; ca profesor de liceu, a trăit în diferite oraşe ale Japoniei. S'a retras câtva timp într'un templu budist, a reintrat în învăţământ şi, în 1900, a fost trimis, fără să vrea, să facă un stagiu de studii în Anglia. Nu s'a împăcat cu obiceiurile occidentale. Reîntors la Tokio, a fost numit profesor de literatură engleză la Universitatea imperială (1903). De atunci datează primele lui scrieri. Cariera literară a fost scurtă: vreo 13 ani, dar intensă, rodnică, înoitoare. După o perioadă romantică şi una de tranziţie (când a scris foarte mult), a urmat perioada realistă, care a corespuns cu maturitatea scriitorului.

Ceiace, pentru un literat japonez e o mare calitate, este pentru unul european un defect. In traducere, e greu de redat desăvârşirea stilistică a lui Natsume Soseki, datorită culturii sale clasice, adică acelei chineze — care, în Japonia, are rolul culturii latine şi greceşti în Europa. Natsume posedă şi un simţ pronunţat al humorului, ceeace e foarte rar la scriitorii japonezi. El are şi un dar de observaţie şi de analiză, care l-a apropiat şi de suferinţele omeneşti. Deşi „samurai“, Natsume nu era de partea aristocraţilor, ci practica abnegaţia „după pilda Cerului“, cum spune o maximă chineză.

Cu toată cultura europeană, în special engleză, Natsume Soseki a rămas un artist veritabil oriental. A scris şi poezii chineze, poeme şi mici povestiri ale căror calităţi subtile sunt privite „ca inaccesibile pentru Europeni“.

In **la Porte**, roman amplu, acţiunea e însă atât de lentă, pierdută în detalii, în succesiuni de imagini şi în episoade, încât cetitorul european n'ar putea să-l citească dacă nu s'ar gândi că farmecul acestui roman constă chiar în atmosfera specifică, migăloasă, pitorească, a vieţii familiare japoneze.

Eroul e Sosuke, tânăr funcţionar, care duce cu soţia lui o viaţă mediocră. E lipsit de voinţă. Viaţa lui e limitată, regulată ca un ceasornic, searbădă ca neantul. A avut norocul să nu fie concediat — şi toate se desfăşură pe îndelete. Viaţa îl târăşte... O singură dată a încercat să evadeze din monotonie. A făcut un act de voinţă, cerând unui portar să-i deschidă uşa. Dar portarul a rămas nemişcat... Unica lui încercare de acţiune liberă a avortat. Viaţa l'a cuprins iar cu obiceiuri şi rutine. Romanul are însă pagini scânteietoare de humor, cari îi dau valoare şi gust deosebit. — **R.**

Interdependenţa naţiunilor

In ultimul număr al „Vieţii Româneşti“ d. D. V. Barnoschi publică un studiu bogat în judicioase observaţiuni asupra interdependenţei naţiunilor.

Arătând cum ar trebui să fie pricepută interdependenţa factorilor de producţie naţională şi de cultură în genere, d. Barnovschi trece la interdependenţa economică, învederând că îndată ce ea n'a mai fost paralizată de naţionalismul economic, a scăpat omenirea de ruină.

Interdependenţa va aduce o generală stabilizare valutară, probabil chiar o unitate monetară mondială, şi, strângând tot mai bine resorturile vastului angrenaj, va zdrobi între dinţii roţilor lui, protecţionismul vamal naţionalist.

„Formidabila risipă şi demoralizare pe care o pricinueşte popoarelor industria protejată, nu va mai fi posibilă. Intr'o bună contabilitate internaţională nu se va mai cere consumatorului să plătească dublu produsul naţional, pentru hrana artificială a bugetului statului politic pentru întreţinerea unui lucrător mai leneş decât în ţara vecină, şi a unui industriaş parazit şi mai ales de dragul unei himere: suveranitatea economică naţională.

„Dar, dacă interdependenţa economică, deşi încătuşată, a silit războiul să fie mondial şi ruina să fie generală, şi dacă beneficiarii lui deşi mai fericiţi recunosc că jocul este prea periculos, atunci este probabil că supunerea naţiunilor la legea interdependenţei economice va face războiului imposibil... Dar concepţiile pe care clădim pot fi răsturnate de vre-o mare descoperire morală sau ştiinţifică, care să facă omenirea să treacă într'un alt ritm de viaţă, ce nu poate fi imaginat, şi atunci...“

G. Topârceanu

Intr'o revistă ieşană, d. Mircea Mancaş scrie rânduri înţelegătoare şi călduroase despre poetul G. Topârceanu.

Poezia d-lui Topârceanu reprezintă un moment de renovare pentru literatura noastră.

Caracterul propriu al operei d-sale se distinge şi prin mobilitatea inspirării şi uşurinţa de adaptare în faţa diferitelor specii şi genuri de creaţie literară. Această mobilitate de spirit, care se transmite admirabil technicei sale de scriitor, i-a dat ocazia să scrie acel volum de versuri pe care l-a intitulat sincer „Parodii originale“.

Impotriva obiecţiei ce ar tinde să-i conteste în acest domeniu originalitatea, — d. Mancaş crede că temperamentul de scriitor al d-lui Topârceanu, pe care îl denumeşte proteic, nu este o dovadă de lipsa unei personalităţi, ci mai curând e semnul distinctiv al unei puternice forţe de inspiraţie, ce reprezintă sinteza însuşirilor observate la diferite exemplare individuale n parte.

D. Topârceanu utilizează aceste resurse sufleteşti în scop de a mări efectul expresiei poetice prin care redă obiectul inspiraţiei sale...

D-na Roland in inchisoare

Sînt cunoscute cuvintele pe care le-a spus D-na Roland pe eşafod: „O Liberté! que de crimes on commet en ton nom“ .Se mai ştie că d-na Roland a iubit cu pasiune literele, artele, şi republica, a lăsat *Memorii*, şi a avut un salon celebru, frecventat mai ales de Girondini. Se mai ştie poate că soţul ei, Roland de la Platière, s'a sinucis după executarea soţiei sale.

Cercetată mai de aproape, viaţa d-nei Roland oferă un caz interesant de psihologie feminină.

Indrăgostindu-se de François Buzot, deputat girondin, şi fiind incapabilă să-şi înşele soţul, a considerat arestarea ca o mântuire şi a dat morţei alt înţeles.

Transcriem un pasagiu din scrisorile pe care, cu multă primejdie, din închisoarea *Sainte Piège*, le-a trimis lui Buzot, prin iscusitele mesagere *Lodoïska* (amanta lui Louvet) şi d-na Goussard.

Cu conştiinţa împăcată putea acum să mărturisească amicului ei iubirea:

„Nu îndrăznesc să-ţi spun, şi tu eşti singura fiinţă care poate aprecia acest lucru, că n'am fost prea supărată de arestarea mea... Fiind singură, trăiesc cu tine... Impăcarea obligaţiilor căsătoriei cu amorul, o datoresc călăilor mei...“ Se bucură că a fost despărţită de bătrânul ei soţ pe care nu-l mai iubeşte — l-a iubit vreodată? dar căruia îi va rămâne credincioasă până la moarte.

„Cât îmi sunt de dragi lanţurile care mi-au dat libertatea de a mă gândi numai la tine... Mulţumesc cerului că a subtituit lanţurile prezente, celor pe care le purtam altădată... O tu, atât de iubit şi atât de demn de-a fi iubit, potoleşte neliniştea care te înfiorează la gândul lanţurilor mele : nu vezi binele pe care li-l datorez“.

Manon Roland şi François Buzot şi-au trimes portretele miniaturi preţioase, în cadru aurit şi bătut cu pietre. Despre această miniatură d-na Roland scrie: „O port pe inima mea, străină privirilor, o simt în orice clipă şi adesea o ud cu lacrimi...“

Pentrucă era nesigură de soarta ei şi a chipului iubit, a avut grijă să scrie în dosul cadrului notiţa următoare: „Fr. Buzot, născut la Evreux în 1760... Natura l-a înzestrat cu un suflet iubitor, un spirit mândru şi un caracter deosebit. Sensibilitatea sa îl făcea să iubească pacea şi liniştea unei vieţi obscure... Suferinţele inimei au mărit melancolia spre care inclina... Posteritatea îi va cinsti amintirea... şi portretul său va fi păstrat cu sfinţenie, ca să figureze alături de acelea ale generoşilor amici ai Libertăţii, şi care aveau încredere în virtute...“

Corespondenţa între d-na Roland şi girondinul proscris, a durat mai mult de-o lună, până la decapitarea ei.

St.

A APARUT

ALMANACHUL
ZIARELOR
„ADEVERUL“ şi „DIMINEAŢA“
pe anul 1928

cu colaborarea d-lor:

Gala Galaction, Jean Bart, Constanţa Marino-Moscu, I. Teodorescu, Otilia Cazimir, Brătescu-Voineşti, Sărmanul Klopştok, G. Topârceanu, Alice Gabrielescu, Octav Botez, Izabela Sadoveanu, Dr. Ygrec, Demostene Botez, Paul Zarifopol, T. Arghezi, J. B. Florian, H. Blazian, M. Sevastos, etc.

Pe lângă proză şi versuri, almanachul cuprinde priviri generale asupra tuturor ramurilor de activitate: **Literatura, Moda, Muzica, Feminismul, Ştiinţa, Sportul, Medicina, Bursa, Radiofonia, Cinematograful, etc.**

Sunt trecute în revistă evenimentele anului, ca moartea Regelui, Alegerile, zborul peste Ocean, problemele în legătură cu Soc. Naţiunilor.

Bogăţiile României: agricultura, comerţul şi industria sunt prezentate cu date exacte, almanahul oferind un bogat material informativ, indispensabil oricărui biurou particular şi de stat, caşi oricărui cetăţean.

Almanahul cuprinde sfaturi şi indicaţii relative la diferitele tarife în vigoare, scosul paşapoartelor, etc. Are, deasemeni, şi un mic dicţionar de geografie politică în care figurează toate statele din lume, cu organizarea lor politică, şeful Statului, guvernul, parlamentul etc.

Pe lângă bucăţile originale, Almanahul publică traduceri din Kuprin, St. Zweig, A. France, Mirbeau, L. Andreev...

Partea distractivă este foarte bogată: anecdote, curiozităţi, caricaturi, jocuri pentru copii.

Almanahul are lucruri interesante din toată lumea. De exemplu: Căsătoria la diferite popoare; Vârsta periculoasă a femeilor; Cultul diavolului, etc.

Almanahul publică pe hârtie velină numeroase reproduceri după tablourile celor mai de seamă pictori.

Cititi, azi
LECTURA No. 148:
Floarea literaturilor străine
VALTER IULIUS BLOEM
OARBA
Lei 5.— Scrierea complectă. La librari şi chioşcari.

Nataniel Hawthorne

Literatura fantastică, de care nu s'a mai ţinut seama, pare să intereseze din nou publicul. E o nevoe aproape organică la cititorul de azi, să evadeze într'un fel oarecare din mizeriile de fiecare zi. Romantismul şi toate sub-speciile lui, se ivesc în deosebi după epocile turburi. Povestitorii fantastici precum Hoffmann, Achim d'Arnins, Musaeus, etc, care au avut atâta succes după războaele Imperiului, încep să intereseze din nou. Ediţiile din Hofmann se înmulţesc şi traducerile din acest autor apar în toate limbile. In Franţa, Edmond Jaloux, unul din cei mai harnici promotori ai renaşterii literaturei fantastice şi unul din criticii cei mai bine informaţi asupra literaturilor străine, încearcă să repare o nedreptate şi să pue alături de un Hofmann sau de un Poe pe scriitorul american Nathaniel Hawthorne.

Nathaniel Hawthorne, din care revista noastră a publicat într'un număr trecut o scurtă povestire, era fiu de căpitan. S'a născut la Salem, în satul Massachusetts, în 1804, şi a copilărit la o fermă. A debutat în literatură publicând în reviste populare încercări pe care le-a adunat apoi sub titlul **Twice told tales** (povestiri spuse de două ori). Insurându-se, a trăit la Concord cei mai frumoşi ani ai vieţei. A încercat să trăiască la Broockfarm, un falanster creat după doctrina lui Fourier, dar s'a desgustat curând de acest fel de viaţă pe care a ironizat-o in **Romanul lui Blattedale.**

Nevoile vieţei îl silesc să ia o slujbă la Salem, oraşul lui natal. Aci a scris romanul **Scrisoarea roşie,** care a obţinut un mare succes.

Nathaniel Hawthorne fusese coleg de liceu cu Franklin Pierce, a cărui biografie o scrise pentru a-l ajuta la alegerile prezidenţiale. Franklin Pierce ales preşedinte al Statelor-Unite şi-a arătat recunoştinţa numindu-l consul la Liverpool. Hawthorne a stat patru ani la Liverpool, apoi a călătorit prin Europa, s'a oprit mai multă vreme în Italia în vederea unui roman şi s'a înapoiat în Statele-Unite. A murit în 1864 în timpul unei călătorii cu amicul său Franklin Pierce în Munţii Albi.

Fantasticul, cultivat în chip absolut de Hoffmann şi ceilalţi povestitori germani amintiţi mai sus, e mai puţin caracteristic la Hawthorne. Poate că dacă s'ar fi născut în preajma Rinului sau a vre-unui fiord norvegian, asemenea lui Andersen, ar fi scris pagini într'adevăr ciudate ,spre a exprima feţele nevăzute ale destinului... Dar Hawthorne, născut în Statele-Unite, făcea parte dintr'o familie de aspri puritani. Aproape toate povestirile lui sunt devastate de preocupări morale. In **Artistul** vrea să arate că artistul care atinge regiunile înnalte ale idealului, se desinteresează de simbolul lui. In **Experienţa doctorului Heidegger** arată că omul înţelept nu trebue să umble după întinerire, ca majoritatea oamenilor. In **Tezaurul lui Goldthwaite** dovedeşte că nimic nu poate vindeca pe un halucinat de viziunea lui. In **Imaginea Zăpezii** arată că fericirea unora provoacă nenorocirea altora şi că filantropii trebue să ţie seama de temperamentul celor pe care-i ajută.

E aci o înţelepciune cam simplistă. Cum se explică însă că aceste povestiri, pline de un prozaism preconceput, sunt totuşi atât de turburătoare, atât de misterioase, atât de poetice?

Desigur că talentul lui Nathaniel Hawthorne preschimba istorioarele lui morale în povestiri minunate. Hawthorne e un „clar-obscur“, iar personagiile lui se mişcă într'o atmosferă crepusculară plină de farmec.

Cea mai frumoasă povestire a lui Hawthorne, din acest punct de vedere, **Wakefield**, e un fapt-divers. Un burghez din Londra, soţ potolit, pleacă odată de-acasă şi, împins de o neaşteptată bizarerie, lipseşte vre-o douăzeci de ani, trăind fără ştirea nevestei într'o stradă alăturată; într'o seară se reîntoarce liniştit acasă, caşi cum nu s'ar fi petrecut nimic anormal. Cu o rară dibăcie, aproape halucinantă, autorul, deşi având intenţia să lumineze acest ciudat caz psihologic, îl învălue într'un mister şi mai adânc. Puţini scriitori s'au aplecat cu atâta curiozitate bolnavă asupra posibilităţilor neliniştitoare ale sufletului omenesc. Unele povestiri ale lui prevestesc admirabilul şi diabolicul **Marele Pan** de Arthur Nachen.

Povestirile lui Nathaniel Hawthorne au şi o savoare particulară, o savoare rurală. Autorul, care ţinea la drum lung prin peisagiile Statelor-Unite nepătate încă de uzinele moderne, a redat în povestirile sale parfumul proaspăt, naiv şi sălbatec al pământului american. Citindu-l, simţi aroma pădurilor de pini, auzi zgomotul cataractelor, vezi năvala haotică a stâncilor şi respiri aerul parfumat de vinurile de porto, de tutunurile indigene. — **A.**

Romanul sentimental al lui Prud'hon

Piere Paul Prud'hon, fiul unui pietrar, a fost crescut cu asprime. O fire concentrată şi timidă îl îndemna la visare. In mintea lui se perindau cele mai graţioase şi eterate forme, Psihe, zefiri, nimfe, naiade. Pare aproape inexplicabilă căsătoria lui cu Jeanne Pennet, o megeră bine hrănită, dela care a avut patru copii: Jean, Eudamidas, Filoepeman şi Emilie. (David impusese în lumea pictorilor snobismul reminiscenţelor de antichitate greacă şi romană).

Prud'hon a suportat multă vreme răutatea furioasă a soţiei sale.

Dar într'o dimineaţă din 1803, a păşit în atelierul său, cu graţia formelor visate, o fată de 28 de ani, Constance Mayer, eleva apreciată a lui Suvée şi Greuze.

Pierre-Paul — avea 45 de ani atunci — s'a îndrăgostit de ea şi zilele fericite au început pentru el.

Constance era fiica unui funcţionar la vamă. Felul elegant de-a se purta şi a vorbi, arăta o educaţie distinsă. Nu era frumoasă, dar plină de farmec tulburător: foarte brună, cu părul creţ şi sburlit, o gură surâzătoare şi puţin provocantă, dinţi frumoşi, tenul ambrat şi privirea pătrunzătoare şi expresivă. De-o sensibilitate foarte feminină, râdea şi plângea cu uşurinţă. Dar nici o descriere nu preţuieşte cât desenul lui Prud'hon dela Luvru.

Constance, la început eleva lui, a devenit apoi o colaboratoare nepreţuită.

Şi-au instalat atelierele alături, şi Prud'hon, liberat de cicălitoarea lui soţie şi-a adus acolo şi copiii, de care Constance avea cea mai duioasă grijă. O ducea pe Emilie la baluri şi Pierre Paul le gătea pe amândouă cu o bucurie copilărească.

Şi-au tăinuit cu sgârcenie dragostea incomparabilă, care însă nu putea fi înăbuşită în opera lor. Acum înfloresc pe pânzele lui Prud'hon chipurile graţioase de Zefiri şi Nimfe (cunoscuta **Psihé răpită de zefiri**) care cântă iubirea. E inutil să spunem cât de mult o amintesc toate pe Constance.

Dar, după cincisprezece ani de perfectă fericire o nelinişte mare a cuprins-o pe Constance, şi Pierre Paul a auzit-o adesea suspinând în faţa oglinzii: „Ma jeunesse est flétrie, je suis laide“. Câteodată, melancolia şi îngrijorarea ei erau pline de ură. Intr'o zi a rupt schiţa femeii frumoase care poza lui Prud'hon. Altădată, nemulţumită de situaţia ei neregulată, a întrebat pe iubitul ei: „Dacă ai deveni văduv te-ai recăsători?“ Paul Pierre amintindu-şi de soţia lui, i-a răspuns brusc: „Ah! niciodată!“ Acest răspuns a durut-o atât de mult pe Constance, încât a hotărît să-şi pue capăt zilelor.

In Maiu 1821 — avea 46 de ani — pe când Prud'hon lucra liniştit în atelier, Constance luă briciul, încercă ascuţişul pe mâna ei şi aşezându-se în faţa oglinzii, îşi tăie beregata, cu o hotărîre atât de desnădăjduită, încât căzu aproape decapitată. Prud'hon a aflat totul la ţipetele de groază ale vecinilor. S'a aruncat pe trupul neînsufleţit, căutând să închidă rana.

A fost dus de-acolo plin de sânge şi aproape nebun de durere. N'a mai putut lucra ca mai înainte.

A început o pânză mare care a rămas neisprăvită: **Sufletul frângând legăturile care-l leagă de pământ,** şi un **Christ** care e azi la Luvru şi în care a trecut tot pateticul tragediei sale.

A reluat tabloul început de Constance şi, cu pasiune, a mângâiat liniile şi culorile puse de ea acolo.

Copleşit de durere, n'a mai trăit nici doi ani şi în 1823 a fost înmormântat la cimitirul Père-Lachaise. — **St.**

INSEMNĂRI

O crimă

Doi dintre cei mai autentici intelectuali, d-nii P. Zarifopol și M. Ralea, se urăsc de moarte. Intre acești aristocrați ai gândirii românești a trebuit să se petreacă ceva grozav; un lucru din acelea cari scormonesc străfundul de primat al omului, făcând să sară — mai degrabă sau mai târziu — în mii de bucăți pojghița de civilizație, chiar a celui mai civilizat, oricât ar fi de groasă și solidă. Zarifopol și Ralea vor sfârși, desigur, prin a se ucide în duel, sau poate chiar noaptea la colț de stradă.

Până acum afacerea este încă misterios învăluită de umbre nepătrunse. Ceeace a izbucnit, îngădue, totuși, o solidă ipoteză, deoarece câteva puncte luminoase se înlănțuesc logic și fecund. Este la mijloc o crimă făptuită de Zarifopol, cunoscută numai de Ralea, el însuși indirect victima crimei, și un vajnic secret al lui Ralea, cunoscut numai de Zarifopol, cu care îl terorizează pe Ralea.

Profesorul Ralea, înăbușit de o durere nerăzbunată, își mai răcorește sufletul amintind lui Zarifopol (a cărui senină operă literară ar dovedi că și-a uitat petele de sânge de pe mână), că nu i-a uitat păcatul, crima din adolescență... vre-o ibovnică furată!... Dar nu vrea decât să-i amintească, dându-i lămurit să înțeleagă, că nu-l va da pe mâna procurorului, ci vrea numai să-i neliniștească conștiința adormită.

Dealtfel, spumegă de ură în aluzivul său articol, de ură stăpânită, încătușată, paralizată de fioroasa taină cu care Zarifopol ar putea, probabil, să-l distrugă. Ralea strigă lui Zarifopol: Ai făptuit o crimă — ești un ucigaș! Și ca lumea să nu priceapă că este vorba de o crimă ordinară? ia un pretext literar; dar ca Zarifopol să priceapă că tocmai de neuitata vină este vorba, și-a ales un moft de pretext, pentru care concluzia „crimă" se potrivește ca nuca'n perete...

Insă odată inima ușurată, prudența d-lui Ralea devine excesivă. Il apucă o sfântă teamă că Zarifopol se va răzbuna că i s'a amintit de ibovnica asasinată, și caută să-l împace, complicându-și articolul „o crimă" cu cele mai ditirambile laude și omagii. Dar încă tot neliniștit, după ce închee pagina și iscălește, o ia de-acapu... De data aceasta, punând Redacția să-i ceară iertare lui Zarifopol pentrucă M R. a fost silit de alții să scrie ce-a scris.

Totuși n'a scris nimic — absolut nimic! D. Ralea își anulează singur scrisul spunând limpede: **Acei care înjură în numele esteticii sunt o plagă socială pentrucă nu sunt și esteți; căci de-ar fi și scriitori originali și adevărați esteticiani, ca d-ta, d-le Zarifopol, ar fi fruntași ai scrisului... Dar totuși nu ești decât un criminal, pentrucă... pentrucă... pentrucă — am găsit! — pentrucă imbecilii campioni ai esteticii vor avea nerușinarea să se pretindă Zarifopoli...**

Cu alte cuvinte, **Baudelaire** — este un asasin — care își poartă bine numele de perfid cuțit medieval! — un primejdios criminal, pentrucă se pretind a-i fi discipoli, chiar neisprăviții cari fac versuri ca acestea:

„Cântări funebre de silabe crispate în amurgul trist,
„Se desinau în atmosferă pe cerul dur de ametist!"

Proust este și el un criminal, fiindcă scriitori confuzi, imbâcsiți, întortochiați și fără idei, când sunt aruncați la gunoaiele literaturii, înainte de a-și pune cenușă pe cap, mai încurcă revistele apărându-se că ar fi... **proust-ieni**. Și astfel **Proust** nu mai este **Proust**, ci regele „scribuleților"; și deci mai bine nu se năștea!...

Dar când d. Zarifopol răspunde, se vede și mai lămurit că de loc nu-i vorba despre ceiace scriu dumnealor. Zarifopol, care a tăcut când a fost înjurat, ca la ușa cortului, chiar de unul ce scrie în numele tineretului cugetător al neamului, se supără de data aceasta și se supără rău și mușcă tare. Insă, n'are să ne facă să credem că s'a supărat pentru un atac timid, politicos și retras prin chiar acelaș articol.

D. Zarifopol n'a zâmbit și n'a strâns din umeri, fiindcă dedesubtul comediei stă tenebroasa afacere, fiindcă în el zace ura lașă, dar, vai! firească, a criminalului împotriva victimei sale, când mai ales această victimă amenință, sau chiar numai plânge.

D. Zarifopol nu zâmbește, ci agățându-se cu înverșunare de acelaș slăbuț pretext literar, îi trage d-lui Ralea un zavrac, în care merge — nici mai mult nici mai puțin — până la a-i contesta orice credință și îi spune, cu marafeturi de stil, dar hotărît, că dumnealui profesor, savant, sociolog, artist, critic, scriitor, conferențiar și om politic, d. Ralea nu-i decât... „prin excelență **celui qui s'en fiche"**.

Este oare vre-o proporție între, pedeoparte, un atac ș. anodin și retras, iar pe dealta un răspuns atât de drastic?

Se mai poate îndoi cineva că între dânșii nu sunt două cadavre? (Unul care-i desparte și altul care-i leagă).

... Vor fi și naivi de aceștia, cari se vor fi încăpățînând să nu vadă în veninoasa polemică decât pe biata Estetică; dar atunci acești inocenți trebue să admită că titlului **o crimă,** îi lipsește un sub-titlu, ba chiar două, cam așa:

O crimă

sau

Vorbă să fie... dă-mi o lulea de tutun

sau

Hai să mai insuflețim monotonia literaturei noastre cu o polemică subtilă.

D. V. BARNOSCHI

Reabilitarea lui Victor Margueritte

Intr'un interview extrem de interesant, Victor Margueritte destăinuește adevăratul substrat moral al rațiunilor pentru care a fost despuiat de rangul ce dobândise în Legiunea de onoare.

Intr'un ton străin de pedanterie și de poză, el vorbește despre cărțile lui senzaționale: „Prostituata", Băetana" și de ultima lui lucrare „Trupul tău îți aparține".

Margueritte declară că ofensa publică ce i s'a adus se datorește Generalului Foch și „Clicei Generale".

A refuzat cu indignare legitimă reabilitarea tardivă pe care i-a oferit-o guvernul francez.

E unul din rarele exemple când un autor se exprimă cu atâta sinceritate impresionantă și când un om celebru condamnă cu atâta nestăpânită mânie personalități atât de proeminente ale țării sale...

Dispariția presei

Cele mai influente ziare britanice aparțin câtorva mari capitaliști. Ziarele nu pot profesa decât vederile centrului, ca sistem de convingeri, idealuri și de îndemnuri, evoluând însă în libertate între cele două extreme politico-sociale : dreapta și stânga.

Dar ceiace poate să-și permită Centrul, nu-și permit extremitățile.

Guvernul sovietic a suprimat orice presă în afară de cea bolșevică.

Iar fascismul italian, după ce a suprimat toată presa ne-fascistă, a acaparat, cu plată (Rușii au fost mai sinceri și au mers mai de-a-dreptul, suprimând pur și simplu tiparul anti-sovietic), toate ziarele mari și mijlocii din Italia. Astfel „Stampa" din Torino, organ al „gioliștilor" a trecut la Musolini, în schimbul sumei de 40 milioane lire, primite de senatorul Frascati, proprietarul „Stampei" — cu toate că ziarele fasciste scriu, că Frascati merită împușcarea și nu cele 40 milioane. Cumpărătorul a fost Annielli, capul uzinelor „Fiat", prietenul lui Mussolini.

Ziarul „Giorno" din Neapole, organ independent, condus de Matilda Serao, cu tot programul său binevoitor față de fascism, după ce a fost atacat și închis chiar de presa fascistă, azi este pe cale să se vândă.

Astfel, în diferite feluri, a dispărut presa independentă din Rusia și Italia, înlocuită fiind cu presa Statului respectiv ; pe când, după cum am scris mai sus, în Anglia conservatismului democrat, ea aparține capitaliștilor și activitatea ei e țărmurită între cele două aripi ale blocului politico-social.

S. Iușchevici postum

A apărut la Paris o carte în rusește : *„SEMEON IUȘCHEVICI : Opere postume"*.

Cinci portrete, mai multe facsimile, frumoase vignete și litere inițiale de pictorul Lebedev.

Petre Nilus, scriitor și pictor din Odesa (acum vre-o trei ani Nilus și-a expus în București, la „Mozart" circa o sută de tablouri de mare valoare), povestește în „prefață" „scurta istorie a vieții lui Semeon Iușchevici" ; dealtfel nu e chiar atât de scurtă, deoarece abundă în anecdote despre „capriciile, poznele și năzbâtiile lui Semeon".

Apoi nu cruță nici spațiul cărții, căutând să ne aducă la cunoștință efectele și rezultatele acelor pozne, când Senea era în vârstă numai de... trei ani...

St. Ivanovici, V. Hodasevici și A. Levenson analizează caracterul, stilul și puterea de creațiune manifestate de Iușchevici.

Din cele câteva nuvele și schițe inedite care au intrat în această carte comemorativă (cu prilejul primei aniversări a morții scriitorului), „Șeapte zile" și „La Nistru", sunt cele mai frumoase.

Bernard Shaw, filmul și Mary Pickford

Bernard Shaw a ținut de curând o cuvântare la Londra, în fața unui numeros public, asupra filmului. Spiritualul autor englez s'a ocupat însă în special de legăturile, după el artificiale, între „film" și „dragoste". Vorbind despre publicul englez, Bernard Shaw spune următoarele :

„Englezii se ocupă de obiceiu nu numai cu legăturile între bărbat și femee, ci și cu alte lucruri: sportul, politica, religia și insectele, adică cu o întreagă categorie de lucruri care există în adevăr și cu care vin în atingere în fiecare zi.

Cei doi actori care de când există cinematograful au exercitat cea mai puternică atracție, sunt Charlie Chaplin și Mary Pickford. In filmele lor însă nu se întâlnește nici odată un moment sexual, cu toate că filmele cu Mary Pickford se isprăvesc mai întotdeauna cu o scenă finală, arătând pe artistă cum îmbrățișează pe unul sau pe altul; această scenă finală nu este decât o concesie față de gustul romantic al directorului. Eu personal, cel puțin, nu pot vedea cum cineva sărută pe Miss Pickford. Dacă eu aș avea ocazie să sărut pe Miss Pickford, desigur că aș face-o cu o deosebită bucurie, dar nu în fața publicului. Consider pur și simplu ca lipsit de cea mai elementară delicatețăpe acel care se uită când Miss Pickford sărută".— *P.*

Copilăria lui André Gide

André Gide este, desigur, unul dintre cei mai discutați scriitori contimporani. Personalitatea, ca și opera lui, s'au impus însă atât de mult, încât însăși adversarii lui nu-i pot nega nici talentul și nici originalitatea.

Scrierile lui Gide care au făcut cea mai mare vâlvă, sunt acelea pe care Jean Prevost le-a numit, cu drept cuvânt, „scrierile personale" ale romancierului francez. Intre acestea cele mai importante sunt „Si le grain ne meurt", „Le Journal des Faux-monnayeurs" și „Le Voyage au Congo".

Primul volum din „Si le grain ne meurt" a adus un interesant material documentar. Datorită lui se pot stabili unele împrejurări interesante pentru înțelegerea desvoltării ulterioare a lui Gide. Copilăria lui, mediul părintesc, atmosfera familiară, toate acestea sunt redate în acest prm volum.

Născut dintr'o familie protestantă din nordul Franței, André Gide a cunoscut, fiind copil, toată atmosfera de severitate, de puritanism și rigiditate, proprie familiilor protestante. Imaginile răslețe pe care André Gide le păstrează din copilăria lui, nu pot fi decât dezolante. Tristeța casei părintești, masca severă a celor care o locuiau, întregul peisaj mohorât și melancolic al ținuturilor din Nord au imprimat nota pesimistă, aproape tragică, sufletului de copil al lui Gide. Și această notă o întâlnim foarte des în scrierile autorului francez, ea dându-i și acel element deprimat pe care îl respiră ele.

Un amănunt nu mai puțin interesant, e atitudinea lui Gide față de părinții lui. In copilărie, Gide se simțea atât de străin și de asuprit de întreg mediul în care trăia, încât nu-și poate stăpâni nici acuma un sentiment de repulsiune adâncă față de tot ceiace îl înconjura în casa părintească. Jean Prevost scrie într'un loc asupra acestui lucru următoarele: „Deși Gide nu mărturisește deschis sentimentul care-i va servi de leit-motiv... ura sa respectoasă, dar tenace față de mama sa, nu o poate ascunde." Desvoltarea lui anormală, în adolescență, se pare că se datorește nu în mică măsură amestecului inoportun al mamei lui, în viața sa personală. — *P.*

Adevărata Colomba

Adevărata Colomba, născută la 1768 avea șaptezeci de ani împliniți când a cunoscut-o biograful ei, Prosper Mérimée, întâia oară, dar avea o fată...

Mérimée a schimbat foarte mult întâmplările reale ale Colombei, care se numea Colomba Carabelli și luase în 1796 în căsătorie pe Antoine Bartoli din Tozzano. A avut trei frați : unul a slujit în armata engleză, altul în armata franceză, al treilea a fost consul general al Franței, unii spun la Neapole, alții la Veneția. Despre Bartoli nu se știe nimic ; în orice caz, Colomba a născut un băiat și două fete.

Mérimée a trebuit să mai îndulcească puțin caracterul acestei amazaone : având ceva bărbătesc în fire, dând cu pușca, nesuferind nici o injurie fără răzbunare și implicând în această răzbunare părinți, prieteni și slugi, Colomba părea o femee strașnică chiar în țara ei.

Intr'o bună zi, un zvon trecu prin târg : o fată fusese necinstită de Paoli, vărul lui Bartoli ; ceiace deslănțui furtuna. Avu loc o bătălie la Tozzano provocată chiar de Paoli : rămase câte un mort de fiecare tabără. Cearta se putea încheia aci, dar Paoli a voit să răzbune victima — vendetta — și Colomba cu pușca în mână, a luptat ca un bărbat. Băeții Colombei organizară o cursă și astfel mai uciseră doi vrăjmași, doi frați Durazzo. Fiul Colombei scăpă neatins din această luptă, dar — chemat într'ajutor de un cioban rănit, — se 'ntoarse ; atunci bătrânul Durazzo îl surprinse și-l ucise, *iar creerii îi aruncă la câini.*

Inapoindu-se în târg cu două cosciuge în care se aflau cei doi copii ai lui, bătrânul Durazzo se întâlni cu Colomba, neliniștită, în căutarea fiului ei. Era bucuroasă de moartea celor doi vrăjmași și spuse bătrânului :

— Ei, îți place? Te-ai potolit de-acum? E bună tocana asta?

Bătrânul răspunse :

— Nu te bucura degeaba ! Copiii mei au murit ca niște viteji și îi duc acasă ; al tău e pe câmp și-l trag din toate părțile câinii.

Dar toate aceste jertfe sălbatece nu fură de-ajuns ; vendetta se urmă ani de zile. Când frații Colombei se înapoiară în Corsica, în zadar i-a rugat să reînceapă lupta : moravurile de pe continent i-au desgustat de astfel de lupte Autoritățile din Corsica interveniră, și se făcu pace, deși Colomba a cerut ca bătrânul Durazzo să fie, drept chezășie a păcii, spânzurat pe loc.

Iată adevărata poveste a Colombei : se vede că se deosibește destul de mult de nuvela lui Mérimée, în afară de faptul că acțiunea nuvelei nu se desfășoară la Fozzaro, ci la Pietranera, ceiace îndulcește mult din caracterul Colombei.

Alți cercetători au adus noui amănunte, savuroase, asupra eroinei corsicane. Așa bunăoară, e cu neputință să uităm anecdota care arată pe Colomba la fereastră, alăptându-și băiatul, și neliniștită totuși de dușmanul pe care-l vede dând ocol casei. Cu o mână Colomba ia pușca încărcată și ținând la piept copilul care suge înainte, trage cu arma pe fereastra deschisă și ucide pe dușmanul suspect din câmp.

Fata acestei amazoane a avut cinstea să placă lui Mérimée care s'a gândit chiar într'o vreme, s'o ia în căsătorie. In tot cazul a admirat'o foarte mult, precum reese dintr'o scrisoare către prietenul Requieu :

„Am cunoscut pe doamna Colomba, foarte pricepută în fabricarea plumbilor, și tot atât de pricepută în a-i trimite inamicilor ei. . Am cucerit bunăvoința acestei ilustre doamne care are numai 65 de ani, și la plecare ne-am sărutat ca în Corsica, adică pe gură. Acelaș noroc l'am avut cu fiică-sa, o eroină de douăzeci de ani, dar care dela șaisprezece ani a lăsat lat la pământ un dușman al familiei... Corsica e astfel o țară încântătoare !..." — *A.*

La direcția Teatrului de Artă

Artistul Stanislavschi a fost numit din nou director al Teatrului de Artă din Moscova. Din 1918 și până astăzi, direcția a aparținut artistului Lujschi. Până la 1918, timp de 15 ani Stanislavschi, împreună cu Wladimir Nemirovici-Dancenco (care se află în prezent la Los-Angelos — orașul american al industriei de filme), conducea acest teatru, pe care îl fondaseră tot ei.

MĂRUNTE

— Liceul „M. Eminescu" din Floreasca, a hotărât ținerea unui ciclu de șezători, în sala de festivități a liceului.

Prima șezătoare va avea loc Duminecă 11 Decembrie ora 4 d. a.

Celelalte șezători, vor avea loc din două în două Duminici la aceiași oră și vor continua până la finele lunei Mai. Intrarea liberă.

— In orașul Beroun (44 km. distanță de Praga, 12.000 locuitori, 2 școli medii) există un mare interes pentru literatura românească. Biblioteca comunală, care are 10.000 de cărți, are și cărți din literatura română, însă în traducere cehă. Mulți din cetitorii ei ar dori să citească autorii români în original. Din cauza mijloacelor bănești restrânse, Biblioteca nu-și poate procura aceste cărți, de aceia roagă să i se dea concursul pentru obținerea gratuită de cărți românești.

Volumele donate se vor adresa Direcțiunei Presei și Informațiilor din Ministerul de Externe din București, până la 1 Ianuarie 1928, dată la care vor fi trimise Bibliotecei comunale din Beroun (Cehoslovacia).

Muzică

— Degeaba strigi! Prefer să-l ascult pe Schuman!
(Le Journal)

Un nou sport

— Foarte curios! A sărit un epure și ogarul d-tale stă imobil...
— Exact... Asta nu-l interesează... El s'a specializat în cursele de epuri mecanici.
(Le Journal)

Antrenamentul

— Votează repede bugetul meu pentru toaletele de iarnă... Aceasta te va antrena la votarea bugetului guvernului...
(Punch)

Pentru tot ce privește „Adevĕrul Literar" manuscrise, reviste, cărți, informații, e. c., a se adresa la redacție numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5 6

TIP. „ADEVERUL" S. A.. STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII.— No. 367

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINATATE

Duminică, 18 Decembrie 1927

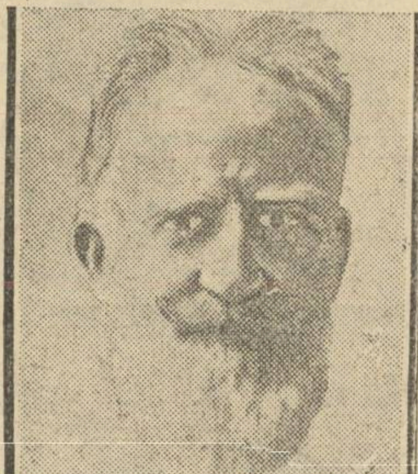
Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888 1897 / CONST. MILLE 1897 1920

FONDAT în 1893

Shaw, Wagner și dificultățile criticei

Bernard Shaw, perfectul dramaturg, amator serios de muzică, om cu neastâmpărate sentimente politice şi curios de probleme sociale, a vrut cândva să explice arta lui Wagner prin revoluţia dela 48. **Prefectul Wagnerian** — a intitulat el comentarul pe care-l oferea, pipărat cu obişnuitele mirodenii impertinente, publicului englez. Cu simplicitate matematică Shaw afirmă că muzica **Nibelungilor** îşi susţine originalitatea exact atât cât au durat credinţele socialiste ale compozitorului. Când junele Siegfried — Siegfried-Bakunin, îl numeşte hazliu comentatorul — omoară pe Fafner-capitalistul şi-i ia inelul fermecat care preface totul în aur, inspiraţia muzicală adevărat fecundă e secată cu desăvârşire, şi drama muzicală degenerează în operă. Tetralogia, crede Shaw, este o alegorie strictă până în toate amănuntele; şi el se aplică să o interpreteze ca atare, când serios când glumeţ, dar mai ales cu o adorabilă siguranţă. Totuşi, după ce opreşte torentul de luxoase demonstraţii exacte asupra sentimentelor politice ale lui Wagner şi a consecinţelor artistice care, după cum crede Shaw, au decurs necesar şi sistematic din acele sentimente, sanguinicul dramaturg irlandez declară cu ironică naivitate că, în ce priveşte ideile, Wagner „poate fi citat ca autoritate împotriva lui însuşi mai lesne încă decât pot fi invocate adagiile lui Beethoven contra scherzorilor, când doi proşti ar începe cumva să se certe asupra întrebării dacă artistul era om vesel sau melancolic".

Bernard Shaw

Obiceiului de a scoate din opera unui artist concepţii unitare despre lume şi viaţă caută să-i dea criticii şi istoricii literari — cei de neam sau de cultură germanică mai cu seamă — caracter şi autoritate de metodă riguroasă. Cum era de aşteptat dela dânsul, Shaw a făcut aplicaţia cu toată vioiciunea şi libertatea logică de care-l ştim capabil. Insă mulţimea criticilor şi istoricilor artei imaginează pe artişti după propria lor psihologie de spirite teoretice şi mai mult ori mai puţin sistematice, şi uită uşor că nu este în natura tipului artistic să caute a-şi lega convingerile unitar şi sistematic. De aceia rezultatele studiilor pornite şi conduse cu aşteptarea preconcepută de a găsi sisteme de idei la artişti decepţionează cele mai de multe ori, şi istoricii caută, de obicei fără voie nici ştire, să-şi mascheze lor singuri şi celorlalţi asemene decepţii.

Totdeauna a zis lumea despre Francezi că au spiritul raţionalist cu exces, că sunt porniţi să fie geometri până şi în ştiinţele istorice şi morale. Trebuie notat însă că, în explicări istorice tocmai Francezii ştiu să dozeze potrivit exactitatea. Aceasta le reuşeşte, probabil, pentrucă ei opresc exactitatea la generalităţi. Invăţaţii de neam german însă, fără a păcătui altfel prin îndărătnicie raţionalistă, au greşit adesea măsura, pentru că au fost tentaţi să introducă exactitatea în amănunte. Un comentator foarte cunoscut şi de indiscretă hărnicie, Hermann Düntzer, a cercetat cu grijă mare zilele în care Goethe a avut indigestii şi dureri de pântece, pentru a preciza statistic influenţa acestor stări patologice asupra producţiei sale poetice. Exemplul e grotesc, însă caracteristic. Se găsesc alte exemple destule, care, fără a fi enormităţi comice, arată o nenorocită apucătură de a proceda geometric în materie de amănunte istorice. Istoricii sau criticii literari de acest fel aleg un fapt mai mult ori mai puţin plauzabil pe care-l exploatează orbeşte ca un postulat de ştiinţă exactă; şi ne pretind apoi să credem fără condiţie că urmările acelui fapt nu pot fi cu nici un chip altele decât acele pe care vreau ei să le arate. Shaw vrea cu fanatică simplicitate ca, tot ce seamănă a muzică de **grand opéra** după moda veche, în **Siegfried** şi în **Amurgul Zeilor**, tot ce pare a fi duet, terţet şi cor după tradiţie, nu-i decât urmare strict necesară a întâmplării că Wagner s'a desfăcut de ideologia politică a burgheziei liberal-socialiste dela 48, şi, desfăcându-se de inovaţiile politice, trebuia numaidecât să-şi piarză şi capacitatea de a inova în muzică.

Din fericire, sistemele nu pot dura mult într'o minte atât de mobilă cum e a lui Shaw, şi foarte curând el ajunge să scrie, cu nepăsare candidă şi amuzantă, că la Wagner afli, în materie de ideologie, tot ce pofteşti. Asemenea constatare implică, mi se pare, concluzia că o ideologie nu poate fi atât de amănunţit constrângătoare, pentru technica artistului, încât să putem sigur deduce detalii precise ale acestei din urmă din generalităţi imprecise ale celei dintâi. Dela optimismul furtunos al lui Siegfried-Bakunin, Wagner a sărit la ascetica budistă şi creştină. Anarhistul trandafiriu dela 48 s'a îmbătat de Schopenhauer şi a început să viseze cavaleri milostivi, cucernici şi virgini. Totuşi în muzica lui **Parsifal**, care închee evoluţia artistului, nu se află, pare că, nimic **opernhaft**, pe când **Rienzi**, compus chiar când Wagner se aprinsese de ideologie revoluţionară, este **operă-mare** în toată oroarea ei; iar muzica **Niebelungilor** cuprinde resturi de **operă** în **Rheingold** şi mai ales în **Walküre**, adică înainte de limita pe care Shaw o fixează pentru recăderea lui Wagner în formele muzicei învechite. **Amurgul Zeilor**, în prima sa redactare, cuprindea în textul poetic un imn voluminos către dragoste. Shaw nu ne dă voie să admitem că Wagner, când a scris muzica ultimei părţi a Tetralogiei, a tăiat această prelungire lirică, cedând unor exigenţe pur dramatice şi muzicale, ci numai pentrucă îşi schimbase între timp ideologia.

Este aici un fel cu totul abuziv de a explica organic, cum se zice, creaţia şi structura unei opere de artă. Se presupune între diversele feluri de activităţi ale spiritului o conexitate strictă, care nu corespunde real libertăţii capricioase a vieţii interioare. Astfel de legături şi unităţi sistematice, asemenea necesităţi riguroase nu există în viaţa indivizilor sau a grupelor istorice. Dar o explicaţie ca a lui Shaw caută cel puţin să interpreteze istoric elemente specific artistice, pe când obiceiul care a stăpânit curent studiile literare şi de artă, dela apariţia istorismului încoace, lăsa pe critic să se mulţumească a trata opera de artă ca simplu izvor pentru cunoaşterea unor ideologii. Procedarea era simplistă; ea falsifica însuşi obiectul cercetării. Lungă vreme, în studiile de artă a fost eliminată din principiu şi sub variate dar vizibile pretexte, tocmai opera de artă. Asemenea rudimentară scăpare din vedere, care ajunsese cu vremea a se practica metodic, trebuia să aducă o mişcare în sens contrar. Incă pe la mijlocul veacului trecut Milsand, în studiul despre Ruskin, arăta că acest înfocat şi confuz propagandist studia arta plastică în chip pur literar, adică ideologic, fără să vadă sau să poată vedea probleme artistice. Aproape în acelaş timp se opera în Germania desfacerea esteticei din conglomeratul semi-diletantic în care o implicase istorismul abuziv. Prea devenise evident că aşa numita estetică istorică, popularizată de Taine din ideile lui Hegel, pierdea sistematic din vedere elementul artistic, că prin urmare explicaţiile ei nu se mai refereau la obiectul care, cu drept cuvânt, se poate numi operă de artă. Aceasta trebue cercetată mai întâi în natura ei proprie, iar explicaţia istorică rămâne obligată să se refere la rezultatele unei asemenea cercetări.

Astfel a fost dată pe faţă o lungă neînţelegere şi s'au clarificat probleme şi metode de rezolvare acolo unde stăpânise prea multă vreme un amestec foarte turbure de curiozităţi istorice, în care foarte uşor ajungeau să se infiltreze ideologii politice şi sociale de caracter pur practic. Este întrucâtva descurajator, poate chiar umilitor, că a trebuit să treacă atâta timp până când, cu ostenitoare argumentări, care se prezintă ca noutăţi grave, să se lămurească, în sfârşit, în estetica de şcoală, la Charles Lalo de ex., că obiectul interpretărilor istorice în artă este tehnica artistică, şi că tehnica aceasta trebuie prealabil cercetată în ea însăşi.

Dar graba devine astăzi o valoare independentă, izvor de voluptăţi absolute. Şi Românii, de ex., sunt foarte grăbiţi acum să ironizeze estetica. Abia afirmată ca interpretare a tehnicei artistice, această disciplină apare unor compatrioţi ai noştri, chiar de pe acum, învechită printr'un prea lung abuz. Fără îndoială asemenea fenomen local nu are mult a face cu soarta esteticei actuale şi viitoare; soarta aceasta se decide în alte părţi ale pământului. Ca detaliu latin dunărean ea poate forma un mic paragraf plin de savoare caracteristică în istoria literaturii române.

PAUL ZARIFOPOL

Nadeja Stirbey:

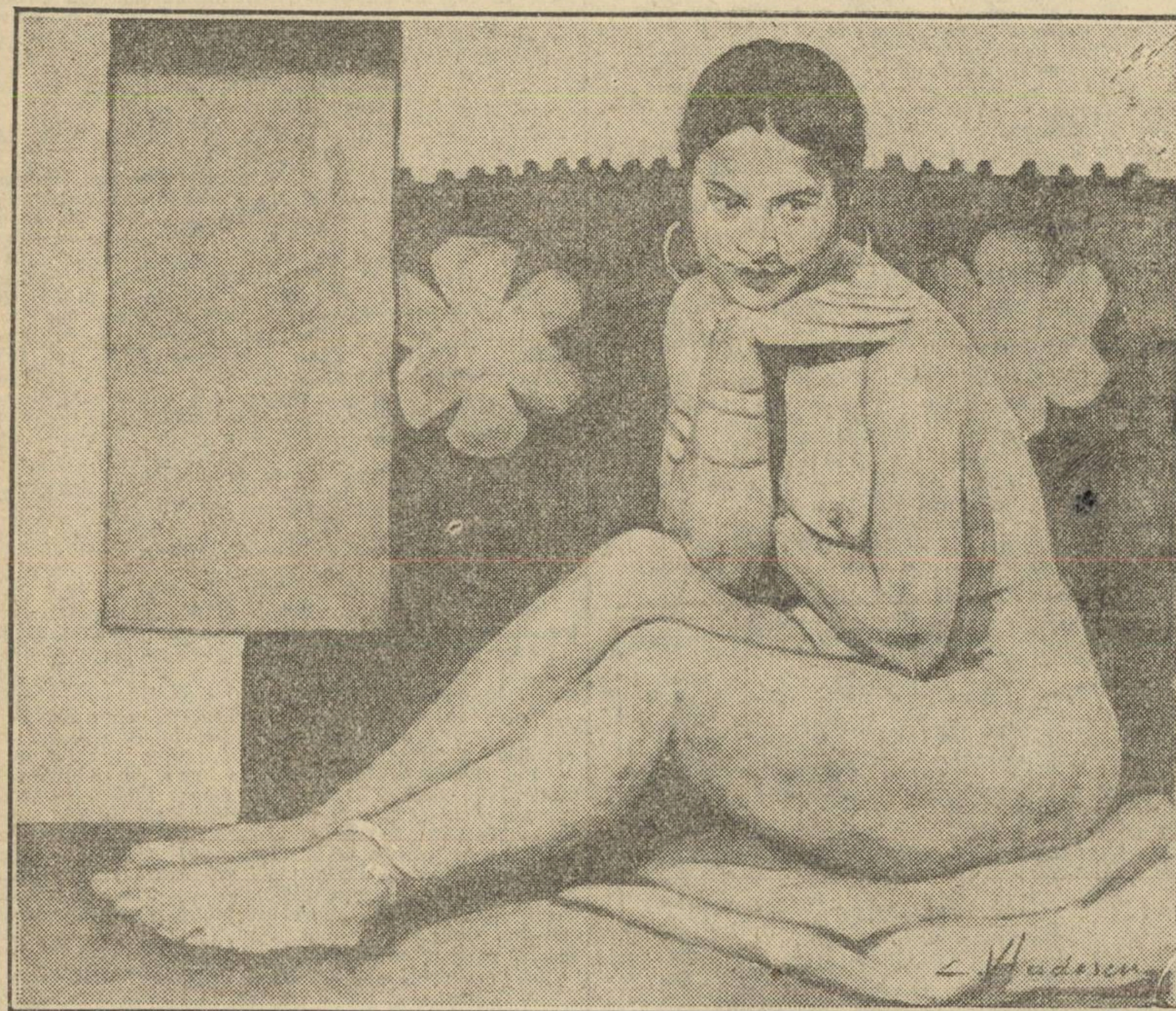
La moartea lui

Plîng lumînări pe jerbele de flori
Şi tremură, prin linişte, suspine.
Speranţele care-au murit cu el
Rotesc în jurul frunţii lui senine...

E mută gura care-a cuvîntat
Cu-atît de înţeleaptă cumpătare ;
Pe veci întunecat
E ochiul ager ce vedea departe 'n zare.
Şi inima lui mare,
Care-a bătut doar pentru ţară, tace.
La multele 'ntrebări, vom sta făr'de cuvânt...
Menirea 'naltă împlinindu-şi pe pământ,
Un mare om se odihneşte în eternă pace.

In româneşte de G. TOPÎRCEANU

C. Vlădescu — Nud

CHEFUL

de IONEL TEODOREANU

Fragment din volumul „Intre Vânturi", ultimul din ciclul „La Medeleni"

Involuntar, Dănuţ se îndreptase spre „Pavilion". Ca oamenii care socotesc la bătrâneţă că în oraşul lor se petrece şi acum, numai în localurile cunoscute tinereţii lor, — Dănuţ pornise spre unul dintre cele două localuri de noapte, întâmplător ştiute. Unul era „Tanasachi": şantanul târgului. Celălalt, „Pavilionul", portul Iaşului la marea de umbre a văilor cu dealuri, dominând întinderea vânătă şi albastră, stropită cu lumini tremurătoare.

Acest local de petrecere, e o crâşmă amplificată c'un fel de lanţuri de chilii, separeurile. E situată pe strada Păcurari, alături de lugubra clădire a Penitenciarului. Bucureştenii ar fi numit-o „La Veneţia", din pricina privelişţei lacustre; ieşenii însă, o botezaseră „Pavilion", termenii poetizanţi răsărind mai rar pe buza cetăţeanului ieşean, de cât pe-a celui bucureştean, atât de inventiv în poetizarea verbală a străzilor şi a localurilor de noapte.

Patronul, grecotei cu palori untdelemnii şi cârlionţi de culoarea grasă a măslinelor marinate, servea personal numai pe clienţii de marcă, de pildă doctorul primar al municipiului sau pe domnii deputaţi; altminteri, domnea cu ochi de vameş şi mâni de moaşă, îndărătul tejghelii cu stropitoare pentru pahare. Imbrăcat corect. dar fără guler, adică decorat cu motivele naţionale ale gulerului cămeşii de noapte cu canafuri roşii, şi creionul cu vârf bont după ureche.

Dănuţ intră. Era ca un bal mascat de sticle. In luminile aprinse străluciau toate culorile alcoolice, dela roşul falş al vinului măsluit, până la verdele halucinat al pipermintului.

Un client turtit, dormea cu capul pe masă, strănutând câte-un fragment lăutăresc.

— Domnul doreşte...

E o formulă mai imperativă şi mai glacială decât: „Ce doreşte domnul?", servită clienţilor necunoscuţi şi suspecţi. Geanta lui Dănuţ îi dădea un iz semi poliţienesc, semi fiscal. Acest hermafroditism profesional îl făcea indezirabil într'un astfel de local.

— Caut pe cineva, — enunţă vag Dănuţ, privind în jur.

Patronul ridică din umeri, înăbuşindu-l prudent pe: „N'ai decât !"

— Aveţi... treabă?

— Daa...

— Cu cine, mă rog?

— Cu domnul avocat Deleanu.

— Aa! respiră patronul. Cu domnu Puiu! Băete, n'auzi, băete, du-te şi spune lui domnu Puiu că-l aşteaptă un client. Zboară la bacşiş!

Şervetul cu chelnerul, zburară. Revenîră, aducând un zâmbet ca o farfurie de cartofi „paille".

— Vine, vă rog. Luaţi loc.

Dănuţ zâmbi. Şi la „Pavilion", Puiu avea un vestibul profesional.

Se auziră paşi imperioşi. In cadrul unei uşi deschise, monoclul lui Puiu sclipi scenic. Părea luminat de rampă, gata să debiteze un cuplet ardeiat. Lovi zgomotos palmele una de alta. Doi chelneri se precipitară.

— Cum? Bum! Călugărul din vechiul schit la „Pavilion" a răsărit! Bum! Ce cauţi, Dan?

— Pe tine.

— M'ai găsit.

— Ascultă, Puiu, eu pledez mâne la Curtea cu Juri...

— Ştiu: faimosul Hahău. Splendidă crimă!

— ...Şi a venit o telegramă dela papa. Ştii!

— Imi închipui. Aranjăm o amânare.

— Treci tu dimineaţă pe la biurou să vezi ce-i.

— S'a făcut.

— Noapte bună şi petrecere bună!

— Cum, pleci?

— Sigur.

— Dan! Imi pare rău! Vii şi tu odată la mine-acasă! Un pahar n'ai să refuzi!

— Puiule, nu mă ştii!

— Bine, omule, un pahar... Şampanie, Cotnar... Panaioti!

— Ordin!

— O sticlă de Cotnar **de-al meu.**

— Zboară, băete, tună patronul.

Doi chelneri se precipitară.

— Puiule ţţ!

— Nu te las nici mort! Cinci minute pe ceasornic. Hai, bre omule! Ce Dumnezeu! Am dincolo o colecţie de gogomani! Hai, zău! N'ai să regreţi! Să-mi auzi lăutarii, să-mi vezi menajeria. Stăm pe terasă. Nu-i picior de jidan. Noaptea, o splendoare! arătă Puiu cu gest larg spre uşă.

Dănuţ îl urmă.

Pe terasa de lemn, suspendată deasupra nopţii, între stele şi lumini terestre, două becuri electrice luminau o frescă destrăbălată. Guri căscate de cântece, cu gest de paiaţă automată; păr incendiar zburlit; frunţi îmbrobonate, deasupra ochilor iluminaţi de vin; etola unui braţ bărbătesc, pe gâtul făinos al unei femei decoltate, cu buzele proaspăt drese pentru noul sosit; marş pedestru de sticle albe şi negre printre sifoanele cu cască de jandarm; putrefacţii vinete de rocquefort, tirul găurit al şvaiţerului, fructe, farfurii cu anatomia fripturilor de pui...

— Ura! Ura! vociferară tinerii avocaţi, recunoscându-şi confratele întrezărit pe la Tribunal.

— Tăcere, broaştelor! Vă prezint, graţioase dame şi tinere fecioare, pe vărul meu, Dan Deleanu, care e căsătorit cu servieta sa.

Semnalată, servieta lui Dănuţ deveni vizibilă ca un balcon electoral.

Alături de Puiu, Dănuţ părea îngrozitor de minor. Faţa i se acoperise de surâsul timid şi parcă trist, care-l făcea s'a pară distrat şi absent printre oameni, chiar când îi privea în faţă.

Era considerat cu deferenţă, numele Deleanu — prin tată şi nepot — fiind o casă de încredere, cum ar fi „Mumm"-ul în şampanie.

Dănuţ se aşeză lângă Puiu, cu faţa spre dealuri. Alături de el era Lizica, din categoria denumită de Puiu, fecioară, adică, în limbaj bancar, nouă emisiune. Foasta elevă a şcoalei profesionale de fete, în loc să-şi prepare corigenţa, preferase să-şi aleagă o carieră fără de corigenţe. Era îmbrăcată ca pentru bal. Ciorapi de matasă, pantofi de matasă, rochie de matasă şi „dessou"-uri de matasă. asigura Puiu. Dar Lizica, în această bae de matasă. intrase cu trupul ei plinuţ de ţărăncuţă. Era bună la inimă, ca un piersic ţărănesc, Cine vroia, culegea. Orice vorbă avea pentru faţa ei rotundă, cu nări cărnoase, răsfrânte în sus, proprietăţi gădilitoare, ilariante. Tot timpul spunea: „Dă-mi pace!", deşi deocamdată, nimeni nu-i făcea nimic. Dar toate vorbele îi dădeau cutremure de râs, îmbătând-o mai mult decât vinul din faţă.

— Dă-mi pace, Puiule!

O privise.

— Cesar, de ce nu-mi dai pace?

Ii făcuse cu ochiul.

Facultatea aceasta gazoasă şi eruptivă, de râs, suna delectabil în urechea tuturora, dar isteric în urechea lui Dănuţ, cu-atât mai mult cu cât observase că unele căutături îndreptate spre ea, proclamau violul.

In faţa lui Dănuţ, lată şi turtită ca o Floarea-Soarelui, era „Madmazel Linna", cu un surâs centimetrat de dinţi laţi, pe o faţă albă ca smântâna. I se mai spunea şi Dicke-Bertha, aluzie la sânii ei atât de vast bombaţi, încât ar fi încăput în ţeava giganticului tun, pentru două lovituri. Istorisea fără mofturi, „povestea vieţii ei". Fusese la Maternitatea, nu doică aşa cum o arătau sânii, ci moaşă, aşa cum o arăta vocabularul. O violase un mamoş, cu care trăise un an. „Tîi, ce om!", ofta ea. Tot el „o avortase". „Pii, ce mână!" suspina ea. Apoi devenise „artistă". Era şi acum, arta fiind un generos refugiu pentru cei care au suferit.

In capul mesei şedea Măicuţa. Nu venea dela Agapia, nici dela Varatec, nici dela Agafton, dar avea o cuvioasă slăbiciune pentru negru. Haină neagră, bărbaţi bruni, viaţă de noapte. Era albă în preajma rozului, cu gene negre ca musteaţa bărbaţilor de pică. Juristul de lângă ea, răspundea nostalgiei ei de abanos: negru dur. Poreclit Maciste, avea glas profund, statură de contrabas sculat în orchestră, şi efectiv cântase din contrabas în orchestra „Liceului Internat" pe când era singurul elev al liceului, care trebuia să se radă zilnic. Păreau prunci, pe lângă el, toţi adolescenţii baroului. Maciste avea nasul înrudit cu trompa, ochi minusculi şi o expresie care aducea cu bonomia masivă a elefantului. Era nelipsit dela toate chefurile. Dominând pe toţi, prin statură, avea eşiri care aminteau umorul fagotului în orchestră. Nu numai Măicuţa râvnea la el, ci şi silueta androgină, surghiunită, de gelozie în celălalt capăt al mesei, faţă în faţă cu rivala ei şi cu toreadorul lor. Aceasta din urmă, cap frumos de adolescent prea încercănat, îşi rezema paloarea frunţii în palmă, arătând purpura cu ascuţit contur — lac „Oja" — a unghiilor, manichiurate special pentru efectul satanic. Se numea, nici mai mult, nici mai puţin, Thaïs. De ce Thaïs, şi nu Salambo sau Salomeea?

Continuare în pagina II-a

Acest nume, enigmatic pentru majoritatea clientelei, izbutise să-i creieze un prestigiu literar, nuanțat în următoarea expresie:

— Thaïs are un ce mistic.

Cine știe ce reminiscențe obscure ale ochilor aruncați în treacăt prin vitrina librăriilor ieșene, resfrângea asupra acestei Thaïs, grația de fum de smirnă, și de caisă, a numelui celeilalte ispita lui Pafnute.

Thaïs era în fruntea unei mese vesele: vin și sifoane. Dar ochii ei nocturn desfășurați, aveau privirea ultimului act de tragedie. Părea că privește de pe terasa unui palat contimporan cu Neron, cel puțin incendiul Romei. O dublă influență își disputa întâetatea în atitudinile ei. Văzuse în timpul războiului la Iași, pe Mărioara Ventura în „Dama cu Camelii" și „Omul de altă dată" de Porto-Riche. Și căuta să imite plutirile ei ascuțite de acvilă semită deasupra gloriei Latine. A doua influență era mai recentă, și germanică. Se numea Conrad Veidt: Luciferul ecranului, asul lugubrului germanic. Și acesta era unghiular macabru. Thaïs, pe lângă Mărioara Ventura și Conrad Veidt, priza cocaină. După fiecare aspirație — cu nări dilatate — a prafului sidefiu adunat cu buricul degetelor, fața ei devenea mai crispată. Conrad Veidt îl juca pe Pagannini; Mărioara Ventura, rolul Phedrei. Falca ei inferioară, înțepenită în paralizia cocainei, căpăta treptat o mișcare de rumegare, un ușor rânjet. Această proectare ritmică a fălcii, îmbinată cu paloarea, ochii negri și influențele teatrale, îi dădeau ceva mortuar; presimțeai capul de mort, hârca, dar o hârcă rămasă cabotină și în neant.

In sfârșit, al patrulea exemplar feminin al petrecerii, se numea Iulișca, unguroaică adusă în Regat de trupele de ocupație. La chefuri, Iulișca avea semnificația ardeiului roș, cel pe care-l găsești în ipt în solnița tuturor meselor de crâșmă. Ea nu putea spune cuiva: „Te iubesc"; sau: „Imi placi"; sau: „Ești băiat drăguț".

Aceste expresii ale profesiei, ea nu le rostea, ci le dansa, le sbura, le gemea, le sculpta, le vulcaniza.

De pildă, Iulișca vroia să arate unui bărbat că dorește să-l aibă client. Atunci, ea se oprea în fața lui, trăsnită, pietrificată, indiferent dacă victima era la masă cu mai multă lume, sau dacă alături, o altă femee îl deservea.

Se oprea, închidea ochii, răsturna capul pe spate — cu atitudinea celui care respiră ether — întredeschidea buzele, strângea pumnii, ondula șoldurile, cabra sânii. Nu știai ce va face: va strănuta? va exploda? va țâșni în sus? va cădea pe spate?...

Nu! Era în preajma, în tranzele unor vorbe de dragoste. Un cutremur o răscolea toată, buzele emiteau un șuerat de șarpe, gemut și tremolat, și în sfârșit izbucnea:

— Aaaah, cum mă arde, micule!...

„Micul" era convins că „femee ca Iulișca mai rar". In realitate, Iulișca prefera femeile. Dar numai bărbații plăteau.

Ionel Teodoreanu

La această masă, Măicuța și cu Thaïs și-l disputau pe Maciste; Măicuța, la rândul ei, era râvnită de Iulișca pentru care Maci le simțea o virilă vocațiune. Protagoniștii acestui complex poligon erotic, deveneau inaccesibili celorlalți. Titularul Lizicăi era Puiu. Așa că numai Dicke-Bertha era francamente disponibilă. Dealtfel, dimensiunile și sufletul ei, o făceau ospitalieră pentru toți deodată. In jurul gâtului, ca două spade încrucișate pașnic pe o panoplie, două brațe, unul de postav albastru celalt de postav cenușiu o încolăceau. O mână răsărită din postavul albastru o ciupea de ureche, cealaltă mână, aparținând postavului cenușiu, o netezea pe gușă.

La spatele ei un avocat se instalase pe scaun, ronțăindu-i ceafa sârguitor. Pe sub masă, diverse perechi de picioare, tricotau în jurul gambelor ei, escaladându-le, comprimându-le, parcurgându-le. Intre timp, Dicke-Bertha, bea vin, mânca pișcoturi, râdea și istorisea. Era ca un munte elvețian, parcurs pe o coastă de funiculare; pe alta, păscut de vaci Suchard; pe alta, exploatat de cherestele; pe alta, contemplat de un pastor calvinist, fără să mai socotim turiștii care-l sue cu alpenștokuri, și cei cari desfășurați pe iarbă, consumă savuroase alimente, — în timp ce el, muntele, se ocupă cu norii, cu cerul și cu soarele. Norii, cerul și soarele Dickei-Bertha, erau alimentele. Trăia mâncând. De câțiva ani, dragostea căzuse pe planul al doilea. Nici un bărbat nu mai putea deștepta în ochii ei duioșiile ani opoțage, pe care o simplă costiță de purcel — bine friptă — i le răscolea. O mânca până la os, și o sugea cum sug copiii un caramel, și vițelul, ugerul matern. In materie alimentară avea procedeele ei. Orice om mănâncă alimentele cu pâine, pânea devenind un acompaniament pentru fiecare solist alimentar. Dicke-Bertha consuma, natural cu pâne, dar și cu unt. Bucățica de pâne aferentă înghițiturei respective, era o tartină cu unt atât de îmbelșugată, încât un om normal, după o astfel de tartină, ar fi renunțat la restul mesei. Acest procedeu îl învățase dela un Rus, nerespectând decât această latură a procedeului, pe cealaltă, alcoolul simetric înghițind, limitând-o la litrul de vin care ajută digestia.

Ceiace pentru o profesionistă a dragostii, e amantul de inimă, pentru Dicke-Bertha erau dulciurile. Contactul dintre buzele ei și un cataif cu frișcă sau o cremă de ciocolată sau o piurea de castane, — era sărutarea buzelor Salomeei pe buza de zmeură înghețată a lui Ionathan.

Luminile din vale fremurau subțire ca un preludiu de harfe. Pe dealul Galatei un foc se aprinse, roș. Pornea o corabie cu lumină la catarg? O stea căzu sprinten, ca un pavilion lăsat; în urmă-i un cer de stele, cutremurat, sclipi lung, atunci parcă desfășurat.

Curgea Cotnarul în sticle negre, dar comesenii aclamau altă sosire.

— Huduba! Huduba! Bravo, cioară!

Huduba nu apăruse ca un violonist pe scenă, cu tăcerea subțioară, — ci ca un bondar. Un deget scărpina o strună, sau un văzduh de vară. Zbârnâia struna, răsuna vara. Stârnite ca de-o mâncărime, glasurile întâmpinară pe lăutar, cu un:

— Zumbai, zumbai, zumbai, zumbai...

In ritmul săltăreț ca o cadență de pinteni și de drâmbe, paharele ușor pișcate cu vârful cuțitelor, picurară piuit de curci. Huduba se apropia cu scripca într'o mână, aducând pe-o față de gorilă tuberculoasă, un zâmbet ca o reclamă luminoasă pentru o pastă dentifrice.

— Zumbai, zumbai, zumbai, zumbai...

Un mare miez de nucă bătrână, răsucită'n cute întortochiate, gălbui și negre; cu mustățile spălăcit albe, lăsate pe oală, cu urechi clăpăuge, înaripând o gambetă strâmb așezată pe creștet, gata să cadă; doi ochi îngrozitor de negri, dar care erau albi fiindcă țiganul îi da peste cap, privindu-și par'că podul gândurilor; o redingotă ca un fel de răsol de redingotă; niște pantaloni tubular blegi, în care presimțeai ciolanele firave ca fumul de mangal. Totuși țiganul înainta pe valuri elastice, scărpinând strunele scripcii.

— Zumbai, zumbai; zumbai, zumbai...

Era o aiurire generală ca un nor de țânțari pe-o baltă, — din care trebuia să se desprindă un cântec, dar unul singur, nu oricare. Struna lui Huduba îl căuta, ochii lui Huduba îl invocau. In clipa opririi — câțiva pași mai erau până la masă — cântecul trebuia să răsune.

In urma lui Huduba venea masiv țambalagiul, baragladină spătoasă. Burtos ca un bucătar, cu fălci proeminente ca niște șolduri ale obrazului, cu mustață neagră ca un început de codru și sprincene ca un început de corb, purta legat de gât și sprijinit în bolta burții, grătarul de strune al țambalului. Ciocanele ridicate așteptau porunca arcușului.

— Zumbai, zumbai; zumbai, zumbai...

Dănuț, cu ochii întredeschiși, asculta struna țiganului, dar cu mai bine de douăzeci de ani în urmă. Era copil mic. Trăia bunicul lui. Doamna și domnul Deleanu erau tineri, bruni, subțirei în haine demodate. In pridvorul dela Medeleni, masă mare prezidată de conu Costake Dumșa. Musafiri, Her Director. Copiii mâncau înainte, dar trăgeau cu ochiul pe la ferestre, și cu urechea pe la ușile deschise. Luminile aprinse — trandafiri palizi în globuri roze — luminau mari buchete de flori răspândite printre cristale, argintărie, pe olandele proaspăt albe. Cânii pe scări, cu luciri stranii în ochi. Copiii în cămeșă de noapte, la ferestre, îndărătul perdelelor. Afară, miros de pui fript, și de petunii tămâioase.

Și deodată, din noapte, prin lătratul cânilor stârniți, Huduba, lăutarul satului, venea pe poartă, lăsând în drum alaiul țărănesc, scărpinând o strună sub cerul stelelor de vară. Venea cu greerii și cu cosașii, negru și pocit în hainele orășenești, sunând o strună, călărind vibrația unei strune, în trapul și galopul unei strune, ca acele vrăjitoare încălecate pe coada unei mături. Venea pe-o strună, cel care fără strună era batjocura copiilor și gazda bătăilor. Se oprea în fața scărilor, ploconindu-se în fața „Măriilor-lor", dar tot bâzâind din strună. Nu-l îndemna nimeni, nu-i poruncea nimeni. El doar știa ce vor boerii: să râdă de un țigan, ș'apoi să plângă pe coarda dulce a unei scripci.

„Crâșmărița m'o chemat
— Jap, jap, jap —
Să-mi dee zahar chisat
— Jap, jap, jap — ..."

Cu capul holbat, buzat, și ochii peste cap, Huduba, după ce se bucura într'un rânjet alb, că l'a chemat crâșmărița, plescăia din buză în așa fel „Jap, jap, jap", — încât simțeai trei palme pe obrajii lui, din senin trântite, cașicum arhanghelul țiganilor l'ar fi trăsnit de sus; pe când degetul cel gros al mânii drepte, suna pe strune de trei ori, hain și îndrăcit, ca o asmuțire de câni, urmată de un zbârnâit de râsete batjocoritoare. Glasul lui Huduba, devenea tot mai chinuit și mai surd, dealungul strofelor care-l arătau ars de dorul crâșmăriței — care-l chema în batjocură — și de năvala palmelor — Jap, jap, jap — refren pocnitor al obrajilor.

Și deodată, cu spaimă și cu jale — alb în ochi, alb în dinți, cu fața de tăciune — Huduba se cutremura, gata să plângă printre suspine ilariante:

„Când s'o ieu la desmierdat
— Jap, jap, jap —
Hop barbatu din dulap
— Jap, jap, jap —
Și-mi dă cu măciuca 'n cap
— Jap, jap, jap —"

Râsete cu lacrimi în pridvor. Râsete cu mâna la gură printre slujnice și servitori. Râsetele satului la poartă. Huduba înviase cu scripca sluțeniei lui, toată elegia țiganului din România, rob al tuturora, a cărui viață e un refren de palme pe obraz, în hazul băștinașilor.

Părea un sfânt sculptat în rădăcină, o sperietoare de păsări răstignită pe pocnituri de palme, cu pruncul sfânt al coardelor în brațe.

Lui Dănuț, pe-atunci copil cu bucle, în cămeșă de noapte la fereastra veseliei, îi venea să plângă fiindcă toți râdeau, și la urmă râdea și țiganul răsturnând pe gât paharul cu vin sau cu rachiu. Avea o mie de glasuri Huduba, și o mie de chipuri. Fiecare cântec era cântat de un alt Huduba, atunci răsărit din scripcă și din melodie, ca dintr'o vrăjitorească trapă. Roiuri mucalite răscolea degetul lui pe strune. Dar uneori, arcușul de lemn curb desprindea dintre suspinele coardelor pe cele mai pure. Atunci, gâtul, uscat, smolit și creț al țiganului, se înclina ca al lebedelor pe unda scripcii lui.

— N'o vinzi, măi țigane? îl necăjeau boerii.

— N'o vindem, Măria Voastră, că Huduba are un trup parșiv pentru biciușca boerilor, — da' inima lui Huduba e acolea în scripcă, mititica, din mila Măriei Voastre.

Trupul lui, ca drumurile pământului, era hărăzit piciorului omenesc — să-l calce, să-l lovească, — dar scripca lui — inima lui — era o ureche aplecată și pe frunza codrului român, și pe apele plutașilor, și pe gemetele bejănarilor de odinioară, și pe viața satelor...

Uneori născocea refrenuri ciudate, onomatopeice, care destăinuiau mai surd, dar mai puternic decât vorbele, jalea, bucuria, ura și batjocura.

Avea un cântec, cu straniu refren, țigănesc poate, dacă ar fi aparținut unui grai, care punea ca o amenințare de tunet și ca o joacă de diavoli, între strofele dragostii:

La portița mândrei mele, mândrei mele,
Răsărit-au...
— Lebidabidumbai — lau — dugamengher
...două stele.

Două stele — au răsărit, răsărit,
Sau mândra s'a...
— Lebidabidumbai — lau — dugamengher —
...logodit?"

...Vrasăzică mai trăia Huduba! Inviase pridvorul petrecerilor bătrânești, cu tinerețea părinților lui Dănuț, cu bătrânețea bunicului, și cu copilăria lui.

— Zumbai, zumbai; zumbai, zumbai...

„La Bacău
La Bacău
într'o mahala
S'a 'ntâmplat
S'a 'ntâmplat
O mare dandana..."

Dănuț deschise ochii, și se văzu la o masă a prezentului, între contimporanii lui: Lizica, Dicke-Bertha, Thaïs, Măicuța, Iulișca, Maciste, Puiu...

Intoarse capul spre lăutar: același Huduba, mai bătrân, mai năruit, mai uscățiv, mai pocit, mai jalnic.

„La Bacău
La Bacău..."

Și acum, el știa ce vor boerii. Din murmurul buzelor chefliilor, el desprinsese cântecul lor: „La Bacău". Acolo, la masa petrecerii, erau odrasle de țărani și copii de târgoveți scurși dela periferii în inima orașelor. Ei vroiau să trăiască viața: cea de oraș. Peste ei, ca o cometă a veseliei contimporane, era nasul lui Tănase. Acest nas zodiac izgonise sunetul veseliei care vine cu râurile la vale, din munții cu brazi. Chefliii de astăzi cereau scripcii lui Huduba cupletul trivial, și romanța sentimentală în care-și suflă nasul gramofoanele.

Acolo era pridvorul trecutului cu străbunii; dincoace, masa prezentului, cu strănepoții. Și între ele, scripca lui Huduba.

— Dan, nici nu ți-ai băut paharul!

Din picioare, îl dădu dușcă, mulțumi și plecă repede. Se ducea spre casa cu ferestre luminate, cu geanta subțioară, pe ulițele pustii.

Lăutar și el, dar scripca lui Huduba avea alte cântece pentru noii contimporani, pe când scripca lui Dănuț avea un singur cântec pentru toți.

IONEL TEODOREANU

PIANELE și PIANINELE
DIN UZINELE
LAUBERGER & GLOSS
se bucură de renume
mondial,
fiind cele mai
perfecționate
LARGI
INLESNIRI
DE PLATĂ
Depozitul general
pentru România
BUCUREȘTI
Calea Victoriei, No. 77

Centenarul Romantismului

Lamartine-Pașa

Se vor evoca, desigur, cu prilejul aniversării romantismului, tinerețea, amorurile, gloria și durerile marelui poet. Dar printre atâtea înfățișări ale poetului, e bine să fie scos la lumină și un Lamartine mai puțin cunoscut, acel „Pașa-Franghi", Lamartine, pașă al unui ținut din Asia Mică.

In împrejurimile Smirnei există un ținut numit Burgaz-Owa, o câmpie cam de 20 000 hectare cu sate, târguri și lacuri cu lipitori. In virtutea unui firman, ținutul era oferit de Sultan lui Lamartine pe timp de 25 de ani. Firmanul, care purta anul 1849, ridica pe poet la rangul de „Pașa-Franghi", drept recunoștință pentru poeziile lui orientale. In anul următor „Pașa-Franghi" se îmbarcă la Marsilia împreună cu doamna Lamartine, spre a-și vizita domeniile. Trece prin Constantinopol, face o vizită „Marelui Turc" de care ținea de-acum înainte rangul lui, se duce apoi la Smirna, și intră pe domeniul său unde e primit ca un rege. Nu se simțea numai stăpânul moșiei, dar și al locuitorilor și pe zi ce trecea își da mai mult seama de rolul lui de suveran. Când s'a înapoiat în Franța, capul lui era plin de proecte grandioase.

Se cunosc încurcăturile bănești în care Lamartine s'a zbătut toată viața. Spaima de creditori nu i-a dat pace niciodată. Absolut incapabil în afaceri, precât era de mare în poezie și elocință, intra totuși în combinații financiare extrem de riscate, din nevoia de a eși din încurcături. I se părea că situația de Pașa-Franghi îl va mântui de datorii. Scăparea lui era în exploatarea domeniului de către un consorțiu capabil să pue în valoare toate bogățiile existente. Dar fiind vorba de afaceri — Lamartine va suferi desamăgiri noui.

Lamartine, iluzionist fără pereche, avusese la un moment dat gândul să-și vândă proprietățile familiale din Mâconnais, spre a ajuta la civilizarea acelui colț de Asia Mică unde avea supuși. A fost deajuns să-i vadă ca să-i iubească, să le dorească fericirea și să vrea să trăiască în mijlocul lor. Cine știe, de altfel, dacă n'ar fi isbutit să fie un rege iubit și să creeze acolo o legendă minunată? Il chinuia însă nevoia de bani, fiecare zi era o scadență și singura lui grijă era acum să scoată bani din regatul lui. Sta de vorbă cu bancheri, cu reprezentanți de societăți comerciale, căuta comanditari, momindu-i cu o afacere unică, cu imense întinderi de pământ, fertile, cu exploatări de bălți pline de lipitori pentru cele cinci continente! Dar toate propunerile lui aveau ceva de... poemă, și oamenii de afaceri cereau poetului răgazul să mai cugete. Pe cât era de admirat ca poet și orator, pe atât era disprețuit ca om de afaceri.

Dar după numeroase încercări, tot s'a iscălit un contract care e azi un document din cele mai curioase și foarte reprezentativ pentru nevoile bănești și orgoliul lui Lamartine. Societatea concesionară trebuia să-i verse la început o sumă de 220.000 franci și să-i asigure o rentă anuală de 3 franci de hectar, adică de 54.000 franci. Pe vremea aceia, astfel de cifre erau aproape fantastice. Poetul-rege își rezerva drept domeniu și locuință în regatul său o întindere de 2000 hectare, pe ales, între munți și fluviu. In sfârșit, din punct de vedere moral și politic, Lamartine rămânea singur stăpân al țării și răspunzător față de Poartă de administrația târgurilor și în caz de neînțelegere între locuitori, singurul arbitru și judecător. Dacă renunța la sume mari de bani, din câștig, înțelegea să rămâe singur pașă și domnitor!

Bancherii acceptaseră, dar mai era nevoe să se plaseze acțiunile și subscriitorii nu se arătau de fel! Nu aveau încredere în regimul politic al epocii? N'aveau încredere în Lamartine? Englezii, mai întreprinzători decât Francezii, începuseră să subscrie. Dar nu se ținuse seama de dușmănia Sultanului față de Marea Britanie, pe care n'ar fi voit niciodată s'o vadă în întreprinderile de pe teritoriul turc. Sultanul a refuzat deci încuviințarea, și-a retras concesia Burgas-Owa înlocuind-o cu o donație anuală de o sută de mii de piaștri. „Pașa-Franghi" nu mai exista și toate visele lui se prăbușeau. Era detronat și primea numai o rentă, sau părea că o primește; de fapt nu i s'a dat niciodată niciun ban!

Incă odată în viața lui, Lamartine a fost victima unei „afaceri". Nu era prima depe urma căreia suferea și nici ultima. Lamartine fusese toată viața omul idealului, al iubirii, al gloriei și al melancoliei, iar nu omul afacerilor. *A.*

„Album zoologic"

Crochiu

Cu vestmânt de beznă, ese
Noaptea, magic, din firidă;
Luna — blond păianjen — țese
Firu-i lung de arahnidă...

Umbrele, pe rând, se'ntind
Ca un cenușiu talaz;
Licuricii, brusc, aprind
Primitive lămpi cu gaz...

ALEXANDRU BILCIURESCU

BIBLIOGRAFIE

Anuarul școalei normale „Petru Maior" din Soroca pentru anii școlari 1912—1927, — întocmit de Gh. Stănescu. — Tip. P. Litvoc, Soroca, lei 50.—

E. Lovinescu: Istoria literaturii române contimporane, vol. III, Evoluția poeziei lirice, Edit. „Ancora", București, Lei 140.—

Mercure de France, Anul 38, No. 707.

Vlăstarul, Anul IV No. 1—2.

BOLI DE STOMAC
CONSTIPAȚIE-ANEMIE

NOI VREM
EXCELENTA
CACAO DE OVĂZ
Knorr

Colțul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (fost Karagheorghevici) recomandă următoarele cărți interesante:

IN LIMBA GERMANA (AUTORI STRAINI):

Sigrid Undset: Olav Audunssohn — das neueste Werk der grossen Kuenstlerin — ; Christin Lawran's Tochter — opera completă în 3 volume.

Lewis Sinclair: Elmer Gantry — ultimu-i roman; Dr. med. Arrowsmith (2 vol.).

Karl Vanek: Die Abenteuer des braven Soldaten Schwejk in russischer Gefangenschaft.

Jo Van Ammers-Küller: Die Frauen der Coornvelts — der grosse Frauenroman der letzten vier Generationen.

Ilja Ehrenburg: Michail Lykow — ultimul roman al celui mai mare humorist rus actual. Dinainte amintim: Julio Jurenito, Trust, etc.

Theodor Dreiser: Eine amerikanische Tragödie. „Dreiser ist in des Wortes höchstem Sinn ein Genie. Seine von ganz Europa bewunderte „Amerikanische Tragödie" ist einer der grössten Romane unseres Jahrhunderts" spune despre acest scriitor — H. G. Wells.

Hutchinson: Das Kartenhaus, Der junge Lord, Wenn der Winter Kommt.

Knut Hamsun scoate un nou și admirabil roman: Landstreicher. Amintim: Hunger, Mysterien, Pan, Victoria, Segen der Erde, Unter Herbststernen, Gedämftes Saitenspiel, Kinder ihrer Zeit.

H. G. Wells: „Die Welt des William Clissold" despre care J. M Keynes spune: „ein gewaltiges Werk, der Ausdruck eines genialen, wahrhaften und grossen Geistes"; Amintim: Der Traum (ein grosser Zeitroman), Menschen — Göttern gleich; Geschichte unserer Welt.

Ossendowski: Die Löwin (ein amerikanischer Roman) precum și: Flammendes Afrika, Unter dem Gluthauch der Wüste, In den Dschungeln und Wäldern, Tiere-Menschen-Götter.

Maxim Gorki: ultimele-i romane Matwej Koshemjakin (ein Spiegel des russischen Menschen, seiner sensuchtigen Zerrissenheit, seiner Flucht in die Einsamkeit, seines Glaubens an den Sieg des Guten im Menschen). Das Werk Artamanows (ein zeitroman grossen Stils in poetischer Gestaltung).

John Galsworthy: Ultimul volum conținând Forsyte Saga: Aneinander vorbei. Amintim: Die Forsyte Saga. Der weisse Affe, Der silberne Löffel (din serie) Dramele lui Gallsworthy: Gesellschaft, Familienvater, Fenster (într'un volum) Der Patrizier, Menschenfischer, Dunkle Blume, etc.

Gladkow — cel mai reprezentativ scriitor al Rusiei de azi — Zement (romanul revoluției rusești).

Mereschkovsky: Messias! (...das dichterich verklärteste und menschlich ergreifendste Werk des grossen russischen Dichters); Amintim: Tut-Ench-Amon auf Kreta, Leonardo da Vinci, Peter der Grosse, Julian Apostata, etc.

Joseph Conrad — marele romancier, cântăreț al mării: Taifun, Lord Jim, Ein Sieg, Jugend, Spiel des Zufalls, Geheimagent, Schattenlinie, etc.

Upton Sinclair: König Kohle, Jimmie Higgins, Hundert Prozent, Der Sumpf, Die Metropole, Die Wechsler, Nach der Sintflut, Man nennt mich Zimmermann, Der Liebe Pilgerfahrt, Industriebaron.

Jack London: Sohn der Sonne, Wolfsblut, Insel Berande, Lockruf des Goldes, etc.

Anita Loos: Blondinnen bevorzugt (Das lehrreiche Tagebuch einer jungen Amerikanerin).

Librăria „Hasefer" socotește francul francez 6.50—7 lei, marca germană 37—38 lei. In provincie trimetem și contra ramburs numai în urma remiterei anticipate a unui acont prin mandat.

Un eveniment literar care face, desigur, senzație, este apariția întâiului volum de nuvele de

Simona Basarab

scriitor plin de vigoare și de originalitate și care aduce în literatura noastră o forță nouă, scoasă din însăși seva pământului românesc.

Titlul volumului este

Robii pământului

si a apărut în excelenta publicație de popularizare BIBLIOTECA DIMINEAȚA No. 84.

Prețul 10 lei. La toate librăriile si chioscurile de ziare

Mihail Zoșcenco

Asigurarea dentară

Din anul acela, chestia dinților lui Egorici era la ordinea zilei: începură să-i cadă dinții.

Bine înțeles, și anii trec ca și viața. Organismul, — după cum se știe — se distruge. Osul, poate din pricina calității nu tocmai solide, ca la orice material ante-belic, se macină.

Intr'un cuvânt, dinții lui Ivan Egorici Colbasiev, locatar al casei noastre, începură să i-se fărâmițeze și să cadă. Un dinte i-a fost scos, ce-l drept, în timpul unei convorbiri în doi. Insă ceilalți au început să cadă cu totul independent; adică, fără să mai aștepte evenimente neprevăzute.

Să ne închipuim acuma că mestecă omul mâncarea ori vorbește despre salarizarea muncii, ori altceva; iar în apropiere nu se află nici umbră de om... și... totuși, dinții cad, cad... Tare-i straniu lucrul acesta!... Și așa, a pierdut. Egorici șase dinți, în foarte scurtă vreme.

Cu toate acestea, lui Egorici nu-i era frică de urmările pierderii dinților: adică nu se temea că va rămânea fără dinți. Era înscris la Asigurarea dentară, care-i datoare să-i pună dinți oricum ar fi. *).

De altfel, Egorici se mângâia mult cu aceasta, ba chiar se și lăuda.

— Eu, — zicea el, — nici nu mă îngrijesc de dinți. La urma urmei, mie mi se poate scoate oricând și orice dinte. Nu permit să fiu lovit sau înjurat. Când e vorba însă de dinți, sunt foarte calm și liniștit. Așa-i cu noi, cei asigurați: o ducem foarte bine...

Numai când Ivan Egorici pierdu șase dinți, abia atunci se hotărî să procedă la o reparație medicală. Iși luă actele și se înfățișă la clinică.

Aici, i se spuse:

— Mă rog poftiți! Adevărat, se pot pune dinți... Insă, avem o regulă: trebue să lipsească opt, nu șase. Dacă e lipsă mai mult— e norocul d-voastră și... nenorocul nostru. Dar cu operațiuni mai mici, clinica noastră n'are timp să se ocupe...

Egorici zise atunci:

— Dar ce să fac? N'am decât șase lipsă...

— Fără opt nu se poate...

— Cum, adică? — răspunse el supărat: să-mi sfarm restul de doi dinți cu o bucată de lemn ca să mi-i pot apoi pune la loc?

— Nu, fu răspunsul, — de ce să-i sfărmați cu o bucată de lemn? Nu e nevoe să vă schilodiți așa. Așteptați mai bine câtăva vreme: poate că au să vă cadă dela sine..

Cu calmu-i complect zdruncinat, se întură Egorici acasă.

— Atât de sigură era afacerea... și când colo — ați auzit ce surpriză neplăcută!

Egorici tot aștepta să-i cadă cei doi dinți nelegiuiți, când în sfârșit îi căzu unul. Nerăbdător, începe Egorici să zgâlție și să pilească un alt dinte. In curând, bine înțeles, putu să-l și smulgă.

Alergă atunci din nou la clinică.

— Acuma, — zise el, am exact opt dinți lipsă.

— Mă rog, rodiți, — i se răspunse: — acuma sunteți în regulă. Numai mai e ceva la mijloc: aveți lipsă tocmai opt dinți; noi însă avem o regulă: trebue să lipsească opt dinți din acelaș șir... Dacă nu sunt la rând, ci pe sărite, nu putem interveni, pentru motivul că un cetățean cu astfel de sistem dentar, poate foarte bine să mestece...

Egorici se posomorî, se încruntă:

— Intr'adevăr ai mei nu-s la rând...

— Atunci, — i se răspunse: — n'avem ce face...

Egorici nu mai zise nimic. Se mulțumi să scrășnească din restul dinților și eși afară din clinică.

— Poftim! — se gândi el: — ce lucruri neașteptate! Mă găseam într'o dispoziție sufletească atât de senină, și deodată... praf s'a ales din liniștea mea!

După această întâmplare, Egorici se potoli. Hrana lui, de atunci încolo, era sau tocată sau lichidă; iar dinții cei rămași și-i curăța cu periuța, de câte trei ori pe zi.

Așa că regula clinicii tot avu un efect frumos!...

*) Corporațiile muncitorești din Rusia Sovietică asigură pe membrii lor pentru dinți, etc..

Politica culturii românești

Domnul profesor C. Rădulescu-Motru a făcut la Academia Română o interesantă comunicare despre „Politica culturii românești".

La începuturile vieții noastre culturale și politice elementele care au protejat desvoltarea și propaganda culturii au fost școala și biserica.

Pentru definirea noțiunii de cultură — în sensul abstract al cuvântului — d. profesor Rădulescu-Motru arată că prin cultură se înțelege ridicarea omului deasupra animalității prin educarea sufletului și formarea caracterului, — îndemnul spre auto-creațiune prin evocarea unor motive de permanență originalitate.

In înțeles practic, cultura înseamnă posibilitatea ce o are un popor de a se afirma în concertul celorlalte popoare și a crea valori permanente în domeniul gândirii și al artei.

Nu toate popoarele au posibilitatea să-și creeze o cultură proprie: împrumuturile culturale între popoare sunt necesare, pentrucă astfel se transmite și se creiază civilizația, care trebue să fie apanagiul comun al umanității. De aci nevoia realizării statului cultural. Fiecare popor și-a găsit formula sa culturală. Intărirea culturii stă în întărirea instituțiilor culturale, care trebue să cerceteze subt toate aspectele interesele unui popor și — cunoscând realizările celorlalte popoare — să formeze un plan de organizare temeinică a politicii culturale.

Propaganda culturală a fost lăsată, înainte de război, în seama unor instituții ca Universitatea, Academia, Casa școalelor, care au contribuit în bună măsură la promovarea culturii.

Politica culturii înseamnă însă politica școlii; ea are datoria să răspândească lumina în massele largi ale poporului.

Misiunea ar fi pe de o parte șezătorile, conferințele, bibliotecile, etc., iar pe de altă parte școala îndrumată spre adevărata ei menire culturalizatoare.

Invățământul nostru trebue adaptat realităților practice. Reprezentanții culturii românești trebue să participe efectiv la toate reuniunile internaționale culturale. Trebuesc create institutii autonome de cultură, dotate cu fondurile necesare pentru a-și putea continua nestingherite activitatea lor. Cultura trebue să tindă la emanciparea ei definitivă de sub tutela politică. — b.

OLANDA

X

Priveliști felurite, — în realitatea una și aceiași

După câmpia joasă cu podoabele ei de grădini și sate, am intrat între dune, către Zandvoort și Wyk-aau-Zee. Marea însă nu se vede ; se aude numai, foarte slab și departe, după valurile încremenite de năsipuri fixate de o vegetație sărăcăcioasă.

Aici sunt singurele locuri unde se mai păstrează puțină sălbătăcie — ș: aceia în deaproape supraveghiată. Pe ondulațiile dunei apar și dispar capricios șiraguri și încrucișări de plante pe care nu le-a semănat vântul întâmplării ci acea mână neostenită a Olandezului, care se amestecă în toate ale Creatorului. Pini răsuciți de vânturi, foarte pitorești, alcătuesc boschete tainice. Inălțimile acestea, de pe care se poate vedea ca pe un covor toată țara spre răsărit și nemărginita mare cătră miezul-nopții și apus, n'au decât zece ori cincisprezece metri. Fiind cele mai ridicate puncte ale regiunii, importanța lor e cel puțin cât a Alpilor, care sunt așa de pitici față de Himalaia. In sălbătăcia desișurilor din dune, pot intra și vânători, — plătind bineînțeles multe permisuri și angarale. Se pot totuși bucura aici măcar de o fărâmă a marei libertăți primitive; pot auzi țăhnitul copoiului și semnalele dihăniilor singurătății. Câte-un lapin tresare brusc din năsip, ici-colo, și săgetează în zig-zag spre adăpostu-i îngropat : acolo se tupilează adânc și întinde urechia-i lungă, ascultând și înțelegând ca și vânătorul. Un zbor de potârnichi a izbucnit ca un tunet spărgând desimea tufanilor și plutind pe deasupra pinilor spre soare, cu aripile ușor arcuite. Peste ele, și cu mult mai sus, un fazan și-a strălucit penajul. Se înalță și se lasă să cadă spre pâcla mării. Din când în când sună bătaia armei. Apoi siluetele vânătorilor se depărtează și dispar — liniștea revine ca o apă invizibilă și vântul curge și el fără încetare cu susur domol, aducând — înăbușit — zgomotul etern al mării.

Ajunși sus — deodată zarea se desface, lăsând să cadă în abiz sfârșitul. Ape și ceață până în tainele de unde vine noaptea și răsar stelele. Dintr'acolo valuri par a sosi fără încetare, răsfrângând în tonalități cenușii cerul ca bruma.

Zandvoort a rămas puțintel în urmă, subt vânt, — și până către plajă înaintează oteluri și instalații balneare lucind de noutate. In pustia aceasta imensă și posomorâtă, par toate distonante și lipsite de frumuseță. Armonia acestui peisagiu n'o pot alcătui decât ruini de piatră, țărmuri prăpăstioase și îmbarcații arhaice pe care plutesc fantome mute din legende nordice. Ași putea zice că nu înțeleg ce caută aici oamèni care au venit dela un oraș oarecare cu trenul — și stau fără rost în niște scaune de mlajă, rotunjite și acoperite în chip de nișă.

La Wyk-aan-Zee dunele se îndesesc, mai împodobite, și plaja — mai izolată de stridența unor clădiri prea nouă — are ceva amical, deși locul e mai singuratic. Fără îndoială că nu-i decât o simplă impresie de trecător. Olandejii, preferând Zandvoort, își fac socoteli practice, nu poetice. Și cea mai mare catastrofă ar fi să dispară instalații, oteluri și restaurante și să iasă din veacuri, la țărm, niște wikinzi hursuți. Orășenii placizi sunt departe de a imagina asemenea nebunii. Iși fac siesta c'o carte în mână, în scaunele lor, își supraveghează copiii care fac expediții în pulberea catifelată la trei pași de ei, și din când în când, mutându-și privirile mai departe, descopăr undeva, pe linia orizontului, siluete mici de vapoare. Dela un ceas al zilei a apărut și soarele și pune plăci de argint pe aria mării.

Pe drumuri lucii și cotite, pe subt frunzișuri de aiei tunse, ajungem mai târziu în alte locuri — și răzbim la Ijmuiden, unde se găsesc stăvilarele care închid și deschid bazinurile pentru vapoarele ce intră la Amsterdam, ori ies la mare. Capitala e legată cu Marea Nordului printr'un lung canal — și vapoarele uriașe trec printre culturi.

Ne oprim să vedem lucrările stăvilarelor și bazinurilor nouă — în legătură cu creația ultimilor monștri plutitori. Ca să poată trece la Amsterdam transatlanticele acestea, Olandezii deschid stăvilarele cele mai mari din lume. Așează zăvoare și scripți uriași, grămădesc blocuri enorme de beton și aprind asupra acestui fluviu nou sori electrici.

Totu-i încă haos al creațiunii — cu săpături, schele, materiale, mașini pulsând și ghirlănzi de oameni într'o răspândire neregulată. Dar realizarea se simte subt străduința ciclopică și subt impulsul unui geniu impunător.

Aici, la intrarea mării, sunt pline de o mișcare febrilă și îmbulzită toate căile: și cele de apă și cele de uscat.

Iată un pod de cale ferată, care dintr'odată se mișcă și se desface în două bucăți, ca o poartă cu aripele în lături. Se deschide ca să dea drumul unui vapor. Apoi se închide ca să poată trece peste el trenul, cu mare sunet. Toată operația — executată electric — a durat trei minute. Nu departe de-acolo, foarte bine întreținut ș'acela, alt pod pe care-l mișcă oamenii cu brațele, învârtind lanțul pe roți. Și ceva mai departe un pod umblător care ia dela un țărm pietoni, bicicliști, căruțe, camioane, automobile și transportă tot iarmarocul dincolo, — unde așteaptă alt iarmaroc ca să fie luat și transportat în astălaltă parte. Cele mai primitive mijloace ingenioase stau alături de cele mai moderne. In esență sunt acelaș lucru și aduc omenirii aceleași servicii. Ba invenția unui scripet ori a unui car primitiv a însemnat mai mult pentru omenire decât electrificarea lor modernă. De aceia cele vechi și cele nouă stau foarte bine alături aici — oamenii se slujesc de amândouă atât cât nu-i folositor să schimbe, — după cum pe canalurile lor umblă vapoare alături de vase din vremea potopului. Trecutul stă alături cu prezentul în bună rânduială. Căci buna rânduială este esențialul nu electricitatea: aceasta par a o spune toate contrastele împăcate ce ni se perindează pe dinainte.

Ne întoarcem către Amsterdam printre așezările lineare, canaluri, rigole, punți, șantiere, printre mori de vânt, trenuri, tramvaie. Intre toate aceste artificii, din loc în loc, câte un stâlp singuratic pe care l'a așezat mâna omului, dar berzele și-au clădit singure cuiburile pe micile platforme de sus.

Vedem, în lungul canalurilor, și oameni care merg pe jos, slujindu-se de propriile lor picioare. Al fel cei mai mulți trec pe biciclete. Mașina aceasta cu două roate nu-i bizarerie, nici lux. E un mijloc de a te mișca mai grabnic dela un loc la altul, — ceiace însă nu vor să recunoască mulți dintre cunoscuții, neamurile și urmașii lui Gheorghe Roșu dela Boroaia, pentru care licipeta nu-i decât o drăcărie nemțească: stupesc după dânsa și-și fac cruce.

Tot ce văd în regiunea aceasta de muncă și mișcare intensă mă uimește și mă interesează nespus ; nici-o clipă însă nu surprind în mine dorința să așez aici căminul liniștii mele.

Dorința aceasta, căreia deseori îi adresez întrebări, e un fel de măsurătoare a frumuseții locurilor pe unde trec. O coastă de dumbravă, malul unei ape, o poiană înaltă între brazi de unde se văd cețele depărtării, un cot al Nistrului, un prival al Dunării, o rapidă a Bistriței : aici ar fi frumos să m'așez! Mă opresc puțin, construesc în câte-va clipe un cămin ș'o gospodărie și, plecând mai departe, le las cu o părticică din suflet.

E curios că nicăeri în această minunată Olandă nu mi-am adresat asemenea invitație de oprire. Probabil pentrucă sălașul meu, cași strămoșii îl doresc mai întâiu în soare. Ș'al doilea într'un peisagiu de contraste. Dela puhoiul Tazlăului, cobor la limanul Nistrului, și dela Ceahlău în Delta Dunării. După negura și înfricoșatul frig al iernii, primăvara noastră, așa de dorită, mă înfioară ca cea dintâi iubire a tinereții. Și după veri toride, toamna are mângâierea unei delicate prietenii femenine. Schimbările surprinzătoare de priveliște, munții în ceață, apele tumultoase, plaiurile și bărăganurile, Dunărea poetică și Marea teribilă, toate imprimă vieții o mișcare de dramă și clipele trec fără să semene una cu alta.

* * *

11 Iunie. Câteva ceasuri c'un automobil la Muiden, Naarden, Huizen, Laren, Baarn, la sud-est de Amsterdam, în apropierea Zuiderzeei.

La Huizen, sătișor de pescari, și'n canalul care-i leagă cu Zuiderzee, în fața căsuțelor curate stau în pripon bărcile mari cu catarg, mirosind a catran, pline de plase felurite și de toate sculele breslei.

E destul de curios cum pescarii olandeji au izbutit să impue lumii întregi consumația unui pește mic foarte abundent în nord. Fiindcă scrumbia aceasta n'o pot vinde proaspătă și nici alt pește mai mare și mai renumit n'au în apele lor, au descoperit un secret ca să vândă butoaie de scrumbii sărate. Unele țări, (și țara noastră e dintre acelea) au pește mult și bun. Nu se prea ostenesc să-i sistematizeze consumația și preferă scrumbiile olandeze. Flote de vase duceau odinioară butoaie în Italia și se întorceau de-acolo cu marmură. Astfel Olandezii au putut să-și decoreze clădirile cu acest juvaer al calcarului, cumpărându-l cu scrumbii. Tot în acest chip cumpără dela noi grâul de care au nevoie. Ceiace iarăși nu se poate spune că nu-i frumos.

In soarele dupăamiezii, bătrânii pescari, cu spetele aduse și fața arsă și încadrată de blăniță de barbă albă de la urechi pe subt bărbie, cu saboți de lemn în picioare, se mișcă greoiu pregătind și rânduind lucrurile și măistriile. Nepoței blonzi îi privesc curioși, vârându-și năsușoarele între degetele negre.

Din bărci, ca să-i scoată la țărm, unii dintre moșnegi își iau nepoțeii în spate, trecându-i peste punțile înguste. E o liniște ș'o pace ca într'o mare depărtare a lumii, iar peisagiul cu Zuiderzeea glodoasă până'n fundul zării, e de o tristeță nespusă. Un dig înaintează adânc în larg, până la un far mic. Peste pustia lui linie suflă un vânt rece. Câțiva cai bătrâni pasc iarbă săracă la malul bălții. Un băiat cu obrazul lipsit de veselie scurmă în nisip c'o custură și adună tufe de câte trei fire dintr'o iarbă aspră — hrană pentru niște viețăți ale gospodinei care l-a trimis aici. Incearcă să ne explice în limba lui care sunt acele vietăți, — dar nici șoferul olandez care ne întovărășește nu-l înțelege. Vântul pare că a măturat tot printre casele singure, între dig și bărci. Urmează a sufla căutând pe cineva și negăsind pe nimeni.

Plecăm pe-aceleași drumuri înguste întovărășite de canaluri pe care le întâlnim fără greș pretutindeni. Numai din când în când ne oprim la podurile mișcătoare, care se desfac și lasă să treacă șiraguri de șlepuri încărcate la maximum, trase de un remorcher pitic — dihanie bizară de apă care suflă și scuipă fum rău-mirositor. Pe polderele joase e ora mulsului și fermierii îndeplinesc această operație chiar pe imaș, umblând dela vacă la vacă, — pe când cariola, cu bidoanele mari strălucind, așteaptă mai la o parte, lângă o punte, peste-un canal. Câinii înhamați la vehiculul cu două roți se odihnesc pe brânci, cu limbile scoase. In acest parcurs îmi apare tot mai statornicit un fapt, că în Olanda satele sunt mai frumoase și mai curate decât orașele, — fără a fi întru nimic lipsite de progresele mașinismului și civilizației : șosea asfaltată, uzină electrică, tren și vapor, baie, spital și berărie, biserică și școală. Toate câte vi le puteți închipui într'o capitală le puteți găsi ș'acolo. Și dacă cumva nu se găsesc — depildă o universitate — depărtările nu sunt un obstacol, ci un mic prilej de petrecere. Dar un prilej de a petrece e un lucru scump și rar.

Intrăm într'o regiune de vile și dumbrăvi, de grădini și reședinți de vară, care se înșiră una după alta, rivalizând în colori și cochetărie. Trecem pe subt arcade de copaci umbroși; apoi străbatem un târg compact, ca să ne eliberăm îndată și s'ajungem la o moară de vânt care de departe ne face semne și ne chiamă cu aripele. Astfel trecem fără să suim și fără să coborâm printre operele omului și mai departe găsim Appeldoorn. Reședința de vară a reginei e așezată într'o retragere dintre cele mai remarcabile, pe care necontenit vin s'o descopere bicicliștii și automobiliștii, fără a uita și pe ceilalți muritori mai înnapoiați care întrebuințează trenurile.

In împrejurimile castelului regal, spre Puten, se găsește o pădure sălbatică, în poienile căreia adeseori se zăresc cerbi păscând și prin ale cărei hățișuri trec cu repeziciune mistreții. Toate — și sălbătăcia pădurii, și dihăniile, — au fost tare bine alcătuite și întocmite de oameni pricepuți. Drumușoarele și cărările dau la un loc care răsfrânge cerul câteodată albastru și policromia țărmurilor. Nimic mai reușit și mai poetic. Oamenii rămân zâmbitori și fermecați, în lumina blândelor asfințituri de soare.

* * *

După cât înțeleg, sunt pe cale de a vedea înfăptuindu-se sub ochii mei a unsprezecea minune a lumii — record olandez: a treia zi de vreme fără ploaie, cu perspectiva de a vedea și pe a patra. A patra e încă în negura îndoelii, ca toate ale lumii, dar dacă vom vedea-o și pe asta, atunci se vor scrie pagini nemuritoare în cronicele gazetelor.

Vreme fără ploaie și cu soare... Toți mă încredințează că așa ceva s'a mai văzut și încă destul de des. Totuși eu sunt gata să mă pun rămășag cu oricine că plouă.

Vreme fără ploaie și cu soare: adică vreme frumoasă. Să-i zicem așa, ca să facem plăcere prietinilor de aici. Nu putem ieși de acasă, însă, decât gros îmbrăcați. Un fel de vânt de Noembrie ne spulberă necontenit. Și dac'ași avea blănița mea de la Iași, cu care mă duc la vânat, m'aș simți cu mult mai liniștit.

— Vreme frumoasă ! ne spun zâmbind cei cu care ne întâlnim.

— Frumoasă, răspund eu c'o înfiorare. Și simțesc îndată nevoia să adaog că în țară la mine, pe vremea asta, e o căldură de 30 ori 40 de grade. Ceiace nu mă încălzește de loc. Omul e nevoit totuși, uneori, să se înșele și cu asemenea satisfacții.

Minunea de care vorbesc n'ar fi cea din urmă, pentrucă în unele din orășelele aquarelă prin care am trecut, ne-am întâlnit c'o călugăriță pe bicicletă. Intâiu am văzut o babă pedalând, și pe urmă o călugăriță în haina ei neagră cu capa tivită alb. — La babă mi-am făcut cruce, mai ales că trebuie să fi avut măcar nouăzeci de chilograme, ceiace-i dădea dreptul la un sufix augmentativ ; la călugăriță, am scuipat în sân, — cum ar fi făcut și nevasta lui Gheorghe Roșu.

* * *

Undeva, la noi, în Maramureș, într'o regiune locuită de coloniști sași, curge o apă limpede și poetică, fărmând în oglinzile ei cerul, munții și codrii. Acolo prinde Brătescu-Voinești, în luna lui August, păstrăvi cu undița.

Când a ajuns întâia oară pe acel țărm fericit, a vrut să afle numele unei asemenea minuni a Domnului. Deci a întrebat pe un gospodar mare și voinic, care trecea fumând cu nespusă plăcere dintr'o pipă cu ciubuc lung și încovoiat. Gospodarul sas și-a întors ochii și apa albastră s'a răsfrânt și 'n ei.

Era un om detreabă și îndatoritor.

— Ce poftește domnul ?

— Domnul poftește să cunoască numele acestei ape care-i foarte frumoasă.

— Numele acestei ape ? Intr'adevăr e frumoasă.

— Da. Cum îi zice ?

Gospodarul a mai tras un fum și l-a pufăit în soare.

— Ii zice Wasser.

— Apă, desigur ; înțeleg, replică Brătescu ; așa vrea însă să-i știu numele.

— Ii zice Wasser, răspunde a doua oară, calm, gospodarul. Și salutând politicos se duce în treaba lui.

Aici, îndată ce am intrat în Olanda și după aceia pe toate drumurile noastre, am observat din loc în loc, o plantă mare cu floarea galbenă, ca un strugureaș papilionaceu, presărată pe margini de câmp, în năsipuri, în garduri vii, printre pâlcuri brune de bruyère. E un arbust al acestor locuri și eram curios să am o informație identică cu a prietenului meu. Am făcut cercetări. Descriam planta, indicam locurile unde am văzut-o. Nimeni nu-mi putea da vreo lămurire.

Astăzi însă mi s'a părut că am un noroc deosebit. In apropierea florilor, am găsit un țăran care lucra cu sapa în grădinița lui dintre canaluri. I-am cerut explicație, i-am arătat strugurașii de flori subt ochii lui, în gardul viu.

A înțeles ce vreau :

—Doriți să știți cum se chiamă aceste flori ?

— Da.

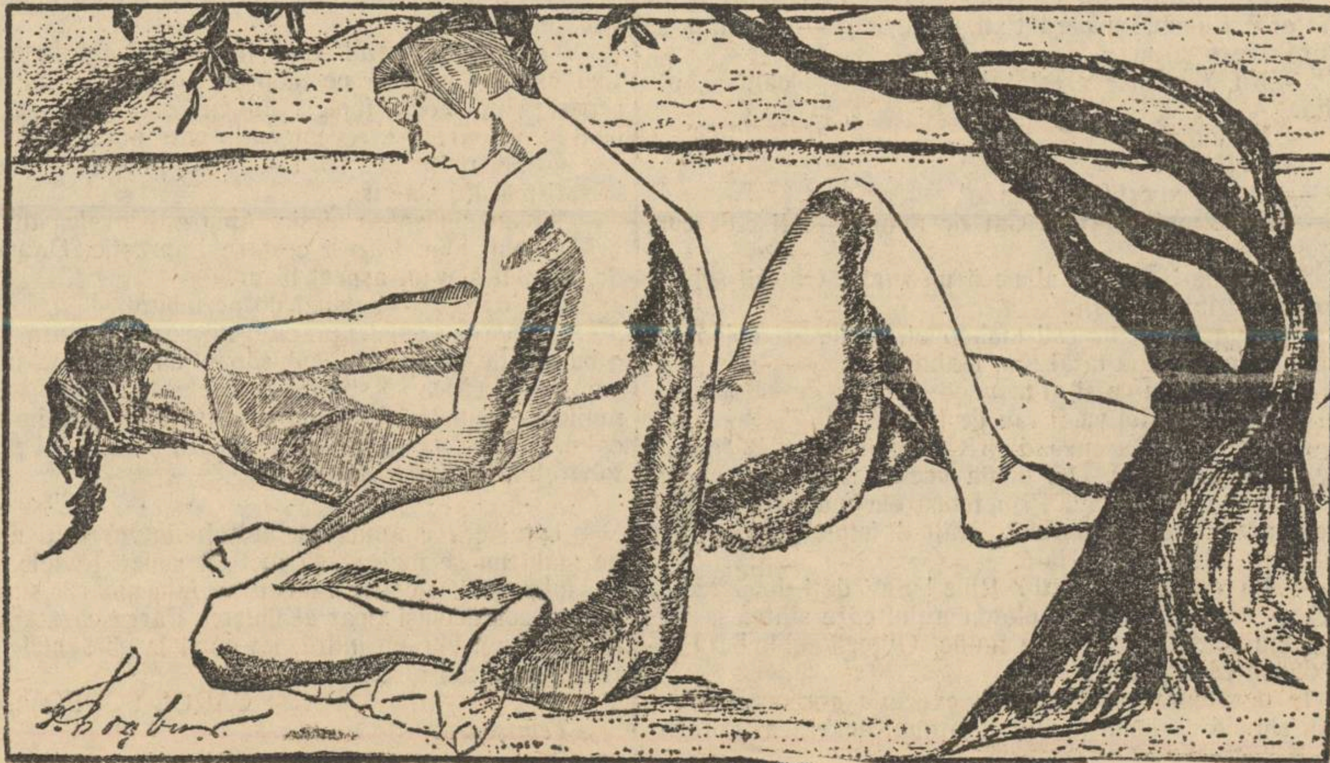
— Dat heet hollandiske bloemen !

Sunt flori olandeze.

Aferim !

Cu mult mai târziu am aflat numele lor (Brem) care nu importă, pentrucă, în definitiv, Olandezul avea dreptate.

MIHAIL SADOVEANU

Deformări profes'on. el

O meserie comodă

Când noua servitoare se înfățișă cu bucceluța minusculă a debutantelor în carieră, și cu aerul adevărat ...erit, nu arborat, cum se obișnuește, ocazional pentru ziua cunoștinței de la început și părăsit cu dezinteresare până în ziua bacșișului de Anul Nou, — stăpâna chemă sus pe servitoarea cea veche, îi dădu socoteala și o zori să plece.

— ...că nu dau Turcii, răspunse ea, însă respectuos, adică abia îngânat și numai după ce coborîse două trepte.

Ușa de la subsol care dădea afară, umbla greu în țâțâni din cauza unui prag prea înalt, și servitoarea desigur că n'avea să ia acum la plecare precauțiunile — zadarnic recomandate tot timpul cât servise — ca să n'o smuncească cu zgomot. Stăpâna ascultă aproape zece minute. Nimeni nu eșea. Atunci se dădu ea jos, călcând încet prin gang.

In fund, ușa de la bucătărie, puțin crăpată, trăgea o linie verticală de lumină prin care vocile dinăuntru eșeau neprevăzătoare în gangul întunecat.

— Dac'o murit tătuca, ș'o plecat și sor'mea din sat, m'am gândit așa să viu la București să mă bag.

— Mai bine, fată, găseai să te măriți cu cineva din sat.

— Am găsit. Da' trebue să-l aștept până s'o libera din armată. Lisandru nici nu mă lăsa să viu. Zice : dacă te duci servitoare, apoi nu mai fac eu din tine cât lumea femee cum trebue la gospodărie.

— Nu-i prost Lisandru.

— Da'ce ? Eu îs proastă ? Am să mă duc după alții?

— Nu de-aceea. Lisandru s'o fi gândit că după ce-i huzuri tu cu leafă un an-doi pe la stăpâni, n'oi să mai vrei să muncești la casa lui ca o roabă.

— Parcă la stăpân nu-s munci grele ? Ba mă deprind să le fac mai bine, dă! ca de frica boerilor.

— Iiiii ! Se cunoaște că nu ești slujită. Eu, fată, îți vreau binele. Cum te-ai înțeles aici ? La toate ? Și la gătit ?

— Cât mă pricep. Mi-o mai arăta cucoana.

— Eu îți vreau binele. N'ai decât să arzi mâncarea de două-trei ori și ai scăpat. Gătește cucoana, par'că ce? Are să te trimeată la piață. E departe. Știi drumul ?

— Nu. Da' m'oi învăța.

— Fă-te că te rătăcești. Vii târziu de tot și nu te mai trimete. Să cumpere dela olteni, par'că ce ? Strici ghetele. Te-ai învoit și cu spălatul ? Rău ai făcut. Dar poți să spui că te dor șalele. Vaită-te mereu de mijloc.

— M'or alunga...

— Nu te-alungă. Sunt miloși. Iți dă și doctorii. Las' să plătească spălătoreasă. Pentru altele cum au bani ?

— Ia ! Un clopoțel. Oare nu mă cheamă ?

— Soneria, sigur. Da' șezi ! Să mai sune odată că nu le cade mâna. Mai rămâne grijitul. Când faci odăile...

Dar n'avu timp s'o inițieze și în această ramură a meseriei, căci stăpâna pitită în gang, iritată peste măsură și zorită de clopoțelul care probabil anunțase o vizită, dădu de perete ușa bucătăriei.

Urmarea a fost scurtă și precipitată. Un energic *„Eși !"* cu palma sus, abia stăpânită, o bodogăneală obraznică dar fricoasă, și ușa de-afară smuncită mai cu ciudă ca totdeauna.

In curte însă, de la jumătatea drumului, servitoarea se întoarse calmă, aproape veselă și se plecă la geamul subsolului :

— Nu sta, fată hăi. Rău ai nimerit la stăpânii ăștia. Crezi că de bine plec eu ? Aici îi iad. Ia-ți ce ai și du-te. Ai văzut că era să mă bată ? In toate zilele-i așa. Nici mâncare nu-ți dă. Iad, fată. Nu sta, auzi ?

Stăpâna se urcase sus. Vizita era a unei bune prietene căreia domnul de gazdă îi deschisese ușa de cum sunase. Ea îi găsi pe amândoi în salon, vorbindu-și deaproape, discutând după cât înțelese o chestiune de artă. Cucoana gazdă care, suind scările, crezuse că are ceva interesant de spus, simți că venea nepotrivit cu istoriile ei de slugi. Tăcu. Ceva mai târziu, auzi smucitura ușei de jos și, trecând repede la ferestrele dinspre curte avu încă timp să vadă pe servitoarea cea nouă fugind pe poartă cu bucceluța strânsă la piept, ca și cum scăpase dintr'o primejdie.

Intorcându-se în salon, îi spuse prietenei care se grăbea să plece :

— Eșim împreună. Vreau să dau un anunț la gazetă. Am rămas fără servitoare.

Luă hârtie, cerneală și scrise cu litere energice :

„Caut femee pricepută la toată treaba, harnică, supusă, fără bărbat, liniștită..."

Prietena care citea peste umăr, începu să râdă :

— Ești fără servitoare și pui condiții ? Uite cum se scrie un anunț.

Luă condeiul și întoarse foia :

„Caut servitoare, casă foarte ușoară, dau odae separată, leafă mare și bacșișuri, zile libere. Adresa..."

Gazda se resemnă :

— Fie și așa. Dar șterge bacșișurile. De unde ? Eu nu chem musafiri nici la masă, nici la joc de cărți.

— Ai să chemi ! râse neînduplecată prietena. Dacă vrei să ții servitoare...

ALICE GABRIELESCU

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"

din str. Sf. Ionică No. 5

Inștiințează că s'a asortat, cu ocazia sărbătorilor ce vin, cu o serie de cărți clasice în ediții fine, legate și ilustrate, precum și cărți pentru copii, jucării, ilustrații, etc., etc.

Printre ultimele noutăți, recomandă: **Jacques Bainville:** AU SEUIL DU SIECLE (études critiques); Pierre Mille: **Le singe e. la petite fille:** Dostoïewsky: **Journal de Raskolnikoff;** J. G. Prodhomme: **Beethoven par ceux qui l'ont vu;** José Almira & Giv. Stoian: **Le déclic de Sarajevo;** Géo London: **Elle a dix ans la Russie rouge;** ANQUÊTE SUR L'AVENIR DE LA RÉPUBLIQUE (ed. Valois); Henri Barbusse: JÉSUS (ediție nouă); **Natsumé Sokéki:** LA PORTE; J. J. Brousson: **Itinéraire de Paris à Buenos-Aires** (épilogue **d'Anatole France en pantoufles);** Ventura Garcia Calderon: **Si Loti était venu...;** Jacques de Lacretelle: **Lettres espagnoles;** Panaït Istrati: **Mikhaïl;** André Maurois: **Études anglaises;** André Suarès: **Présences. Poète tragique,** etc.

Reviste: **Nouvelle Revue Française; Europe; Mercure de France; Nouvelles littéraires; les Oeuvres libres; Viața Românească, Minerva, Cugetul liber; Der Wahre Iacob; Die Gesellschaft, Der Kampf; Die Fraunwelt,** etc., etc.

Expediții în provincie contra ramburs. Mari reduceri.

Pentru tot ce privește „Adevĕrul Literar" manuscrise, reviste, cărți, informații, etc., a se adresa la redacție numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5—6

Robul răsculat

— *Schiță* —

L'au prins la începutul verii. Verdeața acoperea demult locurile acestea. Salcâmii înfloriți, mirositori, scuturându-se treptat, așterneau pe străzile prăfuite parcă zăpadă. Sute de alte mirezme umpleau aerul orașului acesta înfundat între grădini și livezi.

Căldura ajunsese la 40 grade celsius. Orășenii, deși erau adevărate corcituri sudice ale atâtor neamuri și rase, începuseră să sufere din pricina căldurii. Se ascundeau la umbră, sau își răcoreau fețele arse și asudate, făcându-și vânt cu basmalele udate în apă.

Vremurile erau neliniștite, revoluționare. Toți și toate parcă erau deprimate. Numai vara în mersul ei, cași în anii trecuți, urma să dăruiască zbuciumatelor inimi omenești, aceleași frumuseți neschimbate și nenumărate ale naturii.

Individul prins era din acei care, curând de tot, mai brăzdau încă cu plugul câmpiile mănoase ale stepei din Rusia de sud. Umerii lați purtau un cap cu fața arsă și cu părul negru, creț. Mergea cu pas încet, domol și echilibrat. Baionetele de oțel ale soldaților care îl duceau la cercetare, sclipeau din când în când cu vârfurile lor ascuțite. Pe fața-i smolită se putea citi oarecare grijă Sau, poate, îi treceau prin minte tablourile vieții libere abia întrerupte.

— O-of ! — suspină greu arestatul.

Santinelele îl priviră țintă strângând fără voe armele : cunoșteau și ei, țăranii, cam ce gânduri dosește un astfel de suspin.

— Incotro mă duceți, băeți ? — întrebă el violent.

— Taci din gură, tu !

Arestatul tăcu.

Acuma treceau prin piața cea mare a târgului ; pe amândouă părțile se înșirau gherete și prăvălioare de lemn. De pe căruțe și care cătau cu mirare fețele prăfuite ale țăranilor. Pe alocuri, urma târguială.

— Fiți sănătoși, oameni buni ! — strigă arestatul mergând înainte.

— Sănătate, sănătate, omule ! — se auzi de pe care.

Convoiul se apropie de o casă mare albă, cu fațada înspre piață. Era comenduirea garnizoanei.

. . . .

La masă stăteau câțiva ofițeri. Doi — un colonel și un căpitan, chiar la masă, iar ceilalți — mai în fund. In mijlocul odăii stătea smolitul, zdravenul țărănoiu, călcând mereu când pe un picior, când pe celălalt.

— Și cum așa, adică; ești fără acte ? — îl întrebă colonelul.

— Le-am pierdut.

— Minți. După ochi văd că minți. Perchiziționați-l.

Incepu percheziția. Treptat, din diferite părți ale costumului simplu de țăran, erau scoase cele mai variate documente : sovietice, ucrainene, „mahniste", până și emise de autoritățile Crimeii.

— O-ho-ho, cum așa : ai lipsă numai actele din partea armatelor noastre „voluntare ?" De le-ai avea, ai fi complect ! — râse colonelul.

— Nu mi-am scos încă. Abia am vrut, să le scot, și iată, m'au și prins....

— Ești malorus ?

— Dar parcă sunteți surzi ?

— Prostule !

Percheziția urmă. Pe masă, în fața colonelului, se impestrițară felurite monede de hârtie : ucrainene, sovietice, poloneze, din Crimeia, și „voluntare".

— Dar bani „voluntari" ți-ai procurat totuși ?

— Apoi cu care alți bani se pot cumpăra acte la voi ?

— Ah, ticălos ce ești ! — sări parcă mușcat de un șarpe, colonelul : cum îndrăznești să vorbești astfel cu mine, dobitocule ? !...

— Parcă am spus eu ceva, așa... ?

— Taci din gură, — strigă colonelul, înroșindu-se. La felinar cu el, mișelul !

Interveni o tăcere de un minut. Căpitanul care ședea alături de colonel, se aplecă la urechea acestuia și-i vorbi ceva încet. Colonelul se liniști puțin.

— Poftim, să ai face cu astfel de indivizi ! Nu e revoltător ? Ce obrăznicie ! Ești bolșevic ? — se întoarse el înrăit spre țăran.

— Nu, răspunse arestatul, potrivindu-și cămașa pestriță.

— Mahnoveț ?

— Nici.

— Atunci ce ești? Răspunde!

— Sunt mujic, țăran. Cât de nume — ați citit cum mă chiamă.

Și pe fața-i smolită alunecă un surâs. Ofițerii schimbară priviri între dânșii.

— Atunci desigur ești mahnoveț, — hotărî colonelul. Spune unde-i acuma tatăl tău, Mahno ?

— E tatăl tău ca și al meu.

— Spune, altfel va fi rău de tine !

Mujicul tăcu, aruncând priviri indiferente la figurile lungite ale ofițerilor. Din odaia vecină se auzeau niște glasuri: parcă se certau. Prin ferestrele mari pătrundeau razele arzătoare al soarelui, prăjind fețele serioase, cu ochi mijiți ale celor de față.

— Nu vrei să vorbești ? Bine ! Să-i dați două zeci și cinci, — ordonă colonelul plotonierului care stătea la ușă.

L-au scos din odaie pe mujic. Ofițerii schimbară între dânșii câteva vorbe.

In ogrăjoara casei se făcu execuția corporală. Pe o masă simplă de lemn fu întins țăranul desbrăcat gol. Doi soldați îl țineau, iar doi îi aplicau lovituri fulgerătoare, cu „repetiție", cu varga de curățat țeava armei, în urma cărora rămâneau fâșii înguste de vânătăi roșii. Mujicul se cutremura ușor, și trupul lui smolit parcă se strângea ca un arc, subt aceste lovituri grele.

— 24... 25 !... — numără plotonierul. Bravo, băete ! Scoală-te !

Mujicul nu se mișcă.

— Ridicați-l !

Vrură să-l ridice, însă el, respingând soldații, se sculă singur de pe masă; și, trăgându-și pantalonii largi, zise:

— Prost bateți, băeți ! Așa e bine doar de desfătat fetele... Ah, voi !....

Soldații, uimiți, se uitară la capul creț și la ochii liniștiți ai mujicului.

. . . .

— Ei, acuma ai să vorbești ? — i se adresă din nou țăranului colonelul, când îl aduseră la comenduire.

— N'am ce să vorbesc, — și el luă îndată o poză de indiferență.

— Cum nu ai ? Mai întâi spune-ne de ce ai atâtea acte, atâția bani, și pentru ce umbli, la urma urmei, prin aceste locuri ?

Din nou interveni tăcerea.

— Răspunde !

Colonelul era vădit tulburat.

— Ai să vorbești odată ?

Tăcerea fu răspunsul.

Ofițerii erau enervați. Pe fața mujicului nu se putea citi nimic. El se uita din când în când spre fereastră, la cârdurile de porumbei ,care alergau sau zburau prin piața cea mare a târgului.

Această atitudine l-a scos definitiv din sărite pe colonel.

— La felinar cu el, ticălosul ! Imediat ! La felinar !...

Mujicul se întoarse încet și, suspinând adânc, își tărăgăni vorbele :

— Eh..., voi !....

Și în acest „voi" se simțea parcă un regret sau o ironie aruncată celor de față.

— Luați-l de aci, — sună vocea poruncitoare a colonelului.

Mujicul își purtă privirea la toți cei de față, și cu pas echilibrat se îndreptă spre ușă...

. . . .

Când soarele era demult ascuns dincolo de livezile verzi care se albăstreau acum.... și când orașul se cufundă în liniștea serii, plină de zăpușeală și de mirosuri tari ale copacilor în căderea florilor, atunci, lângă clădirea cenușie a închisorii, la marginea orașului, înaintea unui stâlp puțin înalt al felinarului electric, cu arc de fontă, se înghesuia un mic grup de soldați și de ofițeri. O funie groasă, fixată de arcul de fontă, se clătina ușor : o puneau pe gâtul ars de soare al mujicului. El cași înainte, era calm; stând pe un scaun, urmărea cu atenție toate pregătirile grăbite ale soldaților tăcuți. Un ofițer alerga nervos în jurul scaunului și împărțea ordine. Aceasta. cine știe de ce, parcă îl amuza pe mujic, și el, de fiecare dată, își întorcea încet fața-i arsă de vânt — în partea aceia unde era ofițerul.

— Hai, mai repede, voi, acolo ! — strigă ofițerul.

Soldații scoaseră scaunul de subt picioarele mujicului. Funia se încordă în aceiași clipă, stâlpul felinarului se cutremură ; și numai arcul de fontă rămase nemișcat. Mujicul atârna în aer. Din gura lui se auzi un horcăit. Ofițerul scoase ceasul.

— Ei, se pare că-i destul.

— Mai horcăie, — zise unul dintre ofițeri.

— Ce pușlama ! Se încăpățînează să mai trăiască !...

De pe stâlp se auzi un sunet surd, nelămurit. Toți își ridicară capul. Mânile celui spânzurat se zbătură de câteva ori, ca și cum ar fi făcut semne și ar fi chemat pe cineva.

— Asta-i dracul în picioare, — înjură ofițerul — stă spânzurat de trei minute și nu moare...

Sunetul surd se repetă.

— Ei, drăcia dracului ! Ia să-mi puneți taburetul. Să văd ce-i cu el...

Așezară taburetul. Corpul greoi al țăranului se clătină ușor, și se lăsă pe taburet. Soldații îl susținură și-i scoaseră din nodul funiei. Mujicul, clătinându-se, se înțepeni în picioare. Iși reveni puțin câte puțin.

— Nu pricepeți, voi ! — zise el respirând cu greu. Lăsați-mă. Eu singur....

Nimeni nu spuse nimic. Amurgul învelea figura neagră a mujicului. Păru-i creț se împrăștie. Diform, părul da capului său un aspect bizar.

— Sopon ! — se auzi de pe taburet.

Cineva din asistență, cu o mișcare nesigură, îi întinse o bucată de săpun. Mujicul săpuni cu stăruință funia, cași cum se pregătea să spânzure pe cineva. Toți pricepură că mujicul săpunează funia nu pentru întâia oară în viață. El, calm, își puse nodul pe gâtu-i negru și, săltând puțin, lovi taburetul, care se răsturnă.

. . . .

Totul era cufundat demult în întunerecul nopții. De pe stâlp nu se mai auzea nici un sunet. Razele spălăcite ale felinarului electric cădeau pe fața moartă smolită, pe care zăcea același tipar al liniștei. Părea că atârnă nu un mort , ci un viu, un îndrăzneț până la obrăznicie, mujicul rus, acest „rob răsculat".

CAROL SCOPOVSCHI

Temișoara.

TEHNICA

AVIAȚIA DE MÂINE

Sborul fără motor

Primele încercări de zbor fără motor le-a făcut Germanul Lilienthal care cu ajutorul unui planeur se arunca din vârful unui turn și a izbutit să rămână în aer câteva minute.

Sborul fără motor e într'un fel o imitare a păsării care sboară uneori fără **a da din aripi,** adică fără ajutorul motorului ei. Pasările au trei feluri deosebite de a sbura. In primul rând **sborul ramat** în care mișcarea alternativă a aripelor pune în acțiune „motorul" lor; apoi **sborul planat** în care, cu aripele întinse, **alunecă** pe aer, greutatea jucând rolul forței motrice: toți aviatorii întrebuințează această alunecare; în sfârșit zborul **à voile** în care pasărea întrebuințează forța vântului spre a se urca de-asupra punctului de plecare, putând rămâne în aer ore întregi, fără a cheltui forță motrice. Până acum **sborul ramat** n'a fost realizat de om. Căpitanul belgian Gillet a făcut în 1919 experiențe de cel mai mare interes în această direcție; dar experiențele lui n'au trecut de ușile laboratorului. Azi omul încearcă să realizeze zborul **à voile** de care fac uz anumite pasări precum condorul, vulturul și mai cu seamă paserile marine; ele se slujesc nu numai de vânturile **ascendente,** precum se credea, ci și de vânturile **orizontale.** Dar omul e în stare de inferioritate față de pasăre care are un simț special, desigur, pentru a percepe schimbările de densitate a aerului. Omul, care n'are acest instinct, trebue să-l creeze, să învețe **meseria de pasăre.** Va trebui deci să construiască aparate speciale, de o finețe specială, mai mlădioase decât avioanele de azi. Omul va trebui să cunoască bine legile atmosferice, să se familiarizeze cu vântul, să transforme mișcările aparatului, în adevărate mișcări reflexe.

In 1921, aviatori germani, cu aparate de tip diferit, fără motor, au încercat zboruri în jurul colinelor de la Rhoen. Unii au putut rămâne în aer câteva minute; alții s'au putut ridica de-asupra punctului de plecare. In 1922 zborurile au fost mai lungi. Unul din aviatorii germani, inginerul Haentzen, a putut rămâne în aer timp de **trei ore și zece minute,** stabilind astfel recordul mondial de sbor fără motor. Ziarul **Daily Mail** a instituit un premiu de 1000 lire sterline pentru sborul cel mai lung efectuat fără motor. Concursul a avut loc în Octombrie 1922 la Ilford-Hill lângă Newhaven. Aviatorul francez Maneysol se prezintă cu un biplan, ale cărui planuri în loc de a fi suprapuse, se succedau în **tandem.** Se ridică ușor la o înălțime de 50 de metri, în aclamațiile mulțimei și după un sbor de **trei ore douăzeci și două de minute,** aterizează din pricina întunerecului, bătând astfel cu zece minute recordul aviatorului german. In Ianuarie 1923 locotenentul Thoret zboară cu un avion obișnuit și cu motorul stins timp de **7 ore 3 minute** iar Manoeyrol bate propriul său record planând **8 ore jum.**

Așa dar zborul fără motor e cu putință. Unii tehniciani entusiaști au anunțat „că se va traversa Africa de la Nord spre Sud pe cale aeriană, fără motor, ca pasărea". Să nu exagerăm: pasărea are oricând la dispoziția ei „motorul", pentru a susține zborul chiar fără ajutorul atmosferei când e nepriincioasă. Dacă voim să imităm pasărea, trebue să realizăm deci **avionul mixt,** prevăzut adică cu un motor maniabil, care să poată fi pus în funcție și oprit după voe, spre a zbura **à voile.**

Avionul cu putere mică

E nevoe de 50 cai putere pentru pornirea și susținerea unui avion cu un singur loc, adică pentru sborul unui **singur om.** 50 de cai reprezintă forța mușchiulară a 500 de oameni; deci 499 oameni „cheltuiți", căci dacă omul ar fi organizat ca o pasăre, mușchiulatura lui proprie i-ar îngădui să zboare. Deci mai e de lucru în această direcție.

Trebue modificată apoi **forma** aripelor; paserea schimbă în fiecare clipă întinderea, înclinarea și încovoetura aripelor; noi suntem departe de această perfecție.

Studiul făcut cu avionul fără motor ne va da documente prețioase în ce privește forma aripelor. Când vom avea însfârșit micile aparate, în formă potrivită, li se vor putea adopta motoare cu putere mică: 10 cai putere, bunăoară. Aviația va fi atunci la îndemâna tuturor, mulțumită „avionetei" care va fi un fel de motocicletă aeriană.

Acest avion cu putere mică va realiza și putința zborului **à voile,** atunci când atmosfera va fi priincioasă. Progresele aviației din această parte sunt de așteptat.

Viitorul aeronauticei

Baloanele **dirijabile** își vor găsi întrebuințarea **mai cu** seamă în războiul maritim: pot aduce servicii mari, ca **cercetași,** și dovada o face trecerea Atlanticului cu ajutorul dirijabilului englez R-34, în patru zile. Dar tot aci e și inferioritatea dirijabilului față de avion, din punct de vedere al vitezei: avionul va rămâne regele spațiului. Cu 250 de kilometri pe oră, se poate merge de la Brest la New-York în 18 ore, chiar împotriva vântului. Plecând dimineața din Paris, iei masa de prânz la Marsilia, iar întorcându-te la trei poți lua masa de seară la Paris.

Din punct de vedere științific, aviația, prin minunatele fotografii pe care le poate lua de sus, va fi instrumentul cel mai de seamă al cartografiei de mâine. S'a calculat că ar trebui mai mult de 1200 de ani pentru a ridica o hartă a centrului Africei, cu metodele marelui Stat Major. Cu fotografiile aeriene luate cu escadrile inteligent distribuite, această lucrare se poate face în **12 luni.** Tot în chipul acesta se va cunoaște geografia ținuturilor arctice și antarctice.

Extensia navigației aeriene este egală cu o prelungire a vieței omenești. Pentru a merge de la Brest la New-York, e nevoe de 5—6 zile; cu avionul e nevoe de o zi. Deci patru zile mai puțin, care pot fi întrebuințate cu folos sau cu plăcere. — **A.**

Insula Dracului

Marele roman de senzație apărut zilele acestea este descrierea AFACERII DREYFUS, care a făcut atâta vâlvă acum 30 ani.

Romanul ce apare acum arată toate firele cari au dus la osândirea căpitanului nevinovat Dreyfus, tot ce s'a pus la cale ca adevăratul vinovat Esterhazy să fie salvat, apoi suferințele osânditului în închisoarea din insula Guyana și în sfârșit lupta ce s'a dat pentru reabilitarea nevinovatului.

Romanul va fi urmărit cu interes chiar de aceia cari au cunoscut la timpul său întreaga afacere care sguduise nu numai Franța, ci întreaga omenire.

Găsiți toate fascicolele apărute până acum la toți depozitarii de ziare (Prima fascicolă gratis).

Ars poetica

— Scrisori unei Fetițe —

I

Mi se părea că seria articolelor publicate în obiectul *Cuvintelor mele potrivite*, a încetat. Am așteptat-o să se curme și oridecâte ori era să am impresia că se isprăvește, se isca o serie nouă. Poate sunt amenințat să aștept câtva ani și încă o viață: sufletul cărții mele — e de prisos modestia căci nimic nu există pentru ca să se teamă — circulă, este viu și nu mai poate fi ucis: el aparține literaturii, ca și cartea, cu izbutirile și cu neizbutirile ei.

Dar am făgăduit că sleindu-se șirul articolelor elogioase sau injurioase — voi publica și eu, autorul, note la cuvintele mele. Le cunosc mai bine decât cititorii mei și fără vanitate, le explic...

Când am pornit să scriu, acum 30 de ani, nu o făceam ca să satisfac vreodată pe altcineva decât personagiul simțului meu de ordine și simetrie, rămas, trebuie să mărturisesc, nesatisfăcut. Puținii mei prieteni, încă de atunci, își vor aduce aminte că-mi pusesem de gând, însă cu seriozitate, să scriu, până la patruzeci de ani o carte. Nu m'am ținut de cuvânt: am mai întârziat șapte. Sunt spini care se reproduc de zeci de mii de ani și rodesc ghimpi excluziv.

In treizeci de ani, câți mi-au trebuit să scriu o carte, am scris o grămadă de alte cărți. Cele mai multe au fost cu simplicitate expediate la ceruri cu colaci de fum. Trebuia să scriu. Mi-era foame, mi-era somn, să scriu: mă odihneam, de o muncă zilnică, deseori foartea grea, în colaborare cu o putere de concentrare în răbdare și efort agresivă. Cu sufletul furnicat de atomi imponderabili și mistici, am luat parte la străduința cumplită de a ridica un sac cu plumb până'n târii și înlăuntrul lor de-a mă duce departe. Vroiam să sufăr, cu un temperament distinct care nu închee alianțe cu nimeni, până la victorie totală sau prăbușire.

N'am vizitat niciodată nici un literat. Când m'am ivit incidental printre scriitori, veneam cu totul din altă parte, din părți în care nu pusese încă nici un scriitor calificat piciorul. Și miroseam a sălbăticie, ca un lup intrat din eroare în cetate. Scriam fără să vreau să fiu ceeace se numește un scriitor, lucrul acesta se simte clar din Cuvinte Potrivite, care nu măgulesc falsificările intelectuale și artistice ale niciunul gen de a mânji hârtia. Prietenul meu C. a publicat o poezie și apoi câteva, în revistele lui, autorizat mai mult de prietenia de cât de intențiile autorului. Mi-era de tipografie, care-i o artă japoneză, aș putea zice silă, de vreme ce o vedeam lucrând ca o mașină și nu ca o instanță.

In 24 de ore ajunsei scriitor. M'am luptat din răsputeri ca să dau înapoi: a fost cu neputință, m'a luat curentul și vâlva m'a cuprins. Niciodată nu m'aș fi gândit să opresc asupra mea opiniunea literară, elogiul sau tăgada, admirația imperială sau contestarea valeților: aceste unități, aporturi și infiltrații erau, cum sunt și astăzi, cu totul străine preocupărilor mele, adunate în singura pasiune, aceasta desfrânată, de a cânta pentru urechea mea și pentru țărână.

M'a nemulțumit în ciasul când am pornit să mă țin de cuvinte, ca de niște funigei și să zbor cu ele, toată literatura ce se făcea și care se făcuse, inexpresivă, moale cu aderențe mucilaginoase. Imi venise, nu știu de ce, nevoie de-a întări cuvintele și de a îngropa în fiecare din ele o alică de plumb, în jurul căreia să basculeze fix, ca figurinele de celuloid. Observasem că bunurile mele vulgare din fereastră nu mă plictisesc niciodată, că mi se păreau proaspete și noi în fiece zi, ca și câinii și mâțele cu care trăiam, pe când cărțile mele cele mai bune și rezistente mă cam scârbeau. Oare cuvintele nu puteau fi noi ca pisicile și ca iarba din ghiveci? Această obsesie idiotă nu m'a părăsit. Și am umblat peste tot locul cu un gol și cu o nevoie de a-l împlini. Să mă păzească Dumnezeu, nu am căutat să fac literatură, dar am căutat cuvinte care sar și frazele care umblă, de sine stătătoare. Nu știu, am sentimentul că încă nu le-am găsit și probabil că nu le voi mai găsi. Insă căutând cuvinte săritoare și găsind puține, am înlocuit natura lor printr'o natură de-a daos și m'am apucat să fac resorturi pentru cuvinte, ca să poată sări. Jucăria de altfel lesnicioasă de fasonat: construngi cuvântul să fie strivit între un arc și un capac și când vrei să sară cuvântul dai drumul la capac și când vrei să stea încordat pui capacul la loc și închizi cârligul. Atâta tot.

Recunosc că e un joc ridicul, care nu poate ispiti un om grav și jocul devine și mai ridicul când voi mărturisi că-l făceam cu convingere și gravitate. Așa fi fost în stare să ucid pe omul care nu m'ar fi lăsat să mă joc noaptea cu resorturile și cu maimuțele mele. Recenzentii inteligenți sau proști cari au judecat Cuvintele Potrivite, au găsit că se petrece ceva neobicinuit în interiorul cuvintelor și al stihurilor. Unii au crezut că surprind în ele o realitate care o realitate a lor, alții cu naivități complicate au crezut că descoperă micimi și îngustimi, pe care eu nu le prevăzusem: sârme strâmbe pe dindărătul păpușilor, greșeli de vopsea. Câteodată, și destul de des, am strâmbat resorturile, într'adins, ca să le văd cum sar ele strâmbe, și am lipit o pensulă cu chinoroz pe nasul cuvântului care mă necăjea. Faptul adevărat este că am răscolit cuvinte cu cuvintele mele potrivite și ele au dat de lucru belferilor loviți de neputința de a se juca. In jucăriile mele am pus pe lângă resorturi și câte o bășică, și câte odată câte cinci, șase, șapte, opt bășici care țipă odată toate, sau treptat, după cum se întâmplă să le strângi. Câte un cuvânt fuge ca o găină și deodată se oprește'n drum și se întoarce cocoș. Câte un alt cuvânt răcnește ca ologii în târguri și te supără și te pomenești ridicându-se din carul care duce ologul, o voce cu tonuri adânci — și iar te superi pentru că nu înțelegi. Insă eu, care m'am jucat, știu și mi-am făcut socoteli, că vâr într'o pagină de versuri, ca într'o colivie cu sârmele paralele lucruri și viețuitoare care trebue să se bată unele cu altele, să se extermine și să se întovărășească rar, la câte un cias de universală hodină.

N'am făcut altceva nimic, m'am jucat.

Când cineva spune că aș fi un scriitor mare mă învesesc: cu atât de puțin lucru se face un mare scriitor? Și când cineva mă pitește în dosul lui, ca să fiu mai mic decât el și mă asperjează cu tulumbele și orificiile lui naturale, iar mă învesesc: atâta lucru îl face să-l doară și să capete cufureală, bietul om? Mă găsesc în mai bună tovărășie cu viței mei, care n'au auzit că sunt scriitor și nu au citit literatură, nici ca artiști nici ca universitari: ei umblă și iar și asta mă interesează de vre-o 30 de ani întregi. Scriitorii, melancolici, bolnavi de eu, cocoșați sau grandificați nu știu să sară și să danseze.

Și, desigur, la bancul meu cu menghină mică, m'am nărăvit. Pe lângă cuvintele care sar m'au interesat tot atât cuvintele care se înțepenesc, care stau de tot, îngropate mult în pământ și ridicate mult în văzduh; cuvintele stâncoase. Când nu le-am găsit; am luat cuvinte de celelalte și le-am bătut un cui lung înlăuntru și le-am lăsat așa ; și acest cui e un cui care nu mai iese. Nu sunt vinovat. M'am jucat.

Apoi, evident, am căutat cuvinte virginale, cuvinte puturoase. cuvinte cu rîie: le-am excitat aroma, le-am avivat rănile cu sticlă pisată și le-am infectat pe unele complect ; și cum de la ele la azur e o distanță directă, o corespondență, am făcut pe cale artificială și cuvinte oglinditoare sau străvezii și am silit să intre în lumina lor eterogenul, ca într'o vitrină de optician ambulant.

Mai pe scurt, m'a posedat intenția de a împrumuta vorbelor însușiri materiale, așa în cât unele să miroasă, unele să supere pupila prin scânteiere, altele să fie pipăibile, dure sau mușculate și cu păr de animal. Toată viața am avut idealul să fac o fabrică de jucării și lipsindu-mi instalațiile, m'am jucat cu ceeace era mai ieftin și mai gratuit în lumea civilizată, cu materialul vagabund al cuvintelor date.

Iată aproape toate rețetele mele. Dacă cineva continuă să se mai schilodească, umblând cu gâtul strâmb după cuvintele mele, vie-i inima la loc; apuce-se și el să se joace și dacă mai are nevoie de rețete să mi le ceară : le dau bucuros, după cum le-am aflat.

Insă toată jucăria are un înțeles. E nevoie să te joci de mic și să adaptezi o viață și o nefericire pe statul mic al jucăriei. Meșteșugul ăsta pueril nu-l poate duce la capăt un individ pripit pentru o profesiune respectabilă sau bine plătită, decorat și sociabil. Oamenii definiți socialmente, ori cât ar dori-o, nu pot face jucării, după ce și-au deprins pipăitul, căpățâna și fesele cu un contact stabil. Căci și jucăriile au drama lor, călugăria lor, fecioria lor, care nu se potrivesc cu meșteșugurile nici unui parvenitism. In 30 de ani, eu am făcut o carte și am văzut toți oamenii de-o vârstă cu mine trecând înaintea mea și am acceptat...

Dacă mărgelele și jucăriile mele sunt date pierzaniei, ceeace nu cred, din pricina cantităților de viață, de sănătate și de timp cristalizate în substanța lor, eu unul nu mă îngrozesc: mă joc înainte. Dar dacă sunt destinate să dureze, ceeace mă tem că mi-se pare, nemijlocit ele vor dura, solidare cu limba din care le-am smuls și în care le-am reintercalat.

T. ARGHEZI

Proteza „Dentară"
Dentiștii asociați
Str. Biserica Enei No. 9

Clinica Dentară modernă
înzestrată cu aparate electrice perfecționate
4 SĂLI DE OPERAȚIE
în continuă funcțiune
dela 8 dimineața până
la 8 seara fără întrerupere
Lucrări de precizie în
AUR, PLATINĂ, CAUCIUC
PLOMBE de tot felul
Extracțiuni nedureroase
ASCENSOR | INLESNIRI DE PLATA (Rate) | Tel. 338/27

Mari curtezane și vestiți libertini

după Emilio Gante și E. Armand

EGIPTUL: - Osiris și Isis; Rhodopis; Cartagina; Amazoanele

Printre popoarele antice, ale căror documente istorice prezintă o valoare deosebită, Egiptul ocupă un loc important. Monumentele sale sunt și azi mărturii ale unei inalte civilizații. Clima arzătoare și fertilitatea proverbială a Nilului, au făcut ca locuitorii Egiptului să fie foarte sensuali. Lubricitatea îi făcea să nu respecte nici cadavrele, dacă ele mai erau atrăgătoare. Luntrașii cari transportau morții dincolo de Nil, în deșertul Libiei, obișnuiau această profanare. Ca să fie respectați, se puneau monede în gura morților.

Idolatria vechilor Egipteni era un cult sensual față de *Osiris* și *Isis* — Soarele și Pământul. Isis era femeia lui Osiris, care a fost ucis și tăiat în bucăți de fratele său *Typhon* (Iarna). — Moise, care a cunoscut Egiptul, a transpus această legendă în Cain și Abel. — Isis a isbutit să readune resturile cadavrului lui Osiris, afară de partea sexuală. Această legendă alcătuia fondul celebrelor „mistere" pline de simboluri ca phaluși, triunghiuri mistice, furci mistice, pâinișoare în forma organelor sexuale — toate purtate în procesiunile lui Isis.

In Egipt, pe lângă prostituția sacră și acea ospitalieră a apărut și prostituția legală, regulamentată. Fiica lui Ramses I s'a prostituat în lupanare publice, pentru a descoperi pe hoțul care a furat bunurile tatălui ; fiica lui Cheops s'a vândut pentru a se putea termina piramida cea mare. Amanții ei trebuiau să dea câte un bloc de piatră sau valoarea respectivă. Astfel, această fiică de Faraon a procurat pietrele necesare dela mijlocul până în vârful piramidei.

Una din cele mai cunoscute curtezane din întregul Continent african, este *Rhodopis,* o sclavă de mare frumusețe, născută în Tracia. Tovarășul ei de robie era fabulistul *Esop,* urât și șchiop, care s'a îndrăgostit de dânsa ; stăpânul a dus-o însă în Egipt, ca s'o exploateze. Numeroșii ei amanți l-au îmbogățit ; a fost însă nevoit s'o vândă lui Charaxos, fratele foarte bogat al poetesei Sapho. — Rhodopis a isbutit să se elibereze ; își vindea bine grațiile : a adunat bogății fabuloase, încât legenda îi atribue construirea piramidei lui Micerinos. — Naucratis a devenit, prin Rhodopis, un centru de curtezane vestite. Din Grecia și Fenicia veniau caravane de bogați libertini cari doriau s'o cunoască. Se povestește că, pe atunci, o altă curtezană *Archidice* ,fără a fi așa de frumoasă, pretindea favoriților prețuri prea mari. Un tânăr amorezat de ea, nu și-a putut procura prețul. S'a retras desolat într'o pădure. Rhodopis însoțită de sclave, trecu pe acolo. Aflând de cauza tristeții tânărului, ea îi spuse :

— Urmează-mă. Nu-ți voi cere nimic.

Pe timpul dinastiei Ptolomeilor, erau alte curtezane renumite. In Cartagina, pe locul numit „Sicca Veneria" se înălța un somptuos templu închinat zeiței Venus ; tinere cartagineze se dădeau în mod „religios" străinilor, pentru a-și strânge zestrea necesară unui măritiș onorabil. Tot acolo era cultul lui Adonis, pasionatul amant devorat de un „mistreț furios". Aceasta e o aluzie la istovirea ce urmează după act. Preotesele se flagelau unele pe altele, pentru a răsbuna pe Adonisul extenuat. — Femeile din Lidia (Asia Mică) se prostituau fără rușine, pentru a aduce zestre bărbaților. Amazoanele, din apropierea Persiei, se consacrau zeiței Artemis în mod desinteresat, din pur misticism.

Ne apropiem astfel de Grecia antică, ai cărei filosofi și curtezane, ai cărei eroi și libertini au rămas ca pilde nemuritoare pentru toți acei cari s'au succedat în cursul istoriei.

GRECIA :- Denis din Siracusa; Demetrios și Lamia; Thais și Alexandru cel Mare; Alcibiade; Sapho și lesbianismul

Denis, tiranul Siracusei, a fost un libertin vulgar, ca oricare din „esteții" cari mișună prin cafenelele și balurile din marile orașe. Stăpân absolut al Siracusei, el a dus-o în orgii sângeroase, până ce poporul, sărăcit peste măsură, l-a gonit. Denis s'a refugiat la Corint, unde moravurile erau atât de libere, încât fiecare casă ajunsese un lupanar. Istoricul Strabon povestește cum doamnele onorabile așteptau răbdătoare pe plajă sosirea marinarilor străini, cari risipeau ușor aurul. Numeroasele curtezane din Corint au îmbogățit orașul, a cărui populație a sporit grație femeilor pătimașe venite din Fenicia, Milet, Chipru, Lesbos. Toți se ocupau acolo cu industria lucrativă a prostituției. Denis și-a continuat în Corint obiceiurile impudice, dedându-se prostituției masculine, oriunde, până ce a ajuns să putrezească de viu, cu sfincterul rupt, cu ochii viermănoși, fiind mereu beat-mort. Un sfârșit demn de un tiran.

Demetrios, regele Macedoniei, a străbătut Grecia în căutarea plăcerilor trupești. El se deghiza, oprindu-se la porțile sau la ferestrele unde femeile stăteau aproape goale. Prefera fetele tinere, pe cari le educa pentru satisfacerea simțurilor, în mod rafinat. Grecii, spre deosebire de alte popoare, erau artiști în toate ; știau să vorbească despre cele mai oribile obscenități fără să jignească. Găseau metafore și simboluri sexuale în lucrurile cele mai inofensive. Demetrios, voind să intre în casa unei tinere femei, o întrebă :

— Știi să mănânci smochine ?

— Intră, vei vedea...

La plecare, era corect : plătea suma convenită. Printre nenumăratele curtezane ale luxuriosului Demetrios, era și dansatoarea *Lamia,* care cânta din flautul dublu. Prin dibăcia și grația ei, deși nu mai era tânără, Lamia „auletrida" a știut să-l rețină pe Demetrios mai multă vreme, înlăturând pe tinerele concurente prin dansurile ei lascive care durau ore întregi — până ce regele libertin se lăsa în prada desmierdărilor ei stranii. Demetrios, când a învins pe Atenieni, le-a impus un mare tribut pe care l-a dăruit favoritei sale. Atenienii erau însă încântați că biruitorul lor a fost subjugat de o compatriotă : Lamia era ateniană. In cinstea ei, Atenienii au înălțat un templu superb numit Venus-Lamia. Festinurile pe cari le-a dat Demetrios la Atena, în cinstea Lamiei, au întrecut prin fastul lor banchetele legendare ale Babilonului și Ninivei. Comesenii, îmbuibați, amețiți de vinuri și flori, se împerechiau în orgii cari nu erau decât incesturi, adulteruri, acte de sodomie, de tribadism, de bestialitate.

Una din cele mai prestigioase curtezane ale Greciei antice, a fost fără îndoială *Thais*. Numele ei e legat de acel al lui *Alexandru-cel-Mare*. A avut desigur un merit personal. Istoria nu ne spune dacă Thais a fost la început *dicteriadă* (pensionară într'o casă de prostituție), *auletridă* (dansatoare și musiciană) *hetairă* (metresă) ori *concubină* (sclavă, servitoare care înlocuia deseori pe stăpână). Istoria ne spune numai că Thais era frumoasă. Alexandru-cel-Mare n'a fost primul, nici ultimul ei amant. Thais îl însoțea în toate expedițiile războinice și dormia în cortul lui. Se afimă că fără „inspirația" acestei „mari prostituate", Alexandru n'ar fi ajuns unul dintre cei mai glorioși cuceritori cari au devastat planeta; se mai spune că, privind în ochii lui Thais, el căpăta acea bravură care era o pildă pentru soldații săi. Moartea l-a surprins lângă dânsa.

Thais a plâns pe imperialul ei amant, a adunat darurile căpătate dela marele cuceritor — daruri luate cu prețul sângelui „vagabonzilor sugestionați" — și, în cele din urmă, s'a măritat cu unul dintre Ptolomei, rege al Egiptului, care socotea că e o mare cinste pentru el să înalțe pe tronul său pe favorita neînvinsului Alexandru. Astfel, această simplă „carne de plăcere" a murit ca regină. La început, ea a fost metresa poetului comic Menandru. A frecventat și pe filosoful Eutydemos. Se atribue lui Thais aceste cuvinte :

— Intelectualii sunt molatici. Ei își păstrează toate puterile pentru creer și lasă să sece „isvoarele plăcerii". Iată de ce ei nu cunosc „valoarea" unei femei pătimașe.

E vârsta de aur a Greciei : mari cuceriri, rezistente îndârjite, mari oratori, curtezane cu faimă și libertini iluștri. Civilizația elină e la apogeu — cu științele, arta și filosofia ei. Rafinamentele acestei civilizații au dus la sodomie și lesbianism. Relațiile frecvente dintre filosofi și discipolii lor au degenerat deseori în raporturi nefirești : rolul „pasiv" l-au avut cei mai frumoși și mai apți dintre tineri. Sentimentul estetic sau „bunul gust" domina până și în relațiile cele mai intime.

Printre cei mai vestiți afemeiați din acea vreme, era *Alcibiade*. Frumusețe de femeie : păr ondulat, chip mătăsos, priviri lascive, gesturi insinuante, trup parfumat. El se lăsa în brațele bărbaților sau femeilor pe cari îi credea demni de mângâierile lui. A fost pictat gol, seducător ca un Adonis. Poeții au slăvit darurile lui ; filosofii au trăit cu dânsul în complectă intimitate ; războinicii îl preferau celor mai seducătoare curtezane. Femeile, geloase, l-au urât din toată inima ; bărbații l-au iubit însă. Dușmanii săi l-au ucis cu săgeți, pe când era în brațele unei femei. Portretul lui Alcibiade oglindește moravurile acelora cari au fost străbunii civilizației europene.

Unii cercetători pretind că homosexualitatea e originară din Creta, de unde s'a răspândit în Asia, apoi în Grecia. Am arătat însă că predecesorii omului, satirii cu coadă rudimentară, au cunoscut inversiunea sexuală. „Invenția" amorului lesbian e atribuită lui Sapho. Aceste moravuri existau înainte, cași sodomia.

Printre curtezanele cari au știut să filosofeze, sunt cunoscute: *Megalostrate, Sapho, Aspasia* și *Leontion*. Din punctul de vedere al dragostei, erau în Grecia patru școli filosofice; Școala *stoică,* era pentru iubirea castă. Școala *erotică* susținea iubirea pentru o ființă de acelaș sex. Școala *cinică* slăvea iubirea pur fizică, naturală după pilda animalelor. In sfârșit, școala *epicuriană,* potrivit principiului ei că omul este menit să se bucure de toate plăcerile posibile, considera iubirea ca o voluptate.

Megalostrate, care a trăit cu șapte secole înainte de era creștină, e privită ca inițiatoarea „epicureismului". Epicur a trăit însă cu trei secole mai târziu. Indrăgostită de un poet luxurios, lacom și bețivan, ea s'a pretat la toate viciile rezultate din trândăvie, deși preceptele ei erau riguros spartane.

Născută în Mitilene, dar originară din insula Lesbos, poetesa *Sapho* a dat numele ei acelei pasiuni pe care unele femei o au pentru sexul lor. „Saphismul" era slăvit de Sapho ca o formă a iubirii superioară relațiilor normale. Fiind de un temperament pătimaș, Sapho a avut în copilărie legături incestuoase cu fratele ei Cheraxos, care a ajuns apoi amantul curtezanei egiptene Rhodopis. Măritată de timpuriu cu Kerkolos, un bărbat robust, Sapho l-a epuizat repede. Rămasă văduvă, ea s'a amorezat nebunește de frumosul Phaon care însă a disprețuit-o. Biografii ei se cam contrazic. Unii spun că ea a iubit apoi până la delir mai multe „lesbiene" ; alții afirmă că, rămasă văduvă, Sapho a început să creadă că „fiecare sex trebue să se concentreze, să se concretizeze în el însuși". A adunat la dânsa tinere fete, cărora le-a predat filosofia întemeiată pe principiul indicat mai sus. De la teorie, au trecut la practică. Unii scriitori au considerat această „academie" ca o școală de prostituție. Această părere e greșită, după alții. Sapho era bogată: nu s'a vândut niciodată, Elevele ei au devenit libertine, nu prostituate publice. Acest învățământ exaltat, „trancendental", al unei iubiri nefirești, era fără îndoială un mijloc de limitare a nașterilor. In sfârșit, alții cred că academia din Lesbos era o simplă școală de poezie și muzică. Sapho a perfecționat tehnica poetică ; a creat strofa numită „safică" ; a format tinere poetese ca Erina, Telesila, Myrtis.

Faptul că Sapho a avut gusturi cari sunt apanagiul sexului masculin, s'ar putea explica prin aceia că ea ar fi fost hermafrodită. Structura ambiguă a organelor sexuale ar fi cauza stării de neîncetată surescitare care ducea pe Sapho la crize de delir și determina pe frumoasele și pasionatele ei eleve să se refugieze în brațele luntrașului Phaon. Istoricește e stabilit că, respinsă de Phaon, Sapho s'a aruncat în Hellespont, de pe stâncile înalte ale Leucadelor. Mitologia, care deformează totdeauna istoria, adaogă că moartea lui Sapho e o pedeapsă impusă de Venus, care nu admitea denaturarea grațiilor femenine.

Versurile lui Sapho sunt expresia pasiunii sale pentru Phaon sau pentru unele din discipolele sale. Ele vădesc o dorință imperioasă, dominatoare, care nu poate fi potolită. Sunt strigăte, lacrimi, spasmuri, avânturi lubrice. Poezile ei redau „durerea plăcerii", a cărnii tremurânde, a oaselor dislocate, a sângelui ce țâșnește. Sunt convulsiunile întregei ființi, în momentul voluptății supreme ; Poeziile lui Sapho alcătuesc nouă cărți, scrise cu simplitate și cu artă remarcabilă.

Câteva femei, adepte ale acestei filosofii erotice, au imitat-o pe Sapho, aruncându-se în mare. Unele, pentru a-și potoli patimile, altele pentru a nu ceda atracției sexului tare, pe care îl considerau ca umilitor. E de recunoscut că „filosofia" și „practicile" saphice au prins rădăcini în societatea femenină. Tribadele romane, vrăjitoarele și iluminatele din Evul-mediu, „emancipatele" contimporane sunt continuatoare ale școalei din Lesbos, pe care Sapho a fondat-o pentru consolarea tovarășelor ei de suferință și, poate, cu scopul nemărturisit de a limita nașterile. Oricum, nu se poate nega că Sapho este cea dintâi *femenistă* cunoscută în istoria antică.

Cronica muzicală

Răpirea din Serai

Cel dintâi spectacol mozartian realizat la Opera Română întruneşte pe lângă graţia unei opere prin excelenţă lirică, o bună armonizare de ansamblu muzical şi de montare.

„Răpirea din Serai" reprezentată pentru prima oară în 1782 la Viena, e cea dintâi operă germană. Libretul a fost scris de C. F. Bretzner şi cuprinde o intrigă destul de naivă: Constanta a căzut împreună cu subreta ei Blonda în robia lui Selim-Paşa. Belmonte, logodnicul Constanţei, şi Pedrillo, iubitul subretei, încearcă să le răpească dar sunt prinşi de Osmin, omul de încredere al lui Selim. Paşa ameninţă cu răzbunarea cumplită, însă binele învinge, şi el îi iartă, în cele din urmă, redându-le tuturora libertatea.

In linie generală, şi faţă de nivelul inferior al celorlalte spectacole, reprezentarea operei lui Wolfgang Amadeus Mozart e desigur un eveniment, dar lucrul acesta nu poate impieta asupra observaţiunilor critice.

„Răpirea din Serai" nu e cea mai importantă operă a lui Mozart. Naivităţile de situaţie de melodică şi de ritm, repetiţiile care iau aproape forma de canon, fac din această operă bufă, cu bune rotunjimi de graţie şi armonie, un acceptabil spectacol de operetă.

Intr'adevăr, atât interpretarea cât şi opera au corespuns în totul cerinţelor exclusive ale acestui gen.

Amestec foarte aproape de ridicol de poezie şi de proză, de muzică şi de declamaţie, „Răpirea din Serai" este chiar şi ca fabulă o banală anecdotă orientală impregnată cu cel mai eftin sentimentalism occidental (nimeni n'ar putea pretinde că morala e turcească).

De-altminteri, în însăşi intenţiile mărturisite ale lui Mozart, opera aceasta a fost alcătuită pentru a împăca, în parte numai, gusturile pretenţioase ale cunoscătorilor, cu limitata receptivitate estetică a marelui public preocupat mai mult de anecdotă.

Ingenioasele corespondenţe sonore sunt banalizate în nesfârşite variaţiuni pe aceiaşi temă, cu apogiaturi cunoscute din toate operele italiene, în arii compuse dintr'o singură frază ce se repetă la infinit. Subreta are o arie în care nu spune altceva, timp de douăzeci de minute, decât:

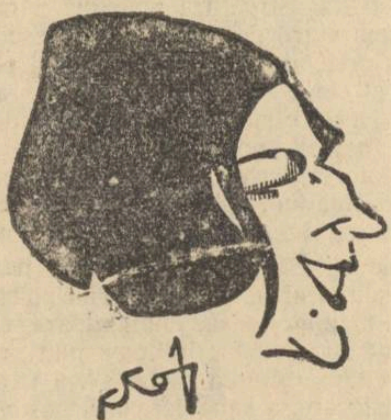
„Intr'o fugă-acum mă duc.
Vestea bună să i-o duc..."

Şi toate ariile, duetele şi terţetele sunt compuse la fel.

Reprezentarea acestei opere nu se poate preţui ca un desăvârşit succes artistic, pentrucă opera e slabă şi face parte din acelaşi repertoriu uşor cu care ne-a obicinuit instituţia noastră lirică.

Nici interpretarea n'a fost destul de omogenă. Domnul Baziliu a şarjat până la stridenţă şi trivializare. Complect străin de rol, domnul Gr. Petrovicescu a declamat cu patos, convins frazele lui Selim-Paşa, făcând dintr'un personaj care nu are de ce să ne fie antipatic, unul ridicol.

Despre domnul Arnoldo Georgewsky ce să mai spunem? Vecinic cu gura deschisă, vecinic râzând fără sens, vocea d-sale siropoasă împrăştie în sală nu ştim ce sensaţie de mirodenie eftină şi dela un timp uricioasă. De ce ţine direcţiunea Operei să-l obosească atât de mult pe domnul Georgewsky?

Elena Zamora

Doamna Lydia Babici, în Constanţa, a fost rece, prea timidă în joc şi în mişcare. D-sa are voce plăcută, colorată, dar nu destul de sensibilă, la o mai fină ţesătură a partiturii.

Succesul spectacolului revine în întregime domnului Folescu.

Intr'un rol plin de dificile pasagii, excelentul nostru bas a pus fantezie, umor firesc şi comunicativ, a fost nuanţat şi expresiv în joc şi în glas, realizând degajat şi spontan o admirabilă parodie a lui Osmin. Ştiind să exploateze inteligent şi sugestiv toate indicaţiunile partiturii mozartiene, domnul Folescu a împletit atributele unui desăvârşit comedian cu marile resurse ale unui organ generos.

Blondina a fost interpretată de doamna Zamora cu mijloace simple, cu accente expresive, cu joc spontan şi vioi, cu voce clară, lirică şi colorată.

Realizarea orchestrală, punerea în scenă, decorurile şi conducerea muzicală au contribuit la buna primire a acestui spectacol.

SERGIU INESCU

Cronica teatrală

MICROBII BUCUREŞTILOR, localizare de PAUL GUSTY, — la TEATRUL NOSTRU

Excelenta companie de comedie dela Teatrul Nostru a reprezentat o altă localizare a domnului Paul Gusty, „Microbii Bucureştilor": un cadru de farsă cu o mai adâncă semnificaţie morală.

Satiră a burghezimii bârfitoare şi a moravurilor de provincie, piesa aceasta pune totuşi în marginile comicului pur, problematica unor situaţii originale şi a unor tipuri care n'au mai fost de mult reeditate în teatrul nostru.

Şi aci stă şi marele merit al domnului Gusty: adaptarea ritmului piesei, a personagiilor, a atmosferei locale la viaţa caracteristic românească, e realizată în chip atât de izbutit încât ai impresia că asişti la o adevărată creaţiune dramatică autohtonă.

I. Morţun

Dela Caragiale, nimeni n'a ştiut să evoce mai bine ca domnul Gusty atmosfera specifică societăţii româneşti.

Teatrul nostru ne-a oferit un spectacol bine închegat şi deplin realizat

Colaborarea fericită a doi oameni de teatru, Sică Alexandrescu şi I. Morţun, a reuşit să dea reprezentaţiei unitate ritmică, vervă, elasticitate comică şi generală vioiciune.

O nouă şi uimitoare bogăţie de amănunte comice a desfăşurat domnul I. Morţun în rolul unui doctor bucureştean asvârlit într'un colţ obscur de provincie, în care stupiditatea vieţii adăugată la teroarea exercitată asupră-i de o nevastă arţăgoasă şi intrigantă, sfârşesc prin a-l abrutiza complect.

Clipa de îndreptăţită revoltă a acestui om, care a tăcut şi răbdat douăzeci de ani în şir, ia proporţiile unei adevărate furtuni — şi e pentru domnul Morţun un minunat prilej de-a câştiga încă un mare succes de scenă.

O interpretare caldă, convinsă şi adesea emotionată a dat domnul C. Hociung rolului unui simpatic boer de provincie, care crede în obiceiurile lui învechite, în însemnătatea deosebită a urbei mizilene în care locueşte, şi urăşte viaţa agitată şi destrăbălată a marilor oraşe.

Doamna Stanca Alexandrescu a jucat cu înţelegere şi talent un rol nu tocmai generos.

Domnii Al. Ghibericon, C. Toneanu, G. Timică, V. Brezeanu, doamnele Anicuţa Cârje-Vlădicescu, St. Stancovici, M. Wauvrina au fixat comedia pe adevăratele ei resorturi de umor şi amuzament.

H. LAZU

POEZII DE A. TOMA
Un elegant volum, legat, de aproape 200 pag, (tipar. „Cultura Naţională")... Lei 100
::: De vânzare la toate librăriile mari :::
Depozit general la: „AGENCE GÉNÉRALE DE LIBRAIRIE", Str. Lipscani, Bucureşti

Curiozităţi

„Caterinette"-le

In colţul străzilor Clairy şi Poissonnière, la Paris, într'o nişă din zidul unei case vechi, se află o statue medievală a Sf. Ecaterina. In fiecare an, la 25 Noembrie, defilează aici mii de „Caterinette" şi acoperă statuia şi nişa cu flori. Apoi în bisericile: Bunei-Vestiri şi Madeleine, cardinalul Parisului slujeşte o mesă în onoarea protectoarei „Caterinette-lor" pariziene. Seara prin tot „oraşul lumii" se dau baluri conduse de „Caterinette". Studenţimea parisană în ziua şi seara aceia, se transformă în cete de cavaleri pe lângă cetele de „Caterinette". Mascaţi, studenţii, în grupuri de 5-6-10-20, etc., trec în şir, câte unul (*„monom)*; năvălesc prin ateliere, bucătării, şi scot deacolo pe „Caterinette" pentru dansuri, în stradă... Dar o singură zi nu ajunge pentru sărbătorile „Caterinette-lor; deci, şi Duminica ce urmează, răsună de balurile şi dansurile lor. Tot Duminică, are loc anuala întrecere la fugă a modistelor cu cutii de carton (de pălărie), dela Montparnasse şi până într'o piaţă, în cartierul clocotitor al Montmartre-ului

Sora Paulina-Luiza

Rar cine cunoaşte activitatea uneia dintre comisiunile permanente ale Ligei Naţiunilor: comisiunea pentru combaterea comerţului de „carne vie". Rapoartele acestei comsiuni acuză omenirea civilizată de cea mai mare crimă nemărturisită până acum.

Comisiunea dispune de agenţii ei secreţi trimişi să facă anchete. Informarea comisiunei de către aceşti agenţi se face uneori până şi cu rizicul vieţii, fiindcă ei sunt nevoiţi să petreacă mai multe luni prin speluncile oraşelor şi porturilor mari, unde pătrund în mediul criminalilor vânzători şi cumpărători de „sclave albe".

Acum trei ani o călugăriţă din Italia, Sora Paulina-Luiza, îşi părăsise chilia şi pătrunsese în cartierele suspecte ale Marsiliei. De aci se mutase la Genua, apoi la Neapole. Cu o perseverenţă fanatică, neglijându-şi viaţa şi sănătatea, a ştiut să afle toate secretele acestor centre de „carne vie". Destăinuirile făcute apoi de dânsa au dus la curăţarea acestui infern. Sute de persoane au fost surprinse, arestate şi condamnate. Nu l-a salvat nici corespondenţa lor cifrată şi nici alte precauţiuni, deoarece sora Paulina-Luisa a descoperit absolut tot ceiace a căutat.

Raportul acestei femei fără frică, e publicat de Liga Naţiunilor în volumul al doilea de lucrări ale comisiei. In trei ani, femeea „Sherlok-Holmes" a dat la iveală mii de nume, adrese, liste de agenţi „comerciali" de pretutindeni. Raportul său se citeşte cu multă emoţie. Sora Paulina-Luiza se găseşte acum într'o mânăstire, ascunsă împotriva răsbunării din partea celor demascaţi. O mulţime de oameni „cum se cade" au căzut în capcana sorei Paulina-Luiza.

O vioară magică

In presa germană se scrie foarte mult despre o inventiune a unui fizician rus, care a construit un instrument „muzical" cu totul surprinzător. Cu ajutorul acestui instrument, violonistul nu mai are nevoe să-şi manipuleze arcuşul: e deajuns să gesticuleze corespunzător înaintea unui aparat-radio, care produce sunete de vioară, fără să fie atins. Acest efect se datoreşte undelor magnetice combinate.

Zilnic un milion jum. de spectatori

Uniunea teatrelor şi cinematografelor din New-York comunică că în cele 280 teatre şi 580 cinematografe locale se distrează zilnic 1.500.000 de oameni din care un milion vine la cinematografe şi 500.000 la teatre. Teatrele au 338.225 locuri, iar cinematografele 520.748.

Un pariu şi o săritură

Un oarecare Vienna, în cursului matchului Tunney-Dempsey, a pus pe victoria lui Dempsey un pariu de 25 dolari, cu dreptul de a înlocui această sumă cu o săritură cu paraşuta dela înălţime de cel puţin 700 de metri. Pierzând pariul, Vienna s'a mulţumit să vadă la cinema cum sare eroul, din avion, jos, cu ajutorul paraşutei. Apoi Vienna a declarat că a priceput după ecran cum anume trebue folosită o paraşută. Incăpăţânatul a refuzat să plătească 25 dolari şi într'adevăr a făcut o săritură cu paraşuta. Deşi până atunci n'a avut încă vre-o ocazie să se ridice cu aeroplanul, necum să rişte aruncarea în spaţiu, Vienna şi-a executat săritura cu un calm admirabil. „Nu m'am tulburat puţin decât la început, — a povestit el mai târziu; — când însă am simţit o zdruncinătură, am priceput că paraşuta s'a deschis normal şi am atins pământul foarte calm".

Taina mânei

Harry Salomons, fost consul englez la Zürich, afirmă că e în stare să descopere zăcăminte de aur, de plumb, de zinc, de argint, de cărbuni, de petrol, etc., fără să fie nevoit a recurge la vreun instrument sau aparat.

Aceste zăcăminte îi influenţează mâna dreaptă (cea stângă nu reacţionează) producându-i tremur, amorţire, împunsături, etc. Petrolul îi produce o zdruncinătură între degetul inelar şi cel mic. Apoi are sensaţia frigului, în vârful acelorași degete. Aurul i se semnalează prin tremurătura celor cinci degete.

O comisiune de savanţi, formată la Muenchen, a confirmat toate acestea.

Salomons nu are idee de geologie: e filolog. El îşi explică aceste însuşiri, prin nişte raze produse de zăcămintele minerale, şi cari l-ar influenţa. El va mai fi supus unor experienţe, şi controlat cu ajutorul celor mai sensibile aparate, întrucât el s'a pus fără şovăire la dispoziţia ştiinţei.

Descoperitorul „muzicii eterice" inginerul rus Termen care se află acum la Muenchen, a declarat, că deocamdată a reuşit să constate, că între undele sale şi strania însuşire a lui Solomons, ar exista o legătură din cele mai surprinzătoare

A apărut în Editura „CUGETAREA"
Micul Sacrificiu
ROMAN de DELAFRAS

Cronica Şahului

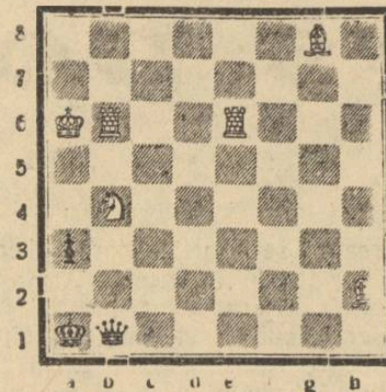
PROBLEMA No. 64

de **I. Leibovici**, Ştefăneşti

(inedită)

Negru (3 figuri)

Ra1, Db , Pa3.

Alb (6 figuri)

Ra6, Tb6 şi é6, Cb4, Ng8 şi h2.

Alb joaca şi face mat in 2 mutări.

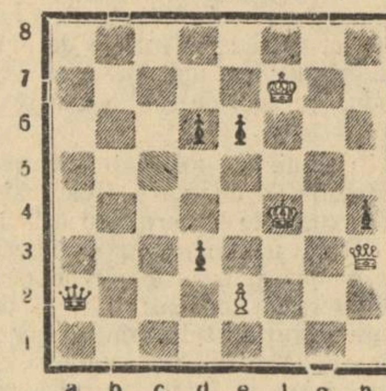
STUDIUL No. 7

de **K. A. L. Kubbel**, Leningrad

(„Schachmatny Listok" 1927)

Negru (6 figuri)

Rf4, Da2, Pd3, d6, é6 şi h4.

Alb (3 figuri)

Rf7, Dh3 Pé2.

Alb joacă şi câştigă.

NOTA. — In urma împlinirii a 60 de puncte, am trimes premii d-lor: Gabriel Brottmann & Sady Barber, Nicu Tănăsescu, Bucureşti. G. Max, Galaţi. B. I. Semo. Giurgiu. Paul Leibovici, D. & M. Davidsohn, Iaşi Gh. Mocrjiţchi, Timişoara. Rugăm pe pe toţi aceşti domni să binevoiască a ne confirma primirea sau a ne anunţa eventual de neprimirea premiilor până la 31 Decembrie a. c.

La problema analitică No. 6 au trimes soluţiuni corecte d-nii Calman Scharff, M. Schleicher, Dorohoi. Paul Leibovici, Iaşi. G. Max, Galaţi. Premiul, prin tragere la sorţi, la obţinut d-l M. Schleicher.

La problema analitică No. 7 am primit o singură soluţie corectă din partea d-lui Gică Alexandrescu din Bucureşti care e rugat a trece pe la Redacţie spre a-şi încasa premiul.

Partida No. 33

A 29-a partidă a match-ului pentru campionatul lumii jucată în Octombrie la Buenos-Aires.

Alb: J. R. CAPABLANCA Negru: Dr. A. ALECHIN

Gambitul damei.

1. d2—d4, d7—d5; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, Cg8—f6; 4. Nc1—g5, Cb8—d7; 5. é2—é3, c7—c6; 6. Cg1—f3, Dd8—a5; 7. Cf3—d2, Nf8—b4; 8. Dd1—c2, d5×c4; 9. Ng5×f6, Cd7×f6; 10. Cd2×c4, Da5—c7; 11. a2—a3, Nb4—é7; 12. g2—g3.. In partida a 11-a Caplabanca a jucat aci Né2. Mutarea din text e mai bună; alb obţine o poziţie favorabilă. 12.... 0—0; 13. Nf1—g2, Nc8—d7; 14. b2—b4, b7—b6; 15. 0—0, a7—a5; prin ultimele două mutări, negru încearcă o contra-acţiune pe aripa damei, spre a se elibera din situaţia închisă ce o are, altmintrelea alb continuă cu Cc3—a4—c5. 16. Cc4—é5!, o mişcare neobicinuit de tare. Mai slab ar fi fost Nb4, căci negru ar fi răspuns cu Cb5! 16..., a5×b4; 17. a3×b4, Ta8—a1; 18. Tf1×a1, Tf8—c8; la N×b4 urmează Cb5! şi alb obţine repede avantaj. 19. Ca5×d7, Dc7×d7; 20. C3—a4, Dd7—d8; 21. Dc2—b3, Cf6—d5; 22. b4—b5 sfărâmă aripa damei adverse şi scoate la iveală slăbiciunea punctului b6. 22..., c6×b5; 23. Db3×b5, Tc8—a8; 24. Ta1—c1!, Ta8—a5; 25. Db5—c6 Né7—a3; 26. Tc1—b1, Na3—f8; pionul nu mai poate fi salvat. Ceace urmează e numai chestie de technică. 27. Ng2×d5, Ta5×d5; 28. Ca4×b6, Td5—d6; 29. Dc6—b7, h7—h5; 30. Cb6—c4, Td6—d7; 31. Db7—é4, Td7—c7; 32. Cc4—é5, Dd8—c8; 33. Rg1—g2, Nf8—d6; 34. Tb1—a1!, Tc7—b7; 35. Cé5—d3, g7—g6; 36. Ta1—a6, Nd6—f8; 37. Ta6—c6, Tb7—c7; 38. Tc6×c7, Dc8×c7; 39. Cd3—é5, Nf8—g7; 40. Dé4—a8+ Rg8—h7; 41. Cé5—f3, Ng7—f6; 42. Da8—a6, Rh7—g7; 43. Da6—d3 Dc7—b7; 44. é3—é4, Db7—c6; 45. h2—h3, Dc6—c7; 46. d4—d5, é6×d5; 47. é4×d5, Dc7—c3; şi după Né7, 48. Dd4+!, Nf6; 49. d6!, negru e pierdut. 48. Dd3×c3, Nf6×c3; 49. Rg2—f1, Rg7—f6; 50. Rf1—é2, Nc3—b4; 51. Cf3—d4, Nb4—c5; 52. Cd4—c6, Rf6—f5; 53. Ré2—f3, Rf5—f6; 54. g3—g4, h5×g4, 55. h3×g4, Rf6—g5; 56. Cc6—é5!. Nc5—d4;; al doilea pion nu poate fi salvat, căci la f6, alb câştigă prin 57. Cf7+ urmat de d6, etc. iar la f5, prin 57. d6!, f×g; 58. Rg2!, Rf5, 59. d7 urmat de Cc6 şi şi câştigarea nebunului. 57. Cé5×f7+, Rg5—f6; 58. Cf7—d8, Nd4—b6; 59. Cd8—c6, Nb6—c5; 60. Rf3—f4!, Nc5×f2; 61. g4—g5+, Rf6—f7; 62. Cc6—é5+, Rf7—é7; 63. Cé5×g6+, Ré7—d7; 64. Rf4—é4, Nf2—g3; 65. Cg6—f4, Rd7—é7; 66. Ré4—é5, Ng3—é1; 67. d5—d6+, Ré7—d8; 68. g5—g6, Né1—b4; 69. Ré5—d5, Rd8—é8; 70. d6—d7+ şi negru abandonează.

ŞTIRI

Concursul pentru Campionatul Bucureştilor va începe irevocabil în ziua de 24 Decembrie. Comitetul organizator invită pe această cale pe toţi acei cari doresc a lua parte să se înscrie cât mai repede, termenul ultim, excepţional acordat, fiind Duminică 18 crt.

Pentru a înlesni înscrierile, s'a renunţat la taxa cauţiune de 500 lei.

Corespondenţă

C. Lung — St. I. — Remisele nu s'au ţinut în seamă. A. este mai profund. Citiţi articolul respectiv.

Soroca. — H. C. — Trimeteţi din nou problemele însoţite de soluţiile respective.

Loco. — I. B. F. — Problema dv., în 4 mutări (Rg8, Rc4) se rezolvă şi prin 1. Db3+, R×C. 2. Th5, Ré4. 3. Dc4 mat. Sau la 1..., Rc5. 2. Th6, R×C. 3. Th5 etc., — d. Gică Alexandrescu este rugat a trece cât mai urgent pe la Redacţie spre a i se comunica lucruri importante.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

CĂRȚI ȘI REVISTE

P. DE LAPPARENT: Toulouse-Lautrec, cu 40 planșe în heliogravură, Colecția „Maîtres de l'art moderne", Paris

Printre numeroasele studii consacrate lui Toulouse-Lautrec, acel al lui P. de Lapparent prezintă un interes deosebit, pentru că e scris de un pictor care a putut lămuri fără pedantism tehnica unui mare artist, a cărui viață a povestit-o, deasemenea, cu înțelegere și cu vervă.

Născut în 1864, din familia conților de Toulouse cari au domnit indelung în Albigeois, în sudul Franței, Henri de Toulouse-Lautrec ar fi dus viața sportivă și mondenă a tatălui său, dacă nu și-ar fi frânt picioarele, când era de 14 ani. Rămas mic de statură și cu sănătatea șubredă, Lautrec nu putea face sport, nici să voiajeze ca părinții săi. Desemna cu ardoare, „cu furie". A fost trimis să învețe meșteșugul la mari maeștri: Bonnat, Cormon. L-a frecventat pe Degas, pe Brown. Criticii recunosc influența succesivă a acestora.

Dar Lautrec își vădește personalitatea. El e, înainte de toate, desenator. Pictura e sensuală. Desemnul e mai intelectual. Culoarea, la Lautrec, e accesorie. Are oroare de pasta care acopere desemnul. A găsit mijlocul să desemneze în culori, pe carton, în trăsături directe, cutezătoare. „Hachures", dure și totuși de o intensă mobilitate, de o putere de expresie sportistă de „intelectualismul" bogat al lui Lautrec.

Infirmitatea lui l-a făcut să aibă un fel de repulsiune față de natură și de „pleinairism". El lucrează în atelier. Munca lui prodigioasă e însă în afară de atelier — în cartierul Montmartre, unde s'a stabilit. Evident, centrul de atracție e Moulin-Rouge. Observă neîncetat, schițează toată noaptea, doarme pe apucate — și, în atelier, el **crează** operele lui, **interpretând** fiecare figură, fiecare element al decorului. Lautrec e un desemnator care cugetă. El ia atitudine în fața subiectelor. De-aceia, prea puțini au primit să pozeze. Lautrec le-a smuls masca, le-a fixat gestul. Lumea din Montmartre, a căpătat prin el o semnificație mai profundă decât acea curentă.

Când părăsește localurile de noapte, Lautrec rămâne acelaș observator tenace, dar sarcasmul lui se schimbă uneori în duioșie. Armonia dintre tehnica lui dificilă și subiectele cari sunt uneori simple, unitare, face ca operile lui Lautrec să ni-se impună mai mult decât niște vaste tablouri cu orgii de culori. Figura implacabilă a doctorului care face o operație de tracheotomie, rămâne gravată în amintire, cași chipul viclean, lubric, al bărbatului care aduce un pachet de rufe spălate. Psihologia tragică și acea satirică rees din câteva trăsături, din câteva umbre. Lautrec a fost unul dintre puținii pictori gânditori cari „au făcut uneori morală" fără să fie „morali" — și care, stăpâni pe tehnică, au desăvârșit arta cu formele și gesturile nenumărate ale vieții.

Lautrec a murit sărac, la 36 de ani, ros de alcool, după ce a fost internat câteva luni într'un ospiciu.

E. R.

LUCIEN DESCAVES: Le choeur des petites voix
(La „Nouvelle Revue Critique", Paris — La „Hasefer", București)

Sub acest titlu atât de frumos, Lucien Descaves a adunat o serie de nuvele, scrise cu artă sobră și viguroasă, cu o ascuțită putere de observație, în care se simte tremurul unei simțiri adânc omenești, o simpatie arzătoare și generoasă față de cei mici, o milă bărbătească, fără slăbiciuni și lacrimi. In *Porteuse de croix* e vorba de o biată femee de la țară care aduce depe front cadavrul fiului ei și care strânge la piept, sub șal, crucea de lemn furată din cimitirul militar.

In *La chienne aveugle* e vorba de o cățea care umblă în noapte condusă de mirosul ei și care începe să trăiască din nou alături de fata pe care o găsește și pe care o va păzi de aci înainte cu îndârjire. In *Le gardien* e vorba de un paznic de închisoare într'un târg din nordul Franței în ajun de a fi invadat de germani; paznicul e bolnav, înțepenit în pat de reumatism, dar destul de conștiincios ca să pue escorta deținuților sub privegherea celui mai temut dintre ei.

In acest volum găsim și portretul, desenat cu o peniță extrem de ascuțită, a acelui bătrân original care-și comandă coșciugul și-l încearcă, spre a nu lăsa nimic la voia întâmplării dacă s'ar întâmpla, ferească Dumnezeu!, să închidă ochii. Și altele.

Dar toate aceste „glasuri mici" au o intonație familiară, surprinzătoare prin adevărul ei; au un accent de sinceritate și realism care emoționează și caracterizează în acelaș timp talentul sobru și limpede al autorului.—*A.*

DOMINIQUE DUNOIS: Leur deux visages
(La „Calmann-Lévy", Paris — La „Hasefer București)

Orfană de tată și mamă, supusă voinței unui tutore bătrân și egoist, Julietta se mărită la șaisprezece ani cu un celebru virtuoz polonez, cu douăzeci de ani mai în vârstă decât ea, Ladislas Provinski, și pe care nu-l iubește. După trei ani rămâne văduvă și se închide într'un mic castel din Touraine, unde duce o viață cu totul singuratecă. Aci o găsește amorul sub înfățișarea unui romancier, Fernand Closel. Acesta fără a o cunoaște, îi scrisese spre a-i cere câteva informații asupra marelui muzicant dispărut. Julietta i-a răspuns și corespondența lor, impersonală la început, devine tot mai încrezătoare, apoi amicală. Se iubesc fără a se fi văzut. Se vor lua, desigur, de'ndată ce văduva își va fi încheiat doliul. Dar tinerețea nerăbdătoare a Juliettei strică totul. Cunoaște din ziare fotografia romancierului, dar ține să-l vadă ea însăși. Curioasă și puțin geloasă, vrea să-l vadă deghizată și să se înapoeze acasă. Fardată, gătită în alb, scoboară din tren la Nisa și trage cu nume străin la hotelul unde se află și Fernand. Julietta avusese de gând numai să-l vadă. Dar cum să reziste ispitei de a-i vorbi? Și după ce-i va fi vorbit, cum să nu-i fi căzut în brațe? O luptă ciudată se dă în sufletul ei. Nu ea, ci femeia cu moravuri ușoare, a cărei purtare a luat-o, ațâță dorințele omului pe care-l iubește... E geloasă pe ea însăși. Trădarea iubitului o doare și-i place. Numai pudoarea și teama de a nu-l pierde o rețin să nu se dea pe față. Fuge. Dar e într'o încurcătură din care nu mai poate eși, cele „două fețe" ne mai putând fi deosebite nici de ea, nici de bărbatul pe care l'ar rechema..

Problemă psihologică destul de interesantă; autoarea a știut să scape de toate ispitele psihologismului azi la modă, și să rămâie la firul limpede și agreabil al povestirii. — *A.*

Zamenhof și unitatea linguistică

Esperantiștii de pretutindeni obișnuesc să sărbătorească la 15 Decembrie, pe acel care a făurit limba internațională ajutătoare, al cărei succes este universal — pentru că ea corespunde unei trebuințe reale și pentru că e cea bună dintre cele două sute de limbi internaționale încercate până în prezent. Născut în 1859, la Byalistok, (Polonia), doctorul L. Zamenhof rămâne înscris în istoria culturală a omenirii ca unul care a contribuit, prin unificare linguistică, la înfrățirea popoarelor.

* * *

Există azi o literatură scrisă în esperanto. Limba esperanto a dat examenul de maturitate, confirmat nu numai de faptul că a putut tălmăci operele unui Shakespeare, ale unui Goethe, ale unui Victor Hugo; nu numai de faptul că ea a putut cuprinde și probleme de filosofie și știință pură. Examenul de maturitate al limbii esperanto s'a vădit prin acea pleiadă de poeți, romancieri și dramaturgi cari și-au scris operele deadreptul în esperanto. Gândirea și simțirea lor a fost redată în forme pe cari le primim — nu ca artificiale creațiuni, ci ca expresii imediate ale unei literaturi noui care începe să-și cucerească locul cuvenit printre literaturile universale.

Literații esperantiști au rarul privilegiu de a scăpa de operația oarecum diformantă a traducerilor. Ei și-au asigurat, față de continuatorii lor, un merit de precursori. Au lăsat de la începutul veacului al XX-lea, documente omenești, într'o limbă cu adevărat universală prin spirit și menire.

Oricari vor fi luptele — adevăratele lupte pentru supremație, între diversele limbi internaționale, nouă ni-se pare că isbânda este de pe acum asigurată limbii esperanto. Nu pentrucă esperanto are numeroase organizații, sute de ziare și reviste, biblioteci complect asortate, fiind cetit și vorbit de milioane de oameni din toate colțurile lumii. Succesul numeric ar deveni iluzoriu, dacă limba esperanto (considerată de unii ironiști ca o limbă fără gramatică și fără sintaxă) s'ar fi fixat de la început în forme definitive. Aceasta era însă o imposibilitate. Meritul lui Zamenhof este considerabil sporit, pentrucă el a înțeles că o limbă nu poate dura dacă nu e un organism viu. O limbă nu poate avea tipare rigide: ea s'ar fosiliza, de pildă ca limba latină; ar fi aridă și nepractică. Zamenhof nu și-a însușit drepturi de paternitate absolută, ci a lăsat în grija unei Academii esperantiste (care funcționează la Geneva), să păstreze limbii esperanto seva vieții, s'o îmbogățească neîncetat, să-i dea acea maleabilitate, acea flexibilitate, acea vioiciune spornică pe care le au limbile culturale. Aceasta este o garanție că esperanto va trăi — cași literatura pe care o cuprinde.

Scriitorii cari se folosesc de o limbă națională, sunt în mod firesc solidari cu scriitorii esperantiști. Solidaritate mai mult decât profesională. Va sosi în cele din urmă vremea, când literații cari scriu deadreptul în esperanto vor fi în planul dintâi al atenției universale. Atunci, scriitorul francez, englez, german, indian sau român, care va fi tradus în esperanto, va resimți aceasta ca o onoare din cele mai înalte și ca o înfățișare solemnă înaintea unui areopag suprem.

* * *

Din punctul de vedere social, limba auxiliară internațională, și anume limba esperanto, trebue considerată ca una din expresiile cele mai importante ale umanitarismului. Tendința spre unitate, care este legea vieții moderne, nu poate fi mai bine evidențiată decât prin tendința unității linguistice, deasupra concurenței vii și pitorești a limbilor naționale. Progresul pacifismului și al internaționalismului se va putea măsura după progresul limbii internaționale. Răspândirea ei cât mai largă și cât mai profundă, este una din poruncile acțiunii umanitariste. Acei cari vorbesc și citesc în limba internațională se simt membrii unei familii planetare — a acelei omeniri divizate încă de atâtea false idealuri locale, de atâtea iluzorii interese agresive. Mereu rămâne ca un avertisment pedeapsa divină, relatată în Biblie. Când Dumnezeu a amestecat limbile noroadelor cari au vrut să înalțe până la dânsul turnul aroganței și al dominației pământene, el le-a trimis un semn al puterii veșnice — care e unitară în armonia ei cosmică. In ziua când, deasupra babiloniei, prea deseori sângeroase, în care se sbat și azi noroadele pământului, va răsuna imnul înfrățirii în limba unică a întregei omeniri, atunci vom putea recunoaște și marea isbândă a umanitarismului.

Zamenhof a știut să se mențină în spiritul universalist al limbii pe care a creat-o. El a expus concepția sa socială și etică într'o broșură **Homaranismo** (dela **homaro** — omenire) și într'un proect de „Declarație homaranistă" Intrebuințarea unei limbi neutre, care să aparțină întregii omeniri, era pusă de Zamenhof la baza concepției sale umanitariste. El cerea și o religie neutră, aparținând deasemenea întregii omeniri. Fără a confunda unitatea linguistică cu unitatea religioasă, Zamenhof considera aceste unități ca singurele posibilități de armonizare a popoarelor și claselor. Oamenii pot păstra limba lor națională și religia proprie grupului social ori politic din care fac parte. Să nu uite însă că ei aparțin unei realități superioare: omenirea, ale cărei idealuri sunt permanente și ale cărei interese sunt mai presus de ale partidelor politice ori ale statelor naționale.

Zamenhof a propus ca „în fiecare oraș să se înalțe un templu umanitar, unde „homaranoy" ar putea întâlni frați de altă religie și să lucreze împreună"... Nu e utopică evocarea înfrățirii spirituale care va duce și la „desgustul de fraze mari, de minciuni și de vicii". Cele 12 paragrafe în care sunt rezumate principiile „homaraniste" ale lui Zamenhof, rămân, alături de alte câteva profesiuni de credință, pilde de înaltă toleranță și de înțelegere a menirilor omenești.

Meritul lui Zamenhof e dublat astfel de o nobilă credință. Făurind un instrument de înfrățire prin limba esperanto, el a știut să se înalțe la rolul precursorului care cuprinde idealurile omenirii într'o sinteză armonioasă.

EUGEN RELGIS

Un cuvânt despre noua literatură rusă

Literatura rusă de azi, cea de după răsboi și revoluția sovietică e o literatură de ajun; nu e încă o realizare, ci numai o încercare, o schiță, material pentru o creațiune. Căci epoca al cărei reflex colorat e, nu este încă nici ea însăși o încheiere ci mai mult o fermentare și frământare, un clocot de idei și stări sufletești. O lume s'a prăbușit, una nouă încă nu s'a închegat. Și lumea aceasta bântuită de durerile facerii e înconjurată de un vuet, de un bubuit ca de mii de cataracte.

Să mai fie oare loc în acest vuet pentru gingașele tonuri ale artei? E posibilă măcar vre-o artă în Rusia actuală? Acum câți-va ani părerile puteau fi împărțite, astăzi o asemenea chestiune nu mai are rost: noua literatură rusă s'a ivit, există și înflorește. Dar e o artă ciudată. Acest nou realism rusesc, cu toată înrudirea lui cu marii realiști ai secolului trecut, e totuși, prin firea lui, deosebit. Fondul însuși al acestei literaturi cu intenții realiste, e fantastic, irațional, ireal. Realismul rus de azi e un realism fantastic. Realism fantastic!

Nietzsche a spus undeva: „Nu te uita mult timp în prăpastie, căci altfel prăpastia va ajunge la urmă să privească în adâncul tău". Cuvântul e potrivit pentru literatura rusă — ea e de-o adâncime de abis, și acolo jos, în aceste prăpăstii pândesc monștri. Revoluția a adus la suprafață pe acești monștri, în viață și în literatură, — haosul rusesc însuși stăpânește acum literatura. Epoca asta colcăie de destine înspăimântătoare, de întâmplări omenești ne mai auzite, de gânduri și lozinci noui. Nu mai ai nevoe să cauți subiecte, ele aleargă spre tine, te răstoarnă în stradă. Istoria fiecărei familii a devenit un roman de aventuri. Va veni cândva, mai târziu, ziua când acest material colosal va fi prelucrat în epopee de un nou Balzac sau Tolstoi. Timpul nostru deocamdată, prea agitat, nu e încă în stare să creeze un tot artistic, dar pietrele de edificiu există, se îngrămădesc. Se și pot deosebi temelii, colonade ale viitorului edificiu uriaș ce va forma *a doua perioadă clasică a literaturii ruse.*

Valoroși architecți — forțe vii, active, noui, neastâmpărate — cari s'au pus pe lucru la aceste temelii și colonade sunt: Wsevolod Ivanov, I. Babel, Neverov, Alexandra Kolontay, Liubov, Zensky, Romanoff, S. Semenoff, (De acesta din urmă, găsim în ultimul număr din *„Lectura"* o caracteristică și puternică nuvelă *„Ucigașul"*, în traducere românească).

Mai toate nuvelele și romanele lor au comun două trăsături: turbatul tempo vital, pulsul suprafebril al epocei și marea amoralitate a omului redevenit product natural. Sunt dincolo de rău și bine acei țărani ai lui Wsevolod Ivanov, acei cazaci și pungași ai lui Babel, acele femei ale d-nei Kolontay, acest ucigaș analizat de Semenoff. Toți tipii aceștia sunt oameni ciudați, cu două dimensiuni, — a treia le lipsește, sau mai degrabă ea e formată de chiar acel haos din care aceste firi s'au născut, și pe care plutesc, bătute de talazuri. Sunt zdrențe de personalități omenești, care, mânate de orcanul revoluției, ne trec o clipă pe dinaintea ochilor, „bășici ale pământului", cum zice Macbeth. Lumea și-a ieșit din țâțâni și-și așteaptă Arhimedele care s'o așeze iar în făgașe. Dacă nu în realitatea materială, unde lucrurile se ciocnesc așa de aspru, dar cel puțin în lumea schematică și ideală a artei.

Aveți stofă?
Salonul de Croitorie MAX
de la Perlmutter
Strada Aureliu 27
(prin Spătar)
EXECUTĂ
Demiuri, Paltoane, Costume, etc.
elegant și convenabil
Telefon 209|02

Contribuție la psihologia simbolismului

In ultimul număr al revistei „Minerva" găsim un scurt articol despre psihologia simbolului. Este o problemă pe care cugetarea contemporană abia a început s'o studieze. Și este o problemă menită să inoiască poate, întreaga filosofie, psihologie, sociologie și estetică. Fenomenul nu fusese studiat înainte vreme decât ca o anexă cu totul secundară a problemei asociației de idei. Filosofi ca Leibnitz semnalează în treacăt importanța socială a simbolului atunci când ia forma morbidă de „psittacism", adică de învățare papagalicească de cuvinte, fără a ne mai gândi deloc la cuprinsul lor real. Dar mai ales Levy-Bruhl a contribuit la arătarea importanței fenomenului de simbolism. După acest filosof există o întreagă mentalitate, pe care o numește **prelogică** pentru că nu ascultă de aproape niciuna din regulele logice. Această mentalitate este cârmuită de legile proprii simbolului, și care sunt față de legile logice exact ceeace un clișeu negativ este față de cel pozitiv. Un simbol față de lucrul simbolizat nu este nici în raport de tot la parte, nici unul de parte la tot, nici de identitate, nici de contradicție. In mentalitatea simbolistă, spune Levy-Bruhl „totul participă la tot"; un lucru poate să fie în acelaș timp el însuși și altceva, aci și acolo, acum și altădată. Teoreticienii poeziei simboliste din cea de a doua jumătate a veacului trecut au făcut interesante sforțări pentru a defini simbolul. Ei atrag atenția că este o mare deosebire între simbol și analogie, sau metonimie, sau metaforă, sau comparație. O comparație se descifrează ca un rebus.

Putem stabili precis între cei doi termeni cari sunt porțiunile care coincid, care nu. Se identifică ce-i identic, și se trece conștient, cu vederea, peste părțile neasemănătoare dintre cele două noțiuni. Pe când legătura dintre un simbol și un lucru simbolizat este vag, misterios și mai ales **total**. Și, după acești teoreticieni, aci stă tocmai deosebirea dintre arta adevărată și cea proastă. Aceasta din urmă se poate tălmăci prozaic ca o șaradă. Pe când în cea adevărată, unde avem de a face nu cu comparații, ci cu simboluri, fiecare semn, fiecare sunet ne deschide deodată o lume vastă și întreagă, ne sugerează într'o clipă, percepute cu simultaneitatea unei intuiții, sute de stări sufletești, de experiențe încercate, de simțiminte multe pe care le-am avut. Un cuvânt, o privire și o lume complectă ne impresoară.

In studiul de care vorbeam, din frumoasa revistă filosofică ieșană „Minerva" se face o dublă încercare: aceea de a arăta procesul de naștere al simbolurilor și aceea de a le clasifica. Autorul, între altele, spune că simbolul este un concept ratat. In drumul pe care îl face imaginea pentru a deveni concept — se poate opri. O asemenea „pană" de funcționare dă naștere la o stare sufletească hibridă, care e tocmai simbolul.

„Un grup de imagini se poate fixa dacă îl asociem direct cu un fenomen ori obiect exterior nouă, adică dacă îl legăm cu un semn exprimabil obiectiv. Cutare obiect sau desemn, cutare cuvânt sau strigăt va însemna de aci înainte cutare sau cutare stare sufletească. Nu avem nevoe de abstracție și generalizare; asociația e suficientă. Un simbol reprezintă un grup de imagini obiectivate".

Intr'adevăr, lucrurile se petrec aproximativ așa. Dar câteva explicații suplimentare nu sunt de prisos. Căci există și lucruri contestabile în definiția de mai sus.

Ceeace deosebește un **raport** de o simplă **asociație**, este că, la cel dintâi, membrii comparați îi percepem **simultan**. Din contra: Atunci când asemănăm imaginea A cu imaginea B, trecem cu gândul dela A la B, apoi dela B la A, apoi iarăși îndărăt. Asociația este o **mișcare** a spiritului dela o imagine la alta. Pe când un raport înseamnă, dimpotrivă, o oprire a acestei primblări de dute-vino. Căci după ce, grație asociației prin asemănare, am abstras ceeace nu era identic între cele două imagini, și, prin generalizare, am fuzionat ceeace ele au identic, contemplăm această nouă arhitectură ca pe ceva static — ca tot ce e arhitectură.

Așa încât, este, într'adevăr, un **drum** dela imagine la concept, trecând printr'o primă fază de asociație prin asemănare, pentru ca apoi, prin abstracție și generalizare, să se ajungă la un punct static, unde mecanismul gândirii, se chiamă stabilire de raport, iar rezultatul se chiamă concept. Decât, nu vedem cum, „între imagine și concept" se poate intercala simbolul. In drumul dela imagine la concept nu există nici un loc pentru simbol. Este o absolută imposibilitate logică. Și iată dece.

Simbolismul e și el un **raport**. Adică o percepere simultană a doi termeni distincți. Dar, spre deosebire de concept, unde nu se mai percep cele două imagini ca atari, ci descompuse în asemănări și deosebiri. Partea identică este abstrasă și generalizată, și apoi **raportată** la rest. Cele două imagini primitive au fost disecate, și supuse unei elaborări și unei adevărate chirurgii. Imaginile și-au pierdut materialitatea și conturul lor istoric. S'au transformat în **elemente** mai ideale.

Pe când în cazul simbolismului imaginile sunt păstrate **intacte**. Li se lasă întreg — dacă ne este permis a spune — „trupul lor". Le vedem exact tot așa cum „s'au petrecut" aevea. Decât — și aci stă tocmai misterul simbolismului — deși lăsate în haina lor primitivă, reușim totuși să le cuprindem într'un raport, să le percepem simultan și solidar, să le percepem totodată ca ceva absolut și integral identic (și aceasta se chiamă sens) dar totodată ca ceva materialmente distinct (și aceasta se chiamă semn, sau, respectiv lucru semnificat).

Dar acest rezultat se obține nu pentrucă ne-am mulțumit cu simpla asociație și n'am mers mai departe la concept. Căci asociația care „merge la concept" este numai asociația **prin asemănare.** Asemănarea și discriminarea sunt armele logice. Cealaltă formă de asociație, cea prin **contiguitate** are, ca trăsătură caracteristică, tocmai **neputința** sa de a efectua vre-o operație logică, conceptuală. Aceasta explică și pentru ce, în știința psihologiei, i se dă o importanță așa de mică.

O asemenea situație de „parent pauvre" este însă complect neîndreptățită. Căci dacă e adevărat că contiguitatea nu poate duce la nimic logic, în schimb ea e cheia de boltă a întregului mecanism al simbolurilor.

Se știe că Magia cuprinde două **reguli** fundamentale. Regula eficacității **atingerii**, a contactului, și **legea** homeopatiei (analogul produce analogul). Din cea de a doua regulă, a ieșit știința de mai târziu, ajunsă la formula mai precisă: aceeași cauză produce acelaș efect. Din cea de a doua regulă, a ieșit mentalitatea simbolistă, care nu-i nici superioară nici inferioară celei logice, ci-i pur și simplu altceva.

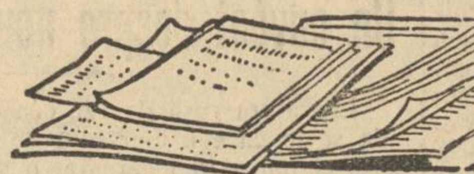
Așa dar simbolul este manifestarea mentalității pe care am propune să o numim a **contiguității.** Fenomenul contiguității devine astfel extrem de interesant; e aproape pus pe picior de egalitate cu fenomenul logic. Deaceea ar merita un studiu mai amănunțit decât i se consacră de obiceiu. Iată, de pildă, două direcții în care s'ar putea aprofunda cercetările.

Cine zice contiguitate, zice proximitate în timp sau în spațiu. Dar **spațiul** este ceva eminamente social. De unde caracterul aproape totdeauna social al simbolurilor. Cât despre timp, el este ceva eminamente personal. Spunem, înadins, „eminamente" pentru a arăta că, atunci când e vorba de contiguitate, nu e vorba de lucruri sufletești periferice (cum sunt conceptele, și în genere faptele logice — simple **elemente** psihice). Când e vorba de **timp** ca atare, intră în joc — cum spune Bergson — ce este mai intim din ființa noastră, ce este mai individual, mai specific personal. Iată de ce contiguitatea întâmplărilor din care se nasc simboluri se raportă nu la „viața" noastră sufletească in abstracto, ci la ceva mai concret, la ceeace oamenii numesc foarte bine: **„biografia"** noastră.

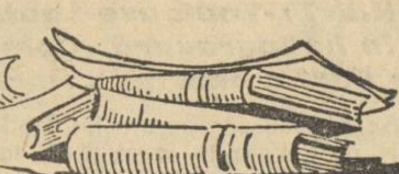
Ar fi de scris un întreg nou capitol în manualele de psihologie despre tot ceeace e „biografic" în viața sufletească a unui individ. Dacă acest lucru se va face, atunci un asemenea capitol va cuprinde aproape numai fenomene de simbolism și anume simboluri de acelea pe care autorul articolului din „Minerva" le numește simboluri **deziderative**, semne reprezintând concret dorurile și idealurile noastre individuale.

Dinpotrivă, acele simboluri care exprimă idealuri nu personale, ci sociale se deosebesc de cele dintâi. Contiguitatea din care isvorăsc este mai mult o contiguitate în **spațiu**, în spațiul social, o contiguitate exterioară, obiectivă. Autorul studiului din „Minerva" propune să le numim simboluri **expresive**, căci servesc doar să ne înțelegem cu ceilalți oameni. Dar cred că formula nu e corectă. Căci și celelalte simboluri sunt expresive; ele exprimă dorințele noastre; iar, invers, cele zise expresive sunt și ele deziderative, căci și ele exprimă idealurile colective și necesitățile comune. Poate că o clasificație între cele două grupe observate de autorul articolului din revista „Minerva" — grupe care, cum am văzut, sunt realmente distincte — ar trebui poate să întrebuințeze alte cuvinte, alte formule. Cele propuse de autor ne par defectuoase. S'ar putea spune de exemplu: simboluri individuale și simboluri colective; sau simboluri prin contiguitate biografică și simboluri prin contiguitate socială; sau contiguitate în timp și contiguitate în spațiu. Cuvintele sunt de căutat.

D. I. SUCHIANU

INSEMNĂRI

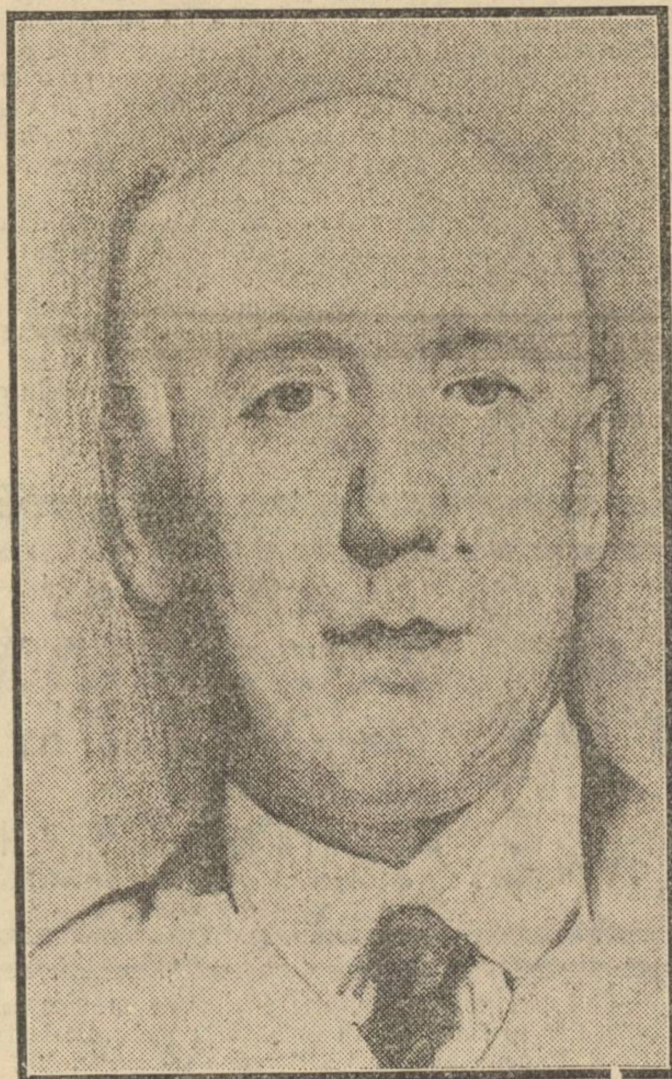
Feodor Sologub

Numele acestui scritor mort la Petersburg, după o lungă boală, e cunoscut nu numai fiecărui rus cult, dar şi cercurilor largi de literaţi şi intelectuali din Europa şi America.

Unul dintre promotorii junelui Simbolism rusesc, Feodor Sologub (Feodor Cuzmici Teternicov), a apărut în literatură în 1891. Ca novator, Sologub a suportat un lung şir de persecuţii şi de batjocuri, care plouau pe atunci peste noua şcoală literară. Intr'un singur deceniu curentul acesta a ajuns însă puternic şi a influenţat literatura ulterioară din Rusia.

Cu toate că-şi începuse cariera literară fiind în vârstă de 34 ani (până atunci nici nu încercase să scrie), Sologub şi-a creiat curând un bloc masiv de opere mici şi mari. Astăzi, moştenirea lui cuprinde vre-o zece romane mari: „Visuri grele", „Mai dulce decât veninul", Trilogia „Farmece aevea"; apoi monumentalul „Dracul măruntel", tradus în mai multe limbi străine şi ajuns celebru; „Vrăjitorul de şerpi" şi încă vre-o zece volume de nuvele şi povestiri; „Umbre", „Acul morţii", „Măştile putrezite", plus vre-o cinci volume de poezii. Critica literară viitoare va face desigur, aprecierea definitivă a scrierilor lui Sologub ; şi se poate crede de pe acuma — că ea va recunoaşte poeziei sale o valoare mult mai mare decât a operelor sale în proză...

Anii revoluţiei au fost prea greu de suportat pentru acest scritor aproape moşneag. In primăvara anului 1921 el a reuşit să obţină paşaportul pentru străinătate; însă Lunacearschi a revenit asupra acestei permisiuni subt motivul că Sologub va lucra în străinătate împotriva Sovietelor. Petersburgul se sbătea atunci în mare decădere: Moscova îi luase hrana, viaţa intelectuală şi curentele centrale politice şi literare. Soţia lui Sologub, Anastasia Nicolaevna Cebotarevscaia suferea de melancolie acută în pustiul material şi moral al Petersburgului de atunci. Pierzând speranţa de plecare, într'o zi ea s'a aruncat în Neva, subt ghiaţă.

Feodor Sologub

Presa a publicat după aceasta dramă, cele mai înduioşătoare amănunte despre Sologub, rămas singur. Rănit sufleteşte atât de adânc, un an de zile, pe orice timp, Sologub venea zilnic la malul Nevei şi stătea aci mult timp în preajma ceasului în care Cebotarevscaia îşi găsise moartea.

Apoi rămase în Rusia şi nu mai vru să plece, deşi i s'a dat o nouă autorizaţie pentru aceasta. A trăit mai mult la Ţarscoe Selo, scriind încă, dar nepublicând decât foarte rar, lucruri mici. Critica din presa moscovită nu-i aproba activitatea literară dinaintea revoluţiei, deoarece spiritul operelor sale era individualist şi simbolist. Cenzura era şi mai severă cu nouile sale scrieri.

Astfel, după 1924 numele lui Sologub nu mai apare prin revistele şi almanahurile din oraşele Rusiei. In străinătate (Berlin, Paris şi Praga) i s'au reeditat în ultimii trei ani numai trei volume cu poezii vechi...

De vorbă cu un tânăr singuratec

Un tânăr foiletonist, care se zbengue de unul singur în subsolul *Cuvântului*, a publicat de curând un articol abject împotriva d-lui Paul Zarifopol. Am însemnat acest fapt de grosolănie literară într'un număr trecut din *Adevĕrul Literar* şi l'am însoţit de-o apreciere : *puţoism intelectual.*

La notiţa mea, tânărul foiletonist răspunde printr'un lung, interminabil foileton — din care aflu însă câteva lucruri în adevăr senzaţionale. Aflu, de pildă, că onorabilul meu preopinent, — foiletonist zbenguitor, — s'a născut în anul 1907... Foarte frumos ! — Să creşti mare, piciule!

Mai aflu că amicul meu Zarifopol a murit încă din anul 1777, — aserţiune pe care o cred cel puţin în parte inexactă...

După ce mă informează asupra acestor lucruri, tânărul meu adversar mă ceartă cu asprime că scriu *„pentru câteva hârtii albastre"* Pe când d-sa... A ! d-sa scrie din altă pricină. Ascultaţi : *„Scriu pentrucă simt în carnea, în sufletul şi în creerul meu revărsări de viaţă proaspătă..."*

Tânărul meu amic, nu cred că scrisul este cel mai bun remediu împotriva... *„revărsărilor de viaţă proaspătă"*, cum le zici d-ta. Indrăznesc chiar să-ţi spun că e mult mai bine, mult mai sănătos ca — în clipa când te apucă asemenea *„revărsări"* — în loc să te închizi în odaia d-tale şi să scrii un foileton, să ieşi în stradă să te plimbi, şi — cum să-ţi spun ? — să iei seama la fetele de vârsta d-tale... Este, crede-mă, cel mai bun tratament împotriva revărsărilor de viaţă proaspătă, de care te vaiţi d-ta şi pe care nu ştiu ce ipocrit te va fi sfătuit să le tămădueşti scriind foiletoane.

Căci răul de care suferi d-ta, tânărul meu amic, e mult mai grav de cât îţi închipui. D-ta singur mărturiseşti te vaiţi de *„tumultul turbure, dar greu de seminţe ce se învrăjbeşte înlăuntrul făpturei"* d-tale. E grav, e — crede-mă — foarte grav !

„Noi scrim — spui d-ta mai departe — *depe poziţii spirituale ; d-ta* (adică eu...) *scrii din birou"*. Aşa este, tânărul meu amic. Scriu — închipuieşte-ţi oroare ! — scriu din birou. Nescriind sub imperiul demonului care te chinueşte pe d-ta şi... „depunând" în foiletoane numai simple gânduri, scriu, iartă-mă, din biurou. Te înşeli însă, dacă îţi închipui că d-ta scrii de pe o poziţie spirituală. Drept vorbind, înclin să cred mai de grabă că eşti victima unei dureroase amăgeli : iei maidanul, drept poziţie spirituală. De altfel, îndelunga comprimare a revărsărilor de viaţă are — ades — drept consecinţă viziuni de felul acesta, ba — uneori — viziuni şi mai paradoxale. Nu te lăsa pradă acestor viziuni şi nu zăbovi prea mult, singur, sub primejdiosul lor farmec...

* * *

De ce te superi d-ta fiindcă „mă hrănesc" cu Voltaire ? Crede-mă, tânărul meu prieten, nu este nici o rusine în aceasta. D. de Voltaire era un om amabil, puţin cam răutăcios — e drept ; dar în sfârşit...Avea, precum ştii şi d-ta, o convorbire foarte agreabilă. A scris lucruri — iartă-mă că îndrăznesc s'o afirm — foarte interesante. Avea — zău ! — talent... Ei, bine înţeles, nu atât talent cât ai d-ta, dar — în fine — pentru vremea lui... Pentru Dumnezeu, fii şi d-ta mai îngăduitor cu bietul d. de Voltaire. Adevărat, scria şi el din biurou. Nu s'a închipuit nici odată, pe vre-o poziţie spirituală. N'a luat lucrurile prea in tragic. Iubia viaţa — sub toate aspectele ei. De-aceea nu scria atunci când simţea în carne, în suflet şi în creer revărsări de viaţă proaspătă. Aşa încât scrisul lui era senin şi, în unele fraze ale lui, înfloria un zâmbet minunat.

D-ta eşti mult prea încruntat. Mult prea tragic. Şi nu-i bine ! Frecventează pe d. de Voltaire şi vei înţelege că nu e bine să vezi lucrurile prea în negru.

Tinerii, de pe vremea d-lui de Voltaire, îi spuneau : *„sinistrul Arouet"*. Dar nu era sinistru de fel. Şi, dacă n'a vorbit niciodată de tinereţea lui, şi-a păstrat-o totuşi până în ceasul când a murit. Nu crede că un anume simt al măsurii înseamnă *„îmbătrânire înainte de vreme, înăcrire"* etc. După cum — iarăşi — nu crede că zbenguiala înseamnă tinereţe cu orice preţ.

Ai iluzia că vorbeşti în numele generaţiei d-tale şi că între d-ta şi generaţia mea ar exista un război pe viaţă şi pe moarte. — Vai — tânărul meu prieten, — se poate să-mi faci insulta de-a crede că mă războesc cu d-ta ? Viaţa are scopuri mult mai interesante, mult mai atrăgătoare decât bănuesti d-ta, în viziunile d-tale de posomorâtă singurătate. D-ta poţi fi cel mult subiect pentru o cronică uşoară — şi atâta tot. Nici măcar rancună nu-ţi pot purta. Dimpotrivă. Fiindcă sunt totdeauna adânc şi sincer recunoscător subiectelor mele...

Şi, în deosebi, subiectelor vesele sau înveselitoare. Căci viaţa este foarte tristă, —tânărul meu amic ! Or, vei conveni şi d-ta că intenţia d-tale de-a dărâma într'un singur foileton pe d. de Voltaire, pe Rémy de Gourmont, pe d. Paul Zarifopol şi pe umilul gazetar care semnează aceste rânduri — este un lucru deosebit de amuzant. Citind belicosul d-tale foileton, am trăit un foarte vesel sfert de oră, într'o vreme când sferturile de oră vesele sunt atât de rare !

Iată încă un motiv, ca să-ţi spun frumos :

— Mulţumesc ! — *Tudor Teodorescu-Branişte.*

Selecţia talentelor

In continuarea ciclului „Politica culturii" d. profesor Ştefănescu-Goangă a conferenţiat despre „Selecţia talentelor şi îndrumarea profesională".

Natura nu e o mamă echitabilă în distribuţia însuşirilor. Unii dintre semenii noştri sunt mai puţin dotaţi, alţii mai mult, alţii, în sfârşit, formează o categorie mijlocie.

Oamenii au fost socotiţi în afară de cadrul normal, în toate timpurile: dela zeificarea lor în antichitate, până la omul geniu din timpurile moderne.

Biometria a găsit normele care dovedesc că apariţia oamenilor mari e un fenomen normal în viaţa omenirii.

In şcoala organizată şi într'o temeinică politică a culturii trebue să se ţină seamă de variaţiile intelectuale.

Intr'un învăţământ individualizat, diferenţiarea impune o anumită educaţie pentru inteligenţele aplicate şi altă educaţie pentru inteligenţele artistico-abstracte.

Concepţia şcoalei secundare unice, cu un uniform quantum de cunoştinţe, nu înseamnă decât irosirea însuşirilor personale, ratarea lor sistematică. Trebue să se dea fiecărei capacităţi hrana necesară desvoltării aptitudinilor proprii.

Orientarea profesională trebue făcută după variaţia însuşirilor şi funcţiunilor sociale. Fiecare individ trebue pus pe calea desăvârşirii sale. Spre acest sfârşit e nevoe de cunoaşterea individului, de cunoaşterea profesiunilor, de cunoaşterea pieţei muncii. Foloasele orientării profesionale sunt ideale atât pentru individ cât şi pentru societate, fiindcă numai astfel se pot creia valorile umane...

Cugetarea românească

In „Archiv fur Geschichte der Philosophie und Soziologie", d. prof. I. Petrovici face câteva interesante consideraţii asupra cugetării româneşti şi influenţa lui Immanuel Kant.

O rază a filosofiei kantiene, spune d. Petrovici s'a strecurat la noi încă dela începutul şcoalei româneşti.

Gheorghe Lazăr predă pentru întâia oară la şcoala întemeiată de el în 1818 la Bucureşti, Logica şi Metafizica în spirit kantian, înlocuind astfel tratatele lui Condillac. Alegerea aceasta a lui Lazăr a fost bine chibzuită, fiindcă o filosofie critică şi raţionalistă cum e a lui Kant serveşte temelia culturală şi supleneşte chiar absenţa tradiţiei mai bine decât empirismul şi sensualismul lui Condillac.

Gânditorul român cel mai însufleţit de doctrina kantiană a fost însă Titu Maiorescu.

Spre deosebire de înaintaşii săi, care admirau din Kant mai ales „critica raţiunii practice", Maiorescu era un pasionat al „criticii raţiunii pure" în special al capitolului de estetică transcendentală din care făcea însăşi centrul întregii filosofii kantiene. El aduce chiar argumente nouă pentru a susţine aprioritatea şi idealitatea formelor de spaţiu şi timp, invocând fenomenele de previziune, existenţa precocităţilor în muzică şi matematici, pe lângă întâmpinarea că ar fi de prisos şi s'ar atrofia conştiinţa omenească în cazul când ea s'ar mărgini să oglindească aevea realitatea.

Un alt kantian de marcă este Eminescu, care are o traducere neizbutită a *criticii raţiunii pure* şi care foloseşte idealitatea spaţiului şi timpului în schiţa sa filosofică „Sărmanul Dionis".

Urmaşii lui Maiorescu la catedra universitară împărtăşesc şi ei sistemul lui Kant. Astfel d. P. P. Negulescu dela universitatea din Bucureşti şi d. Marin Ştefănescu dela cea din Cluj mărturisesc puternice influenţe kantiene. La fel şi d. Petrovici afirmă că şcolile filosofice de după Kant n'au valoarea filosofiei kantiene.

Cugetarea lui Kant a fructificat apoi gândirea d-lui C. Rădulescu-Motru, actualul profesor de psihologie dela Universitatea din Bucureşti.

Speculând asupra noţiunii de unitate aperceptivă a eului, d. C. Rădulescu-Motru a construit concepţia „personalismului energetic" pe baze kantiene.

Faţă de puternica înrâurire pe care filosofia lui Kant a exercitat-o în cugetarea românească putem nădăjdui că rostul ei nu este pe deplin încheiat. Răsfrântă în cristalul unei mari personalităţi, filosofia lui Kant poate fi pentru noi mai mult decât o binefacere, ea va fi însăşi Renaşterea noastră spirituală. — *b.*

MĂRUNTE

— *Cronica plastică* a domnului *H. Blazian* va apărea în numărul viitor.

— A apărut noul volum de studii literare şi artistice „ULTIME SILUETE" de scriitorul renan *H. Eulenberg* în traducerea d-lui *C. Săteanu.*

Volumul are următorul cuprins:

Van Gogh, Jean Paul, Luther, Goethe şi Italia, Robert Schumann, Giordano Bruno, Tiepolo, Columb, Pascal, Bulov, Milton, Eichendorff, El Greco, Andersen, Auzengruber, Berlioz, Washington, Li-Tai-Pe, Balzac, Reynolds, D'Assisi, Leopardi, Dürer, Gluck, Rückert, Geibel, Keller, Conrad, F. Meyer, Goldoni, Bismark, Bleichröder, Maeterlink şi H. Eulenberg.

Impreună cu cele două volume anterioare *„Siluete Literare"* şi *„Alte Siluete literare"*, acest nou volum „ULTIME SILUETE" institue o adevărată enciclopedie de o mie pagini cuprinzând o sută de studii literare şi artistice.

Fiecare volum costă 50 lei.

Librarii din provincie îşi vor adresa comenzile la Tipografia Albina str. Seulescu No. 1 Iaşi.

— Duminică 18 Decembrie, Societatea „Prietenii Istoriei Literare" va comemora printr'o şedinţă festivă al treilea centenar dela moartea lui Bossuet.

Cel mai celebru scriitor al Angliei contimporane este, fără îndoială, H. G. Wells. artist militant inspirat de aceleaşi concepţii politice ca şi G. Bernard Shaw, şi autor al atâtor reputate romane cu fond ştiinţifico-social aşa de interesant.

Una din cele mai caracteristice povestiri ale lui

OUL DE CRISTAL

urmată de alte câteva, traduse în româneşte, au apărut în No. 85 al excelentei publicaţiuni de popularizare literară,

Biblioteca „DIMINEAŢA"

100 de pagini **Preţul 8 Lei**

Citiţi, azi

LECTURA No. 149:

Floarea literaturilor străine

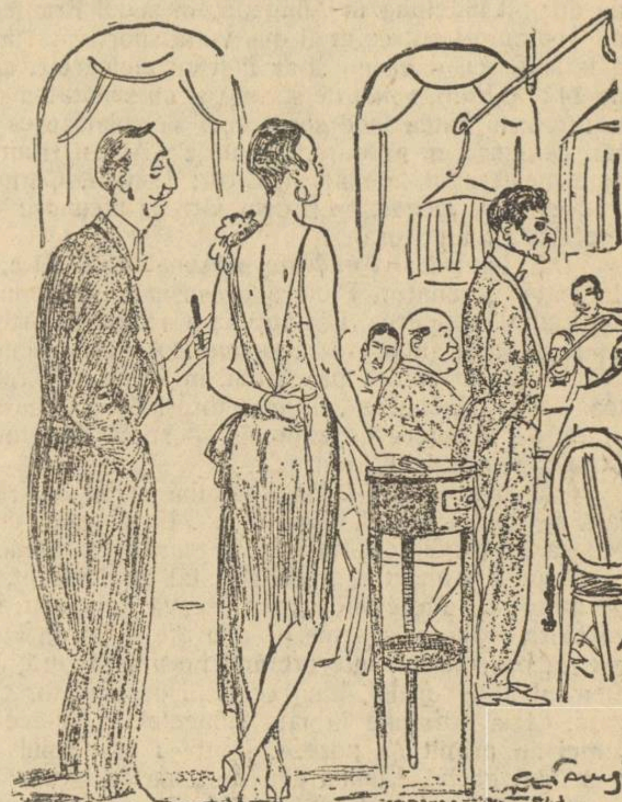
S. SEMENOFF

UCIGAŞUL

— *Nuvelă Sovietică* —

Lei 5.— Scrierea completă. La librari şi chioşcari.

Banii

— In vremea noastră, n'ar trebui să-i reproşăm că-i plac banii.

— Da... dar din nenorocire... lui îi plac banii altora.

(Le Journal)

Confuzie

— Fratele d-tale, nu-i aşa?

— Nu... nevastă-mea! *(Le Petit Parisien)*

A APARUT

ALMANACHU

ZIARELOR

„ADEVERUL" şi „DIMINEAŢA"

pe anul 1928

cu colaborarea d-lor :

Gala Galaction, Jean Bart, Constanţa Marino-Moscu, I. Teodorescu, Otilia Cazimir, Brătescu-Voineşti, Sărmanul Klopştok, G. Topârceanu, Alice Gabrielescu, Octav Botez, Izabela Sadoveanu, Dr. Ygrec, Demostene Botez, Paul Zarifopol, T. Arghezi, J. B. Florian, H. Blazian, M. Sevastos, etc.

Pe lângă proză şi versuri, almanachul cuprinde priviri generale asupra tuturor ramurilor de activitate: **Literatura, Moda, Muzica, Feminismul, Ştiinţa, Sportul, Medicina, Bursa, Radiofonia, Cinematograful, etc.**

Sunt trecute în revistă evenimentele anului, ca moartea Regelui, Alegerile, zborul peste Ocean, problemele **în** legătură cu Soc. Naţiunilor.

Bogăţiile României: agricultura, comerţul şi industria sunt prezentate cu date exacte, almanahul oferind un bogat material informativ, indispensabil oricărui biurou particular şi de stat, caşi oricărui cetăţean.

Almanahul cuprinde sfaturi şi indicaţii relative la diferitele tarife în vigoare, scosul paşapoartelor, etc. Are, deasemeni, şi un mic dicţionar de geografie politică în care figurează toate statele din lume, cu organizarea lor politică, Şeful Statului,, guvernul, parlamentul, etc.

Pe lângă bucăţile originale, Almanahul publică traduceri din Kuprin, St. Zweig, A. France, Mirbeau, L. Andreev...

Partea distractivă este foarte bogată: anecdote, curiozităţi, caricaturi, jocuri pentru copii.

Almanahul are lucruri interesante din toată lumea. De exemplu: Căsătoria la diferite popoare; Vârsta periculoasă a femeilor; Cultul diavolului, etc.

Almanahul publică pe hârtie velină numeroase reproduceri după tablourile celor mai de seamă pictori.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII.—No. 368 | Număr de Crăciun | 12 pagini.— Lei 10 | Duminică, 25 Decembrie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897 / CONST MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Crăciunul

Când Maurice Barrès a voit să spue tot ce evoca pentru el Crăciunul, a creat o spaniolă crescută în bazmele lui Andersen. Şi astfel restituia Orientului acea sărbătoare căreia literaturile din Nord i-au dat un farmec special, dar care purcede totuşi dintr'o ţară fără ceţuri, fără neguri şi cu cerul perfect înstelat.

Intr'o astfel de noapte, limpede şi răsunătoare, vom asculta cântecele păstorilor, cântece care au dat naştere uneia din artele cele mai curioase: teatrul spaniol. Intr'adevăr, istoricii încep teatrul spaniol cu două egloge de Juan de la Encina care în ajunul Crăciunului din anul 1492 sau 93, au fost reprezentate cu actori în sala castelului ducelui d'Alba, după cântarea cocoşilor. Una din cele două egloge pune în scenă doi păstori, în noaptea Naşterii: Ioan şi Matei. Alţi doi păstori, Luca şi Marcu vin să le anunţe buna vestire. Păstorii poartă numele celor patru evanghelişti, căci spaniolii sunt toţi teologi şi orice nume trebue să aibă o rezonanţă simbolică, un aer de exegeză mistică, precum se străduesc să integreze mica lor povestire în vre-o mare compoziţie religioasă. La sfârşitul reprezentaţiei, păstorii intonează un *villancico.*

„In noaptea asta, la miezul ei — când totul dormea — spre a ne ilumina sufletul s'a ivit steaua luminoasă — steaua luminoasă a lui Iacob — Huy ho! — Bucurămu-ne, aha! — Huy ha!

„O fecioară a născut — fără atingere bărbătească — şi fecioară fără prihană — pe fiul lui Dumnezeu — rămânând de-apururi fecioară — huy ha! — spre vecinică amintire, huy ha!...

„O fecioară de cincisprezece ani — neagră şi frumoasă — păstoriţă mai frumoasă nu se află la cincisprezece stâne în jur — Minune ca asta nu s'a mai pomenit — huy ho! — Şi nu se va mai pomeni — huy ha!"

A fost o plăcere artistică simplă şi firească în acea noapte în palatul ducal. De aci a purces o literatură foarte aproape de pământ. Acel Juan de la Encina, strămoşul lui Lope de Vega şi Calderon, n'ar fi putut iscodi personagii de teatru care să fi desfăşurat cine ştie ce sentimente complicate, să fi anunţat cine ştie ce veşti ciudate. Cei mai de seamă poeţi spanioli şi cei mai dibaci — până la Gongora — au ţinut de atunci să compue cântece de Crăciun.

Dar nici unul n'a izbutit să redea primitivitatea viguroasă din cântecele bătrânului Juan de la Encina, nici frăgezimea poemelor anonime în care găsim lucruri ca acestea:

„Fecioara voi să se aşeze la umbra măslinului — şi frunzele să răsuciră să vadă pe noul-născut".

Iată un *villancico* în care e descrisă venirea magilor.

„La Betleem e alarmă de foc — flacăra se'nalţă din poartă — o stea din cer a căzut în paele din staul.

„In poarta din Betleem — e o stea: soare şi lună — e Fecioara şi Sfântul Iosif — şi Copilul în leagăn.

„Fecioara spăla scutece — şi le 'ntinde pe rosmarin — păsărelele cântau şi pârâul pleca râzând.

„Cei trei magi din răsărit — veneau pe vânt şi ploae — până'n marginea porţei — unde pot vedea pe noul-născut.

„Cei trei magi vin călăuziţi de o stea — până'n marginea porţei — unde e steaua cea mai frumoasă.

„Fiecare, noului-născut, îi aduceau dar. — Eu sunt sărac. Ce să-i dăruesc? Ii dăruesc inima mea".

In aceste cântece şi în petrecerile cari au loc în noaptea de Crăciun în Spania, găseşti o atmosferă de aer liber, de piaţă publică luminată de făclii, cu totul deosebită de atmosfera de cameră închisă a petrecerilor din ţările nordice.

Dar în aceeaşi noapte a anului e aceiaşi nevoe de a crea imagini duioase şi graţioase, de a desena gesturi naive, în amintirea povestei celei mai curate care a fost vreodată povestită copiilor de oameni şi oamenilor-copii.

Pentru Crăciunul spaniol ne putem închipui o noapte asemănătoare aceleia în care Don Quichotte intră în Toboso şi pe care Cervantes o descrie cu un singur cuvânt, dar delicios şi turburător, spunându-ne că era „intreclară": *era la noche intreclara...*

* * *

Acum vreo douăzeci şi ceva de ani Matilda Serao se plângea cu adâncă melancolie că vechile tradiţii ale Crăciunului nu mai sunt ţinute în seamă de locuitorii bătrânului Neapole. Cântăreţii din fifă nu mai erau atât de numeroşi, ei care altă dată îşi părăseau ogoarele şi munţii spre a cânta trecând din poartă în poartă, melodiile rustice de Crăciun.

Se mai văd oare azi acei păstori cu chica mare, cu cojoc de oae, cu picioarele în opinci, acei *pifferari?* Din când în când, în fundul unei uliţe pe care viaţa modernă n'a aerisit-o încă, se mai iveşte pălăria ascuţită a vre-unuia din ei, se mai aud sunete de fluer sau de cimpoi. Dar copiii se mai sperie azi, ca cei de altă dată numai la auzul numelui *Befana?* acea fantomă grotescă, zee capricioasă care se ivea la toate ferestrele, uneori cu daruri neaşteptate....

Totuşi dacă ar mai veni de Crăciun la Neapole vre-un pifferari, ar găsi ca şi odinioară leagănele cu sute de păpuşi. Napolitanul a rămas meşterul dibaci al sfintelor păpuşi, al sfintelor decoruri la care au ţinut copiii din toate timpurile. Leagănul cel mai frumos se află la San Martino.

Azi, electricitatea îngădue efecte de lumină, necunoscute altă dată — şi steaua magilor pare într'adevăr o stea cerească.

Aceleaşi leagăne se văd în Abruzi, în Calabria, în Sicilia. Sicilianul, mai sentimental, cântă şi improvizează în faţa Noului-Născut; şi muzicanţii orbi, vin de cântă, aşa cum se întâmplă la toate petrecerile familiare. Nu sunt dispreţuite nici plăcerile mesei; un proverb sicilian sună: *Festa'n chiesa, festa'n cucina.* Sărbătoare la biserică, sărbătoare în bucătărie.

In nordul Italiei, acum câţiva ani, lumea se ducea încă să vadă *il presepe mecanico:* diferitele scene ale Naşterii, mimate.

In Veneţia populară, în ajunul Crăciunului se fac descântece. Anumite cuvinte magice, pronunţate la miezul nopţei, au darul să vindece pe copiii bolnavi. Iar descântecele răuvoitoare rămân fără putere asupra celui care poartă „ruga celor trei magi". Femeile îndeosebi, trebuiau să ţie seama de acest lucru, căci demonul le speria altfel sufletul, şi cu trei cuvinte le preschimba în vrăjitoare. *Befana* vine şi la Veneţia pe hornurile caselor, aducând copiilor toate jucăriile Raiului.

JUCĂRII

VINE MOŞ CRĂCIUN

Liniştea răstoarnă 'n câmp
Apa-i lină şi adâncă...
Nu dormi, aşteaptă încă!

Peste deal cu săniuş
Moş-Crăciun şi-arată-acuş
In cojocul lui de miel
Trupu-i vechiu şi puţintel,
Barba 'n cetini pieptănată
Şi mustăţile de vată.

Şi de streşini cum anină
Scară naltă de lumină
Prinsă 'n ţurţuri lungi de ghiaţă,
Pune traista în toiag,
Şi legat de-un fir de aţă
Se coboară pe ogeag...

Nu întinde înspre uşă
Urechiuşă
Cu cercel!
Moşul calcă uşurel,
Nimeni paşii nu-i aude..
Doar, când drumu-i troenit,
Ciuboţele de brunel
Lasă pe podea tighel
Scris cu urme mici şi ude
De omăt abia topit.

ROAGĂ-TE CU MINE!

Tot mai rar şi mai alene,
Umbra fulgilor uşoară
Joacă 'n roiuri pe troene.
Subt lumini de felinară.
Cine-o ştie? Cine-o prinde?..
Rătăcitele colinde
Cată drumul îndărăt
Să s'adune sgriburite
Prin căsuţele pitite
Subt căciulă de omăt.
Peste ochii-ţi de mărgică,
Fată mică
Tot mai leneş, tot mai des
Genele subţiri se ţes:
Pui de vis se prind din zbor
In painjenişul lor.

Lasă gândul să se joace,
Somnul vine şi se duce.
Dă mânuţa dreaptă 'ncoace
Să ţi-o port să facă cruce.
Şi, când focu-i potolit,
Lasă-ţi gândul aiurit
Să se plece, să se 'nchine
Şi să 'ngâne după mine:

— „Maică-a Domnului, măicuţă,
Te coboară din icoană
Cum te-ai coborî din strană,
In privaz te razămă,
Binecuvintează-mă!
Şi de ceasul rău mă cruţă,
Să cresc dreaptă şi năltuţă,
Maica Domnului, măicuţă!

Tinde-ţi, Maică, mâna bună,
Pune hobot alb pe lună,
Stelele desprinde-le
S'adoarmă colindele,
Aciuază duhurile
Care ţes văzduhurile
Şi te roagă Domnului
Pentru tihna somnului..."

Sst!... Auzi foşnind prin casă
Aripioare de mătasă?
Inger alb cu zbor uşor
A trecut pe lângă stor.
Focul tremură 'n oglindă.
Şi, de cine ştie unde,
Pân' la patul tău pătrunde
Sunet dulce de colindă...
Nani, nani, dormi uşor.
Ingeri albi coboară 'n zbor
Lângă tine să te-alinte.
Nani, nani, dormi cuminte!

DE DEMULT...

Lerui-Ler...
A fost odată
O căsuţă fărmăcată,
Şi'n căsuţă-o fată mică
C'un pisoi şi c'o bunică.

Si 'ntr'o iarnă, într'o sară,
Fata s'a uitat afară
Ş'a văzut cum, prin perdea,
Stelele râdeau la ea.
De pe drum cotit şi nins
Umbră scundă s'a desprins, —
Un voinic înalt de-o şchioapă
Inota 'n omăt ca'n apă...

Şi proptindu-se 'n toiag,
Un toiag mai nalt ca el,
A 'nceput să cânte 'n prag,
Tremurat şi subţirel:

— „Lerui Doamne,
Lerui Ler!
S'a ivit o stea pe cer
Prea curată,
Luminată,
Să vestească 'n lumea toată..."

Şi subt cer de stele plin
A sunat colinda lin,
Pân' ce 'n umbră, fără veste,
Uşa s'a deschis puţin...
Si-a tăcut colindătorul
(Mai încolo, nu mai ştie).
Liniştea şi-a tras zăvorul
Peste noaptea argintie.
Doar o stea, pe subt ferestre
Şi-a jucat la geam scânteia...

Iar povestea nu-i poveste:
Eu eram fetiţa ceea
Şi bunica, — nu mai este...

OTILIA CAZIMIR

La Betleem

de JEAN BART

Cu trei zile înainte de sărbătorile Crăciunului, măreţul palat al Episcopatului Catolic era plin de pelerinii veniţi să ia parte la serbarea Naşterii Domnului în Betleem.

Popii fac o mare concurenţă hotelierilor din Erusalim.

Numai vre-o şase sute de camere-chilii închiriază cu ziua acest imens hotel al Franciscanilor.

Debarcasem aci cu oarecare grijă că va trebui să-mi aleg şi să-mi declar confesiunea. Credeam că nu pot fi găzduiţi de cât catolicii.

Am intrat cu uşurinţă. Buna primire se datoreşte, cred, şi unei şepci de marină, cu care înlocuisem pălăria pe tot timpul călătoriei în Palestina. Experienţa mă învăţase că prestigiul şepcii se menţine neştirbit încă în lumea Orientului.

A!... Mon Capitaine!... mă întâmpină c'o jovială exclamaţie un călugăr franciscan, care îndeplinea slujba de **Maitre d'hotel,** purtând cu mândrie la brâu un smoc enorm de felurite chei.

Un om de-o frumuseţe rară. Trup de atlet. Capul amiralului Makarov. O barbă castanie se revărsa pe piept despărţită în două, întocmai ca celebra barbă a nefericitului amiral rus înecat în rada de la Port-Artur.

Pére Melchior cutreerase Africa cinci ani ca misionar şi făcuse războiul mondial pe frontul german.

Cu toate că hotelul Popilor era plin, simpaticul călugăr care, nu ştiu de ce, mă trata ca pe un vechi cunoscut, — îmi făcu repede rost de-o mică chilie în etajul al patrulea. La masă m'a aşezat în faţa unei enorme Irlandeze, cu nişte dinţi de cal. O bigotă. Mânca citind biblia pe care o ţinea veşnic deschisă, rezemată de pântecele unei mari garafe cu vin negru de Nazaret. Noroc că la aceiaşi masă am întâlnit şi două tipuri interesante. Erau doi bătrâni Belgieni. Unul profesor pensionar şi altul negustor anticar retras din afaceri. Deşi nu locuiau în acelaş oraş se găseau legaţi printr'o veche tovărăşie de călătorie. Jumătate de an fiecare sta la casa lui şi cealaltă jumătate de an călătoriau împreună în diferite părţi ale lumii după un program studiat şi stabilit din vreme.

Observau şi notau cu grijă tot ce li se părea interesant în cale.

Profesorul ţinea carnetul de note şi combina, după Baedecker, itinerarul zilnic.

Anticarul făcea plata şi ţinea carnetul de socoteli încheiate la zi.

Fără familii, călătoreau mereu, trăind în cea mai perfectă armonie, căci îşi respectau părerile şi chiar unele viţii care-i deosebeau cu totul.

Anticarul era foarte evlavios, nu fuma, dar iubea băuturile alcoolice. Profesorul era ateu, nu bea de cât ape minerale, dar fuma după fiecare fel de mâncare.

Din prima zi m'am simţit atras de tovărăşia asta. Cu ei am vizitat o parte din **locurile sfinte.**

In *holul Hotelului Popilor* mişunau toată ziua şoferii şi călăuzele. De câţiva ani, automobilele au înlocuit cu totul caravanele de cămile şi măgăruşii albi. După o lungă târguială, tocmim o maşină Fiat, ca să ne ducă la Betleem. Sunt numai opt kilomerti. Şoseaua ca în palmă.

Prin poarta Iafei ieşim dintre zidurile cenuşii ale cetăţii Erusalimului, pe lângă anticul turn al lui David. Drumul duce spre valea Cedronului şi lasă în stânga Valea Plângerii.

Maşina sboară pe macadamul neted ca asfaltul. Din goană zărim o clădire de piatră albind în marginea drumului între măslinii palizi şi scorburoşi. E fântâna **Magilor.** Aci li s'a arătat steaua cari i-a călăuzit spre staulul în care s'a născut Mântuitorul. De cum începem să urcăm apare sus pe deal amfiteatrul Betleemului. Amestec bizar de case înfipte într'o coastă stâncoasă.

Muntele Măslinilor se vede în urmă ca o pată neagră. Departe spre Răsărit, abia licăreşte vag o muche din oglinda Mării Moarte prelungită în zare de panglica argintie a Iordanului.

O albă cupolă maură se ridică peste verdele buchetelor de migdale. E mormântul Rachelei. Soţia lui Iacob aci a închis ochii dând naştere unui fiu care s'a numit Beniamin — *fiul durerilor.* Mormântul e venerat de evrei, de Creştini şi de Musulmani.

Ne oprim sus şi ne uităm în zare. De pe creasta culminantă cuprinzi c'o singură privire întreaga ţară a Iudeei.

Aridă şi tristă e ţara pământului sfânt. Sol chinuit, frământat, crispat parcă în dureri. Lipsit de viaţă, rebel oricărei munci, scheletul pământului, ars de un soare nemilos, apare oribil şi măreţ în eterna magie a misterului biblic, solemn şi desolant, acest petic de pământ, tezaur de iluzii şi enigme, nu este de cât un vast şi antic cimitir. Pe deasupra lui plutesc veşnic fantome, viziuni milenare din tainicul miraj al unei lumi de mult înmormântată în acest leagăn străvechiu al omenirii.

Larga şosea modernă se opreşte în zidurile negre ale arhaicului Betleem. Urcăm încet cotind pe hudiţi strâmte, săpate în pantă ca nişte şanţuri adânci printre păreţi înalţi de piatră. Maşini, trăsuri, căruţe şi cămile merg numai într'un sens; nu se pot întâlni pe acelaş drum. Tăcuţi şi gravi jandarmii arabi ţin ordinea şi se feresc să nu fie striviţi de vre-o maşină ce merge cu viteză.

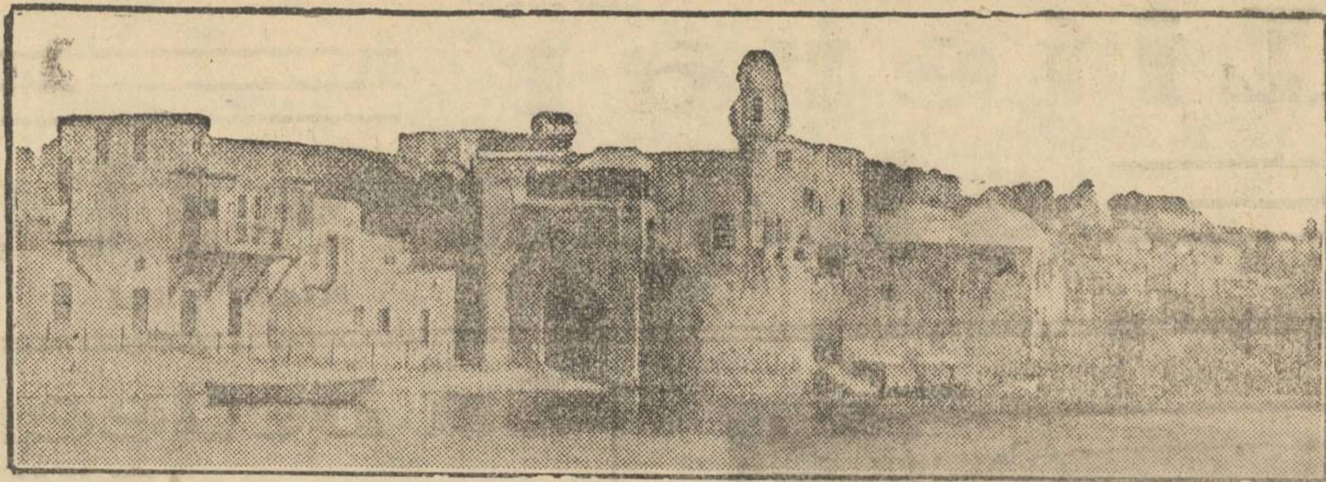
Convoiul celor ce urcă pe jos, pe alte drumuri, se scurge trăgănat spre vechea Basilică.

Ne oprim într'o piaţă largă. Un mare careu cu ziduri de piatră cenuşie în blocuri de cetate.

In fund se înalţă sumbră celebra Basilică zidită de Constantin cel Mare pe locul în care, se zice, c'a fost staul de vite.

Lumea se îngrămădeşte într'o pitorească îmbulzeală. Toate neamurile de oameni, de felurite rituri, se întâlnesc aci în noaptea de Crăciun.

Continuare în pagina II-a

Mă opresc lângă grupul femeilor din Betleem renumite prin frumuseţea lor.

Inalte, vânjoase, cu pieptul plin şi obrajii rumeni, au nişte ochi mari, luminoşi, încercuiţi în sprincene îmbinate şi cu păr bogat, negru şi lucios. Pe cap poartă o găteală, un fel de tiară aurită, de forma unei cetăţi în miniatură, peste care pluteşte o albă marama brodată. Salbe de bănuţi de aur, brăţare late de argint, cercei enormi, lanţuri de amulete, odoare de felurite forme sclipesc mişcate într'o muzică de zurgalăi. Cămăşi colorate cu mâneci largi. Pieptare înflorite şi pantofi cu vârfuri îndoite.

Un Englez de lângă mine întreabă în limba arabă pe una din femei cum o chiamă şi ce religie are.

— *Asa, arabă cristiană.*

Şi femeia aceasta din popor, drapată în costumul ei antic, ne priveşte cu atâta mândrie şi nobleţe că pare o regină de rasă orientală.

In drum spre biserică Englezul ne spune surâzând :

— Betleemul acesta, unul dintre cele mai vechi oraşe din lume, care a dat atâţia profeţi, regi şi căpitani celebri ca David, Asahel, Iosofat, Isus odinioară hrănea cu pâinea lui întreg poporul lui Israel, căci numele biblic **Beit-Lehem** înseamnă **casa pânii,** azi hrăneşte cu laptele femeilor sale copiii Europenilor stabiliţi în Erusalim.

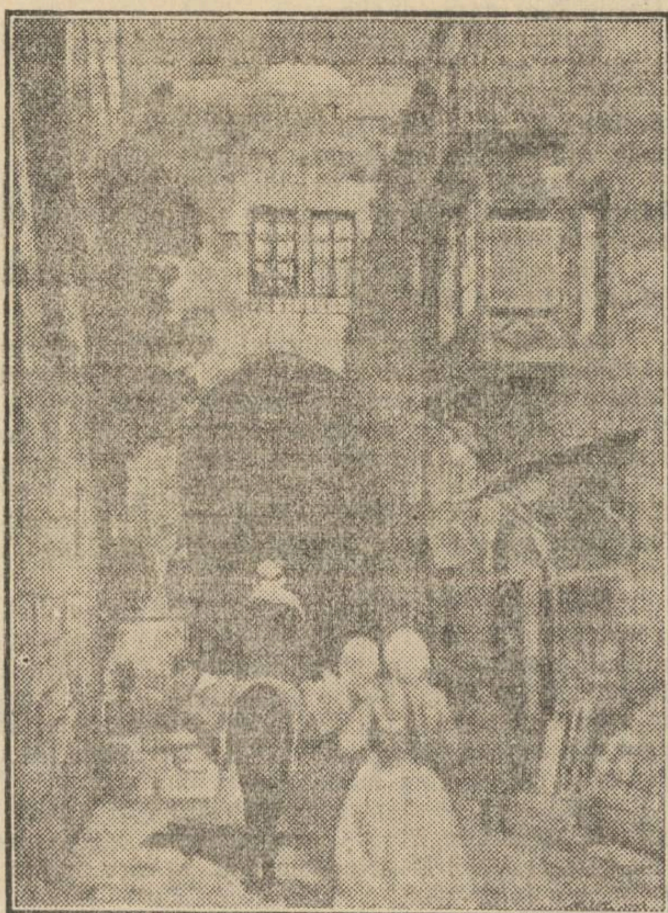
Doicile din Betleem sunt renumite în toată Palestina.

Cu mare greutate străbatem prin mulţime. Nu se vede nici o intrare în marea Basilică. Ne aplecăm capetele şi trecem încovoiaţi printr'o portiţă de fier, care închide o gaură în zidul de cetate.

Cu toate măsurile de apărare şi totuşi mânăstirea n'a scăpat de jaful năvălitorilor. Persanii lui Kosroe care au despuiat-o de sfintele odoare. Şi mai târziu Turcii i-au topit plumbul coperemântului făcând gloanţe din el.

Trecem de-alungul unui coridor întunecos şi ne oprim în lumina unei porţi mari, sculptate. Doi călugări franciscani ne măsoară cu ochii pătrunzători.

Intrăm în biserică. O vastă şi impunătoare sală. Cincizeci şi opt de coloane monolite sculptate cu măestrie susţin enormele arcade încrustate cu plăci de mozaic. In faţă trei altare monumentale sclipesc în lumina ce pâlpâie în sfeşnice enorme de argint şi în candele de aur bătute în pietre scumpe.

Pe lături, în penumbră, se desluşesc mai multe altare ascunse prin unghere.

Biserica e plină. Toate locurile sunt ocupate. Nu-i chip să mai găsim un scaun. Trebue să stăm câteva ceasuri în picioare. Răzbat până în faţă unde găsesc un rând de scaune goale. Un jandarm arab, armat şi încruntat, păzeşte locurile rezervate pentru Inaltul Comisar Britanic şi Corpul Diplomatic. Cer loc unui tânăr călugăr franciscan. C'o dulce politeţă călugărul se scuză şi îmi şopteşte pe un ton blajin :

— Trebue să ştiţi că chiar aci, înăuntru locaşului sfânt, ordinea şi poliţia sălii nu sunt în mâna preoţimii... jandărmăria arabă e singura care decide.

Anticarul Belgian evlavios, dar practic, îşi căpătase un loc în schimbul unei sume strecurate tainic în mâna unui grav poliţist arab. C'un singur gest discret un tânăr fu sculat de pe locul său din vreme ocupat.

Mulţimea înşirată pe scaune aştepta cu resemnare începutul ceremoniei. Biserica părea o vastă sală de teatru în care publicul aştepta ridicarea cortinei. Dar spectacolul nu începea, căci Naşterea Mântuitorului trebuia să întârzie până la venirea Inaltului Comisar Britanic.

Profesorul Belgian, lângă uşă, rezemat de-o coloană, îşi nota impresiile în carnetul lui de drum. Când ajunsei aproape de el, îmi spuse în şoaptă :

— Cred că în subsolul mânăstirii e mai interesant de cât aci.

Coborâm pe o scară de marmură în **grota sfântă** săpată sub marele altar. O criptă încăpătoare în careu de marmoră poleită.

In peretele din spre Răsărit e scobită o nişă adâncă: **sfânta iesle.** Pe o lespede de marmoră albă e încrustată o stea de argint cu litere latine :

„Hic de Virgine Jesus Christus natus est".

Din tavan coboară suspendate 16 candele de argint. In peretele din spre Miazăzi e scobită o altă nişă : locul **creşei** în care a fost culcat **Sfântul Prunc.** Alături de altarul Magilor. Aci s'au închinat ei aducând daruri : aur, smirnă şi tămâe.

Covoare, stofe, odoare de preţ, dăruite de credincioşi îmbracă pereţii sanctuarului venerat. O candelă bătută în pietre scumpe, dată de Ludovic al XIII-lea, se păstrează veşnic aprinsă în curs de-atâtea veacuri.

In semicercul din faţa Sfintei Iesle stau în genunchi 16 călugăriţe carmelite, îmbrăcate în alb din cap până în picioare. Impietrite, fără să clipească, în extaz religios, cu ochii pe jumătate închişi, par în lumina palidă a criptei nişte statui sculptate în marmoră de Paros.

Interesant, pentru un necredincios, să surprindă acolo atâtea felurite chipuri de închinăciune a pelerinilor evlavioşi.

Unii stau prosternaţi, în nemişcare, ceasuri întregi cu fruntea lipită de lespezile reci. Alţii se zbat frământându-se frenetic, se încovoaie făcând mătănii, plâng cu lacrimi fierbinţi, sărută podeaua murmurând rugăciuni nesfârşite. Un bătrân se târâie în genunchi până la altar lovindu-şi chinuitor fruntea de o treaptă a altarului. O femee stă cramponată de-un sfeşnic pe care-l acopere de sărutări, plângând cu suspine sfâşietoare.

Intâi, atins de-o vagă, pioasă emoţie comună, care pluteşte în solemnitatea adoraţiei divine. Simţi cum radiază fluidul mistic exalat din massa omenească ce se topeşte într'un extaz religios. Pleci turburat, prins de fiori de groază şi de milă pentru eterna slăbiciune a fiinţei omeneşti.

Rătăcim o oră prin lungi şi cotite coridoare subterane legate cu mânăstirile Grecilor, Armenilor şi Latinilor. In drum prin haosul acestor catacombe dăm peste mai multe capele şi altare închinate diferiţilor sfinţi. Ne oprim câteva clipe în faţa capelei Inocenţilor. Locul în care, se zice, că Irod a masacrat cei 14.000 de copii.

Eşim la lumină de sub pământ prin biserica grecească. Un călugăr c'o barbă albă de Matusalem ne pândeşte în capul scării c'un disc enorm de argint pe care se adunase o mare movilă de bani.

— Daţi ce vă lasă inima.

Abia intrasem din nou în biserica plină de mulţimea care aştepta într'o cucernică resemnare când auzim deafară semnale repetate.

Poliţia Arabă s'a pus în mişcare. Toată lumea în picioare. Clopotele, orgele, corurile încep toate de-odată. Şi bolţile vibrează într'un solemn ecou. Se aud clar trei lovituri date de un puternic şi nevăzut ciocan, întocmai ca la teatru înainte de a se înălţa cortina.

Şi în nimbul albăstriu al fumului de smirnă şi tămâie ce se ridică din sute de cădelniţi, apare silueta Inaltului comisar Britanic. In urma lui un lung alaiu se înşiră. Intregul stat major şi Corpul Diplomatic.

Un Hercule englez, ras şi roşu, în uniforma lui colonială, calcă apăsat trecând în revistă mulţimea prosternată. C'o ţinută marţială de paradă militară, se opreşte, pozând falnic în faţa altarului.

Spectacolul de ceremonie a sfintei slujbe începe.

Profesorul Belgian examină cu atenţie ţinuta solemnă a Inaltului Englez, privi lung prin ochelarii lui de miop toată mulţimea care umplea vasta Basilică a lui Constantin cel mare şi, tacticos îşi notă în carnet câteva cuvinte înşirate pe două coloane:

Forţă	Platitudine
Imperialism	Turmă
Britania	Orient

După câteva minute îmi şopti discret:

— Să ieşim. Afară e aerul mai curat decât aci.

Ne-am retras tiptil spre uşe.

Afară e noapte neagră şi rece.

Ne-am îndreptat tăcuţi în spre Apus. Acolo în marea de întuneric, plutea Sfânta Cetate. Lumini slabe, răsleţe abia mai pâlpâiau în noapte ca nişte candele de veghe uitate într'un cimitir.

JEAN BART

Cronică de Crăciun

Evoluţie

Moş Crăciun se necăjeşte de câtiva ani. Alături de truda şi nesiguranţele de azi, însărcinarea divină de a aduce jucării pe pământ era altădată o sinecură. Atunci, se ştia : fetiţa voia o păpuşă, iar băiatul o cutie cu soldaţi de plumb. Pentru jucăriile de adaos, fetiţa în deosebi avea pretenţii mici ; numai păpuşa trebuia negreşit să fie foarte frumoasă. Era. Chiar Moş Crăciun trebue să fi scos din sac cu emoţie minunea păpuşii de atunci : roz şi alb, porţelan şi mătase. Mândră ca o marchiză : „Cum îndrăzneşti să mă atingi ?" părea că spune fetiţei care o ţinea : „Nu vezi ce frumoasă sunt ?" Iar când o culca, închidea ochii plictisită : — Lasă-mă ! „Vreau să dorm."

Şi fetiţele iubeau totuş mai mult ca orice păpuşa, acel mic idol dispreţuitor, după tipul căruia încercau să se modeleze şi ele în vederea vârstei cu cocul pe creştet şi trenă pe podele.

Războiul, cu golurile şi răsturnările lui a denunţat această mică şcoală preliminară ca ineficace, dăunătoare chiar. Păpuşile s'au conformat deci şi ele acestei stări de fapt. Ele sunt azi mici femeiuşti fără frumuseţe dar acomodante, maleabile, foarte abordabile, fără nimic rigid şi distant.

Dar fetiţa nu mai are pentru ele nici dragoste, nici admiraţie. De aceea se necăjeşte Moş-Crăciun, cu toate că, în barba lui încâlcită, îi dă dreptate. Păcat de drumul lui trudit prin băltoacele negre care supseseră covorul alb întins de cu ziuă. Fetiţa n'are bucuria obligatorie de Crăciun. Să-i fi adus şi ei aceleaşi jucării ca frăţiorului ? Dar bietul Moş-Crăciun, şi pentru băiat, abia s'a hotărât, mormăind, să bage în desaga lui peticită un tren electric în loc de unul cu chee, un cinematograf în locul lanternei magice, un mic gramofon în locul muzicuţei cu mâner, un aeroplan ultim sistem şi un 5 CV cu pedale în locul războinicilor dorobanţi de plumb şi căluţi de lemn.

Fetiţa se uită cu jind la jucăriile acestea şi aruncă fără milă roşcovana sluguliţă din braţe — colţurat produs al artei cubiste :

— Ce gust şi la Moş-Crăciun să-i aducă păpuşă !

Adică, ce Moş-Crăciun ? Copiii au văzut foarte bine aseară pe mama lor întorcându-se din oraş cu bradul verde în trăsură. Era întunerec dar ei au ridicat un colţ de perdea şi au văzut tot la lumina zăpezii. Mama avea şi un pachet mare pe braţ din care eşea, prin hârtia ruptă, o rotiţă de automobil.

Fetiţa a vorbit cea dintâi, gravă şi încă nesigură, ca totdeauna în faţa primei decepţii :

— Pomul... Nu-l aduce Moş-Crăciun ! Mama...

Iar băiatul a precizat o situaţie al cărei echivoc îl turbura de mult :

— Moş-Crăciun nu este !

A doua zi, în faţa pomului îndelung pregătit, scăpărând de lumini, de culori şi de jerbele artificiilor, copiii, în locul aiurelii de fericire aveau un zâmbet calm şi ironic spre părinţii care minţeau.

Decepţia trecuse. Micuţii erau chiar încântaţi în ascuns de descoperirea lor care-i ridica deasupra amăgelilor copilăreşti, care-i libera de un personagiu incomod, bun desigur, dar plicticos, deoarece condiţiona venirea lui de cuminţenia lor.

Il dădeau la o parte cu inima uşoară, mici civilizaţi moderni cari depun, fără nici un regret, la gunoi, toate vechiturile poetice, tot felul de trai al înaintaşilor, populat cu inutile sentimentalităţi, îngreuiat de mistificări şi inconfort.

Totuş n'au spus tare: „Moş-Crăciun nu este!". Poate n'a fost numai calcul lesne de înţeles, ci, prin inversare de roluri, îngăduinţă pentru naiva bucurie a părinţilor, cari, ca totdeauna, nu înţelegeau ce se petrece în sufletul micilor odrasle şi suspinau în surdină în celalt colţ al odăii :

— Când eram şi noi ca ei... copii neştiutori... Ce vârstă fericită !

ALICE GABRIELESCU

BIBLIOGRAFIE

Al. T. Stamatiad: Sufletul lui Baudelaire (Cugetări şi paradoxe). ed. „Salonul Literar", Arad, preţul 30 lei.

Ion Dafin: Figuri Ieşene, tip. „Viaţa Românească", Iaşi. preţul 120 lei.

Dr. G. Coman: Gramatica limbei române, ed. I. Editura librăriei „Universala" Alcalay et. Comp., Bucureşti, preţul 50 lei.

Delafras: „Micul sacrificiu", ed. „Cugetarea", Bucureşti. lei 40.

Principele Dimitrie Cantemir: „Despre coran", după copia latinească dela Academia Română, — tălmăcit şi tipărit în româneşte de Ioan Georgescu, profesor, — editura revistei „Analele Dobrogei", Cernăuţi, lei 40.

Liviu Rebreanu: „Ciuleandra", roman.. Editura Cartea Românească, Bucureşti. Lei 96.

Henry Murger: „Viaţa de Boem", roman. Editura Cartea Românească, Bucureşti. Lei 90.

I. Simionescu, Profesor Universitar : „Calendarul Gospodarilor" pe 1928, cu supliment gratuit : o reproducere în fotogravură. Editura Cartea Românească, Bucureşti. Lei 30.

Ana Luca: „Prin fumul calumetului", roman, Editura „Oltenia", Bucureşti. Lei 100.

Societatea de mâine, anul IV, No. 49 şi 50.

Clipa, anul V, No. 163.

Comedia ilustrată, anul I, No. 1.

Graiul românesc, anul I, No. 10.

Roma, revista Institutului de cultură italiană, anul VII, No. 4.

Cel mai celebru scriitor al Angliei contimporane este, fără îndoială, H. G. Wells, artist militant inspirat de aceleaşi concepţii politice ca şi G. Bernard Shaw, şi autor al atâtor reputate romane cu fond ştiinţifico-social aşa de interesant.

Una din cele mai caracteristice povestiri ale lui

OUL DE CRISTAL

urmată de alte câteva, traduse în româneşte, au apărut în No. 85 al excelentei publicaţiuni de popularizare literară,

Biblioteca „DIMINEAŢA"

100 de pagini **Preţul 8 Lei**

BOLI DE STOMAC CONSTIPAŢIE, ANEMIE

NOI VREM EXCELENTA CACAO DE OVĂZ

Knorr

Hermann Bang

H. Bang este unul din cei mai temperamentali reprezentanţi ai literaturii moderne daneze. S'a născut în 1858 ca fiu al unui preot din Alsen. A fost corespondent de ziare, ducând o viaţă neastâmpărată, apoi a dat la lumină câteva volume de studii critice, de nuvele, de romane, influenţate de directiva naturalismului decadent francez. Principalele lui scrieri sunt : „Generaţii fără nădejde", „Casa albă", „Casa cenuşie", „Tina", „Lângă drum", „Mihail", „Cei fără patrie", „Sub jug" (Romane). Afară de asta „Nuvele excentrice", „Poeme în proză", etc. Cunoaşte şi ţara românească, unde se vede că a petrecut câtva timp, căci subiectele unora din nuvele sunt plasate la noi şi tratează împrejurări din ţara noastră. Astfel chiar într'una din nuvelele acestui autor apărute şi în româneşte în „Lectura" No. 54, unul din personagii poartă numele de Raolo Bratianu, cu specificaţia că e român.

O altă lucrare literară a sa, vestitul şi pasionantul roman: „Cei patru Draci", — din care s'a extras şi impresionantul film cu acest titlu, — formează cuprinsul numărului excepţional de Crăciun (150) al „LECTURII", apărut săptămâna aceasta.

Colţul Librăriei „Hasefer"

Ca şi în anii precedenţi, librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (fost Karageorgevici) invită pe toţi iubitorii cărţilor frumoase să viziteze bogata expoziţie de cărţi franceze, germane, engleze şi române, atât ediţii simple cât şi ediţii luxoase, în frumoase legături în piele, pregătite pentru sărbători.

PENTRU CADOURI

Cel mai plăcut dar şi cel mai inteligent cadou îl alcătueşte o carte interesantă într'o ediţie frumoasă. Iată dece, librăria „Hasefer" oferă cel mai variat asortiment de cărţi frumoase — literatură şi artă — în limbile franceză, germană şi engleză care, pentru bibliofili, vor fi adevărate surprize artistice.

REVISTE LITERARE, ŞTIINŢIFICE, ARTISTICE

Urmând a reînoi abonamentele la reviste, anunţăm pe cititori că-i putem abona la toate revistele străine: italiene, engleze, franceze şi germane socotind un comision de 10—15% peste preţul net al abonamentului (cele germane le dăm în preţul original). Recomandăm, ca **reviste franceze:** Nouvelle Revue Francaise, Europe, Mercure de France, Revue des Deux-Mondes, Revue de Genève, Crapouillot, Illustration, Conférencia. **Reviste de artă franceze:** Art et décoration, Cahiers d'Art, Amour de l'art; **Reviste literare germane:** Neue Rundschau, Die Literatur, Der Querschnitt, Stachelschwein, Literarische Welt.

Reviste de artă germane: Deutsche Kunst und Dekoration, Die Kunst, Der Cicerone, Innendekoration.

Architectură: Wasmuths Monatshefte fuer Baukunst, Städtebau (abonaţii la revistele editurii Wasmuth capătă 10—15% reducere la toate cărţile de architectură); Deutsche Bauzeitung Moderne Bauformen; în franceză: L'Architecte, L'Architecture, Architecture vivante.

Reviste politice: Der Kampf, Die Gesellschaft, Die Weltbühne, Die Fackel.

Reviste ştiinţifice de specialitate: Bauingenieur, Elektrische Rundschau, Umschau, V. D. I. Zeitschrift precum şi în genere orice ziare sau reviste de specialitate, le putem abona **cu preţurile cele mai reduse.**

BIBLIOTECA „HASEFER"

Imprumută spre citit acasă, cele mai noui şi mai interesante cărţi franceze şi germane, contra unei taxe lunare de lei 100.

SALA DE EXPOZIŢII

La 12 Decembrie s'a deschis şi se poate vizita zilnic expoziţia de pictură a doamnei Olga Greceanu.

PREŢURILE NOASTRE

Francul francez lei 6.50—7; marca germană 37—38 lei. In provincie trimitem şi contra ramburs, numai în urma remiterii anticipate a unui acont.

Insemnări despre Ronetti-Roman

Poetul şi cazul „Manasse"

— Dintr'un carnet indiscret —

Notiţele mele pe anul 1908 debutează cu un necrolog. In noaptea de 6 spre 7 Ianuarie autorul poemului „Radu" şi al piesei „Manasse", s'a stins din viaţă. Sunt douăzeci de ani de atunci. Revăd însemnările mele de atunci, şi ele mă impresionează. Presupun că vor impresiona şi pe cititori: prin unele amănunte ele vor folosi, poate, acelora cari studiază opera şi personalitatea lui Ronetti-Roman.

Iată motivul dării lor în vileag.

7 Ianuarie 1908. A murit Ronetti-Roman. Am veghiat noaptea întreagă lângă el, şi n'am închis ochii în cursul zilei. Mă obsedează mereu moartea lui năprasnică, despre care îmi aduce aminte acum, în noaptea târzie, şi articolul-necrolog, pe care mi l'a trimis Eugen Herovanu pentru „Opinia".

Ca medicinist, am asistat la multe agonii şi am văzut multe decese, unele la oameni de cari eram profund legat sufleteşte. Niciodată nu m'am simţit însă atât de impresionat, atât de deprimat ca acuma.

Şi doar nu pot să spun că aveam pentru Ronetti-Roman acel ataşament izvorât din legătura puternică a unei vii şi îndelungate prietenii. Nu, el nu inspira şi nu ştia să inspire o dragoste prietenească. Era mai mult rece, măsurat, cu vorba ponderată greu exprimată — ca şi cum ar fi fost în căutarea cuvântului mai just şi mai potrivit — avea privirea rece şi pătrunzătoare, înfăţişarea sobră şi poate şi calculată. Şi totuşi, cucerea. Cucerea prin acea neîntrecută probitate sufletească şi intelectuală, care caracteriză sufletele superioare. Cucerea prin puterea cugetării sale. Impunea prin vastul său capital de cunoştinţi. Pe marea sa cultură ebraică se altoise o splendidă cultură clasică şi modernă. Sunt puţini artişti cari să-şi fi putut servi talentul cu o atât de mare putere de cugetare şi un atât de bogat arsenal de cunoştinţi. Păstrând proporţiile, din acest punct de vedere ar putea fi comparat cu Eminescu.

Ronetti-Roman nu ataşa, dar cucerea; nu impresiona, dar impunea şi fixa. Era un om, pe lângă că a fost un talent.

Cu toată aparenţa-i rece, era de o sensibilitate surprinzătoare. Reacţiona la cea mai mică adiere, întocmai ca şi harpele eoliene.

Nu voi uita nici odată întoarcerea lui dela Bucureşti, imediat după ce începuseră revoltele dela Flămânzi 1). Se dusese spre a preveni pe nababul 2) şi pe Take Ionescu, de primejdia care poate decurge pentru ţară dacă nu se iau măsuri din timp. Take l'a trimis la Nababul, iar acesta a refuzat să-l primească, refuz făcut într'o formă, pare-se, jignitoare. Nu plecase pentru a-şi salva bruma de avere ce avea la Maxut 3). Nu. Il mânase dragostea de ţară şi convingerea că ne aşteaptă grozăvii 4). A fost rău tratat, şi el credea a şti că aceasta s'a făcut pentru că era evreu. L'am văzut, şi la început nu-mi puteam explica adânca lui mâhnire. Am înţeles după aceea. Tratamentul dela Bucureşti sfărâma un întreg crez, o întreagă concepţie, iar sensibilitatea artistului dădea întâmplării proporţii cu adevărat catastrofale. Ronetti-Roman, până atunci asimilat, adaptat cu trup şi suflet cugetului şi fiinţei româneşti, se vedea respins, jignit profund, duşmănit. A reacţionat, trecând subit în tabăra opusă. A simţit dintr'o dată chemarea lui în rândurile celor ce vorbeau de un naţionalism evreesc. In seara memorabilă, când acasă la el 5) în cursul unei discuţiuni strălucite, la care au participat Alecu Holban, I. L. Caragiale şi „bătrânul doctoraş" 6) şi la care Popper-Paupertius 7) şi cu mine am asistat ca spectator; atunci am înţeles efectul întâmplărilor dela Bucureşti. Obiectul discuţiei a fost politica de ură a „Neamului Românesc' şi antisemitismul feroce de care dădea dovadă, nu numai A. C. Cuza, ci şi N. Iorga. Atunci am văzut un nou Ronetti-Roman şi mi-am dat seama că şovinismul cuzist, între altele, duce la tristul rezultat că creiază şovinismul evreesc. Nu-i vorba, Ronetti a fost cu prisosinţă susţinut de verva îndrăcită a lui Caragiale, anticuzist înfocat, care se ciocnea, în scăpărări de silex, cu ripostele lui Alecu Holban, profund admirator al lui Iorga.

Repet. Reacţiunea lui Roman mi s'a părut exagerată atunci. Când cineva însă are un crez asimilist atât de puternic; când acel cineva iubeşte ţara aşa cum o spune Roman în „Radu", în versurile pe care mi le aminteşte acum citatul din articolul lui Herovanu 8) şi anume:

...Băete în traistă să-mi pui
Vechi cântece de jale,
Mărirea ţării voi visa
Cântându-le în cale,

şi când cel jignit în aceste ale lui sfinte credinţi, e şi o fire de artist şi un om întreg, este explicabilă reacţiunea, fie şi în forma în care ea s'a produs la Ronetti-Roman.

Fondul credinţelor lui intime şi asimiliste depe vremuri se poate vedea din creaţia sa principală „Manasse". S'au găsit persoane cari să ceară interzicerea piesei pe scena românească, fără să-şi dea seama de sensul ei profund românesc. Prin moartea lui „Manasse" se simboliza sfârşitul unei forme de viaţă a evreismului. Acesta era şi crezu lui. Mi-a spus'o într'o zi, când l'am întrebat care a fost fondul credinţelor lui, când a scris piesa.

— „Nici un gând, mi-a răspuns el. N'am redat, în primele acte, decât ceeace se fixase în mintea mea şi stătea înfipt pe retină. Transcriam realitatea.

L'am luat pe Schvartz al nostru 9) şi l'am pus în scenă. El este Zeilig Schor şi i-am reprodus şi unele aforisme. De la dânsul ştiam că cine nu ştie să facă o vacă cu lapte dintr'un ţap râios, acela nu trebue să fie misit.

In actul ultim însă, acolo, încetul cu încetul am fost prins între cele două concepţiuni, care se izbeau năvalnic. Fără să-mi dau seama, am intervenit, am pus ceva din sufletul meu, din zbuciumul sufletului meu, zbucium care m'a chinuit ani dearândul. Am strigat alăturea de cei în luptă, am sângerat cu ei. Iată de ce limba din actul ultim e alta decât cea din primele acte. Iar când a fost să închei şi am simţit că-i fatal să se stingă Manasse, am scris ultimele cuvinte şi am plâns.

Aşa am scris „Manasse". Aşa l'am plâns pe bătrânul scump mie, cu care se încheia o lume trăită, dar care nu mai putea avea de acum încolo fiinţă.

Aşa am crezut atunci. Astăzi? Ştii bine ce cred. E de prisos să-ţi mai adug ceva".

* * *

S'a stins fără dureri, într'un somn deseori întrerupt, cu care prilej, probabil sub puterea excitaţiunii medicamentoase, ne surprindea prin câteva scăpărături, de cultură şi spirit.

— „Doctore, l'ai citit pe Teofrast? mă întrebă el într'o clipă de luciditate.

— Nu. Apropos de ce?

— Un scriitor de acum vr'o două mii de ani. S'a ocupat de chestiuni privitoare la educaţiune şi într'un loc a spus: „Acel ce flueră în baie, e un om rău crescut". A fost astăzi X să mă vază. Am impresia că dacă se duce cumva la baie, cu siguranţă că se pune pe fluerat".

Ronetti-Roman

Spre orele 7 dimineaţa, un nou moment de luciditate:

— „Jeane zise el, adresându-se fiului său mai mare. E ziua ta astăzi. Ingăduie-mi o urare. Cei vechi nu cunoşteau decât pietatea pentru strămoşi. Nu-i interesa progenitura. Adeseori pe motive de higienă, copiii erau aruncaţi în prăpastie. Acuma lucrurile s'au schimbat. Totul sunt copiii. Părinţii sunt lesne uitaţi. Pe tine te rog să nu fii prea modern. Dacă cumva Sfântul Ioan viitor te găseşte de sine stătător, nu uita pe cei ce te-au iubit atâta şi s'au dus".

Somnul l'a recucerit şi a fost somnul etern. Bietul Jean plângea în tăcere, iar „bătrânul doctor", poate pentru prima dată îşi ştergea o lacrimă.

. . . .

A murit Ronetti-Roman. La ora târzie în care sfârşesc rândurile de faţă, capul îmi cade greoi. La ce bun aceste notiţe? Cel mult am scheletul pentru articolul de mâine din *Opinia*".

* * *

Sunt douăzeci de ani de atunci şi în mintea-mi se desfăşoară aievea tot ce se raportă la însemnările de mai sus. Am simţit trebuinţa să nu închid aceste însemnări rumai pentru mine. Cine ar putea spune, care pot fi pentru oamenii de specialitate foloasele acestei contribuţiuni de fapte şi date?

Am ascultat de o cerinţă imperioasă lăuntrică şi le-am aşternut pentru tipar. Cetitorii vor judeca dacă am făcut bine sau nu.

SCRUTATOR

---

1) Flămânzi, marele domeniu al principelui Sturdza, de lângă Hârlău, jud. Botoşani, ţinut în arendă de Marcu Fischer. S'a scris mereu că răscoalele au început aci. Adevărul este că ele au început la Storeşti, moşie în vecinătatea Flămânzilor (N. A).

2) Gh. Gr. Cantacuzino, prim-ministru în momentul când au izbucnit revoltele (N. A.)

3) Moşie situată lângă Hârlău şi pe care o cultiva după ce expirase contractul de arendă al moşiei Davideni, judeţul Neamţ, unde ani întregi a făcut o cultură model (N. A.).

4) Mai târziu Take Ionescu a povestit în parlament despre acel demers al lui Ronetti-Roman, arătând ce mare greşală s'a făcut că nu s'a dat atenţie lămuririlor şi sfaturilor prezintate de le (N. A.).

5) Locuia atunci în casele lui Alecu Holban din Iaşi, strada Română. Etajul de sus era ocupat de teribilul Holban, „şarpele cu ochelari" de pe vremuri, un om de o vastă cultură şi de un mare talent polemistic. Au devenit prieteni intimi. Mai târziu, fiica lui Holban s'a măritat cu tânărul Roman (N. R.).

6) D-rul Lebell, intimul lui Gheorghe Panu. Ateu fervent, pururea sceptic; un mare ironist. A murit acum doi ani (N. A.).

7) Talentat nuvelist, altădată. Acum unul din directorii Băncii Uniunii din Iaşi (N. A.).

8) Articolul a apărut, cu oarecare întârziere, în sumarul din 10 Ianuarie al Opiniei (N. A.).

9) Schulem Schwartz, bătrân odinioară bogat, sărăcit şi devenit bine cunoscut în Iaşi, de o bunătate rară şi plin de umor nit samsar, bine cunoscut în Iaşi, de o bunătate rară şi plină de umor. A trăit mereu pe lângă casa lui Ronetti-Roman, aşa cum trăiesc mulţi evrei scăpătaţi, ca misiţi, pe lângă boierii moldoveni. Când Ronetti-Roman s'a mutat la Iaşi, Schvartz s'a mutat şi el. In noaptea morţii lui Roman, atât m'a întrebat:

— Doctore, a murit?

Şi la răspunsul meu afirmativ l'am văzut fugind. Am avut viziunea clară a lui Toneanu, fugind din scenă, strigând în momentul dispariţiei Liliei.

— Bătrânul! Ce o să zică bătrânul? (N. A.).

SLABIŢI

repede

fără pericol — fără regim
făcând în fiecare zi sau odată la
două zile o bae cu

SEL AMAIGRISSANT CLARKD

Sarea de slăbit Clarks

care reuşeşte întotdeauna a reduce stomacul, şoldurile şi face să dispară fără nici cn inconvenient tot excesul de grăsime.

Se găseşte de vânzare la toate Farmaciile şi Drogheriile din ţară.

IMPORTANT. Dacă nu găsiţi în oraşul D-vs. trimite-ţi suma de Lei 630 pentru un pachet de 12 băi sau 360 Lei pentru un pachet cu 6 băi şi vi se expediază de către:

Agenţia BIXOR Str. Râureanu 8, Bucureşti.

Cereţi Manualul Artei de a fi frumoasă ce se trimite contra sumei de lei 20 reprezentând spezele de transport, etc. de către Agenţia Dixor, Str. Râureanu 5, Telefon 379/94, 351/12.

Moş Crăciun

Dialog într'un act şi un act anterior

PERSONAGII: *Regisorul. Cinci lucrători. Moş Crăciun. Baba Crăciuna. Lapte Covăsit. Păcală şi Păcăliţa. Tândală, Herr Hinrick Maler, Sf. Petru şi Pavel, Moş Pegroş*, etc.

ACTUL ANTERIOR

In faţa cortinei lăsate, prezintarea personagiilor.

Regisorul. — Daţi-mi voie doamnelor, domnişoarelor şi domnilor, să vă recomand câteva personagii din piesă, ca să ştiţi lămurit cu cine aveţi de-a face.

Moş Crăciun (cu mâna la gură). — Te rog mai scurt că mi-e somn. D'aia m'ai deşteptat? *(cască).*

Regisorul. — Dumnealui este Moş Crăciun. O să-l vedeţi dormind. Este bătrân şi are nevoie să adune odihnă multă pentru călătoria ce-o face în fiecare an, de Crăciun, când umblă din casă în casă şi împarte fetiţelor şi băieţilor jucării. Deşi are 1927 de ani, umblă numai pe jos, cu măgarul lui de căpăstru, încărcat cu jucării. O să vă întrebaţi de ce umblă pe jos? Pentru că se teme de accident: caii dau cu potcoavele iar automobilelor le crapă cauciucurile.

Din muntele Ghiocica unde îi sunt atelierele de jucării, până în apropierea primelor sate şi oraşe, Moş Crăciun are de umblat. Il vedeţi destul de sănătos şi de gras. Se hrăneşte cu nuci, alune şi castane, cu strângerea cărora sunt însărcinate becaţele şi veveriţele din toată lumea. Din această mâncare nu i s'a aplecat niciodată. De băut, bea apă distilată.

(Către Moş Crăciun, care iese căscând).

— Du-te şi te culcă. Noapte bună. Bagă de seamă să te scoli de Sfântul Dumitru şi să porneşti la drum, ca să fii la 25 Decembrie în Bucureşti.

Dumnealui este Lapte Covăsit fiul lui Papă Lapte. Nu vă uitaţi că e lungăreţ şi prost. Fără el nu poate fi închegat laptele nicăieri. Pui lapte dulce într'o oală şi ajunge să te gândeşti la dumnealui ca numai decât să înceapă închegarea. In piesa noastră el fabrică zăpada pe vârful muntelui Ghiocica închegând calea laptelui şi îi dă de acolo drumul peste ţară.

(Către Lapte Covăsit):

— Du-te şi vezi-ţi de treabă.

Am onoarea să vă prezint pe Sfântul Petru, simbolul fierbinţelii. Ii mai zice şi Pavel pentru că pe vremuri se ţinea după el şi unul Pavel, cu care l'a văzut toată lumea umblând pe pământ, dar care într'o zi s'a făcut nevăzut. Probabil că Sf. Petru a mâncat pe Sf. Pavel, din pricină că Sf. Pavel, am uitat să vă spui, era de ciocolată.

Crezându-se că Pavel există acum în burta lui Petru, de atunci în călindar Petru poartă numele de Petru şi Pavel.

Sf. Petru dă târcoale vara pe la stâne, plăcându-i mult caşul dulce şi fiind prieten intim cu Lapte Covăsit, căruia i-a făgăduit împărăţia cerurilor.

(Iese de braţ cu Lapte Covăsit).

— Moş Pegroş e meşterul inventator. In fiecare an el născoceşte jucării noui, face desenuri şi le dă în lucru, în ateliere. Cască toată ziua iar noaptea, e ager ca lăcusta şi ca stelele, cu care stă de vorbă. Vedeţi are o ureche foarte lungă cu care le ascultă.

— Să vă mai prezint pe Păcală, care la toate născocirile lui Moş Pegroş adaugă ceva de la el. Doamna este Păcăliţa, soţie: s'au căsătorit acum 875 de ani în floarea vârstei şi au umblat hoinari 432 de ani până şi-au găsit un salariu onorabil în atelierele noastre.

— Domnul Heinrich Maller sau mai exact Herr Hinrick. Istoria acestui biet om e foarte interesantă. Găsindu-se într'o iarnă la München, Moş Crăciun a fost uimit de uşurinţa, cu care acest Bavarez putea să întindă vopseaua pe obiectele de lemn şi i-a propus să-l ia cu el. Neamţul opunându-se, Moş Crăciun l-a descântat, bombănind ceva. Herr Hinrick s'a făcut mic cât un ceasornic de buzunar, Moş Crăciun l-a băgat în traistă, a pus traista pe măgar şi l-a dus în muntele Ghiocica, unde se află şi azi. E profesorul de vopsele al lucrătorilor noştri şi taie tipare pentru jucăriile combinate din tinichea şi piele. O duce destul de greu, îi lipseşte berea de München.

— Dumnealui e Tândală, care flueră pe când ceilalţi lucrează. Un puturos.

— Iată-i pe cei cinci lucrători: unul face fluturii de metal rotund, care se cos pe catifea — şi mărgelele, prin fermecarea gheţii munţilor pleşuvi. Altul face rotiţele de la picioarele animalelor. Al treilea, e autorul Sorcovei. Al patrulea s'a specializat în păpuşile care vorbesc din stomac. Al cincilea, face muzicile, băşicile cu ţiuit, mingile şi figurile, care scot limba când sunt strânse de fălci şi o trag înapoi când li se dă drumul.

— In sfârşit, d-l Iacov, omul nostru de încredere, care face naveta între Muntele Ghiocica şi Europa — şi se informează regulat despre cele ce se petrec pe continent, în legătură cu fabrica noastră şi plasează rămăşiţele demodate.

(Către cei rămaşi):

— Hai, întoarceţi-vă în ateliere... Şi scuzaţi-mă că v'am deranjat.

(Personagiile rămân cu ochii fixaţi admirativ în sală şi se întoarce şi Lapte Covăsit. Regisorul îi împinge încet.)

Haide, ajunge, destul... fiţi băeţi de treabă.

(Ei cedează râzând).

Regisorul (către public). — Nu le mai vine să plece. Inchipuiţi-vă că n'au mai eşit în lume, de pe vremea Sinodului de la Niceea: 700 de ani după Hristos.

Personagiile ies cu greutate.

ACTUL I.

Muzică în surdină: Moartea Anitrei (Grieg) *în timpul pauzei.*

La ridicarea cortinei, Atelierul într'o peşteră. Pe o laviţă doarme dus Moş Crăciun. In gura peşterii, stau întinse pe o sfoară bărbile lui Moş Crăciun.

Un lucrător. — Tot nu s'au mai uscat?

Alt lucrător. — Crezi că 32 de bărbi se usucă în câte-va săptămâni?

Un lucrător. — I le-aţi scos pe toate? Par'că i-a mai rămas o barbă la urechi. *(Se uită spre cel adormit).*

Alt lucrător. — Numără-le şi d-ta.

Un lucrător. — Să nu se piardă vre-una că ne omoară unchiaşul.

Alt lucrător. — Am prins fiecare barbă cu un ac cu gămălie.

Un lucrător. — Ştii că ţapii au venit de mai multe ori să ne ceară bărbi, şi i-am refuzat. Să nu cumva să ni le fure!

Alt lucrător. — Eu nu înţeleg ce mai vor şi ţapii ăştia? Nu li s'a dat câte-o ţăcălie?

Un lucrător. — Ar dori o barbă mai mare, ca să nu mai râdă raţele de ei.

Al treilea lucrător. — In locul lui Dumnezeu, eu le-aş da ţapilor dreptul să se radă.

Al patrulea lucrător (la maşina de scris). — Nu face păcatul să te potriveşti cu Dumnezeu. Adu-ţi aminte că erai drac şi că te-a scos Moş Crăciun din Iad şi te-a adus la centru. Vezi că odată te suflă şi te trezeşti îndărăt.

Al treilea lucrător. (făcându-şi cruce). — Iartă-mă, Doamne, tot ce-ai făcut e bine făcut, şi ţăcălia ţapilor.

Al 5-lea lucrător. — Ne-a sosit furnitura de gumilastic pentru băşici. *(Işi freacă mâinile).* Am pus-o în magazia No. 3.

Ceilalţi lucrători. — Bravo! Vezi asta se chiamă a fi expeditiv. Firma „La Crocodilul de cauciuc" e o casă serioasă.

Al 5-lea lucrător. — Dactilograf! Mulţumeşte telegrafic că marfa soseşte conform contractului.

Lucrătorul dactilograf. — Mai ia şi tu aparatul. Până la 4 am de scris 80 de circulări către centrala noastră. La 4 sunt chemate ciorile ca să împartă corespondenţa. Şi ştii că la 5 şi un sfert ciorile trebuie să se culce în copac.

Al 5-lea lucrător (care a încercat telefonul). — Linia e ocupată. O să vorbesc la telefonul fără fir.

Lucrătorul dactilograf. — Poftim.

Al 5-lea lucrător (Lampă aprinsă cu telefon). — Ce lungime de undă are Crocodilul? 345 de metri?

Dactilograful. — Citiţi pe părete şi nu întrerupeţi.

Al 5-lea lucrător. — Alo! da! Voiam să vorbesc însă la Ansterdam. Ce doriţi? Dactilograf! *(Dictează)* Fă însemnare că s'au mai născut azi noapte 840 mii de copii.

Dactilograful. — Nu am înţeles niciodată cum de se nasc atâţi copii în fiecare zi şi pe orice timp. N'o să-i mai ajungă Moşului o mie de măgari încărcaţi. Am scris.

Al 5-lea lucrător. — 600.000 de fete şi 240.000 de băeţi.

Dactilograful. — Am început să ne împuţinăm, noi băieţii... Am făcut însemnare.

Al 5-lea lucrător, (la telefon). — Noutăţi pe la noi nu se prea află. O să le ştim pe seară la raport. Moş Pegroş lucrează cu Hinrick la o păpuşe nouă, care să nu mai închidă ochii. A uitat reţeta şi nu mai ştie cum se făceau păpuşile astea.

3 lucrători se sfădesc trăgând de un cleşte. — Şşt! Ne-a făgăduit ziare.

(In telefon). Poşta încoace o face tot Grivei şi o predă în deal Pisicii care ne-o aduce până la peşteră... Puneţi lângă pachetul cu ziare o bucăţică de cârnat, ca să atragă atenţia lui Grivei... Da; e sănătos... doarme dus... Se scoală la 15 minute ca să îmbuce câte ceva... Mulţumesc... La revedere...

Intâiul lucrător (cântă pilind la menghină).

Nataliţa fierbe pere,
Nataloi vine şi cere,
Nataliţa nu se'ndură,
Nataloi vine şi fură.

Dactilograful. — Să-i spunem lui Moş Pegroş să ne construiască o altfel de maşină de scris, ca să nu mai bată degetele în sec. Am amorţit de tot. Toată ziua: pac!-pac! pac!-pac! pac!-pac!...

Al doilea lucrător. — Uite-l şi pe Sfântul Petru.

Al treilea lucrător. — Cu cine vorbeşte?

Al doilea lucrător. — Vine cu Lapte Covăsit.

Sf. Petru (intrând cu o cârjă lungă). — Să fiţi blagosloviţi.

Toţi. — Sărut-mâna părinţele. De ce n'ai mai dat pe la noi?

Lapte Covăsit. — A stat la târla de jos o lună de zile; a învăţat să mulgă oile, să cânte cu flautul şi să joace. Câte odată făcea o plimbare pe măgar ca să se poată apăra de câini.

Sf. Petru. — Păcătosule! Altceva mai ştii decât să strici laptele şi să spui minciuni?

Lapte Covăsit. — De-abia l-am scos adineauri dintre măselele câinilor. I-au rupt tot anteriul. Un câine nu ştie să facă deosebire între un popă şi un sfânt ca Dumnealui.

Sf. Petru. N'are nici o trecere la câini. Bârfeşte.

Continuare în pagina IV-a

Lapte Covăsit. — Câinilor li-e groază de sfinți: ori o iau la fugă ori îi mușcă, după cum e sfântul.

Sf. Petru. — Poftim de te potrivește la mintea lui Lapte Covăsit... Ce-ați mai făcut băeți, de când n'am mai dat pe la voi?

Un lucrător.—Unsprezece magazii pline, taică părinte.

Alt lucrător. — E gata și oglinda de buzunar a Sf.-Tale.

Sf. Petru. — Și periuța de mustăți?

Alt lucrător. — Pe o parte e peria și pe alta e oglinda.

Sf. Petru. — Mă mir. In ce mă uit când îmi perii mustățile?.

Lapte Covăsit. — In tavan.

Sf. Petru. — Nu fii obrasnic!

Alt lucrător. — Te uiți odată în oglindă și dai odată cu peria. Odihnești oglinda in timp ce dai cu peria și odihnești peria în timp ce te uiți in oglindă.

Sf. Petru. — Dă-o'ncoace s'o vedem. *(I se dă periuța cu oglindă, o examinează).* Nu mă văd decât cu un ochi și când vreau să mă văd mai mult nu mai văd de loc.

Lapte Covăsit. — Ce lipsă de cultură!

Sf. Petru. — Dar ochelarii sunt gata?

(Lapte Covăsit râde pe înfundate).

Sf. Petru. — Ce te-a apucat? *(Dă să pue ochelarii și-i pune cu sticlele la ceafă).* Nu văd nimic.

Lapte Covăsit. — Moșul crede că ochelarii se poartă la coadă.

Un lucrător. — Dați-mi voie să vi-i pui eu. Dar ce aveți la nas? Vi se umflă din ce în ce mai mult.

Sf. Petru. — Mi se pare că m'a înțepat o viespe.

Un lucrător. — Dați-mi voe să vă scot... nasul.

Sf. Petru. — Vrei să zici acul...

Un lucrător. — E procedeul cel mai puțin dureros. Uitați-vă puțin încolo. *(Scoate un briceag și-i retează pe neașteptate nasul).* — Să vie Ifrim! *(Către Ifrim).* Du nasul acesta la atelierul No. 27 și pune să se extragă imediat țeapa cu aer comprimat.

Sf. Petru. — Aoleo! nu mai am nas.

Un lucrător. — Cred că nu ați simțit nici o durere.

(Sf. Petru își trece mâna pe locul unde fusese nasul și răcnește, necutezând să se uite ca să nu-și vadă sângele).

Sf. Petru (cu palma întinsă la spate). — Sânge! e ud!

Un lucrător (examinează la spatele Sf. Petru palma întinsă). — Fiți liniștit, părinte. *Este* muci! Așteptați puțin, în zece minute nasul este gata.

Intră Baba Crăciuna.

Baba Crăciuna. — Dați zor băieți!

Cinci lucrători (în cor). — Mai avem patru luni. Suntem abia în Iunie.

Baba Crăciuna. — Cine-i ăla cu nasul mâncat?

Sf. Petru. — Nu mă mai cunoști... fetițo?

Baba Crăciuna. — Par'că după profil...

Cinci lucrători. — E Sf. Petru... Are nasul la reparat.

Baba Crăciuna. — Să mă bată Dumnezeu Prea Sfinte, dacă bănuiam.

Sf. Petru (către Baba Crăciuna). — De când nu ne-am văzut, te-ai mai îngrășat. Iți șade bine...

Baba Crăciuna. — Șșșt! Să nu te audă Dânsul.

Sf. Petru. — Doarme buștean.

Baba Crăciuna. — Știe tot ce se petrece, nu mai vorbi.

Sf. Petru. — Negul de colo de subt ureche a făcut o mustăcioară ca un cârlionț de viță. Ah!

Baba Crăciuna (sentimentală). — Totdeauna ai fost berbant.

Sf. Petru. — Dacă n'ai vrut să mă iei acum 1723 de ani! Ai luat pe somnorosul ăsta!

Baba Crăciuna, (își șterge o lacrimă). — Eram frumoși amândoi *(visătoare).* Mai păstrezi vre-o fotografie?

Sf. Petru. — Crezi că ași mai avea trai cu ăla? *(Arată pe stăpânul lui, cu barbă, cu aureolă și slăvit în 3 ființe).* Nu ne lasă să trimitem o scrisoare. *(Se caută prin buzunarele dela flanela de dedesubt).* Pentru tine venisem... Ți-am adus ceva...

Baba Crăciuna (surâde cu ochii în jos). — Ce mi-ei fi adus?

Sf. Petru. — Un bob de tămâie. Și ți-am mai adus și nițică smirnă...

Baba Crăciuna (le ia cu bucurie). — Mulțumesc.

Sf. Petru (transportat). — Ce se aude colo in depărtare, ca un mur...ur lung?

Baba Crăciuna (transportată și ea). — Lucrează bondarii la vopsitul jucăriilor.

Sf. Petru. — In părțile din fund ale pădurii am văzut tot timpul fulgerând...

Baba Crăciuna. — La topitoriile cu minuni.

Sf. Petru. — Faceți și voi minuni?

Baba Crăciuna. — De-ale mici, pentru copii.

Sf. Petru. — Veneau din vale, când mă suiam încoace, parcă niște turme adânci...

Baba Crăciuna. — Erau urșii de catifea. Nu te-i fi speriat!...

Sf. Petru. — Nu erau urși, erau mai mici și umblau singuri.

Baba Crăciuna. — Aha! Trebuie să fi fost aricii și ponețiii. Nu purtau ace pe spinare?

Sf. Petru. — Ba da.

Baba Crăciuna. — Și ceilalți câte-o donicioară cu apă... E apa pentru aquarelă.

Baba Crăciuna. — Se întoarce Moșul in așternut...

Moș Crăciun se scoală, se întinde, cască.

Moș Crăciun. — Mai dați-mi o bonboană de aia cu gust de smeură...

Baba Crăciuna. — Nu mai este. Să-ți dau o bonboană cu ismă.

Moș Crăciun. — Face rece 'n gură. Dă-o. Cum merge lucrul?

Baba Crăciuna. — Mulțumitor. Caii sunt aproape gata. Cămilele sunt la cuptor. Girafelor li se lipește acum capul. Sorcovele au crescut atâta *(arată de la pământ).* Nu-ți face inimă rea.

Moș Crăciun. — Iar pute aici a tutun. Să vie Herr Hinrick.

Her Hinrick (vorbind stricat). — Ponșur Domn Weinnachtsmann... Pun dormit?

Moș Crăciun. — Nu ți-am spus să nu mai fumezi?

Herr Hinrick. — Nu fumat Domn Weinachtsmann.

Moș Crăciun. — Nu vezi că pute a tutun de te trăsnește 'n cap? Mai lasă-te de trabuc. Vrei să mă otrăvești? Cine-ți tot aduce dumitale țigări de foi? Uită-te în ochii mei, Neamțule, și nu minți...

Herr Hinrick (intimidat și consternat). — Ce fein miros are Domn Weinnachtsmann!

(O vijelie uriașă răstoarnă totul, aruncând în atelier vârtejuri de zăpadă. A venit iarna pe neașteptate).

Moș Crăciun (sărind înspăimântat). — M'ați lăsat să dorm prea mult. M'a apucat iarna pe Ghiocel! Herr Hinrick ce ai făcut? Lapte Covăsit! dă iarna 'ndărăt! Calfe și ucenici! scoateți măgarii albi și încărcați-i. Cete de veverițe, înhămați-vă la sănii. Lupii să apuce pe potecile dela mesteacăni cu sacii cu bile în spinări. Bufnițe și ciori! să ia fiecare în cioc o păpușe. Să nu uitați pistoalele cu dop! Intâlnirea generală în noaptea de 24 la Băneasa!

(Iși trage cismele lungi până 'n șale, își pune șuba, ia cârja și iese. Se mai aude de afară porunca:

— Vrăbiile să stea acasă.

Intră Păcală râzând.

Păcală (către Baba Crăciuna și Sf. Petru). — Sunt bun de cinste. I-am făcut-o.

Baba Crăciuna. — Nu te-o fi 'mpins păcatul...

Păcală. — N'ai vrea să spui că vă pare rău. Uite-ți nasul, Sfinte Părinte: dă-mi voie să ți-l pui la loc: e gata *(îi pune nasul).* Vezi, așa e mai frumos, Mamă Crăciuno.

(Baba Crăciuna și Sf. Petru se sfiesc cu plăcere).

Păcală. — Am scuturat bărbile de pe frânghie și s'a făcut iarnă. Sunteți mulțumiți? Acum s'a dus și nu se mai întoarce până în Aprilie.

Baba Crăciuna. — Bată-te să te bată!

Sf. Petru. — Bată-l să-l bată... *(Păcală iese de-a 'ndaratele).*

Păcală. — Petrecere bună!

Sf. Petru (scoate tigva din capătul cârjii). — Am adus niște țuiculiță, că tare-i bună pentru bătrânețe. Uite ici o cutie cu zahăr și cuișoare. N'ai vrea tu să o pui nițel pe mașină să o bem caldă? *(Scoate din sân pachete).* Mai e câte ceva. Niște scrumbii sărate: să le faci cu ceapă. O șuncă fără os. O pungă cu măsline. Un ghiuden... O damigeană cu vin...

Baba Crăciuna. — Sărut mâna Părintele... A venit anul de când n'am mai gustat.

Sf. Petru. — Ba ți-o sărut eu pe-a dumitale. *(Scoate o carte groasă din traistă).* Și am adus și o carte ca să citim amândoi până la primăvară: Sfintele Scripturi... traducerea Părintelui Galaction.

Cortina.

T. ARGHEZI

Carlo Linati

Vânt

...A doua zi, dis-de-dimineață, am fost treziți în toiul somnului de-o bufnitură a vântului, care deschise cu furie, la perete zăbrelele și geamurile.

O strălucire neașteptată năpădi odaia; în preajma casei se auzea urletul îndârjit al vijeliei.

Donato alergase la fereastră și, dând la o parte perdelele:

— Ah! ia privește!

Mă sculai în capul oaselor și zării colo, în fundul zării, o nemaivăzută arătare.

In acea lumină de-o străvezime ca de stele, reculeasă într'o scenă de intensă și precisă frumusețe, un pâlc de munți se arătau tăiați respical pe cer ca o cetate din basme. Nu mai văzusem nici când ceva asemeni. Munții, stâncoși și ninși, împresurați la poale de-o albăstrire spirituală, sculptau, își gravau culmile în aurul zorilor cu claritate atât de violentă, că ai fi zis a face parte din esența divină a revărsatului de zi. De-asupra cerul se estompa într'un albastru palid, pe care zăream murind cele din urmă stele.

Vântul, care lustruise atmosfera cu furie maniacă toată noaptea, însuflețea acea priveliște cu atâta viociune magică și cu atâta semeție de tonuri că aproape făcea rău ochilor. Parcă trecea în noi înfrigurata tenziune, de care era străbătut aerul.

Donato, dând drumul perdelelor, se lăsase pe un scaun. Și rămăserăm acolo amândoi, tăcuți, copleșiți de emoție. Vai, nespusele noastre desfătări estetice! Ce erau, pe lângă acea dumnezeire de puritate pe lângă acea extatică transhumare, care ne cotropea întreaga ființă, în fața acelei arătări? In clipa aceea am binecuvântat floarea frumuseții matinale și puterea din noi care în mijlocul atâtor rătăciri, ne mai dădea încă putința să simțim desfătare, cu sufletul aureolat de-atâta neprihănită inocență...

...Cele dintâi licăriri ale zorilor, prindeau a lămuri în preajmă-ne, o gloată mohorâtă clevetitoare, de bărbați și de femei, care stăteau să aștepte ieșirea Sfântului. Ușa bisericii era deschisă la perete, iar înlăuntru negura se învolbura de văpăi de aur, ce pluteau în norii de tămâie.

In cele din urmă, înviorată de un ritm săltat de orgă, procesiunea porni.

In frunte mergea un pâlc de preoți în patrafire albe iar după ei, purtătorii de prapuri, cu steaguri roșii; apoi, dus pe umeri, iată-l pe Sfântul Rocco în carne și oase, cu toiagul înflorit în mâna dreaptă și arătând cu cea stângă, sub poala mantiei, rana ce se deschidea, vânătă și roșcată, în pulpa piciorului.

In urmă, tot acel norod se năpusti în coada alaiului cântând litănii. Procesiunea apucă spre culmea muntelui.

Zorile se luminau. Pe povârnișurile sterpe ce se răsfirau în jur ca scările unui amfiteatru uriaș, cele dintâi licăriri delicate, învăluiau ritmul într'o pătrunzătoare vitalitate lirică. In față-ne se desfășură, șerpuind de-alungul cărării, alaiul procesiunii. Și pentru că peste noapte bântuise furtuna în răstimpuri, câte-un pâlc de aburi se rostogolea năvalnic de vale, învăluind alaiul într'un nor zburător, care-l spiritualiză ciudat și din care se întrezărea, ca dintr'o depărtare magică, sărbătoarea colorilor rituale, albul patrafirelor, flacăra steagurilor și a crucilor, negrul norodului risipit pe ponoasele stâncoase. Intr'acestea, de jur împrejur, munții se însuflețeau de cântece și de strigăte; șiraguri de evlavioși se arătau, pătând povârnișurile, sus, până'n vârf.

Am ajuns acolo, după câteva ceasuri de drum.

„Librăria C. Dobrogeanu Gherea"

din str. Sf. Ionică No. 5

Recomandă: Claude Anet: **Ariane jeune fille russe; L'amour en Russie, Quand la terre trembla** și toată opera; Ioussoupoff **La fin de Raspoutine;** Victor Margueritte: **La Garçonne** (pièce en trois actes suivi des **Documents**); Georges Bernanos: **L'imposture;** Ernest Renan: **Voyages** (Italie, Norvege); Valéry-Larbaud: **Jaune Bleu Blanc;** Jean-Marie Carré: **La vie de Goethe;** Marcel Proust: **Croniques, Le Temps retrouvé** (2 vol.) și toată opera; Pierre Louys: **Pages, Psyché, Mimes des courtisanes;** Lefebvre Saint-Ogan: **Les disgrâces amoureuses de M. Vaux du Mouron, financier;** Thomas Hardy: **Jude l'Obscur;** Lapparent: **Toulouse-Lautrec** (despre care s'a vorbit în numărul trecut); Auguste Forel: **La Question sexuelle** (ediția ultimă); Georges Duhamel. **Journal de Salavin, Confession de minuit, Deux hommes, Vie des Martyrs, Civilisation, Dans l'ombre des statues, L'oeuvre des athlètes, Voyage de Moscou** și toată opera.

Cu ocazia sărbătorilor, librăria noastră are spre vânzare cărți ilustrate pentru copii cu prețuri excepțional de eftine.

Se fac expediții în provincie contra ramburs. La cumpărături mai mari, rabat de 5%.

Dela ședința publică anuală a Institutului Francez

Ce datorește literatura picturii

La ședința publică anuală a Institutului francez, ținută în ziua de 26 Octombrie pentru aniversarea întemeierii sale, d. Louis Hourticq, delegat al Academiei de Belle-Arte, a ținut o conferință foarte interesantă, cu tema: „ce datorește literatura picturii".

Ori de câte ori vin în contact scrisul și plastica, literatura se îmbogățește cu această din urmă artă.

Un pictor, oricât de docil ar fi, nu poate alcătui un peisagiu sau un portret după descripția literară. „Cuvintele nu creiază imagini, ele nu fac decât să trezească pe cele adormite în noi".

Dintr'o viziune concretă se desprinde ușor o descripție verbală, o comparație, o metaforă, un simbol, pe când dintr'o concepție literară, abstractă sau sentimentală, nu rezultă în mod firesc o realitate plastică.

Ar fi foarte interesant de studiat ce puternice suggestii a dat arta literaturii și cum a îmbogățit-o și a colorat-o în diferitele epoci.

D. Hourticq își începe conferința pomenind pe Flaubert, căruia editorul său îi propunea să ilustreze romanul *Salammbo* (Flaubert n'a acceptat) și observă că în cercetarea izvoarelor literaturii romantice a lui Flaubert se omite unul foarte important, anume, douăzeci, treizeci de ani de pictură orientalistă, Vernet, Decamps, etc. Iar în Education sentimentale, aspectele Parisului din vremea lui Ludovic-Filip, sunt descrierea desenelor de pe la 1840. Și Flaubert este unul dintre scriitorii care datoresc foarte puțin artelor plastice. In Légende des siècles găsim poeme cari sunt Velasquez, (La Rose de l'infante), altele Watteau. Cartea aceasta nu putea fi concepută decât în secolul în care s'au deschis atâtea muzee și s'a dat o așa de mare importanță arheologiei.

Dacă se compară Iliada și Eneida, se simte deosebirea adusă de atâtea veacuri în care s'au cultivat cu pasiune artele plastice. Zeii homerici vorbesc, se mișcă dar n'au chipuri, pe când eroii lui Virgiliu apar evocând statui și picturi.

Nu numai în literatură, dar și în vorbirea obișnuită găsim urmele unei origini pitorești sau plastice.

Toate temele iconografiei creștine au dat naștere la metafore sau comparații.

O reprezentare plastică sau picturală poate creia chiar sentimente. Patru secole de tipar au făcut pe oameni să creadă că gândirea nu se hrănește decât din scris și se atribue logicei izvorul credințelor religioase. „Dar spiritul omenesc a gustat prea multă vreme imaginea pentru a putea renunța la felul ei de sugestie, făcut în întregime din analogie vizuală, afinitate sentimentală și simbolism imprecis.

Grecia clasică a dovedit că concepția divinității putea coincide cu activitatea plastică. Dacă n'ar fi efigiile de marmoră, zeii greci n'ar fi fost decât o mulțime obscură, cu personalități indecise, cu notorietate provincială. Statuarii au populat Olimpul, și Olimpienii sunt universali și nemuritori pentrucă perfecția pe care o căutau artiștii, a intrat în esența lor și a devenit rațiunea existenței lor".

Religiile din Asia, care n'au înțeles să supue credința plasticei, deci n'au admis transformarea zeităților după evoluția concepțiilor de artă, au oprit prin aceasta înobilarea și umanizarea credințelor primitive, pline de teroare și cruzime. Era firesc ca un zeu ca Hermes al lui Praxitel să fie bun și nobil; sentimente pe care nu le putea inspira un idol monstruos asiatic.

Morala a urmat plastica și frumusețea a apărut ca haina bunătății.

Creștinismul primitiv înlătura chipurile cioplite, dar pentru a cuceri Europa, a trebuit să facă concesia de a permite măcar chipuri zugrăvite. Și pentru ca să împace ideia semită care nu concepea un Dumnezeu concretizat, cu ideia europeană care nu putea concepe un Dumnezeu fără a-l reprezenta, Sf. Petru a predicat că Isus era chipul văzut al Dumnezeului nevăzut. Cu aceste considerațiuni, d. Hourticq își încheie conferința.

Căsătoriile clandestine din Gretna-Green

In aceiași ședință, d. E. Rodocanachi, delegat al Academiei de științe morale și politice, a ținut o conferință asupra celebrelor căsătorii clandestine din Gretna-Green.

Multă vreme legile engleze nu s'au opus căsătoriilor clandestine, căci de cele mai multe ori erau o necesitate în locurile prea depărtate de reședința pastorului. Cu timpul, în Anglia s'a desființat practica acestui fel de căsătorii, și pentru că în Scoția au continuat să fie valabile, satul Gretna-Green, situat chiar la granița dintre Anglia și Scoția și pe drumul dintre Londra și Edimburg, a devenit în secolul al XVIII-lea centrul celebru al acestui fel de căsătorii.

Tradiția a păstrat legenda unui fierar care s'ar fi improvizat preot pentru celebrarea ceremoniei matrimoniale.

Această ceremonie era simplă: în prezența preotului improvizat, a celor doi îndrăgostiți și a unui martor de circumstanță, preotul îi întreba: iei de soție—sau soț—pe aceia pe care o ții de mână? După răspunsul afirmativ, se considerau uniți pe veci în fața lui Dumnezeu. Numele lor era înscris într'un registru totdeauna pătat și rău întreținut, și li se libera un certificat.

Lista preoților din Gretna-Green, — legenda fierarului a rămas legendă—e foarte lungă și cunoscută în amănunt.

Primul preot a fost George Gordon care a căsătorit un număr foarte mare de perechi. Când oficia, purta un joben enorm, o redingotă roșu aprinsă, cizme cu rever și o sabie, căci fusese soldat altă dată. A exercitat funcțiunea de preot pentru căsătorii clandestine timp de 60 de ani.

Urmașul său, de o ignoranță și vulgaritate proverbială, purta un costum de episcop și când bețla îl împiedica să îndeplinească slujba, soția și fiica sa, îmbrăcate în haine bărbătești, îl supliniau.

David Lang, succesorul său, a celebrat căsătorii renumite, între care acelea a unui lord și a unui aventurier, al cărui proces de divorț a rămas vestit.

Apoi a urmat un fost vizitiu, Robert Elliot, care în timp de 30 de ani a unit 3852 de perechi.

Despre un altul, se zice că ar fi prezidat 61 de căsătorii într'o singură noapte.

Pela 1840, numărul mijlociu era de 40 pe zi, iar cu timpul numărul căsătoriilor clandestine a tot crescut.

Dar pela mijlocul veacului trecut, construirea unei căi ferate răpind pitorescul și neprevăzutul acestui refugiu, Gretna-Green a decăzut.

Totuși practica căsătoriilor clandestine nu s'a înlăturat definitiv decât prin votarea legei care pedepsea cu exilul pe cei cari ar fi contractat asemenea uniri.

Cel care a cerut promulgarea acestei legi a fost lordul cancelar Brougham, căsătorit și el clandestin, dar nu la Gretna-Green, ci la Coldstream.

St.

Umorul sârbesc **Nușici**

Căsătoria

E mare deosebire între căsătorie, închisoare și serviciul militar; — e o deosebire chiar și între școală și căsătorie.

Căci, pe câtă vreme școala, serviciul militar și închisoarea durează întotdeauna numai un anumit număr de ani, căsătoria durează toată viața.

Chiar dacă ai fi condamnat la douăzeci de ani închisoare, tot ai mai avea o rază de speranță.

In căsătorie, însă, nu mai poți avea nici-o nădejde.

De aceia, înțelegem foarte bine pe nenorocitul care în ziua nunții de argint îi spune consoartei:

„Vezi tu, draga mea, dacă te-aș fi omorît acum douăzeci și cinci de ani, în ziua nunții sau a doua zi după nuntă, — desigur, aș fi fost condamnat la douăzeci de ani muncă silnică, însă până acuma tot aș fi trăit cinci ani de libertate...". — *b.*

Cărți, care trebuesc citite

Recomandate de BIBLIOFILA
strada Vilson No. 1

ROMANEȘTI: **Cârvunarii,** conținut: Marghiloman, note politice 1897—1924, câteva observațiuni critice și lista alfabetică a celor 2103 persoane citate.

FRANCEZE: **Bibliofile:** Din ediția Pelletan, **P. Mazon:** traducerea nouă a Les Travaux et les jours d'Hésiode și **A. France:** La terre et l'homme, cu 114 xilografii originale de P. E. Colin; **P. Louys:** Aphrodite; **J. Laforgue:** Les complaintes, cu 128 lithografii de Drains; **Gobineau:** Nouvelles asiatiques, ediția Devambez, cu 25 aqua-forte originale de Henri Le Riche; Din ediția Ferroud: **Stendhal:** Rouge et noir, ilustr. de Robaudi; **A. France:** Frère Joconde, ilustr. de L. Lebègue; **E. Poe:** Le Scarabée d'or, tradus de Ch. Baudelaire, ilustr. de Rochegrosse.

Ediții curente: Bernanos: L'Imposture; **Beucler:** Le pays neuf; Brousson: Itinéraire de Paris à Buénos-Aires, **M. Chadourne:** Vasco, **Curwood:** L'aventure du capitaine Plum, **P. Istrati:** Mikhail; **V. Larbaud:** Jaune bleu blanc; **L. Favre:** L'homme dérrière le mur, **Nabonne:** Maïténa, **J. M. Carré:** Vie de Goethe.

GERMANE: **Anet Cl.:** Im Banne Asiens; **Auernheimer R.:** Die Wienerin; **Binding R. G.:** Gesammelte Werke (4 volume); **Hesse H.:** Der Steppenwolf; **Joyce:** Ulysses; **Istrati P.:** Nerrantsoula; **Kipling R.:** Werke; **Mereschowski D.:** Der Messias; **Proust M.:** Im Schatten der jungen Maedchen; **Rilke R. M.:** Gesammelte Werke (6 volume); **Sinclair L.:** Babbitt; **Zweig A.:** Der Streit um den Sergeanten Grischa.

Harden M.: Von Versailles nach Versailles; **Smilg-Benario M.:** Der Zusammenbruch der Zarenmonarchie.

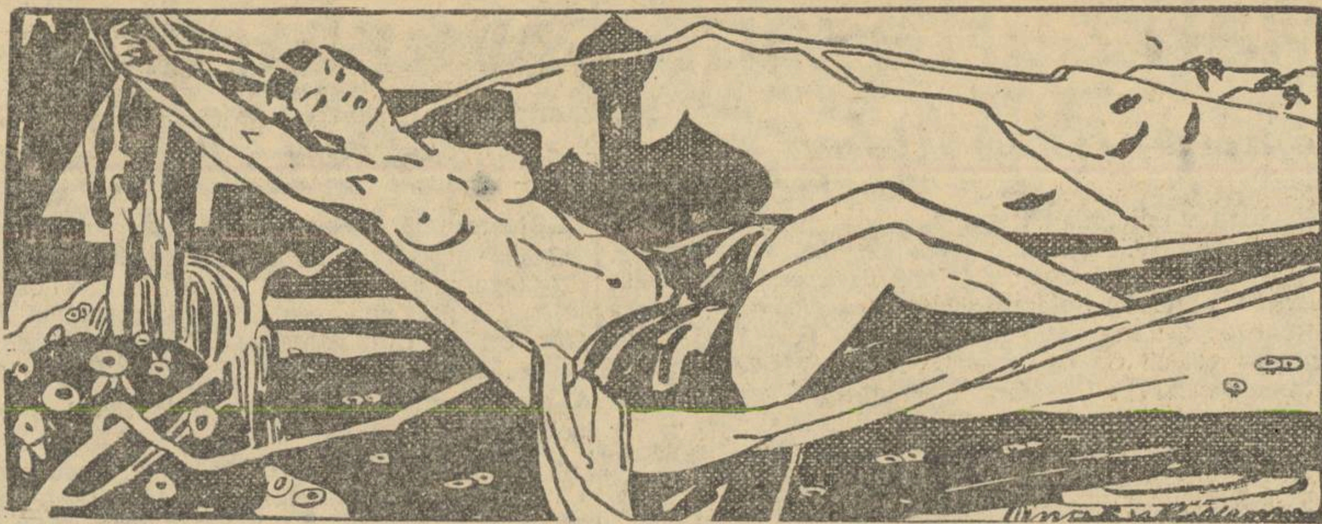
Frank Harris: Shakespeare der Mensch unde seine tragische Lebensgeschichte; **Soergel A.:** Dichtung und Dichter der Zeit (vol. I și II).

Leadbeater W.: Das verborgene Leben in der Freimaurerei; **Schlesinger:** Geschichte des Symbols; **Seidel A.** Bewusstsein als Verhaengnis; **Wohlbold H.:** Mysterienweisheit.

PENTRU COMERCIANȚI: **Behrmann H.:** Das Inserat; **Botts:** Handbuch des Kaufmanns (complect în 5 volume). Fern-Unterrichtsbriefe: Englisch.

Atragem încă odată atențiunea asupra expoziției (Bibliofila, str. Wilson 1) reproducerilor absolut exacte după originalele tablourilor pictorilor clasici și moderni.

Cereți
LECTURA No. 150
— No. excepțional de Crăciun —
CEI PATRU DRACI
celebrul roman pasional
de H. BANG
Complect - lei 5.— La chioșcari și librari

Cocoşul lui Turchello

— SCHIŢĂ —

Turchello era băiatul cel mai sburdalnic şi mai neastâmpărat din acea mulţime fără număr de copii, cari, câtă-i ziua de mare şi până noaptea târziu de tot, umplu de sgomot şi gălăgie piaţa şi străzile micului oraş italian Chioggia de lângă Veneţia.

Turchello nu era neam de Turc, aşa cum pare a-l arăta numele. Adevăratul său nume — un nume de care uitase el însuşi — era Mario. Cel puţin, aşa fusese trecut în actul său de botez. Dar toată lumea, printre care şi părinţii săi şi fraţii săi, unsprezece la număr, nu-i ziceau altfel decât Turchello. I-se dăduse această poreclă, fiindcă Turchello rămăsese slab la trup. Mic, uscăţiv, uşor ca un fulg, ai fi zis că e un copil bolnav şi suferind şi nu i-ai fi dat mai mult ca zece ani. Turchello, însă, avea şaisprezece ani bine împliniţi, iar în ce priveşte sănătatea lui, l-ar fi invidiat mulţi copii.

I-se zicea Turchello, asemuindu-l cu un peştişor mărunt şi subţire, care poartă numele acesta şi care se găseşte în apa mării de lângă Chioggia. Peştişorul acesta se deosibeşte de peştii ceilalţi nu numai prin micimea făpturii sale, ci mai cu seamă prin isteţime, prin iuţeala cu care înoată, prin agilitatea sa şi prin deşteptăciunea, care face că se lasă prins foarte cu greu.

Toate calităţile acestea erau întrunite cu vârf şi îndesat în persoana lui Turchello.

Negăsindu-şi astâmpăr, neputând sta măcar două minute într'un loc, Turchello avea agilitatea unei maimuţe şi o mulţime de talente preţioase. Când era vorba de a da pescarilor o mână de ajutor, de a lega, de pildă, o pânză de vârful catartului unei corăbii, pe el cel dintâiu îl vedeai căţărându-se cu o sprintenie şi cu o siguranţă uimitoare.

Când se întâmpla ca dintr'o barcă să cadă în mare vre-un obiect, Turchello, fără să fie rugat, se arunca în apă, aşa îmbrăcat cum era, şi până numeri cinci, eşea la suprafaţă ţinând în mână obiectul căzut.

Dacă pentru astfel de servicii li se dădea vre-o răsplată, îl auzeai spunând: „Mille grazia" (o mie de mulţumiri). Dar nu se supăra şi nu cerea când nu i se dădea nimic. De altfel, totdeauna gata şi bucuros să servească pe ori şi cine, Turchello nu întindea niciodată mâna şi nu pretindea să fie plătit. Căci pe lângă toate celelalte Turchello avea într'însul o mândrie par'că ar fi fost scoborîtorul celei mai nobile familii din Italia. Mândria i-se citea în privirile sale, în ţinuta sa ţanţoşe şi în nepăsarea cu care îşi purta bietele sale haine aşa de peticite, că nu mai ştiai din ce stofă fuseseră făcute la început.

O mândrie susţinută de un curaj, care nu şovăia nici odată şi care îl împingea la acte de o uimitoare îndrăzneală.

Uneori îl vedeai cocoţat în vârful clopotniţei şi dedându-se acolo la acrobaţii din cele mai periculoase. Alteori, călare pe o bicicletă, moştenită, pe semne, dela vre-un bunic al lui cobora, el stând în picioare pe şeaua ruginitului vehicul, treptele de piatră care duceau la debarcader.

Nu rareori îl vedeai cu vreun ochiu umflat sau având cucuie pe frunte. Era semn că în ajunul zilei aceleia luase o parte activă la încăerarea tradiţională la Chioggia. Era încăerarea între tinerii din acest port de pescari şi tinerii din oraşul Padova, cari, din tată în fiu, sfidau pe cei din Chioggia prin bogăţia şi eleganţa lor. Incăerări de acestea au loc de câteva ori pe an, biruinţa trecând când într'o tabără, când într'alta.

Ziua aceea era una din cele mai însemnate din viaţa lui Turchello, care purta ca trofee glorioase urmele loviturilor primite.

In viaţa, ca să-i zicem aşa, „normală", deşi cuvântul e puţin potrivit pentru felul de a trăi al acestui fiu al unor pescari săraci, Turchello se scula din zori şi începea ziua prin a-şi lua gustarea. O gustare compusă în cea mai mare parte a anului dintr'o bucăţică de pâine şi un măr. Şi nu erau puţine zilele când această gustare ţinea loc şi de masa dela prânz şi de cina de seara.

Cam până la amiezi, era întrebuinţat de tatăl său la „pescărie". Ajuta şi el la pescuit, numai că ajutorul acesta era cam prea dezordonat şi suferea dese întreruperi.

Adevărata zi şi adevăratul rol al lui Turchello începeau însă dela orele două după amiază, când intra în serviciu pictorilor străini aflători la Chioggia. „Il protetore dei pitori". Aşa îşi zicea Turchello, care născocind această expresiune, vroia să-şi înobileze funcţiunea ce îndeplinea. O funcţiune a cărei nobleţe consta în dezinteresarea şi în nedezminţita cinste cu care Turchello făcea pentru „protejaţii" săi tot felul de cumpărături mărunte.

Ce-i drept, într'una din zile, jignit adânc tocmai în sentimentul său de cinste, la care ţinea aşa de mult, Turchello luase un moment hotărîrea să rupă legăturile sale cu pictorii şi să se lepede de titlul de „protetore" al lor. Era în ziua în care un pictor strein, venit din nu mai ştiu ce stat sud-american, îl pârâse la poliţie că i-ar fi furat un creion.

Să fure Turchello şi mai ales să fure un creion, căruia, la urma urmelor, nu i-ar fi găsit nici întrebuinţare!

Totuşi, poliţia n'a ţinut seamă nici de încercata până atunci onestitate a lui Turchello, nici de argumentul hotărîtor că băiatul, care n'avea nici un fel de socoteli de ţinut, n'ar fi avut ce face cu un creion, şi l-a închis.

Ţunând, fulgerând şi sbătându-se ca un peşte scos din apă, Turchello a stat câte-va ceasuri în arestul poliţiei. Punerea în libertate a fost prilejul unui adevărat triumf pentru dânsul, căci au alergat să-l scape toţi ceilalţi „protejaţi" ai săi, adică toţi pictorii străini, vre-o treizeci la număr.

Iar mai mult decât toţi a alergat şi s'a străduit „prietenul său" pictorul român, căruia Turchello îi arăta o deosebită favoare şi simpatie. După pictori s'a luat gloata cea nenumărată de copii din Chioggia şi foarte mulţi pescari, revoltaţi de insulta ce s'a adus favoritului lor şi văzând într'însa o ofensă gravă la sentimentele de cinste ale întregei populaţiuni a micului port din fundul Adriaticei.

Pictorul român purta ostentativ în mână „corpul delictului", creionul pe care sud-americanul doar îl pierduse şi după aceea îl găsise din nou.

Fireşte, lui Turchello i s'a dat drumul din arestul poliţiei. Purtat pe braţe, a fost dus cu mare alaiu în piaţa Chioggiei, unde în cinstea lui s'au improvizat numai decât coruri şi concerte de muzică instrumentală.

A doua zi Turchello a avut parte de o nouă şi meritată satisfacţie. Boicotat şi ocolit de colegi şi de lumea cealaltă, pictorul sud-american s'a văzut nevoit să părăsească localitatea şi să caute pe alte meleaguri subiecte de inspiraţie artistică.

Cât despre Turchello, el îşi reluă cu o râvnă îndoită rolul său de „protetore dei pittori". O dată cu aceasta a uitat însă şi numele pictorului român, căruia din ziua aceea nu-i zicea altfel decât „Il mio fratello rumeno".

Acesta era Turchello, cel mai popular, cel mai zvăpăiat, dar totodată cel mai simpatic băiat din toată Chioggia. Ziua cea mai mare pentru dânsul a fost însă atunci când a câştigat la o loterie un cocoş, care era un pintenat de toată frumuseţea.

De atunci nu-l vedeai decât în tovărăşia cocoşului său. Cu el împărţea bucăţica de pâine, cu el mergea în zori la „pescaria" ca să-i dea tatălui său o mână de ajutor şi tot cu el făcea diferitele comisioane pentru pictorii străini.

Dar cocoşul acesta fu pricină de noui neplăceri pentru Turchello. O vecină a lui, o femeie ursuză şi superstiţioasă, îi ceru să-l taie sau să-l vândă. „Dece?" întrebă Turchello mirat şi în acelaş timp indignat de o asemenea propunere.

Turchello nu-l tăie şi nici nu-l vându, ci îngriji şi mai bine de nedespărţitul său prieten şi tovarăş. Văzând aceasta, femeia cea rea îl pârî la poliţie, spunând că Turchello ţine un cocoş, pe care nu l-a declarat fiscului, aşa că nu plăteşte nici o taxă pentru dânsul.

Iată-l deci pe Turchello în gravă contravenţie. Cocoşul a fost confiscat, iar stăpânul lui supus la o amendă, care urma să fie prefăcută în închisoare, la caz de nu o poate plăti.

Amenda a fost plătită de pictorul român, aşa că Turchello a scăpat de închisoare.

Totuş, băiatul era inconsolabil că i s'a luat cocoşul. Ceasuri întregi dădea târcoale în jurul localului de poliţie, ca să-l vadă sau măcar să-l audă cântând. Noaptea acasă plângea în pat, scrâşnea din dinţi şi făcea fel de fel de planuri cum să intre din nou în stăpânirea cocoşului. Turchello slăbea, pierea văzând cu ochii.

Intr'una din seri, stătea amărât şi dus pe gânduri pe o piatră dela ţărmul mării. De odată, simte că cineva îl loveşte încet pe umeri. Se întoarce şi vede că era prietenul său pictorul român. „Vino cu mine, îi zise acesta. Cu capul în jos şi având în ochi lacrimi cari nu mai vroiau să se usuce, Turchello urmă pe „il suo fratello rumeno" până la locuinţa acestuia.

Acolo îl aştepta pe Turchello cea mai mare şi mai îmbucurătoare surpriză. Legat cu o sfoară de un picior de masă, în mijlocul odăii stătea cocoşul, acel cocoş care făcea toată bucuria vieţii sale.

Poliţia îl scosese în vânzare prin licitaţie publică, iar pictorul român oferise mai mult decât toţi şi-l cumpărase, ca să-l dăruiască lui Turchello.

„S'a plătit şi taxa pe un an" îi zise pictorul lui Turchello, care nu-şi mai dădea seamă dacă ceeace vede şi aude era aievea sau un vis înşelător.

Din ziua aceea Turchello n'are decât o singură ţintă: să strângă atâţia bani, câţi îi trebue ca să poată veni dela Chioggia în Ţara Românească, unde stă „fratello" al său, căruia e hotărît să i se devoteze câte zile va avea de trăit.

N. BATZARIA

DOR

Prin ploaie'n strada plină de tumult,
I-aud şoptirea tainică, demult.

De stau buimac la fiece vitrină
Ii văd în tremur pânza de lumină.

Pe-alături de-mi râd fete pe furiş
— Zăresc doar sălcii vii în luminiş.

Mă duce val-vârtej o gloată oarbă
— In luncă mă trezesc trântit pe iarbă.

Un trecător grăbit m'a îmbrâncit
— Din cer o barză cade liniştit.

Pe-asfaltul ud clipeşte-un felinar
— Stă prima stea pe-al apelor hotar.

Cu vuet surd motoare demarează
— Toţi greerii de clacă se aşează.

Un far de-autobus mă pironeşte
— Pe Argeş suie luna fără veste.

ION PILLAT

Amintirile Caterinei State

FRAGMENT

II

Plouă de câteva zile. Pe uliţele Vascanilor, se întinde, se lăţeşte şi se adânceşte, văzând cu ochii, glodul special al târguşorului, de ale cărui drumuri, nu se mai îngrijesc, de mult timp, cei în drept.

Pe lângă carele, cu roţile încărcate ce trec încet şi scârţâind în susul şi în josul şoselei, merg oameni cu sumanele pătrunse de ploaie, cu saci, uzi, în cap şi cu mânile petrecute în mâneci, încunjurând trăsurile, cu aripile stropite, ce împroaşcă, în mers, trecătorii şi aruncă de departe, pe temeliile caselor, pământul muiat şi negricios, depe drum.

Pe marginea şanţurilor, cercetând atent, ferindu-se şi sărind depe o piatră, pe o palmă de loc mai stors, funcţionarii primăriei, cu gulerele ridicate, adăpostindu-se sub umbrele cu ochiuri sau cu pânză încreţită, ici şi colo, pe sârmele strâmbe, se grăbesc spre primărie, se întorc în sat şi gesticulând şi vorbind, tare, în mijlocul grupurilor de ţărani, iau drumul târgului, păşind înainte, drept prin mijlocul mocirlei, ca pe un asfalt neted şi spălat.

Pe uşa sălei, intră tata şi, desbrăcându-se de mantaua udă, se îndreaptă spre masa pe care pare a-l aştepta cana cu vin şi, turnându-şi, spune mamei îngrijorat:

„Maaare minune ar mai fi, să se aleagă Deleanu... Iaca, chiar acu, trecând pe la crâşma lui Ştern, m'o chemat el, m'o luat de o parte, în odaie, şi mi-o spus:

„Ştiţi ce, cucoane Costache? Şi eu şi mai mulţi di ai noştri, sîntem di părere să-şi retragă boeru candidatura di la primărie. N'are să fie mai bine aşa, dicât să cadă? Iaca, să spuneţi şi dumneavoastră, dacă n'are să fie mai bine aşa!

— Da di ce să cadă? — am întrebat eu pe Stern. Deleanu, n'o făcut nimănui nici un rău şi acu, când s'o aşezat, pi mai mult timp în ţară şi s'o hotărît, pentru binele comunei, să se aleagă primar aici, la locul şi pi pământul unde o crescut, unde s'o însurat şi unde are să stee până la moarte, — să fie împiedicat?

— Hei, cucoane Costache, dumneavoastră ştiţi una şi noi, jidanii, câte mai ştim... Ii drept, cum spuneţi, boeru, n'o făcut nici un rău; da parcă cine nu face rău, face numai dicât bine? Aşa cum se arată până acu oamenii, parcă n'ar fi di partea lui.

— Hei, n'au să fie poate Vascanii, Fântânelele, Găşteştii şi Solomenii; da' mai sunt: Conţeştii, Topilele, Lunca, Valea-Seacă, Brăteştii. Cătunele aceste, mai mari, îs sigur cu noi.

Aşa, i-am spus eu.

— Ei şi ce o zis el? — întrebă mama, cu interes, trăgând tot fumul dintr'un muc, aproape stins.

— Ce să zică? O ridicat din umeri şi o tăcut cum tac peştii.

— Şi tu ce crezi că-i de făcut?

— Ce să fac? După cum înţeleg are să fie luptă mare. Chiricuţă, nu se lasă; umblă toată ziua prin crâşme şi dă di băut oamenilor cât nu mai pot duce; pe cei mai de aproape de târg, îi ţine, ca în laţ, cu vorba şi cu băutura, da pi cei di mai departe, nu-i chip să-i aducă şi aceia au să fie cu Deleanu.

— Slaaabă nădejde. Dacă celorlante sate li s'a da di băut la alegere, dacă agenţii lui Chiricuţă i-a zăpăci cu vorba şi dacă, pe deasupra, ar mai fi şi urmăriţi de poliţie, crezi că ţăranii au să alegă pe Deleanu? Atâta rău... tu ai trebui să vorbeşti cu Râjniţă şi ai trebui să împiedici instigaţiile.

— Subprefectu nu se poate amestica decât pe sub mână; altfeliu îl mătură liberalii... Şi ştii doar că i-i frică şi de umbra lui.

— Atunci eu cred că ar fi mai bine să-i spui lui Deleanu să-şi retragă candidatura.

— Da' pot eu să fac una ca asta? Când i-am spus, dăunăzi, că primăria nu-i pentru dânsul şi i-am dat a înţelege că ar putè să cadă, ştii ce mi-o răspuns?

— Ce?

„Eu vreau aşa şi te rog, State, să lucrezi, foarte serios, în acest sens".

— Cu cine să vorbeşti? El crede că şi alegerea e după poroncă şi nu ştie, habar n'are că astăzi nu mai merge aşa... Dacă i-aşi spune toate astea, ar gândi poate că mi-i greu să mă ocup. Atât ar putea crede.

: Atunci, iaca ce zic eu că-i bine să faci: Dă de băut ţaranilor şi du-te prin satele de pe la capătu moşiei; adună oamenii şi spune-le ce te-a tăie capu...

— Da' ce să le mai spun? Ce? Eu li dau, înainte, pe muncă; ei mănâncă, banii, iarna şi vara, când îi vorba să iasă la treabă, se lasă grei. Şi, dacă-i chemi, li se pare că muncesc di pomană; ba li se mai pare că-s obijduiţi... Şi, într'un feliu, n'au dreptate? Ia pune-te în locu' lor şi vezi cum ţi-ar veni să te duci la muncă şi să ştii că n'ai să mai iei nimic.

— N'au decât să nu ieie înainte.

— De nevoie se angajează doar.

— Să păstreze.

— Aşşaaa? Da' ce să mănânce, cu nevasta şi cu copiii, toată iarna acei ce n'au nici un petic de pământ, ce?

Şi, vezi, di lucru ista se foloseşte Chiricuţă şi ai lui; şi când umblă prin crâşme cu ţaranii după dânşii, ştii ce le spune?

„Măi oameni, să nu cumva să alegeţi pi boer, că el vă stoarce măduva din oase. El şede, acu, sus, în palat şi când bate din palme, zece slugi îs la picioarele lui şi voi, ţăranii munciţi din greu ca să-i daţi lui banii cu care trăieşte prin străinătăţi. Şi ia să nu ieşiţi voi la muncă; vă scoate cu jandarii, ca să vă plătiţi bruma ceia di bani care o luaţi toamna. Voi munciţi din greu; grânele se fac şi, State, vinde sute de vagoane şi tot îi trimete, stăpânu-său, bani ca să-i lese prin străinătăţi... Halal treabă! Şi acu o visat aşa, boeru, că-i bine să se aleagă primar la moşia lui — cică tot aşa o poroncit, într'o noapte, să i se aducă fragi, cât o bate din palme — Da' ci vrè să ştie, boeru, di voi? El nu ştie nici câte sate are pe moşie; da' încă cu nevoile voastre are să-şi bată el capu?"

— Iaca aşa le spune la toţi şi ţaranii se duc în sat şi mai vorbesc cu alţii — că doar nu-i chip să le închizi gura — şi vorba m[illegible] ca focu în paie... şi afară di asta, mi-o spus Apostol, că Chiricuţă o împânat satele cu oameni di ai lor.

— Ş'apui ce? Di acum ai trebui să joci cărţile pi faţă. Du-te şi tu prin unile cătune, trimete pe Atanasiu şi pe Simionovici prin altele; şi, ar fi bine să se abată pe acolo şi Burăh şi Şapsa mai ales. Ştii că ceia ce poate face un jidan într'un ceas, nu-i în stare să facă un român, în trei zile.

— Să trimet pi Burăh ori pi Sapşa? Da' ce, crezi că ei au interes să se aleagă Deleanu? Cămeşa îi mai aproape de piele şi ei ştiu doar că de s'ar pune rău cu Despot ori cu Chiricuţă, nu se mai spală, pe urmă, cu tot Siretiu...

— Da' dacă i-a ameninţă Deleanu, că le ridică chiriile ori îi dă afară din casele proprietăţii?

— Ei şi ce? Să zicem că ridică chiriile la două zeci di case; da' ei au târgu, au pi Subprefect şi pi agenţi....

— Pe domnu' subprefect, dacă stă în două luntri, să-l spui lui Deleanu; să-l cheme la Curte şi să-i vorbească cum a şti el...

— Da' ce vrei să-i spue, mă rog? Are să-l roage să-i dee concursul. Râjniţă, politicos cum îl ştii, are să-i făgăduiască marea cu sarea şi, fricos cum e, când o fi la alegere, are să facă aşa cum vrè prefectul.

— Atunci... stăi, stăi, Costache, pi salte şi aşteaptă mură'n gură, stai.

In timpul ista, ceilalţi umblă ca şoarecii pi mirişti. Nu te gândeşti, la urma urmei, că la mijloc sunt şi interesele noastre, nu?

— Ba mă gândesc eu, da' văd bine că nu se poate..

— Da' cum să nu se poată, bre omule? Tu, care eşti născut şi crescut aicea şi trăieşti, di trei-zeci di ani, umăr la umăr cu ţaranii, pe care i-ai ajutat la nevoie şi ai sărit ori când pentru ei, n'ai atâta autoritate, pe când, veneticii, o au?

— Ceiace am făcut eu pentru dânşii s'o uitat şi făgăduinţele se aşteaptă. Asta-i vorba.

— Eşti moale, Costache; şi, dacă eşti aşa, cel puţin arată-te, faţă de Deleanu mai energic, mai cu tragere de inimă pentru voia şi interesele lui. Să nu cumva să te simtă că ieşi tot baltă...

— Eu, eu las tot baltă? Ia nu mai vorbi. Nu umblu, mai de o săptămână, ca un câne turbat? N'am colindat, prin sate, pe la gară şi prin crâşme, n'am fost? N'am adunat oamenii, Duminica trecută; nu le-am dat di băut vasul cel mare di vin şi nu le-am împărţit mai mult de o mie di franci?

Ce să mai fac? Când îs între ei şi li spun ce ştiu eu, nu-mi făgăduesc şi nu zic:

„Las', cucoane Costache că.... vorba-i vorbă, oameni săntem".... Noi, cu boeru şi cu dumneavoastră ne-am trezit aici, în Vascani. Ne-aţi ajutat la nevoie şi vreţi să ne mai ajutaţi. Ce? Adică să ascultăm noi di Chiricuţă? El îi străin; astăzi este şi mâne nu-i... Şi noi tot aici avem să rămânem cu boerii noştri; aşa cum am apucat".

Iaca, aşa spun toţi, într'un glas. Şi, peste un ceas; când se întâlnesc cu ceilalţi şi mai ieu oleacă la măsè, alta li-i vorba.

Ii racilă veche şi adâncă — eu o înţeleg — şi vezi, asta nu trece nici cu vorba, nici cu bacşişul, nici cu câteva pahare di rachiu! Nu, — zise tata şi, turnându-şi, de sus, un pahar de vin, adaugă:

— Eu, unul, am să fac tot ce mi-o fi cu putinţă; da... tare mă tem.

. . . .

Plouă, îndărătnic, de multe zile şi drumul s'a prefăcut într'o mlaştină, cenuşie, ce se revarsă prin şanţuri împiedicând cursul apei care inundă ogrăzile şi intră adânc pe sub temelii.

Cerul, posomorât şi neted, pare a se lăsa, greu, peste târg şi vrăbiile, ciuciulite, ţipă şi, zăpăcite parcă, sboară la întâmplare, căutând adăpost. Prin faţa casei trec spre târg, în şir, căruţe încărcate de oameni, înveliţi cu ţoale, din ale căror margini, ploaia se scurge încet, ca din streşini, pe roatele grele de glod.

Cu umbrelele lăsate jos, peste pălării, comisarii şi ţăranii, mai răsăriţi, din Vascani, merg în grupuri drept prin mijlocul drumului, opresc căruţele şi vorbesc o clipă; apoi, strângând mânile sau netezind, prieteneşte, braţele oamenilor ce stau pe margine, se îndreaptă înainte spre sat.

Pe uşa sălei intră, laolaltă, Atanasiu, Simionovici şi Apostol, urmaţi de câţiva Evrei care, ascunşi bine sub roata umbrelei, par că ar vrea să intre în casă, cu pânza-i, udă, în cap.

— Ei, cum se arată, cum merge acu votarea? întrebă tata şi trimeţându-mă să mai aduc câteva pahare de vin, reluă:

— Adineori, când am fost la primărie, vota Lunca, şi mi s'o părut că's cu noi...

— Până acù nu se ştie; da' crâşmele's pline di oameni şi printre ei se primblă, Despot, ca Vodă..., — spune Simionovici, îngrijorat.

— Râjniţă o pus santinelă la poarta ţarinei dinspre Conţeşti şi o trimis agenţi să ducă oamenii întâiu la crâşmă şi pe urmă la vot, informează Atanasiu, repezindu-se la paharul ce-i întinde tata, dela doi paşi.

— Da' di unde, domnule... N'am auzit eu, aseară, când vorbè suprefectu' cu nişte oameni şi li spunè:

„Luaţi bine sama că... „apa trece şi pietrele rămân", — explică, îndesat, Apostol şi, înghiţind de odată vinul, relua:

— Râjniţă îi cu noi, îmi dau capu.

Cei trei Evrei, Burăh, Şapsa şi Kofler, sprijiniţi cu amândouă mânile pe bastoane, se uită unul la altul şi tac.

— Ei, da' voi ce credeţi? Reuşim, astăzi, ori ba?

— Da' di unde putem să ştim noi, cucoane Costache, dacă nu vine acù un vânt mare şi opreşte ploaia asta până într'un ceas. Di unde să ştim? — răspunde, enigmatic, Şapsa.

— Da' cine să ştie, bre, dacă nu-ţi şti voi, jidanii, care aveţi urechi şi 'n buzunare şi 'n tălpi. Cine să ştie? Să nu se aleagă Deleanu, şi-ţi vidè voi...

— Ci să videm, cucoane Costache?

— Vă însemn pe toţi cei cari aţi întârziat cu chiriile şi dau lista boerului; iar celorlalţi, li ridic chiriile dela Sf. Dumitru de au să fie nevoiţi să-şi mute boarfele 'n drum.

— Aşa aveţi să faceţi dumneavoastră, cucoane Costache, şi adică di ci aveţi să faceţi aşa?

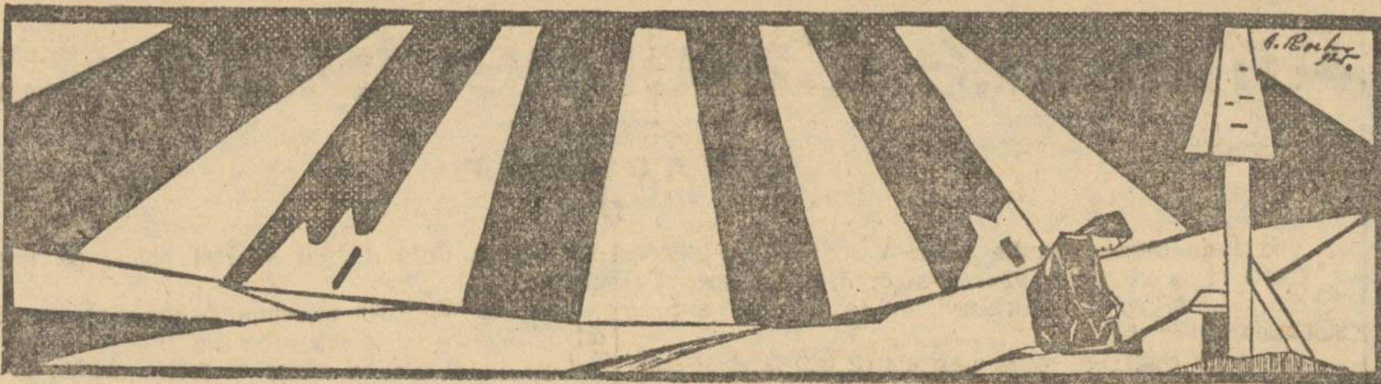
— Pentrucă... nici usturoiu n'aţi mâncat, nici gura nu vă pute. Iaca, di asta am să vă răfuesc.

— Asta-i curat aşa cum am zice: „Di acù să se facă vară şi să mai săcerăm odată grâu"... Parcă ci putem noi, cucoane Costache, dacă dumneavoastră, cel mai mare aici, în Vascani, nu puteţi ca să ştiţi ci are să fie... Noi umblăm, vorbim, dăm din buzunar. Da' cine se pune cu Chiricuţă şi cu ajenţii lui, cine?

— Va să zică, voi sunteţi siguri că nu se alege Deleanu.

— Nu, ferească Dumnezeu, asta nu zicem noi; da' numai vrem să vă spunem că noi, jidanii, săntem şi acu şi ori când, curat ca nişte furnici, care umblă, aleargă, adună, pun la cale ceva, se duc în şir, peste drum, şi... di odată vine o căruţă şi roatele calcă piste toate, la rând. Iaca, cucoane Costache, aşa săntem noi. Ci folosăşti să mai vorbim degeaba...

(Continuare în pagina a 6-a)

— Ştiţi ce? In loc să staţi aici şi să vorbiţi de pe păreţi ori să puneţi ţara la cale; mai bine, hai, duceţi-vă printre oameni, că mă reintorc şi eu îndată.

. . . .

Se înserează şi ploaia răpăe tot mai tare, pe acoperiş, revărsându-se din jghiaburi şi stropind cerdacul presărat de foi, galbene, aduse de vânt.

Invelită în şal mă primblu, fără astâmpăr, dela un capăt la altul şi auzul mi-i izbit de strigăte, răguşite, ce par a veni dinspre primărie, din sus.

„S'trăiascăăă! s'trăiascăăă? Uraaa!"

Tata vine, dela deal, în fugă şi face numai un pas pe scări; intră în casă, se repede la un sertar şi îşi ia revolverul.

— Da' ce-i acolo, tată, de ce ţipă ţăranii?

— Nu-i bine, nu, — răspunde el grăbit, sărind de pe scară drept în drum.

Strigătele, tot mai multe şi mai tari, se înteţesc; de odată, văd trecând, spre medean, adunătură mare de oameni şi desluşesc, în înserare, mişcările unor beţe albe, ce par a lovi, sec şi iute, într'un gard uscat.

— Mamă! mamă! — strig cât pot din uşă. Se bat, vin iute că se bat...

Cât ai clipi, mama aleargă din fundul casei, ascultă, îşi prinde capu 'n mâni şi, înspăimântată, ţipă din cerdac:

„Iordache, Iordachee! du-te repede în medean şi vezi ce-i"?

Argatul fuge şi n'apucă mama, să cutreere de două ori împrejurul casei, când se întoarce gâfâind:

„Vai di mine, duducă, mare poznă s'o întâmplat la deal... L'o bătut, oamenii, pi boeru di la Curte, măr; şi, iaca chiar acu îl ridică cuconaşul din glod.

Acu sî bat oamenii înde ei, şi-s beţi morţi şi tot spun că să-l omoare „pi cariu cela care roade 'n lemn".

— L'o bătut şi pe tata? — întreb, totuşi, cu frica de a afla adevărul pe care aşi vrea să nu-l ştiu.

— Nu, duduie, pe cuconaşu' nu l'o bătut; da' mi-o spus un om, care sta mai de o parte, că dumnealui o aparat pi boer şi o luat şi dumnealui destule beţe 'n spate. Acolo-i, chiar mânia lui Dumnezău.

— Hai, du-te, Iordache şi spune, cuconaşului, să vie răpede acasă, — ordonă mama, pornind pe cerdac şi oprindu-se iar în loc ca să mai asculte.

— Nu pot intra, duducă, pintre oameni; îs strânşi ca schicele în snop ş se bait ca chiorii... Cică Conţeştii şi Brăteştii au mai aparat pi boer că altfeliu, Sodomenii şi Fântânele îl făcè, până acu, una cu pământu.

— Hai du-te, du-te de mai vezi ce-i; da' nu sta mult. Indemnă, mama, pe argat şi umblând din ce în ce mai agitată se apleacă, cât poate, pe marginea cerdacului şi ascultă zicând:

„Parcă s'o liniştit bataia".

Doi Evrei vin, prin ogradă şi, dibuind pe cerdacul întunecos, vorbesc între ei.

— Ce-i? — îi întrebă, mama, scurt.

— Să fiţi liniştită, duducă, lui Conu Costache, nu i s'o întâmplat nimic. Da' am auzit, că di nu iera dumnealui aşa tare şi di n'ar fi brâncit câţiva fântânari, ar fi fost şi mai rău di cuconaşu Deleanu.

... Acu l'o dus, cuconu Costache, la curte şi oamenii s'o împrăştiat. Noi am vinit prin ţarină, că pi drum nu-i chip...

Cu capul gol, plin de glod caşi când s'ar fi tăvălit pe drum, tata, albastru de mânie, intră în casă înjurând.

— Ticăloşii! cânii! mizerabilii! Şi-au făcut gustul; o îmbătat, oamenii, până n'au mai ştiut ce fac...

— Hai, lasă-i dracului şi spune ce-o fost?

— N'ai auzit? L'o bătut pi Deleanu şi, de nu eram lângă dânsul şi de nu-l acopeream, î'aşi fi strâns, acu, oasele de pe drum.

— Da, spune, omule, din capăt, cum a fost? — zice, nerăbdătoare, mama, — răsucind o ţigară din care-i curge, pe braţe, tot tutunul.

— Ştii că m'am dus la primărie pe la patru; acolo vota Cătunul Conţeşti. Când m'o văzut oamenii, între dânşii, o început a strigă di li lua gura:

„Să trăiască, conu Costache şi boeru nostru, Deleanu, să trăiască. Aiştia-s boerii noştri cari ni văd şi 'n bine şi'n rău?

Cum stam pe cerdac, se apropiè de mine un gospodar di la Brăteşti, şi-mi spune încet:

„Cuconaşule, aici 'nu-i lucru curat. Sodomenii, Fântânele şi Găşteştii, is puşi pi bataie; o adus, pi sub sumane, nişte beţe scurte şi groase cât mâna me..."

Când am auzit aşa, am vinit, în fugă, de-am luat revolverul. Di abia ajunsesem colo, la podeţu' din medean, când văd vinind, de la vale, trăsura di la curte. Se întorcè Deleanu di la Ieşi. Şi, cum pi uliţă, la deal, ierau parcă anume strânşi Sodomenii, Blăgeştii şi Fântânele, mă cuprinde o grijă; şi fără să mai judec, mă reped spre trăsură şi mă sui. Cât ai clipi, ne-o încunjurat cele trei sate; o smuls pi Deleanu din braţele mele, l'o trântit în glod şi o început ai căra la beţe. Atunci am înşfăcat doi fântânari di gât şi i-am îmbrâncit sub roţile trăsurei; m'am întins, cât îi di lung, peste Deleanu şi, până să ieie sama în cine dau, am luat şi eu câteva pe spate.

„Stai, măi, nu daţi în conu Costache", am auzit eu, de acolo, di la pământ; pe când ei, deasupra noastră, se încăeraseră cu oamenii din celelalte sate, care ne venise în ajutor.

M'am folosit de zăpăceala ceia, am luat pe Deleanu în braţe, l-am suit în trăsură şi nici nu ştiu când am ajuns la curte.

— Da' el ce zice?

— Ce să mai zică, săracu'? Nu se putea desmeteci era mut şi, numai după ci l-am dus sus, l'o apucat un tremur de nu se putea ţine pe picioare şi nici vorbi nu putè. L'o desbrăcat şi l'o spalat, Andrei, şi, când l-o pus în pat, m'o chemat lângă dânsu şi mi-o spus: „'Iţi mulţumesc, dragă State, dacă nu erăi tu"... şi pe urmă o început iar a tremura şi chiar acum am trimis după doctor.

— Ii lovit?

— Nu cred. Era îmbrăcat cu şuba şi în cap avè căciula îndesată până peste urechi... şi altfeliu nici n'au avut timp să-l lovească.....

— Da' tu, dacă avei revolver, di ci i-ai cruţat?

— Parcă-s vinovaţi ţaranii? Dacă-mi vinè înainte Despot ori Chiricuţă, zău că dam... Da, până la un loc, îi vinovat Deleanu. Di ci nu stà printre oameni di la începutul alegerii? Di ce n'o vinit la primărie? El credè că-i ca altădată, când tot ce visa noaptea a doua zi se şi făcè. S'o dus la Ieşi şi s'a întors drept acu, în toiu alegerii... Aşa se cuvine?

— Da' di unde ştieu ceilanţi că vine chiar acu?

Ce, aici sântem la Paris? Or fi aflat, ticăloşii, di la Comisaru' gării şi a fi dat, iute, de veste. Asta iera greu?

. . . .

Aşteptam, fără astâmpăr, reîntoarcerea tatei dela Curte şi, gândindu-mă la suferinţa omului aceluia bun, slab şi atât de nedreptăţit, simţeam inima strângându-mi-se şi lacrămi în ochi.

Mama se primbla, neliniştită, prin sală; şi, tot uitându-se la pendulă, îmi zise într'un târziu:

— Hai, du-te şi te culcă. Ce mai aştepţi?

— Lasă-mă să mai stau, mamă, să aud şi eu ce mai face domnu Deleanu.

Nu isprăvisem vorba, când auzirăm paşi pe cerdac şi, tata, cu faţa posomorîtă şi cu mişcările ce le avea ori când era supărat, intră în sală şi se grăbi spre clopot pe care-l trase mai tare ca de obiceiu.

„Ca s'aducă oleacă di vin", lămuri el, aşezându-şi un cot pe masă, tăcând şi uitându-se, ţintă, într'un punct din podea.

— Ei, ce mai face Deleanu? Ii bolnav?

— Nu-i bolnav; dar îi atât di amărât di întâmplarea asta, că mi-o spus scurt:

„Să ştii, State, că nimic nu mă mai leagă de Vascani. Peste o săptămână plec în străinătate şi cum am de gând să pun moşia în vânzare; te rog ca, îndată ce s'ar prezinta vre-un cumpărător, să mă veseşti telegrafic, la Paris. Şi, te mai rog, ca toţi acei ce s'au făcut vinovaţi de agresiune contra mea să nu fie în nici un chip urmăriţi. Am să fac o declaraţie în acest sens, scrisă. Ii iert. Nu-s vinovaţi ţaranii.

Mama tace şi aprinde, încet, o ţigară, iar pe tata îl văd turnându-şi vin; şi, intrând în odaia mea, îi mai prind, din mers, crâmpeiul unui gând.

„Di acu s'o isprăvit. Un an, doi, cel mult şi se duce, de râpă, Deleanu".

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

A APARUT

ALMANACHUL ZIARELOR „ADEVERUL" şi „DIMINEAŢA" pe anul 1928

cu colaborarea d-lor:

Gala Galaction, Jean Bart, Constanţa Marino-Moscu, I. Teodorescu, Otilia Cazimir, Brătescu-Voineşti, Sărmanul Klopştok, G. Topârceanu, Alice Gabrielescu, Octav Botez, Izabela Sadoveanu, Dr. Ygrec, Demostene Botez, Paul Zarifopol, T. Arghezi, J. B. Florian, H. Blazian, M. Sevastos, etc.

Pe lângă proză şi versuri, almanachul cuprinde priviri generale asupra tuturor ramurilor de activitate: **Literatura, Moda, Muzica, Feminismul, Ştiinţa, Sportul, Medicina, Bursa, Radiofonia, Cinematograful, etc.**

Sunt trecute în revistă evenimentele anului, ca moartea Regelui, Alegerile, zborul peste Ocean, problemele în legătură cu Soc. Naţiunilor.

Bogăţiile României: agricultura, comerţul şi industria sunt prezentate cu date exacte, almanahul oferind un bogat material informativ, indispensabil oricărui biurou particular şi de stat, caşi oricărui cetăţean.

Almanahul cuprinde sfaturi şi indicaţii relative la diferitele tarife în vigoare, scosul paşapoartelor, etc. Are, deasemeni, şi un mic dicţionar de geografie politică în care figurează toate statele din lume, cu organizarea lor politică, Şeful Statului,, guvernul, parlamentul, etc.

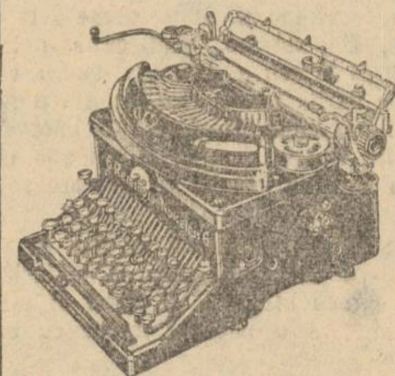
Pe lângă bucăţile originale, Almanahul publică traduceri din Kuprin, St. Zweig, A. France, Mirbeau, L. Andreev...

Partea distractivă este foarte bogată: anecdote, curiozităţi, caricaturi, jocuri pentru copii.

Almanahul are lucruri interesante din toată lumea. De exemplu: Căsătoria la diferite popoare; Vârsta periculoasă a femeilor; Cultul diavolului, etc.

Almanahul publică pe hârtie velină numeroase reproduceri după tablourile celor mai de seamă pictori.

REMINGTON NOISELESS No. 6

Din 78 maşini diferite mărci la Concursul Internaţional din Philadelfia la 1926 Maşina Remington a fost clasificată I-a bătând recordul ca acceleraţie, soliditate şi tăcere.

Unică maşină care scrie fără nici un zgomot

Maşina adoptată de M. S. REGINA

FURNIZORII CURŢII REGALE
NICOLAE IVANOVICI & Co
CAL. VICTORIEI-PAS. VILLAGROS-BUCUREŞTI

Mari curtezane şi vestiţi libertini

după Emilio Gante şi E. Armand

GRECIA:— Aspasia şi Pericle,— Cinicii,— Leontion, Epicur. Danae,— Sopho cle Socrate, Demosthene,— Lais, Phrynea

Originară din Milet, *Aspasia* a fost dansatoare şi musicantă la Megara. Pe la jumătatea secolului V în. d. Chr., ea s'a stabilit la Atena, inconjurată de tinere şi frumoase hetaire. Foarte elegantă, cu dicţiune excelentă, Aspasia a deschis o şcoală de retorică. La lecţiunile ei de galanterie veniau atenienii cei mai iluştri, pentru a se desăvârşi în arta de a vorbi şi a filosofa cu eleganţă; veneau şi cele mai respectate matroane, pentru plăcerea de a asculta discuţiile şi pentru a afla secretul fericirii conjugale; fetele de bună condiţie, voiau să înveţe dela Aspasia arta de a plăcea bărbaţilor.

Toată „filosofia" Aspasiei se reducea la ştiinţa de a fi femeie, adică tovarăşa omului inteligent, pe care seducându-l şi dominându-l, să-l facă totuşi fericit. La teatre, la jocuri, la academii, Aspasia îi câştiga pe toţi prin luxul şi frumuseţea ei, prin talentul şi gentileţea ei ; ea „a dat tonul" în moravuri, în politică, şi, evident, ea lansa moda. Multe ateniene bogate şi cinstite au devenit curtezane, ca s'o imite pe Aspasia.

Pericle, care a dat numele său veacului în care a trăit, a găsit mijlocul de a se despărţi de soţia lui, Chrysila, pentru a se căsători cu femeia care avea mai mult geniu decât „toţi înţelepţii Greciei". Şeful republicei ateniene a confirmat formula: „femeia domină lumea". Aspasia a dominat lumea civilizată din vremea ei şi a rămas un model neîntrecut pentru toate femeile cari au râvnit gloria şi iubirea. Sapho şi Aspasia sunt cele mai mari figuri feminine din istoria omenirii. Obişnuim să dăm femeii excepţionale mai multe calităţi decât bărbatului excepţional.

Pericle a iubit-o pe Aspasia ca un înţelept: fără gelozie. Când se ducea la Snat, el o lăsa în tovărăşia lui Socrate şi a frumosului Alcibiade, care a avut-o înaintea lui Pericle. După unele „dialoguri" lăsate de Platon, s'ar părea că relaţiile Aspasiei cu Phidias, Socrate şi alţi înţelepţi erau mai degrabă „supralubrice" decât filosofice.

Războaiele din Samos şi Megara au fost pornite de Pericle din îndemnul Aspasiei, care a urmat trupele ateniene cu cohorta ei de hetaire. La asediul oraşului Samos, ele au câştigat atâţia bani, că au înălţat un templu în cinstea lui Venus Prostituata. Oraşul a fost ocupat de Atenieni după lupte grele. „Generaleasa" Aspasia îşi repartiza „soldaţii" ei prin tabără, având grija ca nimeni să nu fie lipsit de tovarăşă. La nevoie, Aspasia dădea exemplul. „Şeful — spunea ea — trebue să fie cel dintâi printre ai săi". Aceste războaie în care au pierit mulţi atenieni, au adus Aspasiei duşmănii pe care ştia însă să le înfrângă. Soţia lui Xenofon a trebuit să recunoască „dreptul bărbaţilor de a prefera femeile cari preţuesc mai mult decât legitima". Acuzată de ateism, Aspasia s'a înfăţişat înaintea Areopagului: — a fost achitată în urma apărării lui Pericle, care a plâns în faţa Tribunalului. Inainte de a muri, Pericle a măritat-o pe Aspasia cu Lysicles, tânăr şi bogat negustor de vite. Astfel, ea a trăit în belşug până ce şi-a încheiat viaţa ei glorioasă.

Pitagoricienii, spiritualişti, afirmau că sufletul Aspasiei s'a reîncarnat în Crates, filosif cinic, sărac şi detractat. Hiparchia din Maronea s'a îndrăgostit de dânsul. După moda cinică, nunta s'a celebrat în faţa mulţimii adunată pe Poecile. Cinicii făcea totul în public. Sfântul Augustin afirmă că ei imitau numai mişcările actului sexual. Cinogamiile aveau loc în aer liber. Cinicii nu cunoşteau ruşinea; totul li se părea natural; ei nu înţelegeau pudoarea femeii, care nu se lăsa îmbrăţişată faţă de alţii.

Leontion, deşi trecută printre filosoafe, era de fapt „buna prietenă" a lui Epicur. Acesta o poseda în faţa discipolilor săi, în grădina unde el îşi expunea teoriile bazate pe principiul că omul trebue să se bucure de toate voluptăţile posibile. In lipsa maestrului, Leontion se dădea discipolilor; de-aceia, paternitatea fiicei sale, Danac, n'a fost atribuită lui Epicur, ci filosofiei epicuriene ! — *Epicur* a cunoscut numeroase iubiri feminine şi masculine. Pentru discipolul său Pytocles, el a avut o pasiune senilă; i-a consacrat cele mai pasionate poezii ale sale, cari pot fi comparate cu acele scrise de Sapho pentru discipolele pe cari le iubea. Epicur şi Sapho au ştiut să dea iubirii lor forme intelectuale şi artistice neîntrecute. Ceiace Sapho numea erotism, era pentru Epicur voluptate. *Danae* a fost tot atât de voluptoasă caşi mama ei. A avut însă o moarte tragică; a fost aruncată într'o prăpastie, pentrucă a salvat pe un bărbat pe care voia să-l asasineze soţia lui rea, urâtă şi geloasă. In ultimele ei momente, Danae strigă: — Dumnezeule! cu dreptate ţi-se neagă existenţa.

Pe lângă curtezanele „intelectuale" preferate de filosofi, erau şi curtezane numite „familiare". Istoricii şi poeţii Greciei Antice au lăsat biografii şi anecdote caracteristice privitoare la trei sute de curtezane din fiecare clasă. *Plangona,* de pildă, o curtezană „familiară", a oferit lui Venus o cravaşă şi un frâu de aur, în urma cursei câştigate împotriva altei curtezane Philena. Alta, a dăruit un pinter de aur. Daruri simbolice, deoarece calul disputat nu era decât un amant. Marele poet tragic *Sophocle* a trecut în istorie pe multe din amicele pe cari le-a avut. *Aristophan* şi *Socrate* au avut aceiaş amantă, pe Théodota, care l-a pre ferat pe ultimul. Se spune că, din cauza geloziei, Aristophan a pornit procesul împotriva marelui filosof atenian, care a ştiut însă să bea cu seninătate cupa cu otravă. Poetul *Menandru* a fost prietenul celebrei Lamia şi a Glycerei, metresă de regi. Marele orator *Hyperide* nu-şi mai număra amantele, printre care erau şi Phrynea şi Myrrina. *Demosthene,* cel mai mare orator al lumii, a acuzat-o pe Neera de nelegiuire; ea trecea, la banchete din braţele unuia în ale altuia, apelând la sclavi după ce comensenii cădeau extenuaţi. O curtezană, Guatena, cu nenumăraţi amanţi, pe cari a ştiut să-i exploateze şi să-i întărâte cu cinism, a murit apoi în mizerie.

Lais, născută în Sicilia, a fost vândută ca sclavă pictorului Apelles. Acesta, după ce a tras toate foloasele din frumuseţea modelului său, i-a dat educaţia necesară unei curtezane. Stabilită în Corint, Lais şi-a rescumpărat libertatea şi faima ei s'a răspândit în toată lumea antică. Din Asia şi Egipt, caşi din toate părţile Greciei, veneau bogaţi libertini, pasionaţi amatori. Lais se dădea însă aceluia care îi plăcea, nu oricărui venit, chiar de-ar fi bogat ca un Cresus. Insuşi Demosthene, oratorul mai elocvent decât Cicero, Mirabeau sau Gambetta, a trebuit să se reîntoarcă la Atena, neputând-o convinge pe Lais să-i dăruiască măcar o noapte. Ea a avut însă o slăbiciune pentru *Diogene,* cinicul cu butoiul şi felinarul.

Mândră de succesele ei şi de aurul adunat, Lais a vrut să-l tenteze pe *Xenocrate,* discipol al lui Platon, cu moravuri austere, stoice. A venit într'o noapte la dânsul, s'a culcat lângă el, aţâţându-l în toate felurile. Filosoful a rămas impasibil, prefăcându-se că doarme. Umilită, Lais s'a retras, cerând răzbunarea zeilor asupra lui Xenocrate. Acesta i-a răspuns însă, liniştit:

— Nu ştiai, Lais, că astfel de glume ne lasă reci, pe noi, intelectualii?

Am văzut însă că cei mai mulţi intelectuali greci nu s'au arătat nesimţitori faţă de protestele amorului. La bătrâneţe Lais s'a dedat beţiei, ca să uite pe acei cari o uitau. Moartea ei a fost vulgară. Corintienii, îmbogăţiţi de amanţii lui Lais, au înălţat însă în memoria ei o statuie magnifică, cu o inscripţie de recunoştinţă.

Altă curtezană celebră era *Phrynea* din Thespis. Cei mai buni poeţi, pictori şi sculptori atenieni au vrut s'o aibă ca model, căci trupul ei era de o frumuseţe desăvârşită. Statuile lui Venus, cunoscute sub numele de Callipyge, sunt cele mai frumoase; ele nu sunt decât copii, în total sau în parte ale Phryneei, care nu prea îşi arăta farmecele trupului. La serbările „misterelor" din Eleusis, ea se desgolea sub porticele templului, apărând ca o zeiţă, asemenea statuilor pentru cari servea ca model. La serbările numite ale lui Neptun şi Venus, ea se desbrăca deasemeni în mod solemn, înaintând spre mare, cu părul în vânt, şi cufundându-se în apă — caşi cum ar aduce omagii zeiţei pe care o simboliza. La Greci, zeul nu era decât un simbol. Numeroşi străini veneau la Atena, ca s'o vadă pe Phrynea ieşind din valuri, ca o nouă Venus.

Aceste strălucite izbânzi au stârnit şi numeroase invidii; Phrynea a fost acuzată că, parodiând „misterele" din Eleusis", ea comitea o gravă profanare. Acuzaţia a fost formulată de un oarecare Eutychias, sub îndemnul rivalei sale Myrrina. Tribunalul Heliaştilor (oameni ai luminii) avea s'o judece pe Phrynea şi pentru acuzaţia de corupere a celor mai iluştri cetăţeni ai Republicei. A fost apărată de unul din amanţii ei, oratorul Hyperide. I-a fost deajuns acestuia să ridice vălul ce acoperea pe clienta lui, pentruca judecătorii să pronunţe achitarea Phryneei. Ca Greci cari erau înainte de toate artişti, judecătorii au considerat minunata frumuseţe a Phryneei ca un semn de favoare din partea lui Venus. Renumele curtezanei spori în urma acestui proces. Ea adună o avere atât de imensă, încât se oferi să reconstruiască pe cheltuiala sa oraşul Theba, distrus de Alexandru cel Mare. Tebanii au refuzat. După moartea ei, amanţii şi admiratorii i-au înălţat o statue colosală, din aur masiv, în templul Dianei din Efes.

* * *

Să dăm acum câteva indicaţii generale asupra moravurilor din timpurile primitive şi din Grecia antică. Primitivii umblau goi, caşi unele triburi sălbatice de azi. Tablourile mitologice au păstrat imaginele nude ale nimfelor şi satirilor. Pe atunci, omenirea era tânără, în plină creştere fizică ; pământul rodea din belşug, clima era prielnică. Pe măsură ce dispărea „edenismul", omenirea devenea mai sensibilă la variaţiile climei. Bărbaţii şi femeile se acopereau cu frunze de copaci, cu piei de animale sălbatece ori domesticite. Hercule, cu pielea lui de leu e şi un simbol al biruinţei omului asupra celorlalte vietăţi.

Oamenii locuiau pe atunci în caverne; erau înarmaţi cu ramuri de copaci, cu pietre ascuţite; se împodobiau cu scoici, flori sau roade. Au ajuns să împletească paiele de cereale şi unele plante textile, imitând pe păianjeni. In vremea colibelor de păstori şi a dolmenilor, oamenii s'au acoperit cu stofe ţesute grosolan. După epoca patriarhilor păstori, urmează acea a regilor războinici. Pe-alocuri civilizaţia progresează; aiurea, e staţionară. Când Pasifae domnea în Creta, Abraham era păstor în Chaldeea...

Odată cu desvoltarea industriei, se stabileşte comerţul, circulă monedele. Preoţii egipteni pun bazele artelor şi ale ştiinţelor, perfecţionate de Fenicieni şi de Greci; cunoştinţele de atunci simbolizate în culturi religioase, se propagă până în India şi în China.

Prin *Homer,* aflăm că, în epoca războiului troian, era un amestec de primitivism şi civilizaţie. Divinul se contopia cu omenescul; „pânza Penelopei" cu „fulgerele lui Jupier", păstorii Arcadiei păreau contimporani cu Argonauţii căutători ai lânei de aur; vestminte artistic împodobite alternau cu trupuri nude, cetăţi întărite erau alături de colibe de stuf şi humă.

In veacul de aur al Greciei, pe vremea lui Alexandru-cel-Mare, „lumea era deja veche". Această bătrâneţe s'a agravat din veac în veac, luând forme de degenerare. In Grecia antică, arta a atins culmi care, pentru vremurile moderne, par inaccesibile. Sculptura, poezia, filosofia greacă, au inobilat moravuri considerate azi ca depravate. O moliciune fastuoasă a cuprins oraşele unde curtezanele erau mai presus de regine, primind omagiile înţelepţilor şi ale tiranilor. Luxul în care trăiau, apare azi fabulos: un singur costum de curtezană cu perlele şi broşele, cu centura şi sandalele ei, preţuia saci de aur. In jurul lor se adunau şi se risipeau bogăţiile pământului. Libertinii, ca Alcibiade, imitau eleganţa şi capriciile curtezanelor. Festinurile grandioase culminau în sodomie şi lesbianism. „Republica ateniană", sub aspectele ei măreţe, sub civilizaţia ei rafinată, ascundea un furnicar de pasiuni vulgare şi de moravuri denaturate.

Şi astfel, Grecia fu învinsă de Roma. Ştiinţele şi artele ei, s'au statornicit în Italia. Dar, şi puterea, bogăţia, belşugul, rafinamentul Romanilor au fost urmate de luxură, de corupţie, de desfrânare generală. Moravurile lubrice ale Romanilor au ajuns să întunece pe acele ale Grecilor.

Aveţi stofă?
Salonul de Croitorie MAX
de la Perlmutter
Strada Aureliu 27
(prin Spătar)
EXECUTĂ
Demiuri, Paltoane, Costume, etc.
elegant şi convenabil
Telefon 209|02

Crăciunul lui Hobjilă

Clopotele Seminarului Nifon bat aprig în cupola ceasornicului.

Dormitorul se goleşte şi portarul şcolii duce melancolic spre rigolă muşuroaie de frunze aspre de castan sălbatec.

Pupitrele îşi închid capacele.

In clasă, pe tablă a rămas desenul în tibişir al unui poligon neregulat, al unei reguli de trei compusă, neterminată şi a unui bou-apis cu un joben în cap.

Ferestrele internatului se deschid visătoare în curtea unui dogar.

Un student răzimat de cercevea, fredonează .... colind în ritmul barosului care loveşte doagele în pântec.

Vacanța aceasta nu se va duce la părinți.

Cântarea cea amară şi loviturile meşterului dogar îi vor ținea de urît.

Pe culoare suspină ultimele viori.

Cele mai multe şi-au luat locul în cutiile lor negre pentru a se cocoța apoi pe boccelele înghesuite de pe polițele clasei a III-a a trenului de vacanță.

Un cor sparge plafonul odăii pedagogului — o amestecătură de voci de toate nuanțele, incerte, tremurătoare şi opace, cu amplificări şi simplificări grosolane, adunându-se îngrijorate într'un ritm de nebună frenezie, de disperată uitare de sine, de infinită şi intransigentă boemie, — cântarea dezrobirii de o clipă şi mai târziu, a reînfrățirii pentru vecie.

Dogarul opreşte o bătae în loc, înfige tesla în fota unsuroasă de piele, scoate din gură un pumn de caele şi le seamănă pe scândura nouă a butoiului, urmărind sedus cântarea seminaristului.

O dispoziție de nepotolită exuberanță luată de un alt grup care a visat toată vremea într'un alt colț, pentru o întrebuințare mai fertilă a vacanței, tae brusc cântarea.

Corul se amestecă cu ei ducând cu toții spre o altă fereastră, nostalgia celor cari îi aşteaptă.

Acolo devin tăcuți.

Câteva suspine dau perdelele într'o parte.

La o altă fereastră, în dosul căreia o cântare la fel şi-a întrerupt într'ariparea, fulgeră lumina altor priviri înlăcrămate.

Acolo este un internat de domnişoare pitit în schimnicia unor roşcovi sălbateci şi din ursuzlucul căruia tot anul nu s'au abătut decât svonul semnalului de recreație şi admonestările supraveghetoarei.

Şi acolo se ia vacanță.

Şi în dormitorul de acolo a trăit, astă noapte, îngrijorarea despărțirii vremelnice şi expansiunea uitării de sine.

Pe tabla cea neagră din clasa de acolo, ca şi pe aceea a seminariştilor de aci au rămas să ție de urît pustiului, un faun, o mimoză şi un Apollon din Belvedere.

Şi într'acolo ca şi în spre băeții dela Seminar, meşteşugarul de butoae şi-a îndreptat întristarea, de îndată ce cântarea cea falsă i-a întrerupt avântul sculelor şi, tot atunci, când la Seminar ca şi la şcoala de fete, ea a încetat după perdele barosul s'a înălțat din nou deasupra doagelor de fag netezit.

Şi în cancelaria domnişoarelor ca şi în aceea a studenților, a zâmbit, toată vremea împachetatului, scheletul şcoalei — cel din Seminar împodobit cu o gambetă, cel dela şcoala de fete, cu un crêpe enorm de doliu.

Şi într'o vreme capetele plânse de înduioşarea despărțirii s'au pierdut prin coridoare şi o altă avalanşă de visători şi visătoare, au dat perdelele la o parte pentruca în dosul lor să continue mai departe aceiaşi înfrigurare a plecării, aceiaşi înduioşătoare reverie a aşteptării întâlnirii de după vacanță, aceiaşi înfăpăiată voioşie dela începutul vacanței, care amestecă bucuria cu necazul, dorul cu apropierea, resemnarea cu izbânda.

***

Studentul Hobjilă dela Seminarul Nifon a rămas în dormitor.

El nu are vacanță !

Studentul Hobjilă este orfan.

Crăciunul este al colegilor din fereastra umbrită de crăcile castanilor sălbatici care şi-au luat rămas bun dela colegele din fereastra umbrită de crăcile roşcovilor sălbateci.

Studentul Hobjilă nu are unde asculta, în tihnă, orchestra colindului.

In vară i-a murit o bunică în prispa căreia şi-a preparat examenele Seminariatului. Embaticarii au cotropit casa cu locul, şi portăreii au izgonit pe Hobjilă din acaret.

Toamna şi-a luat bocceaua şi vioara şi a venit la oraş.

Un examen strălucit absolvit, i-a asigurat o bursă şi bursa o pernă şi o pâine în podul Seminarului Nifon. Pentru el, acolo este vacanța colindului şi tot acolo fulgeră steaua celor *„Trei Crai de la Răsărit"*.

In mutismul visător al dormitorului golit îşi va trăi orfanul Hobjilă, *Moş Ajunul* copilăriei îmbătrânite fără de vreme, ca într'un caleidoscop al reveriei ei amare.

In aşternuturile reci ale pensionului bisericesc, viitorul purtător al cârjei archiereşti îşi va aminti măreața povestire a miracolului din Nazaret împodobit cu aurul magilor şi cu văpăile din gura sobei şi, în apropierea căreia bunica lui torcea firul basmului şi al fusului.

Şi tot în podul Seminarului se vor întâlni arborii Crevediei şi diamantele erburilor topite de soare, lângă o cumpănă care scandează în scârțăeturi rimate graba *unei crăese* venite să-şi adape boii, pentru a pieri apoi grabnic, cu ei neîndestulați, în apa morților.

Mai departe, într'o cârciumă plânge un cimpoi.

E muzica năzuinței seminaristului Hobjilă pe care poetul o aşează în versuri, iar muzicantul în melodii.

Dar versurile şi melodia năzuinței orfanului Hobjilă au avut o cadență şi un ton atât de fals !

Totuşi în inima codrului Crevediei, minciuna lor ar fi mai preferabilă urgisitului Hobjilă, decât vitregia vacanței din dormitorul şcoalei.

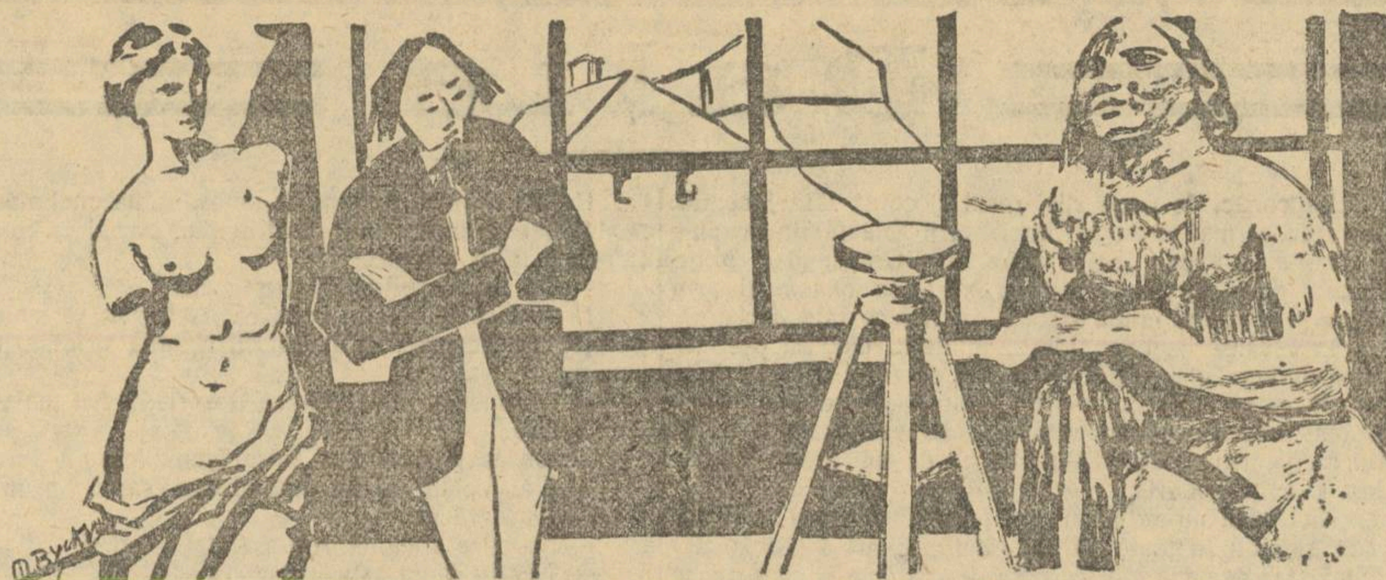
In reveria ei se strecoară reveria binefăcătoare a amintirilor.

***

Undeva, departe, țignalul unui tren ațâță melancolia trecutului şi îndurerarea studentului fără de Crăciun, Hobjilă !

SARMANUL KLOPSTOCK

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar" manuscrise, reviste, cărți, informații, etc., a se adresa la redacție numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5–6

PLASTICA

— Expozițiile: Olga Greceanu, I. Brateş-Pillat şi C. Vlădescu —

Lichidarea tăcută a modernismului caricatural a prevestit în sensibilitatea autohtonă o prefacere ce se actualizează astăzi prin revenirea la decorativ şi bizantin.

Doamnele Maria Pană-Buescu şi Olga Greceanu reprezintă o sugestivă îmbinare a ambelor tendințe, în vreme ce domnii Ştefan Dimitrescu, Sabin Popp şi alții mai noi se străduesc să aplice în pictura de şevalet respirația mai largă a unui neo-bizantinism spiritualizat.

Olga Greceanu — Dansatoare

Inclinările organice ale artei noastre se dovedesc astfel mai puternice decât reacțiunile de o dramatică puerilitate ale celor ce-şi închipuiau că pot înfăptui o revoluție formală fără a realiza mai întâi una spirituală.

Lipsit de proprie orientare, stilul artei noastre îşi caută principiul de viață în vechile-i obârşii.

Neo-bizantinismul e o împrospătare şi în acelaş timp o ducere mai departe a gândului plastic, o adâncire în semnificația expresiei artistice.

Ținuta exterioară a artei doamnei Greceanu e linearitatea şi suprafața plană. Expoziția de desene din Galeria „Hasefer" desprinde această atitudine abstractă într'o ritmică liber plăsmuită.

Olga Greceanu — Madona cu Iisus

Alunecarea şi cadența lineară compun aci planuri grafice sumare dar perfect echilibrate între ele.

Stilul cumpănit al doamnei Olga Greceanu, în drumul desăvârşirii sensului său formal, fixează o interesantă etapă artistică în noi şi expresive nuanțe de vitraliu.

Şi aceiaşi tendință spre decorativul liniştit al vitraliului o remarcăm şi în expoziția dela Ateneu a doamnei Brateş-Pillat.

Aci însă decorativul discret nu intră numai în compunerea subiectului, ca la doamna Greceanu, ci formează şi fondul tabloului, în genul destul de dificil al portretisticei.

Chipul „Poetului V. Voiculescu" e văzut de artistă în cadrul de cruce al unei ferestre, care deschide un peisagiu luminos spre turlele unei biserici simple, ce se înalță în fund dintr'un grup de căsuțe, stăpânind o atmosferă de evlavie şi binecuvântare.

Construcția strânsă, transparența tonurilor şi grația tratării colorate sunt atributele tehnice ale aquarelei doamnei Brateş-Pillat.

Unele bucăți rămase în urma realizărilor actuale, n'am vrea să fie decât o întâmplătoare întârziere a normalei d-sale evoluții artistice...

In sala „Propilee literare" şi-a deschis cea dintâi expoziție pictorul C. Vlădescu.

Intr'o realizare plastică uşoară, dar curată şi sinceră, artistul prezintă compoziții, flori, naturi moarte, câteva nuduri, portrete şi peisagii.

Unele stângăcii de desen şi unele reminiscențe cromatice scad valoarea acestei prime manifestări de ansamblu, care prin elementele de bună disciplină artistică ce o caracterizează pare să fie o interesantă făgăduință.

Dar domnul Vlădescu trebue mai ales să se ferească de abuzul de realitate.

Realismul, obiectivitatea excesivă, şterge cu totul personalitatea artistului şi face să nu se mai deosebească o operă de alta decât prin subiect.

I. Brateş-Pillat — Poetul V. Voiculescu

Opera de artă trebue să fie plămădită în sufletul artistului, fiindcă limitele artei sunt în sensibilitatea lui.

Iar colțul de natură filtrat prin temperamentul artistic trebue să fie mai mult realizare interpretativă decât grafică reproductivă...

H. BLAZIAN

C. Vlădescu — Pe coastele Balcicului

A. Cevoh

Doi gazetari

Redactorul de ziar Repchin, un om iritabil şi posomorît, stetea în mijlocul odăii şi se uita cu plăcere în tavan, la un cârlig de atârnat lampa. In mână ținea o frânghie.

„M'o ține, nu m'o ține", gândea el. „Asta ar mai trebui, să-mi cadă şi cuiul în cap! Ce viață afurisită! Nici să te spânzuri cum se cade n'ai unde!"

Deodată se deschise uşa, şi intră prietenul lui Repchin, Şlepchin, redactor şi el, un om vioi, vesel, rumen la față.

— Bună ziua, Vasia — zise el aşezându-se. Am venit după tine... Hai să plecăm! N'avem să putem scri mai mult de treizeci de rânduri despre atentatul de la Viborg. I-a tras cu cuțitul, dar nu l-a omorît. Ei! Dar, asta ce vrea să zică!? Nu cumva ți-a venit poftă să te spânzuri?

— Da, frate... oftă Repchin. S'a isprăvit... Rămâi cu bine!... M'am scârbit de viață...

— Asta-i o idioție! Cu ce te-a scârbit viața?

— De! Aşa în general!... Totul în jurul meu e nelămurit, noutăți nu sunt... N'ai despre ce scri!.... Numai pentru asta ar trebui să te spânzuri de zece ori!... Peste tot se fură, se ard, se mănâncă unul pe altul, şi totuşi de scris n'ai ce scrie!...

— Cum n'ai ce scrie!? Să ai şi zece mâni, la toate ai avea de lucru de ajuns!

— Nu! nu-i despre ce să scrii! Ei! Despre ce ai zice să scriu? Despre casieri s'a scris, despre farmacii s'a scris, despre chestia Orientului s'a scris!... Şi încă atât de mult încât toate le-au încurcat, şi nu se mai înțelege nimic din chestia Orientului! S'a scris despre infidelitate, despre jubileuri, despre incendii, despre rochiile cucoanelor, despre imoralitate, despre tot s'a scris încât n'a mai rămas nimic! Tu ziceai să scriu despre asasinat: că a tăiat un om!... Mare noutate! Eu ştiu despre unul, că l-au spânzurat, l-au tăiat, l-au uns cu gaz şi i-au dat foc şi totuşi nu scriu! Toate astea sunt lucruri obicinuite, şi s'a scris atâta despre ele!... La revedere!

— Nu înțeleg! Atât de multe, atât de diferite întâmplări!... Vrei să arunci cu o piatră într'un câine şi nemereşti într'o întâmplare importantă!...

— Nu fac nici două parale, toate întâmplările! De exemplu, uite, eu mă spânzur. După părerea mea, asta nu merită nici cinci rânduri! S'au exterminat, se extermină şi se vor extermina — şi în asta nu-i nici o noutate!.... Mi-e şi milă de cititor: Dece, săracul, să-l întristez, să-l bag la melancolie?

Repchin dădu din cap şi zâmbi amar.

— Vezi, dacă s'ar întâmpla ceva aşa... ceva straşnic... Dacă cometa şi-ar înfige coada în pământ, sau dacă Bismark s'ar face mahomedan, sau dacă pe Hotor l-ar face consilier secret — într'un cuvânt, ceva aşa, arzător, uimitor, desperat — ah, atunci cum aşi mai reînvia!

— Ție îți place să vezi toate în mare! Incearcă să priveşti lucrurile mici! In fiecare ai să descoperi viață, tragedie, dramă! In orice surcică, în orice purcel e o dramă!

— Fericită natură! Tu poți scrie şi despre oul pe care l-ai mâncat la prânz. Eu nu pot!

— Ei, şi ce rău e să scrii despre oul mâncat? Iți sugerează o mulțime de probleme! Mai întâi te apucă indignarea, te revolți! Oul era destinat de natură pentru reproducerea vieții individuale... Inţelegi? Viață!... Care la rândul ei ar fi dat viață la generații întregi. Al doilea, oul mâncat aduce vorba despre hrana poporului rus. Al treilea, coaja de ou îngraşă pământul, şi dai sfaturi cititorului în chestia asta. Al patrulea, oul îți sugerează idei despre nestatornicia celor pământeşti. A fost şi nu mai este!... Şi câte încă aşi mai putea scoate!

— Unde pot eu să scriu de astea! Am pierdut şi încrederea în mine, şi tot! Ducă-se toate dracului!...

— Atunci fă ce ştii!

Repchin se urcă pe scaun, agăță frânghia de cârlig, puse lațul de gât şi se spânzură cu mare satisfacție. Şlepchin se aşeză la masă şi cât ai clipi din ochi scrise informația despre sinuciderea lui Repchin, necrologul lui, un foileton despre desele sinucideri şi un articol de fond despre epidemia sinuciderilor. Apoi plecă vesel la redacție, unde era aşteptat cu nerăbdare.

Trad. din ruseşte de SOFIA DOBROGEANU-GHEREA

Cugetări de Voltaire

— Toate raționamentele bărbaților nu fac cât un sentiment de femee.

— Una din pricinile pentru care trebue să schimbăm femeile care fac uz de rațiune, e că se lasă conduse numai de gust.

— Femeile de spirit au şi instinctul de a simți numaidecât cine vorbeşte bine şi cine nu.

— Altă dată era ceva ridicol să fii savant, pentru că ştiințele erau şi ele ridicole. Omul care ştia tot ce se preda în şcoli, ştia numai prostii. Dar azi e cu totul altfel. Azi nici măcar femeia savantă nu mai e ridicolă.

— Când bărbații nu mai sunt tineri, au aproape totdeauna nevoe de tovărăşia unei femei îngăduitoare.

— Femeile sunt asemenea sfârlezelor depe coperişuri: se fixează când au ruginit.

— De obicei credem că nu datorim nimic unei femei, căreia de mii de ori i-am făgăduit totul.

— Nimic nu'ndeamnă la fapte mari şi frumoase ca prezența unei femei căreia voim să-i cucerim stima.

— Cromwell spunea că niciodată nu mergi atât de departe, ca atunci când nu mai ştii încotro mergi.

— Natura ține foarte puțin seamă de indivizi. Natura e asemenea regilor, care aruncă în foc sute de mii de soldați, pentru a cuceri o colonie de câțiva zeci de kilometri patrați.

A.

Crăciun alb

Alb e Crăciunul !...
Decorul fantastic
Pare din „Hoffmanns Erzählung" desprins
Şi, printre crengi de argint, a aprins,
Mucuri de stele, artistic şi plastic...

Merge pe pîrtii sticloase de ger,
Alb ca în Dickens, Crăciunul rural,
Şi, ca lumină, în zări de opal,
Smulge pe drum un opaiț din cer...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Crăciun german

Crăciunul, sau mai curând „Weihnachten” e îndeosebi marea sărbătoare a rasselor germanice. E deci firesc ca arta şi literatura germană să-i fi resimţit puternic influenţa.

Petrecerile publice, pe străzi, în sălile de spectacol nu se potrivesc cu felul în care văd germanii Crăciunul sărbătoare familială, celebrată în reculegerea şi intimitatea căminului. Cine a trăit în Germania ştie că în seara zilei de 24 Decembrie, viaţa publică e suspendată; străzile sunt goale, teatrele, concertele închise. In casa fiecăruia, sărac sau bogat, copacul de Crăciun adună sub evantaliile lui simbolice pe toţi membrii familiei împreună cu amicii. Sunt poftiţi şi celibatarii sau cei care trăesc izolat. Se fac daruri reciproce. Servitorii primesc şi ei daruri. Se serveşte *marzipan*, prăjitură aleasă nuci, portocale şi se cântă în cor *Weihnachtslieder:* „Brad o brad, ce verzi sunt frunzele tale” sau celalt cântec de Crăciun: *„Stille Nacht! Heilige Nacht!”*

In Weihnachten german, vechea mitologie nordică s'a amestecat cu dogma creştină. Faptul e obicinuit. Bunăoară, epurii de Paşti — Osterhase — amintesc sacrificiile rustice pentru zeiţa Freya. Tot astfel Crăciunul e transpunerea lui *Sonnenweendefest*, vechea sărbătoare păgână celebrată în momentul când soarele începe să-şi lungească drumul, şi ziua creşte.

Se înţelege că o astfel de sărbătoare avea un înţeles deosebit pentru ţinuturile unde zăpada şi îngheţurile ţin mai mult decât în ţările latine. Toată literatura primitivă germană traduce în simboluri străvezii rolul capital al iernei. In ciclul Niebelungilor, Brunhilda reprezintă ghiaţa şi Siegfried primăvara victorioasă.

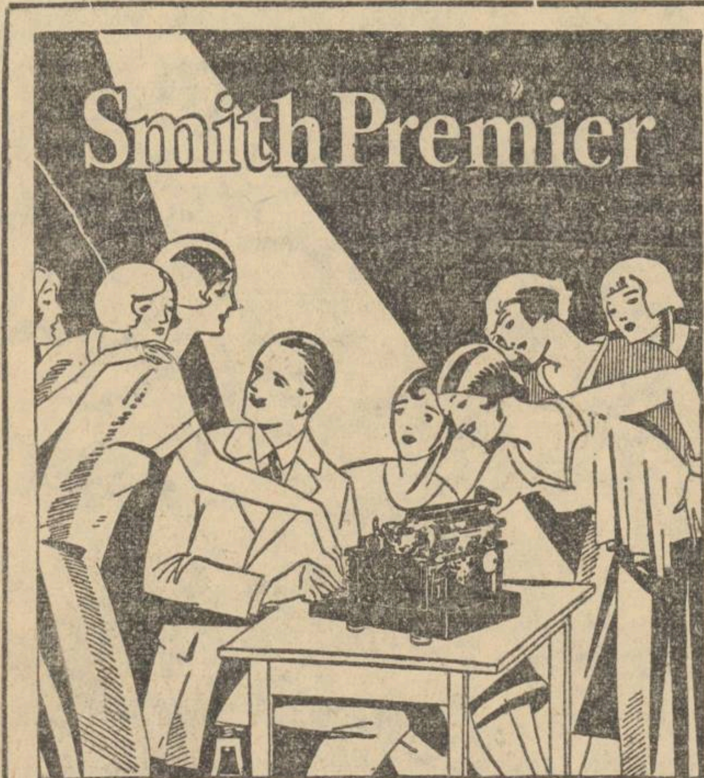
Creştinismul a adăogat Crăciunului german o notă mistică. La începutul evului mediu, leagănul expus în fiece biserică precede „die Krippenspiele” (jocurile leagănului) cu oameni vii. Caşi în alte literaturi, teatrul german îşi are obârşia în biserică. *Nativitatea* e un subiect dramatic foarte întrebuinţat imediat după *„patimile Mântuitorului”*. Atât protestanţii, cât şi catolicii au rămas credincioşi tradiţiei Crăciunului. Asupra acestui lucru nu e nici o deosebire între Germania de sud Bavaria şi Austria deoparte şi Germania luterană, de cealaltă parte. Cel dintâi autor dramatic german a fost o femee, Roswitha von Gandersheim. E autoarea unui „joc de leagăn”. Folclorul din Salzburg, Tyrol, Stiria cuprinde o seamă de cântece de Crăciun precum şi multe scene dialogate cu subiectul nativităţii. In Hessa şi în Silesia au supravieţuit versiuni provinciale, care se reprezintă în fiecare an. Hans Sachs poetul cismar din Nuremberg a scris şi el „Weihnacht spiele”. Toate aceste motive populare au inspirat şi pe scriitorii culţi din Germania şi Austria. Teatrul religios din evul mediu a fost reluat de Hugo von Hoffnamsthal, poetul modern vienez, în *Spiel von jedermann* (jocul orişicui) pe care înainte de războiu l'a pus în scenă Max Reinhardt, şi mai cu seamă în *Grosse Welttheater* (Marele teatru al lumii) reprezentat acum vre-o câţiva ani în interiorul catedralei din Salzburg.

Atmosfera de Weihnnachten care uneşte noţiunea iernei aspre cu noţiunea căminului cald, a speranţei, a bucuriei şi iertării sub egida lui Isus, a influenţat pe toţi artiştii şi scriitorii germani. Nu există unul, fie în trecut, fie în prezent, cari să nu fi cântat, descris, parafrazat, sărbătoarea Crăciunului. Heinrich Heine îşi intitulează seria de poeme, la reîntoarcerea în Germania: *Deutschland ein Wintermaerchen* (Germania o poveste de iarnă). Goethe scrie pentru una din prietenele lui un cântec al Magilor „care beau bucuros, mănâncă bucuros, beau şi mănâncă bucuros, dar nu plătesc bucuros!...” Cei trei copiii ai prietenei, cu frunţile acoperite de câte o coroană de hârtie aurită, au interpretat poemul lui Goethe, pus pe muzică de Rueckert. Insuşi Heine a descris cu ironia lui obicinuită corul Regilor Magi în luptă cu mugetul vitelor şi ţipetele Copilului. Cele mai multe din *Maerchen* evoacă plăcerile Crăciunului. Acelaş misticism a inspirat pe Gerhardt Haupmann în „Inălţarea Hannelei Mattern”. Poetul Richard Dehmel şi soţia sa Paula au scris un volum de versuri pentru copii. Crăciunul are un loc important. Poeţii satirici au făcut şi ei uz de Crăciun, pentru a-şi exprima revendicările. Poetul bavarez Ludwig Thoma care a lucrat la *Simplicissimus* sub pseudonimul Peter Schlehmil, a compus un *Weihnachtlied* care se încheea astfel:

E o poveste pentru săraci,
Nici un bogat nu sta de faţă!

La Viena, oraş de cultură romano-catolică, se deschide în fiecare an un „Târg al Copilului Isus” *(Christkindemarkt)* pe o piaţă, nu departe de catedrala Sfântului Ştefan. Brazii aliniaţi pe trotuar sunt încărcaţi de tot felul de mărfuri ocazionale: nuci aurite, îngeri de sticlă, beteală de aur şi argint, drăcuşori roşii cu nueluşa, *Krampus*.

Literatura de Crăciun cea mai tipică se află însă în *Knaben Wunderhorn* — „Cornul minunat al Copilului” — biblia cântecelor populare germane, publicată la începutul veacului al 14-lea de Armin Bretano. Toţi liricii germani s'au inspirat din acest tezaur popular.

Maşina de scris cea mai preferată
Smith Premier Model 60
Jacques Can
Pasagiul Român 21, Tel 328|17

Dalia

La conac, de două zile, râsul clocotea fără încetare. Masa nu se mai strângea, iar lăutarii abia târziu noaptea şi dimineaţa aveau puţin răgaz. Era Crăciunul şi întotdeauna conu Iorgu sărbătorea naşterea Domnului prin petreceri a căror faimă străbătuse îndepărtate coclauri.

In aceste zile conu Iorgu, întinerit, ciocnea des, tachina duduile şi juca bătute de unu singur cu sprinteneală care făcea pe tineri invidioşi. Cunoscătorii de vinuri bune nu mai osteneau golind la pahare, iar cucoanele se bucurau că, pentru o săptămână scăpau de sub tirania bărbaţilor şi a gospodăriei.

Nici copii nu se lăsau mai prejos. Bulgării de zăpadă alergau în toate părţile, săniuţele nu-şi găseau astâmpăr iar oamenii albi cu ochi de cărbune şi pipe uriaşe umpleau ograda.

Dintre toţi singur Sandi, feciorul cel mai mic al lui conu Iorgu, nu era fericit. Dela deschiderea anului şcolar, când plecase la oraş, şi până la începutul vacanţei aşteptase cu înfrigurare clipa când o să vadă din nou pe Natalia şi acum vedea că nădejdea i-a fost zadarnică. Era ultima zi de Crăciun şi ea tot nu sosise deşi făgăduise că va veni în ziua întâi de Crăciun.

După amiază nu mai putu să rabde. Folosindu-se de faptul că petrecerea era în toi se furişă dela masă şi încălecând, porni spre gară. Prin sat trecu ca o nălucă. Vântul care-i vuia pe la urechi îi smulse şapca dar el n'o ridică. Domoli galopul abia în câmp deschis; ajungea pe locurile de altădată.

Aici lângă această troiţă, ei s'au luat la întrecere. Pe sub aceşti pomi albi Natalia, în zbor aprig, cu obrajii înroşiţi de ger, întorcea mereu faţa spre el ca să-l sfideze: „prinde-mă dacă poţi”, după care cravaşa calul până la cruzime.

Sub această înaltă boltă de mesteacăni clocotea tropotul lor barbar acoperit din când în când de râsul ei limpede şi plin de soare care alerga din pom în pom ca veveriţe speriate. Şi aici, în dreptul acestui copac, a prins'o, şi ea, ca răsplată, i-a întins mâna să i-o sărute.

Aleia rămăsese mult în urmă. Din vârful dealului, pe care-l urcase încet, trist, i se păru că departe, de cealaltă parte a văii, coboară o sanie. Nu se mai uită încă odată, ci, dând pinteni calului, porni în galop.

Nu se înşelase. In sanie era Natalia. Dar nu putu să-i ureze: „bine ai venit”, fiindcă Natalia îl întrebă de chipiu şi fără să-i aştepte răspunsul, îl certă pentru nebunia de a umbla călare pe un asemenea ger şi-l pofti să descalece numaidecât.

— Ar trebui să te iau de urechi! Acuma e timp de plimbare, lighioană mică?

Bărbatul Nataliei interveni împăciuitor.

— Iartă-l! Copiii răsfăţaţi nu prea au minte.

Mergeau, în tăcere, de câtăva vreme. Zurgălăii picurau bine clinchete de argint care, în aerul îngheţat şi proaspăt, păreau atât de reale şi rotunde că-ţi venea să întinzi mâna ca să le prinzi in palme.

— Dacă nu te întâlneam ai fi degerat. Ce ai căutat pe şosea?

Sandi nu răspunse. Natalia întrebă iar:

— Ce ai căutat?

Bărbatul ei spuse râzând:

— Ei! Poate aştepta vre-o lecţie mai interesantă ca matematica.

— Serios? Ah! Ştrengarule! Şi-a venit?

— Dacă vrei să ştii, priveşte-l.

— Bietul băiat! Vezi ce păteşti dacă umbli după aventuri?

Sandi îi luă o mână şi o răstigni pe pieptul lui. Şi, din gestul acesta, ea ghici că cea aşteptată venise şi mulţumită, surâse întâei stele ce apăruse pe cer.

Când ajunseră la conac însera. Luminile trecând prin geamuri, sclipeau pe zăpada îngheţată. Clinchetul clopoţeilor aduse la ferestre şi uşi pe cei ce petreceau şi toţi isbucniră în urale când văzură că oaspeţii aşteptaţi sosiră, iar lăutarii atacară acorduri de circumstanţă. Fiindcă frigul nu era prielnic vorbelor, alaiul intră repede în casă, închiseră uşile în nasul gerului vrăjmaş şi veselia porni mai departe şi mai zgomotoasă.

Sandi era fericit. Işi zicea că-l iubit şi din colţul unde se retrăsese privea pe Natalia cu nesaţiu şi mândrie.

Era cea mai frumoasă. Şi ce minunat râdea! Ar fi dorit s'o învelească în blănuri, să se urce pe cal şi apoi, strângând-o în braţe până când ar simţi cum viaţa lui trece într'a ei, să se piardă în largul lumii.

Bucuria eroului nostru începu să scadă pe măsură ce noaptea înainta — Natalia râdea tot mai mult şi se uita tot mai rar la el. La miezul nopţii, când văzu că Natalia danţează, fu cu totul nefericit şi mânios, se refugie în biuroul tatălui său.

Acum era sigur. Ea nu-l iubea. Nu poate să-l iubească. E prea mic. E abia în liceu. Dacă ar avea douăzeci de ani ar fi alta. Atunci de sigur că l-ar iubi şi împreună ar merge departe, undeva, într'o ţară unde n'ar mai fi nici danţuri şi nici bărbaţi vulgari cari să-i stea în cale.

Durerea i se păru mai puţin mare când îşi aminti că acum sunt amândoi sub acelaş acoperiş. Acum putea s'o vadă, dar peste două zile, când ea pleacă, atunci... Desigur a fost nedrept cu ea. In sanie Natalia s'a lipit de el şi i-a zâmbit... Se îndreptă spre sala de danţ. Voia s'o vadă, să-i ceară ertare. Pe coridor Natalia, în rochie de bal care o făcea mai înaltă şi mai mlădioasă, venea spre el. Incepu să tremure. Ar fi plâns. Ar fi fugit. Nu ştia ce să facă.

— Vii cu mine să-mi iau evantaiul?

— Da.

— De ce eşti fără viaţă? Trebue să înveţi să râzi.

Intrară înăuntru. El rămase lângă uşă. Se uită întâi la lampa din tavan, apoi la Natalia care, cu gesturi repezi, răscolea într'un scrin.

— L-am găsit! Haidem! Dar ce ai?

Sandi cu braţele deschise şi rezemat de uşă, îi închidea calea.

— Nu vrei să-mi dai drumul?

El nu răspunse. Ea se apropie de el, i se uită în ochi şi surâse.

— Vrei să rămânem împreună?

Ca certat Sandi lăsă mâinile să-i cadă în jos şi fără să îndrăsnească să i-se uite în ochi se dădu la oparte lăsând trecerea liberă.

Câteva minute lungi tăcerea fu deplină. Natalia se apropie uşor.

— Ai să-mi spui ceva?

— Nu, nimic.

Tăcu iar.

Pe cap o mână îl mângâia duios. Mâna unei albe zâne pentru care bucuros ar fi sărit in râu, cu cal cu tot, dacă ei i-ar fi făcut plăcere.

— Pe mine m'ai aşteptat nu-i aşa?

El se uită speriat în ochii ei. Ar fi voit să spue: nu, dar tot aşa de mult ar fi vrut ca Natalia să cunoască adevărul.

— Mă iubeşti mult? De ce ţi-e frică? Nu mă supăr!

— Da.

— De aceia mi-ai eşit întru întâmpinare?

— Da. Voiam să fiu întâiul care să vă primească.

— Dacă răceai?

— Nu-mi era teamă. Am aşteptat şi eri şi alaltăeri.

— Pentru fapta asta meriţi o urechială!

Il apucă de ureche dar nu ca să-l pedepsească, ci ca să-l mângâe. Ii părea bine. Ii zâmbi. Il sărută pe frunte.

— De când mă iubeşti?

— De anul trecut!

— Şi ai să mă iubeşti şi mai departe?

— Da.

— La fel de mult?

— Da.

— Chiar dacă te-aş face să suferi?

— Da.

— Câţi ani ai?

— Şaisprezece.

— Şaisprezece? De unde ai învăţat să iubeşti aşa frumos?

Tăcere. Natalia turburată scoase dalia dela cingătoare şi i-o întinse.

— Floarea aceasta a fost mângâiată de mine. Ţi-o dăruesc....

— Mie?

— Da. Ai s'o păstrezi în amintirea mea.

— Amintire?

— Da. Plecăm în străinătate.

— Plecaţi?

— Pentru un an. Aici stăm ultimele zile pe care le petrecem în ţară. Nu-i aşa că n'ai să mă uiţi?

— Da.

— Mâine vom merge cu sania — vom fi singuri! Nu te bucură?

— Ba da.

— Atunci de ce eşti trist? Nu, nu vreau să plângi... Sandi!

Prăbuşit la picioarele ei, cu floarea strânsă la piept, Sandi plângea fără ogoire.

Natalia rămase, câteva clipe, nemişcată. Apoi se hotărî şi fără să se gândească la rochia-i albă de bal, îngenunche şi sărută ultimele lacrimi ale copilăriei cu dragoste care o făcea de-o vârstă cu cel ce-şi plângea întâile lacrimi ale adolescenţei.

CONSTANTIN PELMUŞ

„Salonul de Toamnă din Berlin”

Criza generală europeană în pictură — şi mai ales în pictura germană — e întărită de hotărârea Academiei de Belle-Arte din Berlin. Aceasta cere a nu se mai organiza, toamna, decât expoziţii de artă grafică. Germania nu mai produce suficient, în ulei, pentru a face două expoziţii pe an. Adică picturile proaste ar putea umplea şi zece expoziţii pe săptămână... dar în acest caz e mai bine să privim la vitrinele imense ale magazinelor din apropierea gării Lehrter...

Grafica absoarbe în prezent Europa artistică, care mai speră încă să găsească în acest domeniu Pasărea Albastră a creaţiunilor artistice, vecinic fugitivă. Şi, cu toate că grafica a luat un avânt incomensurabil (dela tablouri monumentale şi până la ilustraţiuni minuscule), pretutindeni, însă, se simte un gol interior, un pustiu de inspiraţie.

Optimiştii recomandă însă o zicătoare engleză: *wait and see*. Germanii pretind totuşi, că secolul al XX-lea le-a redat din nou întâietatea, în ce priveşte domeniile următoare de artă: desen în peniţă, gravură în lemn şi în aramă, — cari le mai aparţinuseră şi în cursul secolului al XV-lea. Poate că au şi dreptate! Dar expoziţia de toamnă nu poate servi în acest caz de dovadă.

Cel puţin, se poate afirma, că „blanc et noir” din epoca „Secession”-ului produceau mai multă impresie. Totuşi face să fie văzută expoziţia de azi, chiar de n'ar fi decât pentru cele câteva desene în peniţă, expuse de Pachstein, desene cari sunt cel puţin egale cu operele cele mai frumoase ale japonezului Hocuceay.

Centrul salonului e ocupat de expoziţia colectivă a bătrânei Kett Kolwitz, singura femeie la academie. E o artistă foarte puternică şi expresivă. Ea şi-a consacrat întreaga-i viaţă în căutarea variaţiunilor nenumărate a unuia şi aceluiaş subiect: mama care suferă pentru copilul ei, în permanentă durere. Foamea, mizeria, cerşetoria, omorul, violenţa, siluirea, închisoarea, spitalul şi moartea — sunt exprimate minunat de talentata Kett Kolwitz.

In afară de aceasta s'a creiat atâta monotonie în această expoziţie, încât începem fără voe, să ne întrebăm dacă într'adevăr e o reală nevoie de asemenea expoziţii „colective”...

Mai face să fie văzute: desenurile pariziene ale Mariei Braunn; litografiile lui Kubin (cel mai bun, poate, dintre ilustratorii germani); apoi minunatele desenuri ale lui Orlick şi Struck; portretul balerinei Pavlova de Ernest Oppler; acuarelele „zămoase” ale lui Guebner şi Franck; pastelurile (femei goale) ale lui Iaeckel, cât şi acuarelele lui Geuser, Schrimmhof şi Steiner, cât şi un tuş colorat („Bătrâna ghicitoare”) a lui Stephani...

Din 645 numere, numai acestea merită să fie într'adevăr văzute.

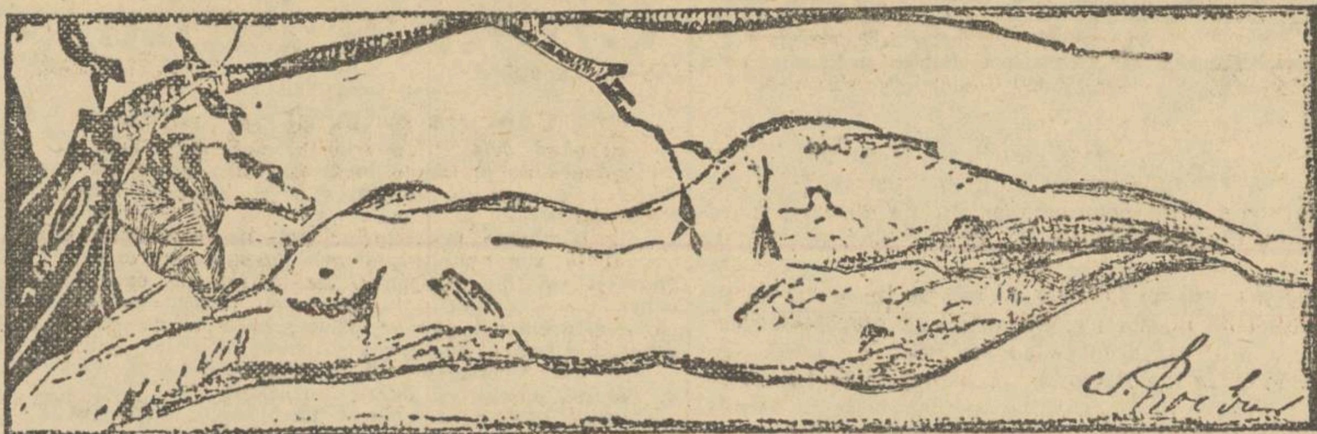
In secţiunea plasticei sunt mai multe lucrări bune, şi anume: un excelent „boxeur” de Fiori; „Isadora Duncan”, de Stark, „Omul care şade” de Steger, „Sf. Ioan” de Bloch — foarte original; şi un grup de mare expresii intitulat, minierii, de Kelle din Muenchen.

A apărut în Editura „CUGETAREA”
Micul Sacrificiu
ROMAN de DELAFRAS

INTERESANTĂ
Distractivă Instructivă
Biblioteca „DIMINEAŢA”
—Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare—
Lucrări originale şi traduceri din operele cele mai de seamă
AU APĂRUT PANĂ AZI APROAPE 100 VOLUME

No. 1. — Războiul balcanic de M. Sadoveanu.
No. 2. — Diavolul de I. Agârbiceanu.
No. 3. — Spitalul de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — Mâna Vrăjită de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — Crima Lordului Arthur Saville de Oscar Wilde (trad. de Ion Popa).
No. 6. — Şeful gării de A. de Herz.
No. 7. — Lăcustele de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — Toamne de odinioară de Gala Galaction.
No. 9. — Fantezii humoristice de Edgar Poe.
No. 10. — Secretul lui Don Juan de Rémy de Gourmont
No. 11. — Nuvele de Gh. Brăescu.
No. 12. — Viaţa lui Eminescu de Gala Galaction.
No. 13. — Adio de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — Xanthis sau vitrina sentimentală de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — La Montmorency de H. Sanielevici.
No. 16. — Imprumutul răposatei de Blasco Ibanez.
No. 17. — Domnişoara Roxana de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — Viaţa in armată de Anton Bacalbaşa.
No. 19. — Poeme de Ştefan Petică.
No. 20. — Zina apelor de Bojena Niemţova.
No. 21. — Surpriză de J. Dongorozi.
No. 22. — Poveştile lui Hinu Ion de Sandu Teleajen.
No. 23. — Omul cu obrazu 'ncrustat de Jak London.
No. 24. — Flămânzii de I. Ciocârlan.
No. 25. — Lupii de Eug. Boureanu.
No. 26. — O sărutare de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — Homunculus de Al. Ciura.
No. 28. — Viaţa mea, povestirea unei ţărănci din Rusia de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa).
No. 29. — Prima Turcoaică de N. Batzaria.
No. 30. — Patru cuvântări de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — Păiajenul de Hans Heinz Evers.
No. 32. — Faust, tragedie, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — Amintirile unui băiat de familie de I. Petrovici
No. 34. — Tristan de Thomas Mann.
No. 35. — Amazoana, culegere de esseuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — Laguna de Joseph Conrad.
No. 37. — Descântecul de I. Vinea.
No. 38. — Crainquebille de Anatole France (trad. de M. Carp).
No. 39. — Povestiri din Danemarca de Drachmann (trad. din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — In tren de H. Sanielevici.
No. 41. — Secretul contesei de Regnier.
No. 42. — Singurătatea de I. Agârbiceanu.
No. 43. — Balzac şi Stendhal de Brandès.
No. 44. — Crima din str. Nopţii de N. Davidescu.
No. 45. — Livada de măslini de Maupassant.
No. 46. — Sărutul cel mai dulce de Septimiu Popa.
No. 47. — Din minunile instinctului la insecte de J. H. Fabre.
No. 48. — O mireasă la loterie de W. A. Hofmann.
No. 49. — Radeş de D. N. Teodorescu.
No. 50. — Werther de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — Domnul Şef de Adrian Pascu.
No. 52—53. — Profesiunea D-nei Warren de Georg Bernard Shaw.
No. 54—55. — Cum am ucis pe Rasputin de V. Purişkevici.
No. 56. — Nebuna de Octav Mirbeau.
No. 57. — Plăpumarul chior şi Taurul alb de Voltaire.
No. 58. — Gazda cu ochii umezi de George Mihail Zamfirescu.
No. 59. — Către timpuri mai bune de Anatole France.
No. 60. — Nevinovata de Heinrich Mann.
No. 61. — Clacă şi robie de I. Neagu Negulescu.
No. 62. — Odaia Ceasornicului de Georges Duhamel.
No. 63. — O impuşcătură în ceaţă de Jens Peter Jacobsen.
No. 64. — Un şaizeci şi şasă... de Şalom Alechem.
No. 65. — Livretul roşu de Luigi Pirandello.
No. 66. — Familia Lewton de H. Sanielevici.
No. 67—68. — Viaţa părintelui Vasile Fiveischi de Leonid Andreev.
No. 69. — Văzute şi trăite, de I. Petrovici.
No. 70. — Drumeţul din Praga de Guillaume Apollinaire.
No. 71. — Floarea roşie de Vsevolod Garşin.
No. 72. — In tinereţe sau la bătrâneţe de N. Batzaria.
No. 73. — O lună de miere de Israel Zangwil.
No. 74. — Patima iubirii de Rabindranath Tagore.
No. 75—76. — R. U. R. de Carl Ciapek.
No. 77. — Crocodilul de Th. Dostoewski.
No. 78. — Micile ironii ale vieţii de Thomas Hardy.
No. 79. — Antigona de Walter Hasenclever.
No. 80. — Un om sensibil de Octave Mirbeau.
No. 81. — Viaţa şi filosofia lui Spinoza de Dr. Ygrec.
No. 82. — Ochiul de Nichel de Tudor Teodorescu-Branişte.
No. 83. — Copilul minune de Thomas Mann.
No. 84. — Robii pământului de Simona Basarab.

Preţul unui volum de 64 pagini Lei 6.-
De vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare

ZEIŢA

— ROMANTISM —

Din nu ştiu care lumi aş vrea să vii,
Să rătăcim pe străzi ca doi copii,
Să ne oprim subt umbră de castani
Cum ne opream la douăzeci de ani.
Să ne ferim de trecători bătrâni,
De prin ogrăzi să ne mai latre câni,
S'ascundem taina fericirii noastre
In două umbre svelte şi albastre,
Iar mai târziu când strada e pustie
Noi să intrăm în alba 'mpărăţie
A clarului de lună uniform;
Să ascultăm cum păsările dorm,
Cum stelele deasupra se îngână,
Cum sfinţii trec ţinându-se de mână
Prin cerul înflorit ca o grădină,
Pe căi lactee albe de lumină,
Şi să simţim al florilor parfum
Cum se desface 'n aer ca un fum
Ce nevăzut se urcă şi se lasă
Ca o vrăjită pânză de mătasă;
Să trecem pe tunele 'ntunecate
Ce 'ntind castani cu palme resfirate
Pe gardurile care-au putrezit,
Să rătăcim cu sufletu 'n zenit,
Şi 'n sufletele noastre să simţim
Că niciodată n'o să mai murim.

Eu nu ştiu dacă eşti şi 'n care parte
Da 'n sufletu-mi apropiat de moarte
Iubiri pe care eu nu le-am trăit,
Dorinţi pe care le-am înăbuşit,
Păreri de rău, viaţa ce-a trecut,
Te cheamă toate din necunoscut.

Te chem şi parcă singur mă ascult
Şi tot ce-ţi cer nu e aşa de mult,
E-un mizer paradis alcătuit
Din tot ce-a fost cândva şi a pierit,
Din amintirea ce mai întârzie,
Din toate cele ce-au putut să fie.

Nu te-am văzut nici nu ştiu cine eşti
Cu frumuseţea ta ca din poveşti,
Cu inima aceia minunată,
Nici nu ştiu dacă vei veni vreodată,
Dar te-a chemat trecutul meu pustiu,
Acum cât încă nu e prea târziu.

DEMOSTENE BOTEZ

OLANDA

XI

Marken

13 Iunie. Ieri, în zi de Dumineca, am făcut o excursie clasică, pe care nu se poate să n'o intreprindă toţi străinii trecători prin Olanda, cu vaporul, pe canalul de Nord, la Broek-in-Waterland şi Monnikendam, apoi la Volendam, pe ţărmul Zuiderzeei, şi la mica insulă Marken. Intoarcerea prin Zuiderzeea.

Intr'o asemenea expediţie, vizitatorii întrebuinţează aparatele lor fotografice ca pe nişte arme de vânătoare. De multă vreme aceste localităţi au faima curiozităţii. Animalele, obiectele şi casele se lasă cu uşurinţă vânate. Oamenii se arată sperioşi şi nu vor să stea în faţa obiectivului. După cât am înţeles, dintr'un motiv cu totul deosebit decât acel pe care-l au sătenii de la noi. Acolo înţeleg să aibă şi ei un câştig de pe urma acestei operaţii. E un fel de vânat tranzacţional.

Vaporaşele care fac circuitul sunt pline de vânători mai ales americani, care ameninţă toate colţurile orizontului. Indată ce se opresc undeva, încep şi investigaţii pentru a descoperi curiozităţile locale. Acestea abundă la fiecare pas — în nişte prăvălioare cu etalaje îngrijite, pline de cărţi postale ilustrate, scrumelniţi şi pipe în formă de saboţi, păpuşi în costumele locului, nasturi şi podoabe. S'a creat îndată o mică industrie ca să poată satisface pe străini şi ca să-i facă să lese şi ei ceva în schimbul plăcerii pe care o simt. Orice trebue să se plătească. Şi toţi privesc, fotografiază, cumpără amintiri, scoţând din loc în loc aceleaşi strigăte de mirare.

Un scriitor olandez vorbeşte despre zile de lumină şi coloare pe Zuiderzee. De când sunt aici, nu mi-a fost dat să văd aşaceva. Am plecat pe o vreme de ploae şi vânt rece, printre instalaţiile negre — painjeni uriaşi ai portului. Printre toate aceste clădiri, docuri, ateliere, elevatoare, — în lungul liniei canalului, taluzul se desemnează tras cu rigla spre orizont, cu iarba tunsă exact până la marginea apei.

Ici-colo şlepuri în ancore, pe care sunt instalate gospodărioare. Rufe atârnate fâlfâie în vânt. Copii râd cu ochii micşuraţi, salutându-ne. Un fox se amuzează privind, cu capul puţin aplecat într'o parte, trecerea vaporului nostru.

Oprim lângă un bazin; aşteptăm deschiderea stăvilarelor; trecem. In altă parte, podul mobil se ridică şi ne lasă cale deschisă. In urma noastră drumul vehiculelor de uscat se încheie la loc, viermuind. Mişcare multă, însă puţin zgomot.

Ieşim între poldere şi plutim pe deasupra lor. Jos aceleaşi vaci pătate alb cu negru, păscând bogata iarbă verde sau rumegând pe pajiştea umedă. Din loc în loc fermele, cu locuinţa şi instalaţiile subt acelaş acoperiş, cu platforma de gunoiu alături şi cu canalul verzui până în ogradă. La întretăieri de rigole, morile de vânt cu cuşmele lor de stuf, — pompe care ţin în echilibru sistemul vascular al regiunii. Tot alte şi alte locuri şi lucruri, — necontenit însă aceleaşi.

La Broek-in-Watterland găsim un orăşel a cărui curăţenie extremă o admiră chiar Olandezii. Cum se vede, ei umblă cu colinda, pe bicicletă ori vapor, ca să vadă lustrul uşilor şi uliţelor.

Biserica cu turn gotic ar fi cea mai veche din Olanda, după cât ne informează călăuzul. Şi spune asta cu un ton aşa de important, caşi cum lui în persoană s'ar datora faptul. A fost odinioară catolică. Reformaţii i-au dărâmat statuetele din nişele faţadei şi au dat afară tablourile din interior. Au amenajat-o pentru cultul lor: bănci dispuse în faţa unei catedre, ca într'o sală de conferinţi.

In jurul uneia dintre coloane, o instalaţie de fire electrice şi cornete acustice, pentru cei tari de ureche. Pe pupitru, cărţi vechi de rugăciuni. Subt bănci un fel de scăunaşe cu un dispozitiv curios de cutie, cuprinzând străchinuţe în care, iarna, se pune mangal aprins. Damele flamande îşi razimă picioarele pe aceste mici sobe portative; cu rochiile largi închid căldura şi ascultă grav predica pastorului funebru, care le ameninţă cu osândă veşnică pe lumea cealaltă.

Mihail Sadoveanu

Ne abatem şi pe la o veche fermă în care se fabrică celebra brânză de Olanda. Casa de locuit, brânzăria, grajdul celor treizeci de vaci, caşi 'n alte părţi, sunt întrunite sub acelaş acoperiş ţuguiat de olane.

Vacile nu locuesc aici decât în vremea anotimpului rău. Staulurile lor, în lungul ferestrelor rânduite sus, acuma stau goale, năsipite curat, vopsite şi lustruite din nou. In lungul culuoarului de circulaţie, în spre zidul locuinţii, poliţe cu ghiveciuri de flori. Aparatele vechi de fabricat brânza strălucesc din toate alămurile. Sunt înşirate numai de curiozitate, căci operaţiile astăzi se fac cu aparate moderne, mai rapid şi mai sistematic. Cazanul unde se închiagă laptele, formele ghiulelelor de brânză şi toate câte ţin de acest meşteşug delicat le văd într'o altă încăpere, care a rămas tot cea rudimentară şi străveche, însă întreţinută minuţios, frecată şi lustruită în toate zilele vieţii, din generaţie în generaţie.

Bucătăria într'un colţ, tot aici. Cuprinde doi metri patraţi. Două suporturi joase, pe care stau oale şi cratiţi, fierbând cu electricitate.

Odăile de locuit strâmte şi pline de lucruri de mână, de mobile lucitoare, alămuri, porţelanuri, argintării. Instalaţii de apă, cuvete de faianţă. Ca să câştige loc şi să le fie cald iarna, oamenii dorm într'un fel de dulapuri amenajate în zid, în care se închid cu obloane. Strâmtoare curată şi rânduită de marinari, — deprinşi să trăiască în cutiile corăbioarelor lor.

Intre salonul vacilor şi brânzărie, am lăsat şiragul vizitatorilor perindându-se pe dinaintea unei mese, unde zâmbesc amabil femeile de gazdă; oferă cartoane ilustrate, pahare de lapte, bucăţele de brânză şi primesc plata după un tarif fix, — asupra căruia desigur are un drept procentual şi călăuzul guraliv.

Trecem cu vaporul mai departe, în lungul canalului, petrecuţi de aceleaşi privelişti, pe care le împuşcă entuziasmaţi cei cu aparatele fotografice. Suntem în ziua de odihnă a săptămânii, şi nenumăraţi oameni de toate vârstele sărbătoresc pe Dumnezeu aruncând o undiţă în baltă şi privind-o cu răbdare câteva ceasuri. Pajiştea-i moale, ploaia suportabilă şi panerul cu provizii alături, lângă bicicletă. Incă n'am izbutit să văd pe nimeni scoţând un chitic în vârful cârligului.

* * *

In dimineaţa aceasta de Duminecă, în Amsterdam, în mai multe pieţe în lungul grachturilor, subt cernerea nourilor, am observat grupe de biciclişti care aşteptau pe alţi tovarăşi, cu care se înţeleseseră din ajun ca să pornească în excursii proectate. Erau toţi tineri, băieţi şi fete. In mantale de cauciuc, cu sacul în spate, erau hotărâţi să plece pe orice fel de vreme, bizuindu-se, mai mult pe soarele vârstei lor. Partidele acestea de plăcere ale tineretului m'au impresionat în chip plăcut. Au în ele bunăvoie şi dragoste de viaţă şi mai ales simplicitate. Tovărăşia e prietenească şi leală. Unele grupe dintre acestea le-am revăzut poposite la o margine de canal, la un restaurant, ori la o cafenea, între două sate. Drumurile pe care au umblat sunt line caşi apa, popasurile curate şi eftine, — pretutindeni ca'ntr'o grădină. Cei care nu prind niciun peşte, visează privind totuşi stăruitor pluta undiţei. Apoi uită şi-şi ridică ochii după un zbor de pasere. Aşteaptă o rază trecătoare de soare, care pune un fulger de lumină pe ape şi'n suflete. Placizi ca peisajul, simpli şi serioşi — în tinerii aceştia se prelungeşte forţa care a rezistat asalturilor repetate ale mării ş'a transformat în grădini şi cetăţi mlaştini pustii.

* * *

Mai departe, — la Monnikendam. Acelaşi curăţenie şi profil al clădirilor de linii violent frânte. Linişte de veche cetate părăsită, sub clopotniţa gotică, unde un ceas înegrit de vreme pare a însemna ore fără scop. Un poliţist urât şi bărbos, ca scoborât din altă planetă, se uită cu priviri opace şi indiferente la invazia de vizitatori care risipeşte în tăcerea uliţelor ş'a canalurilor gălăgie de limbi străine. Insemnări de ani vechi, din veacuri trecute, pe frontoanele caselor. Instituţii comunale şi prăvălii care au stat deschise în acelaş loc din tată în fiu, din vremea conţilor de Olanda ş'a regilor spanioli.

Ne oprim ceva mai îndelung la Volendam.

Aici văd cele dintâi costume olandeze. Bărbaţii cu vestă scurtă strânsă pe trup, cu agrafe şi lanţuguri de argint la gât. Şi din acelaşi postav gros negru, pantalonii largi încreţiţi des la centură, încheiaţi cu paftale mari rotunde, foarte ades lucrate din monede vechi. In cap şapcă mică cu cozoroc îngust. In picioare pantofi cu baretă. Femeile în costume viu colorate, cu largă fustă încreţită şi pestelcă, ş'o foarte elegantă bonetă de horbotă, crohmolită, în formă de cască, cu două aripioare răsfrânte în sus, deoparte şi de alta a urechilor. Copiii poartă costumul celor în vârstă, în miniatură. E ca un costum de carnaval sau de sărbătoare, pe care ei însă îl poartă în toate zilele. Aici se milostiveşte Dumnezeu să pot vedea profiluri de fete frumoase.

Insfârşit, trecem la trista insulă Marken. Un ostrov cu poldere joase, apărate în toate părţile de diguri.

Istoria acestui petec de pământ de câteva zeci de hectare e dintre cele mai dramatice.

In epoca imperiului roman, colţul acesta de lume era una cu continentul şi Zuiderzeea alcătuia un lac pe care îl chema Flevo. In al treisprezecelea veac, într'o noapte de dezlănţuire a vijeliei, limba de pământ joasă a fost ruptă şi marea, năzuind gigantică spre stele, a intrat în lac. Şaptezeci şi două de sate şi oraşe au fost înecate. A rămas numai un ostrov sărac — acesta — devenit proprietatea mănăstirii frisone Mariengaard, care clădise cândva aici o biserică. Faţă cu lovirile necontenite ale piraţilor, călugării nu l-au putut ţine şi l-au vândut, retrăgându-se pentru totdeauna. După ce au fost astfel abandonaţi Satanei, oamenii locului, pescari harnici, şi-au întemeiat gospodării prospere. Au venit piraţi din Kampen, de pe ţărmul Zuiderzeei, i-au prădat şi i-au pus la bir. După ce au răsuflat dinspre partea aceasta, năcăjiţii au fost izbiţi şi prădaţi de alţii. După oameni, a venit năvala apelor, pela 1665, care a pustiit tot. După ce îndărătnicii localnici şi-au ridicat din nou aşezările, au avut de-aface cu pojaruri repetate, care au prefăcut de câteva ori totul în cenuşă, şi apele au trecut ş'au spălat şi cenuşa. Cu îndărătnicie de stâncă oamenii aceştia au stat în faţa bătăii valului ş'apoi au înălţat iarăşi clădirile lor de lemn înflorite cu roş şi verde. Ca să stea mai bine, acuma le-au suit pe piloţi, ca strămoşii din epoca colibelor lacustre. Biciuiţi de vânturi, înmormântaţi o parte din an în negura unor grozave ierni, îşi cuceresc cu durere şi sânge orice îmbucătură de hrană, vânând peşte în bărcile lor primitive. Când, în unele ierni grele apa Zuiderzeei se închide sub pod de ghiaţă şi proviziile li se isprăvesc, îşi pun patinele şi vin la Amsterdam ca să ceară ajutor. Uneori muncesc pe pământ, în vremea asta când singurul lor izvor de viaţă s'a închis, alteori cearcă să agonisească în chip liber, ca străbunii de acum cincisprezece veacuri. Orăşenii nu-i văd niciodată cu plăcere în preajma lor.

Se vădeşte aici, la Marken, cea dintâiu treaptă spre civilizata Olandă de astăzi. Aici au rămas încă primitivii, cu sărăcia, îndărătnicia lor neagră şi cu datinile şi costumele străvechi.

Figurile lor au ceva sălbatic. Nici frumuseţă nici delicateţă în trăsăturile aspre ale feţelor.

Călăuzul nostru rosteşte stâlcit câteva vorbe franţuzeşti, — dar pentru limba franceză sunt puţini ascultători; aşa încât elocvenţa lui colorată se cheltuieşte mai mult pentru germani şi anglo-americani. In aceste idiome se complace, face spirite şi glume, — şi cei care-l ascultă râd zgomotos, pe când autohtonii privesc liniştiţi şi severi ca marea.

— Iată doi copii, zice el, prinzând doi copii de mână şi apropiindu-le capetele. Ei se lasă, observând numai, cu coada ochiului, dacă bănuţii obişnuiţi sunt pregătiţi în palma lui închisă. Iată doi copii — amândoi îmbrăcaţi la fel, cu rochie, corsaj şi bonetă. Par două fete. Cu toate acestea unul e băiat.

Intr'adevăr, e ceva prea interesant şi publicul se grămădeşte din ce în ce mai curios.

In costume mici femenine, ţipător colorate cu mult roş, cu rochiţe largi şi corsaj strâns, su saboţi mari în picioare şi boneta lipită pe capete rotunde, amândoi pui de om sunt identici, cu obrazurile roşcovane şi puţini pistrui şi ochi albaştri de negură.

— Cu toate acestea unul e băiat, urmează a lămuri triumfător omul cu şapcă; şi anume, e băiat acel care are cusută o stea rotundă roşie în creştetul bonetei.

Tot asemenea semne, ca un fel de mărci, au şi femeile văduve, şi fetele. Până la vârsta de şase ani, deci, băiatul umblă în costum de fetiţă. Urmează o perioadă de tranziţie în care numai până la mijloc e costumat fată şi dela mijloc în jos are pantaloni largi ca toţi bărbaţii insulei; şi insfârşit, mai târziu, intră deplin în rândul feciorilor.

— Foarte interesant! foarte ciudat! declară în mai multe limbi vizitatorii. Şi copiii, scăpaţi din mâna călăuzului, fiecare cu banul său, se grăbesc, ca nişte pui sperioşi, să fugă la mamele lor, împungând cu capetele în şorţuri.

Femeile şi fetele se plimbă cu paşi cam bărbăteşti, în ziua aceasta fără lucru, în lungul cheiului îngust. Sunt mai numeroase decât bărbaţii şi costumele lor strigătoare sunt identice pretutindeni, caşi pieptănătura. Tuturora le iese, de subt boneta cilindrică, un breton îngust, lucitor, răsfrânt în sus; iar deoparte şi de alta a obrazului câte o gâţă de păr cârlionţat. Şi bătrânele încovoiate din şale umblă cu aceleaşi haine colorate şi cu aceiaşi cârlionţi caşi fetele. E o uniformă care a venit neschimbată şi nebiruită din veacuri primitive. Tot aşa obiceiurile lor în faţa vieţii ş'a elementelor naturii, în toate împrejurările de la naştere până la moarte, sunt inflexibil comandate de trecut.

Insula Marken, cu săraca ei aşezare, e o insulă a Zuiderzeei astăzi, — dar cu mult mai mult o insulă a unui trecut foarte depărtat. Din acel trecut ne vin toţi negustorii dela Amsterdam şi Rotterdam, toţi marinarii şi constructorii de canaluri şi diguri, toţi meşterii de mori de vânt şi de brânzeturi, toţi cultivatorii pricepuţi de grâne, legume şi flori, toţi cei care au contribuit la alcătuirea acestei ţări unice în Europa.

Deacolo vine îndărătnicia înverşunată şi instinctul de libertate, şi, în acelaş timp, conservatismul aşa de caracteristic. In veacul de libertăţi şi democraţie în care ne aflăm, cu toate rânduelile Apusului care par identice ş'aici, — Olandezii păstrează foarte bine distincte, în anumite raporturi şi împrejurări, diferenţieri fixe de castă, care vin din depărtarea adâncă a rasei. Funcţionarii înalţi ai statului, armata, negustorii cei mari care ţin în stăpânire economică Indiile Olandeze, clericii, meseriaşii, agricultorii, toţi, de sus până jos, se simt împrejmuiţi de cercuri invizibile.

Părăsim insula cu impresii felurite. Suntem pe vapor numai străini. Olandezii adevăraţi nu privesc niciodată cu plăcere această curiozitate exotică, retragere de rubedenii sarace. Oglinda dela Marken ar dori-o căzută şi spartă, căci în ea văd o rămăşiţă din mizeria de odinioară. Pitorescul acestei mizerii nu poate avea pentru ei farmec. Ei ar dori ca Olanda lor să fie văzută în ce are nou şi definitiv, în biruinţa asupra mării duşmane şi elementelor ostile. Tot ce se numeşte astăzi Olanda e creaţia geniului lor şi se mândresc din pricina asta, cu drept cuvânt. Vizitele străinilor la Marken, le privesc deci fără plăcere.

* * *

14 Iunie. Astăzi e o zi cu soare şi faţadele caselor şi magazinelor, pe marginea canalurilor care oglindesc cer albastru, au o strălucire nouă şi neaşteptată. Siniliu, roş, alb şi brun, chenaruri de ferestre, lacuri la uşi, alămuri la ivăre: nu sunt două faţade alături care să aibă aceiaşi coloare. Apa începe să învie din liniştea-i moartă: nourii mişcători palpită în fund. Coroanele teilor şi ulmilor freamătă. Tremură ţârâiri de lăstuni — mărgele curgând în pahare sonore. E o veche revărsare de lumină din peisagiile marilor maeştri olandezi, — aşa cum au rămas fixate pe pânzele muzeelor.

Pe canalurile principale e o deosebită mişcare. Trec îmbarcaţii negre cu mărfuri — în pufnituri răpezi de motor. Clădiri de saci şi lăzi; între ele dormitează un marinar care nu vede nici cerul, nici împrejurimile. Pare pătruns de linişte şi soare. Numai dihania lui de apă lucrează cu hărnicie.

In lungul unui cheiu s'au oprit şlepuri încărcate cu flori. O subţire mireazmă se împrăştie asupra apelor stătute. Iar clădirile severe, închizând interioruri în care s'au acumulat bogăţiile generaţiilor de negustori, se înalţă deoparte şi de alta a apei, dincolo de arbori, închise, tihnite şi moarte.

De mult par a fi încremenit într'un farmec, locuite numai de mobile, covoare, ţesături şi portrete cu haine şi pieptănături din alt secol. Pecetea care le-a rânduit această lege se arată ici-colo pe frontispicii: neagră, cu flori complicate şi cifre arhaice: Anno 1665, — anno 1700. Van Meijgaard. Van Ouverleen.

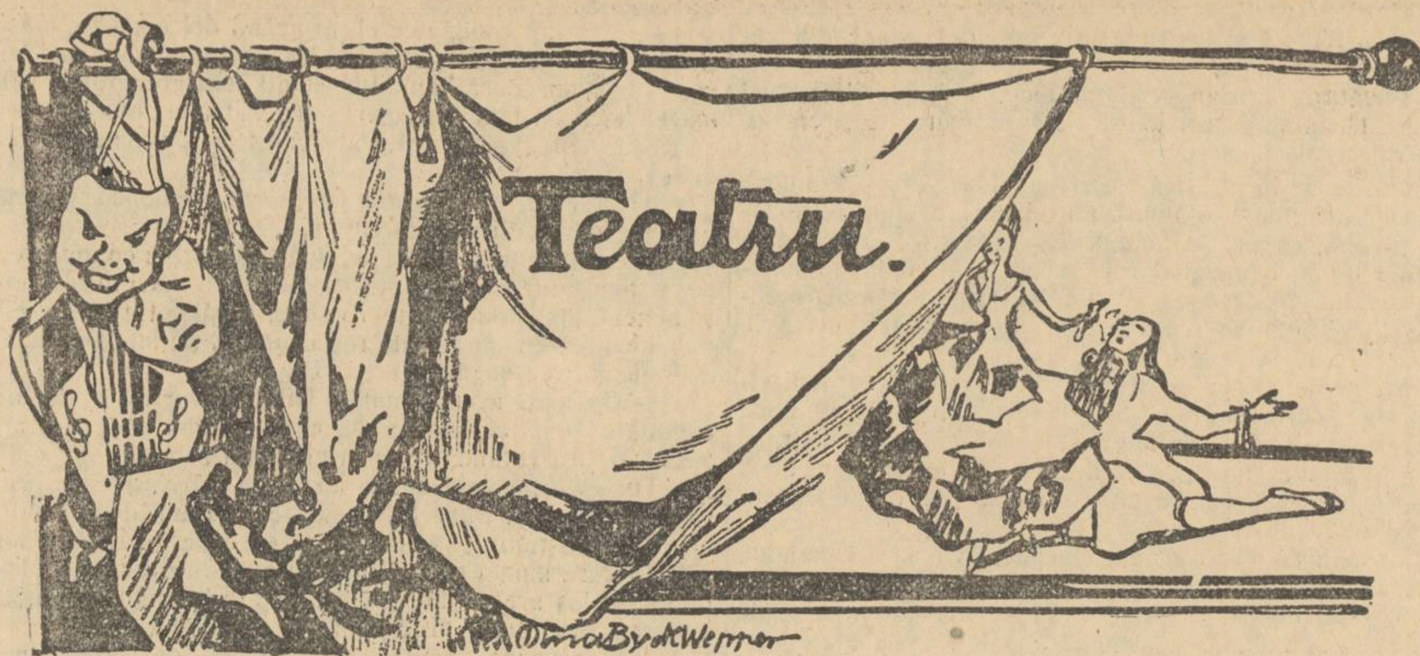
Au căzut şi oamenii şi anii în Stixul dintre arbori. — şi peste clădiri a crescut o altă apă transparentă şi nesimţită.

MIHAIL SADOVEANU

PIANELE şi PIANINELE
DIN UZINELE
LAUBERGER & GLOSS
se bucură de renume mondial, fiind cele mai perfecţionate

LARGI INLESNIRI DE PLATĂ
Depozitul general pentru România
BUCUREŞTI
Calea Victoriei, No. 77

CRONICA TEATRALĂ

„PROMETEU". — „TEATRU IN CASTEL"

Tragedia d-lui Victor Eftimiu ne-a făcut o mare plăcere, începând chiar dela titlu — dela afiș : „Prometeu"...

Ne-a venit în minte toată antichitatea elină, care ne-a delectat in liceu și mai târziu. Chiar versuri grecești, uitate demult, s'au alcătuit din frânturi răzlețe.

Dacă d. Eftimiu ar fi urmat calea bătută de Eschil, tragedia d-sale nu ne-ar fi interesat. Incă o pagină adăogată la o carte cunoscută.

D. Eftimiu însă ne-a dat ceva absolut nou.

Noi ne făcusem despre clasicism o idee : caracteristica clasicismului era — după părerea curentă — măsura, cumpeneala, simplitatea, etc. — D. Eftimiu ne-a prezintat un clasicism aparte — diametral opus celui dintâi. Printre zorzoane răsbătea până la noi din vechi timpuri, numai numele zeilor și ai eroilor din lumea antică.

„Prometeu" ne-a satisfăcut, arătându-ne că nu numai poporul — ca'n poemele omerice — sau geniile, ca Goethe, Dante și Shakespeare — pot pune vorbe în gura zeilor, ci și d-ta, și d-voastră.... Asta-i o mândră trăsătură a firii omenești. Ceva care ne fortifică și ne drege dispoziția.

Agatha Bârsescu

Tragedia d-lui Eftimiu mai are un efect: scoboară zeii, dând astfel o puternică lovitură religiei păgâne — și prin ricochet tuturor religiilor. Dacă păgânismul n'ar fi fost sdrobit mai înainte, d. Eftimiu l'ar fi făcut harcea-parcea. Ce respect mai poți avea de Zevs, — când îl auzi vorbind ca între amici la un pahar de șpriț.

Un lucru numai este descurajant : punând tragedia lui Eschil alături de tragedia d-lui Victor Eftimiu, îți dai seamă de seriozitatea publicului de acum 2500 de ani, care nu umbla după sfârșituri de act cu efect — ci numai și numai după conținut.

D-na Agata Bârsescu, cu glasul îmbibat parcă de spiritul tragediilor jucate, a dat versurilor din „Prometeu" o atmosferă de durere — inexplicabilă altfel...

In accentele puternice, d-na Agepsina Macri a dat fiasco.

D. Vraca în Prometeu și, mai ales d. Calboreanu în Hefaistos au turnat din belșug talent : păcat numai că rolurile nu l-au putut reținea...

* * *

Teatrul „Regina Maria" a reperezentat piesa lui Franz Molnar: „Teatru în castel" — o comedie nouă, spirituală, distractivă.

Publicul a petrecut o sară veselă.

V. Maximilian

Distribuția — minunată, în frunte cu d. V. Maximilian care, cu umor și gravitate, a reușit să pună încă o creație desăvârșită în galeria rolurilor d-sale, din ce în ce mai bogată, mai distinsă și mai stilizată. — *M. Sevastos.*

Cronica muzicală

— FILARMONICA —

Simfonicul de săptămâna trecută al Filarmonicei n'a eșit din ritmul ponderat al celorlalte concerte.

Apropierea unor opere ce prin nimic nu se înrudesc între dânsele a fost ținta consecventă și a acestui simfonic dirijat de domnul Herman Scherchen.

Programul a fost compus din trei piese care, luate în parte, reprezintă tendințe, mentalități și poziții estetice cu totul distincte.

Fantezia lui Modest Petrovici Mussorgsky, „O noapte pe muntele pleșuv", e o lucrare eminamente programatică, străină de spontaneitatea inspirației și de adâncime stilistică. A adus totuși ceva din melosul misticei slave și a conturat armonic unele nuanțe deosebit de ingenioase, datorite de bună seamă lui Rimsky-Korsakov care a isprăvit lucrarea lui Mussorgsky.

Dela „Noaptea pe muntele pleșuv" la Suita „Priveliști moldovenești" a domnului Mihail Jora, elementul plastic îmbracă o nouă expresie, caracteristică prin ritmică vioaie și sonoritate originală.

Brodată pe motive de folclor, cu melodică imprecisă, întreruptă, dar cu orchestrație bine organizată, Suita ar trebui revizuită de unele lungimi inutile, obositoare și fade.

Ne miră, de altminteri, că domnul Jora, care posedă o singură știință a tratatării și utilizării materialului sonor, n'a înțeles singur necesitatea concentrării pasagiilor pentru sporirea coloritului orchestral și a dinamicei generale.

Printr'o interpretare discretă și expresivă, ansamblul instrumental al Filarmonicei a știut să aducă pe primul plan al interesului „Simfonia Jupiter" a lui Mozart, deși tematica acestei lucrări nu cuprinde nimic excepțional. Sunt însă într'însa accente și profunzimi într'adevăr surprinzătoare când realizarea simfonică exploatează cu înțelegere îmbinarea clasico-romantică a compoziției.

Substratul prețios al acestei simfonii ascunde un nucleu de fină sensibilitate, pe care nu-l poate trezi la viață decât gândirea muzicală a unei interpretări ce știe să desprindă, din lumea ideală a tonurilor, sensul estetic.

Admirabilele elemente care compun orchestra Filarmonicei — redusă de astă-dată la numărul util — au subliniat și cu acest prilej o impresionantă perfecțiune tehnică.

Domnul Scherchen a surprins gestul reținut și nuanțat.

SERGIU INESCU

LUPTA contra TUBERCULOZEI

O metodă cu totul nouă și inofensivă a tratamentului TUBERCULOZEI se generalizează azi în Franța.

Această metodă pusă la punct de către eminentul medic chimist Dr. Pomaret fost șef al Laboratorului Facultății de Medicină din Franța și Medic în Spitalele din Paris, consistă în a trata tuberculoza prin obsorptie pe cale bucală sau injecțiune a etherului Etilic obținut dintr'un ulei de Chaulmoogra.

Principiile de tratament antituberculos cu acest ulei și derivatele sale studiate de eminenți medici ca: Profesorul **ROGERS** (Londra); Doctorii: **READ, ARONSTAM, COHEN** (Statele Unite); **O. CALCAGNO** (Buenos Aires) au găsit cea mai perfectă formulă de aplicațiune în medicamentul Chaulmorhuate în soluțiunea de Oleo plin de Vitamine.

Se știe că microbul tuberculozei este refractar celor mai multe medicamente din cauză că este protejat de o carapace ceroaso-grasă.

Reușitele cercetări făcute de Dr. **OLIVIERO** comunicate Societăței Internaționale de cercetări contra tuberculozei (26 Februarie 1926 și 27 Mai 1927) au demonstrat că Eterurile de Chaulmoogra disolvă carapacea microbilor tuberculozei ceva mai mult, dacă acestor eteruri se adaugă în doze infim de mici cultura de Baccili tuberculoși, se oprește complect creșterea. (Lucrările **M. M. WALKER, SWEFNEY, O. SCHWOLB**)ș

Principiile acestei noi metode sunt deci bazate pe importante experiențe. Cât privește aplicarea practică a medicamentrului **CHAULMORHUATE** pe numeroși bolnavi de tuberculoză a dat rezultate atât de bune în cât au justificat așteptările experiențelor din laboratoare.

Aceste rezultate au făcut obiectul unei comunicări din partea Doctorilor *PERNET* și *MINVIELLE* către Societatea Medicală a Spitalelor din Paris, la 9 Ianuarie 1925 și mai recent teza de doctorat a Dr. **JEAN JUGE** consacrată medicamentului Chaulmorhuate susținută în 1927 în fața Facultății de Medicină din Paris sub președenția eminentului Phtisiolog Profesorul Pezancon, consacră marea valoare curativă a medicamentului. **CHAULMORHAUTE**, aducând numeroase observațuni a bolnavilor tratați.

Pentru a vă da mai bine seamă de valoarea acestui medicament se trimite gratuit la cerere de către:

Depozitul **SIGMARGYL** București

Str. Râureanu No. 5

De vânzare la farmacii și droguerii.

Curiozități

Cadourile

Crăciunul e cea mai mare sărbătoare la englezi. Toți și toate fac pregătiri multe cu cel puțin o săptămână înainte Aceste pregătiri sunt caracterizate cu ultima maestrie și minuțiozitate, de Charles Dickens în „The Christmas Carol In prose" :

— „Insuși primarul Londrei, în cetatea lui, a dat ordine la cei cincizeci de bucătari și paharnici să pregătească serbarea Crăciunului așa cum se cuvine pentru o gospodărie de primar. Și chiar micul croitor, pe care primarul îl amendase Lunea trecută cu un shilling pentru beția și scandaloasa-i purtare în plină stradă — freca în locuința lui din podul casei un plum-pudding, pe când nevasta lui cea slabă și cu copilul, eșise să cumpere puțină carne"...

Nicăeri în lume nu găsim obiceiul de a face cadouri de Crăciun atât de desvoltat ca în Anglia. E un obiceiu foarte plăcut ; însă câteodată și aducător de mari supărări.

Cadourile se fac nu numai rudelor ci și foarte multor prieteni. Fiecare caută ce anume ar putea face plăcere mai mare : un port-țigaret, o servietă sau un portofel ? Vitrinele magazinelor sunt pline cu cele mai variate bagatele. Ziarele publică zeci de pagini cu reclame, clișee și liste lungi cu înșirarea și ilustrarea nouilor cadouri. Moda aci se schimbă în fiecare an.

In anul acesta, cadouri de Crăciun se dau în Anglia mai ales perle — veritabile și artificiale...

Plum-pudding pentru rege.

Cu o deosebită solemnitate a fost pregătit încă la 3 Decembrie tradiționalul plum-pudding pentru regele Angliei. Din inițiativa „Ligii Imperiale", materiile componente ale acestui plum-pudding au fost aduse din toate coloniile britanice. Puddingul fusese pus la „prima coacere" în marele cuptor dela Adelaida-House. La această ceremonie au asistat reprezentanții tuturor popoarelor din Imperiul Britanic, îmbrăcați fiecare în costumul indigen-național.

O Hindusă gătită cu pitorescul costum oriental a adus articole aromatice ; un Senegalez cu un enorm „turban" pe cap, a vărsat peste coca pudding-ului o cantitate de scorțișoară pisată, de calitate superioară. Un uriaș Hotentot din Africa de Sud, a contribuit cu stafide din Captown, ouă de găină, etc...

Dela Adelaida-House plum-puddingul a fost apoi transportat la bucătăria primarului Londrei pentru adăogiri și complectări ulterioare. Aci se va mai vărsa adevăratul rom de Jamaica, vechi de 250 de ani, apoi puddingul va mai îmbiba esență de ananas din Zanzibar, etc...

Bucătăria primăriei — o clădire enormă — îmbrăcată în drapele și covoare aduse din toate colțurile Imperiului, e în fiecare zi tixită de parlamentari, de delegați sosiți din Australia, Canada, Malta, etc... Aci în fața cuptorului cu plum-pudding, se pronunță nenumăratele discursuri asupra unirii locuitorilor din toate Dominionurile Britanice și a desvoltării comerțului imperial...

Astfel timp de 21 de zile se tot complectează Plum-Puddingul regal de Crăciun, cu toate aromele și delicatesele produse de Imperiul Britanic, în sunetele vorbăriei patetice a sutelor de oratori-patrioți ai „negurosului și vicleanului Albion".

Plum-Puddingul acesta se va mânca în prezența regelui sau a reprezentantului său direct, timp de trei zile de Crăciun, de câte o mie de invitați pe zi !...

Cum „erupe" Vezuviul

Ultima erupție a Vezuviului nu prezintă vre-o însemnătate deosebită. Numai conul cel mic al vulcanului aruncă lavă aprinsă, care și-a făcut un crater nou de 50 metri diametru, prin care s'aude un zgomot asurzitor. Din cauza exploziilor de gaze și a căldurii produse observatorii nu se pot apropia de crater decât până la 20 metri distanță. Lava a format eleștee de foc dealungul craterului celui mare și se revarsă în „Valea Infernului", parcurgând 50 metri în fiecare zi. Au mai rămas până la digul cel mare de siguranță numai 150 metri. Lava e foarte deasă și pietrele aruncate se mențin la suprafața ei. Apa de ploae se evaporează din cratere, și din râpa cea mare de scurgere, neajungând până la suprafața lavei.

Locuitorii din Rocquebiller (Riviera franceză), care au fost nevoiți să evacueze târgușorul și să organizeze o tabără în vecinătate, contemplau complect deprimați blocul uriaș al muntelui de trei milioane metri cubi care se surpa, crăpa și aluneca de vale, nimicind casele mari ca și pe cele mici ale nefericiților locuitori. A treia zi însă după catastrofă, factorul postal din localitate le înmâna niște plicuri verzi prin care li se cerea să plătească, în termen de o săptămână, toate impozitele. Mâna dreaptă a statului nu știe ce face mâna stângă a naturii !

NOUL TRATAMENT AL SIFILISULUI

La baza oricărui tratament serios al sifilisului găsim Arsenicul, Mercurul și Bismutul.

Metoda prin injecțiuni pe lângă că este incomodă dar nu este la îndemâna oricui căci în administrare cere azistența medicală, pierdere de timp și această metodă începe să piardă din partizani de când s'a demonstrat că se poate urma un tratament serios și în afară de orice risc pe cale bucală.

E bine de reamintit că savanții chimiști francezi au reușit să asocieze în pastile cele trei medicamente specifice dintre care unul are aceiaș proprietate ca și 606 (Salvarsanul).

Astfel se explică de ce rezultatele căpătate cu Sigmargyl care este o asociație de Mercur, Arsenic și Bismuth au depășit tot ce s'a obținut până acum cu metoda bucală (pe gură).

Pentru a fi mai bine informat vă facem cunoscut că expediem tuturora literatura și cu rezultatele obținute până acum, în mod cu totul gratuit.

Un flacon pentru o lună de tratament costă 390 lei și se găsește de vânzare la toate farmaciile și drogheriile.

Depozit Aenția **SIGMARGYL**, Str. Râureanu 5, Bucuresti. Telefon 379/94: 351/19.

Cronica Șahului

Concurs național de probleme

Incepând dela 1 Ianuarie 1928, „Cronica Șahului" instituе un concurs de probleme în 2 sau mai multe mutări (maturi directe), la care sunt rugați să participe toți componiștii din România.

La trimiterea problemelor sunt necesare două plicuri. Intr'unul se vor pune problemele însoțite de: motto, diagrame clare și soluțiile respective, iar în celălalt, care va avea pe copertă acelaș motto, se va pune numele autorului.

Aceste plicuri se vor trimete până la 31 Martie 1928 pe adresa: Adevărul Literar și Artistic, Cronica Șahului.

Se vor decerna premii în valoare de 1500, 1000, 700, 500 și 300 lei, precum și diferite mențiuni.

Juriul pentru examinarea problemelor e format din d-nii W. Pauly, Camil Seneca și P. I. Negreanu.

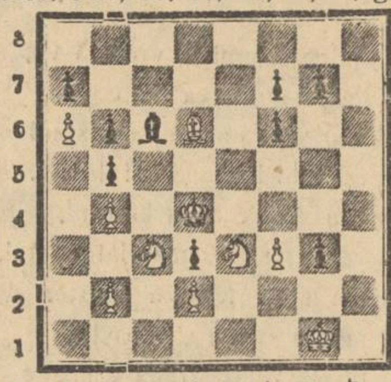
NOTA. — **D-nii componiști cari nu posedă diagrame ni se pot adresa și le vom trimete numărul necesar.**

PROBLEMA No. 65

de S. Loyd

Negru (10 figuri)

Rd4, Nc6, Pa7, b5, b6, d3, f6, f7, g3 și g7.

Alb (9 figuri)

Rg1, Cc3 și é3, Nd6, Pa6, b2, b4, d2 și f3.

Alb joacă și face mat în 4 mutări.

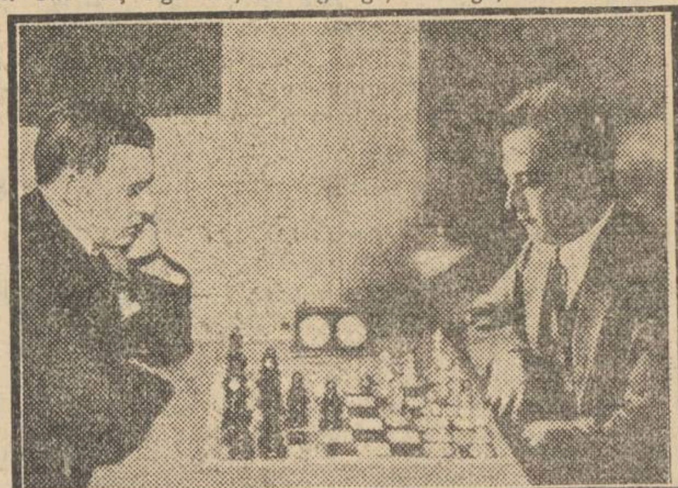
Partida No. 34

A treizecișidoua din match-ul pentru campionatul lumii.

Alb: Dr. A. ALECHIN Negru: J. R. CAPABLANCA

Gambitul damei.

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, d7—d5; 4. Nc1—g5, Cb8—d7; 5. é2—é3, c7—c6; 6. c4×d5, é6×d5; 7. Nf1—d3, Nf8—é7; 8. Cg1—é2, 0—0; 9. Cé2—g3, Cf6—é8; 10. h2—h4, cu mutarea aceasta jucată încă din 1924 de către Ianovski (New-York) contra aceluiaș adversar care cu mare greutate a scăpat prin șah perpetuu, Alechin întreprinde un atac forte pe flancul regelui renunțând de a mai face rocada. 10...., Cd7—f6; 11. Dd1—c2, Nc8—é6; 12. Cg3—f5, Né6×f5; 13. Nd3×f5, Cé8—d6; 14. Nf5—d3, h7—h6; 15. Ng5—f4, Ta8—c8; 16. g2—g4, Cf6—é4; dacă ar fi luat pionul din g4 ar fi pierdut calitatea prin 17. N×d6, N×d6; 18. Nf5. Cu mutarea din text negru sacrifică un pion spre a zădărnici atacul. 17. g4—g5!, o mutare f. tare și mult mai bună ca luarea calului. 17...., h6—h5; dacă lua hg; atunci hg, C×g5; Nh7+, Rh8; N×g5, D×g5; Ng8+, R×g8; Dh7 mat. 18. Nd3×é4, Cd6×é4; 19. Cc3×é4, d5×é4; 20. Dc2×é4, Dd8—a5+; 21. Ré1—f1, Da5—d5; Negrul forțează schimbul damelor spre a putea eventual face mai ușor remis. 22. Dé4×d5, c6×d5; 23. Rf1—g2, Tc8—c2; 24. Th1—c1! O apărare spirituală a pionului b2 căci dacă T×b2; Tcb1, T×T; T×T, b6; Tc1!, Ta8; Tc7, Rf8; Tb7, Ré8; Nb8, etc... 24...., Tf8—c8; 25. Tc1×c2, Tc8×c2; 26. Ta1—b1, Rg8—h7; 27. Rg2—g3, Rh7—g6; 28. f2—f3, f7—f6;

Dr. Alechin (stânga) în luptă cu Capablanca la Buenos-Aires.

29. g5×f6, Né7×f6;; 30. a2—a4, Rg6—f5; 31. a4—a5, Tc2—é2; 32. Tb1—c1!, cu mutarea aceasta albul renunță la Pb2 spre a câștiga pionul din d5. 32...., Té2×b2; 33. Tc1—c5, Rf5—é6; 34. é3—é4!, Nf6×d4; 35. Tc5×d5, Nd4—c3; 36. Td5×h5, a7—a6; 37. Nf4—c7, Nc3—é1+; 38. Rg3—g4, Tb2—g2+; 39. Rg4—h3, partida fiind pierdută pentru negru, cubanul rafinat mai încearcă unele trucuri nelipsite de ingeniozitate; la 39. Rf4 era mat cu Nd2. 39...., Tg2—f2; 40. Rh3—g4, Tf2—g2+; 41. Rg4—h3, Tg2—f2; 42. f3—f4, Tf2—f3+; 43. Rh3—g2, dacă juca la g4 era de asemenea mat cu Tg3. 43...., Tf3—f2+; 44. Rg2—h3, Tf2—f3+; 45. Rh3—g2, Tf3—f2+; 46. Rg2—g1, Tf2—c2; 47. Nc7—b6, Tc2—c4; 48. Rg1—g2!!, foarte frumos jucat. 48...., g7—g6; dacă lua pionul é4 urma Rf3 și turnul trebuind să plece alb câștiga N prin Té5+. 49. Th5—é5+, Ré6—d7; 50. h4—h5!, alb obține acum doi pioni liberi legați cari decid repede partida. 50...., g6×h5; 51. Rg2—f3, h5—h4; 52. Té5—h5, Tc4—c3+; 53. Rf3—g4, Tc3—c4; 54. Rg4—f5, Né1×a5; alt truc care deasemenea nu reușește. 55. Th5—h7+, dacă lua Na5, urma Tc5+; Rg4, T×T; R×T; h3! și pionul nu mai putea fi împiedicat de a se preface în D. 55...., Rd7—c6; 56. Nb6×a5, Tc4—c5+; 57. Rf5—é6, Tc5×a5; 58. f4—f5, Ta5—a3; 59. f5—f6, Ta3—f3; 60. f6—f7, b7—b5; 61. Th7—h5, h4—h3; 62. Th5—f5, Tf3×f5; 63. é4×f5, aci negrul a abandonat căci la h2 urmează f8D, h1D; Da8+ cu câștigarea damei.

O partidă plină de viață în care trucurile și ingeniozitățile încercate de ambii maeștri sunt extrem de interesante.

Bibliografie

Primim la Redacție No. 10—11 (Octombrie—Noembrie) din excelenta publicație „Revista de Șah" care a apărut acum cu un aspect și un conținut, deosebit de îngrijite. Acest număr cuprinde numeroase partide din match-ul pentru campionatul lumii însoțite de un frumos și desvoltat articol. Mai sunt numeroase probleme, clișee, știri etc. etc...

„Revista de Șah" se găsește în București la librăria „Socec" în Chișinău la librăria „Șah" iar abonamente semestriale și anuale (175 lei și 300 lei) la Redacția din Iași, str. Arcu No. 3.

Corespondență

Iași. — D. & M. D. — Dacă nu ați primit răspuns, vă rugăm a trimite din nou problema.

Focșani. — I. P. — Toate partidele în ordine cronologică le puteți găsi în „Revista de Șah".

Loco. — O. F. — Trimeteți din nou problemele scrise corect și însoțite neapărat de soluțiile respective.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Bine cunoscutul și mult gustatul umorist, Gh Brăescu, publică în No. 86 al BIBLIOTECEI DIMINEAȚA un nou volum intitulat

Alte schițe vesele

Il recomandăm tuturor acelora cari doresc să se inveselească cetind literatura aleasă.

CĂRŢI ŞI REVISTE

PREOT C. DRON: Idealul creştin şi slujitorii lui
Tip. Cărţilor bisericeşti. — Preţul 50 lei

In faţa vieţii care e în vecinică scurgere şi prefacere fiecare om are câte-o atitudine. Dintre cele mai de căpetenie citām : A proslăvi trecutul şi a înegri prezentul ; a admira prezentul şi a micşora trecutul ; a nădăjdui în revenirea trecutului ca leac al relelor de faţă ; a nădăjdui numai în îmbunătăţirile ce le va aduce viitorul ; a dispera de toate şi de toţi, din ce-a fost şi va mai fi, etc.

Părintele Dron se aşează în categoria celor ce văd prezentul în negru, trecutul în roz şi îşi pun speranţa în revenirea la stările perimate de vreme. După d-sa tot ce e scăzut astăzi, în special din punct de vedere moral, decurge din slăbirea credinţei în Dumnezeu. Societatea modernă a rămas astfel fără temelie şi fără busolă. Prin lucrarea sa părintele Dron face un apel stăruitor atât publicului în genere, dar în special slujitorilor altarului ca să se reînvie credinţa în Dumnezeu şi încrederea în Biserică, singure în stare să vindece sbuciumările, durerile şi scăderile lumii moderne.

Se pune însă întrebarea : Pe de-o parte, cum a făcut Biserica de şi-a pierdut autoritatea şi deci a încetat de-a mai fi îndrumătoarea societăţii, şi asta după două mii de ani de activitate ; pe de altă parte prin ce mijloace anume slujitorii altarului ar putea să-şi recapete influenţa de altă dată, veche de veacuri ? Iată ce părintele Dron nu ne spune. Dacă critica d-sale e precisă, presupunând că ar fi şi justă, leacul său ne apare foarte imprecis, şi aci e totul, căci e lesne a critica, dar greu a tămădui, după cum se ştie. Ce mijloace ar fi să întrebuinţeze aceşti slujitori ai altarului, în special cei ortodocşi, ca să izbutească a lua în mâinile lor firul îndrumător şi salvator al unei societăţi care, după părintele Dron, se prăbuşeşte în neant ? — *I. T.*

MARCEL BRION - Giotto, cu 60 planşe
colecţia „Maitres de l'art ancien", Paris

Paralel cu frumoasa colecţie de monografii asupra pictorilor moderni, editura Rieder a început cu *Giotto* al lui Marcel Brion o serie de monografii asupra artiştilor mai vechi. Volumele se remarcă prin reproducerile în heliogravură, de o preciziune şi limpezime deosebită ; textul e scris de critici de artă, de literaţi sau chiar de pictori, aşa că forma variază după autor. Toate volumele prezintă interes documentar, sporit de interpretarea vieţii şi operei artistului de către un gânditor reputat sau un critic judicios.

Ajutat de o vastă cultură, Marcel Brion a situat pe Giotto în evoluţia picturii italiene. A expus în linii largi stadiul picturii înainte de secolul al 13-lea şi, după ce a cercetat semnificaţia operei lui Giotto şi metoda lui realistă, a arătat influenţa lui permanentă şi caracterul modern pe care îl păstrează opera lui în zilele noastre.

Giotto a provocat ruptura dintre maniera tipică şi conceptia positivă în tratarea subiectelor religioase.

Dacă Cimabue reprezintă efortul artei vechi de a-şi înoi tradiţia, Giotto e revoluţionarul care a ştiut să strige. „Strigăt de bucurie şi de eliberare, primul strigăt de eliberare spre culmile artei moderne". Contimporanii lui Giotto au remarcat repede frăgezimea şi puterea lui de renovare. Toate oraşele italiene îl chemau ; toate voiau să aibă un tablou al lui Giotto. Dar şi în zilele noastre operele lui ne atrag, nu ca simple capod'opere din trecut, ci pentru valoarea lor actuală. Un inovator e valabil pentru toate epocile. De aceasta ne convingem în faţa picturilor lui Giotto, adunate la Assisi, Florenţa, Padua. Lăsând la o parte chestiunile tehnice, înţelesul uman şi estetic al acestor tablouri murale e covârşitor. Sîntem în faţa unei realităţi „comparabile cu o creaţiune biologică, nestrămutată şi plină de urmări caşi dânsa ; ceva, care ar fi putut să nu fie — şi atunci, toată arta modernă ar fi fost schimbată".

Giotto ne-a dat o minunată „lecţie de forţă şi de echilibru, de îndrăsneală şi de judecată .A fost pictor, arhitect şi poet. A căutat adevărul exterior al lucrurilor şi taina lor intimă, realizând cea mai desăvârşită sinteză atinsă vreodată de un artist".

Imagina acestui om nu poate fi cuprinsă în consideraţii abstracte. Deaceea, Marcel Brion a cercetat în pagini concentrate, viaţa lui Giotto în cadrul operei ; a evocat efortul său zilnic, munca lui stăruitoare, spiritul lui adesea glumeţ, sociabilitatea lui spontană. A trăit la Florenţa, ca un burghez liniştit ; a avut opt copii, dintre cari câteva fete pe cari le-a măritat cu elevi de-ai lui. N'a suferit de acea rătăcire a inimei şi a simţurilor care a influenţat pictura Renaşterii. A compus şi cântece. Alegoriile din Assisi ne arată că Giotto era familiarizat cu poezia medievală simbolică şi cu rafinamentele literare.

Din pragul epocei moderne, gloria acestui om apare aproape legendară. Figura lui Giotto e situată în „istoria artei ca un focar, ca un isvor de acţiune şi de energie, de unde geniul său radiază neîncetat". — R.

UPTON SINCLAIR : Petrolul

Seria marilor romane speciale în care Upton Sinclair a fixat odată pentru totdeauna istoria sufletească a capitalismului american, a fost îmbogăţită în ultimul timp cu o nouă lucrare *(Upton Sinclair, Petroleum. Malik-Verlag Berlin)* asupra căreia tribunalele Statelor Unite au atras cu succes atenţia iubitorilor de literatură.

E vorba în acest roman, între altele, şi de legăturile amoroase ce le întreţine eroul principal, un fiu de milionar, cu o domnişoară din marea plutocraţie şi apoi cu o artistă de cinema. Atât a fost de ajuns ca să livreze tribunalelor americane un pretext binevenit de confiscare. Numeroase pasagii au fost puse sub interdicţiune, în speranţa manifestă că astfel se va opri însăşi răspândirea cărţii. Dar Upton Sinclair a înţeles tâlcul real al confiscării. Nu erotismul romanului care, în treacăt fie zis, nu întrece limitele permise în America obscurantismului şi nu prea are importanţă nici în desfăşurarea acţiunii, a fost motivul. In romanul acesta se descrie, în primul rând, geneza pătată de sânge şi crimă a industriei petrolifere din California, se demască complicitatea autorităţilor publice cu exploatarea barbară a muncii de către magnaţii petrolului, se desvălue secretul alegerilor preşidenţiale în care candidaţii — cheme-se ei Wilson, Coolidge sau Harding — sunt deopotrivă figuri de şah în mâinile marilor capitalişti cari plătesc totul : candidaţii, alegătorii şi autorităţile. Iată pentruce tribunalele americane au găsit de cuviinţă să apere capitalismul american sub pretext că apără morala publică. Şi iată pentruce nici Upton Sinclair nu s'a dat bătut. Pasagiile confiscate au fost acoperite, în carte, cu un clişeu reprezentând celebra foaie de viţă a lui Adam, iar Upton Sinclair a devenit el însuşi colportorul cărţii pe străzile oraşelor americane. Se afirmă că nici un alt roman n'a obţinut un succes de librărie atât de formidabil ca „Petrolul".

Dar nu laturea aceasta a romanului ne îndeamnă să-l recomandăm aici cetitorilor cu toate că în „Petrolul" arta specifică a lui Sinclair de a prinde în forme epice procese de evoluţie socială, a atins fără îndoială un apogeu. Acţiunea vie şi interesantă dela început până la sfârşit, expunerea curgătoare şi plină de culoare, stăpânirea desăvârşită artistică a imensului material de fapte dau acestui roman o valoare literară excepţională. Ceeace îi asigură însă, caracter de noutate mai presus de această perfecţiune formală este eroul, acel tânăr milionar ale cărei foarte trecătoare aventuri amoroase au scandalizat într'atât pe onorabilii magistraţi americani, dar a cărui viaţă a fost închinată unei iubiri mult mai înalte decât poate fi iubirea sexuală. Mai întâlnim un astfel de personagiu în ,Regele cărbunelui": e fiul de milionar care în lupta dintre stăpânii şi robii minelor, îşi reneagă obârşia şi trece de partea duşmanilor clasei sale proprii. Dar abia în „Petrolul" personagiul acesta nou care preocupă de mult pe scriitor, apare într'un rol de erou principal. Conflictele sufleteşti ale odraslei de milionar, variatele şi intortochiatele lui peripeţii în viaţă constitue un subiect central al romanului.

Faptul acesta are, pe lângă importanţa lui propriu zis literară, o adâncă semnificaţie istorică. Tânărul burghez care devine socialist fiindcă nu poate găsi în mediul clasei sale un ideal vrednic de urmat, începe să apară tot mai des în literatura tuturor popoarelor ca şi în viaţa lor reală. Criticii marxişti văd aici dovada unei decăderi ideologice care precedează fatal decăderea politică şi socială: burghezia care a intrat în istoria mondială cu un ideal revoluţionar, nu mai poate oferi vlăstarelor sale un îndemn spre idealuri politice, sufletul ei nu mai are loc decât pentru instincte primare ale vieţei. Dar oricare ar fi explicaţia, faptul trebue în orice caz semnalat şi subliniat. Căci literatura n'ar avea drept de existenţă dacă n'ar fi o oglindă a vieţii şi cetitul n'ar avea rost dacă n'am căuta, dincolo de literatură, viaţa care a creat-o. — *Ir.*

De Crăciun

Din volumul de poezii al d-lui Gh. Bărgăuanu „Pământ şi soare", (Editura „Viaţa Românească"), despre care vom vorbi într'un număr viitor, reproducem această frumoasă poezie :

— De unde eşti, copile ?
— De unde vine vântul... dela mama...
— Şi mama unde ţi-i ?
— La noi acasă, domnule, nu ştii ?
„Trei zile mergi şi nu te mai opreşti...
„Pe drum te întâlneşti cu o fântână
„Şi te tot duci... da' nu te rătăceşti,
„Că soarele te duce el de mână..."

Aşa grăia un copilaş străin
Cu ochi amari ca frunza de pelin
In ziua când Crăciunul e să vie ;
Şi pribegind pe strada unui tîrg pustie,
Părea o creangă ruptă dintr'un pom
In care fremăta un basm, cu graiu de om...

— Ţi-i frig, copile, haide la căldură !
— Mi-i frică... mama nu se'ndură...
— Ţi-i foame... tremuri... hai
„Să bei un ceai
„Ori să mănânci un cozonac la mine
„Că Moş Crăciun, diseară, cu traista plină vine".

— Nu merg...
„Az' noapte, mamei
„I s'a aprins în inimă un foc ;
„Iar para lui. gemând, m'a sărutat...
„Şi frigul tot din mine l-a luat...
„Pe urmă, mama singură şi-a rupt
„Un colţ de inimă, de mi l-a da'
„Să am şi eu un lucru bun
„In ziua de Crăciun...

Aşa grăia copilul cel străin
Cu vorba lui amară de pelin
Strângând la piept— drept lucru cel mai sfânt —
Un bulgăr de pământ...

— Copile, hai...
— Şi mi-a mai spus az' noapte'n vis
„Tot mama,
„Că cerurile s'au deschis
„Şi fraţii mei cu îngerii s'au dus
„Departe'ntr'o grădină,
„Cu flori de primăvară... cu lumină

„Şi mi-a mai spus
„Că florile de-aici de pe pământ
„Se scutură când bate vânt
„Şi oamenii le rup... aşa mi-a spus..."

— Ţi-i frig... ţi-i foame... hai cu mine...
— Mă tem de tine...
— Mi-i dor de mama...
„N'o vezi în colţul prispei cum mă chiamă ?

„Mamă ! Mamă !
„Găteşte-i proaspăt aşternut de fân
„Că vine şi Nicuţă dela drum
„Să-i spui poveşti, să-l încălzeşti în sân..."

Şi'n sara îngheţată de Crăciun
Copilul cu ochi tulburi de nebun
Porni pe-o rază'ntârziată dela soare
Ca pe-o cărare...

Pentru copii:
Uimitoarele întâmplări dintr'o vacanţă
ROMAN Lei 100
Isprava lui Ursu
POVESTIRI Lei 50
de Alice Gabrielescu
Editura „Cartea Românească"

Buna-Vestire
Xilografie de Maria Pană-Buescu

Proteza „Dentară"
Dentiştii asociaţi
Str. Biserica Enei No. 9

Clinică Dentară modernă
înzestrată cu aparate electrice perfecţionate
4 SĂLI DE OPERAŢIE
în continuă funcţiune
dela 8 dimineaţa până
la 8 seara fără întrerupere
Lucrări de precizie în
AUR, PLATINĂ, CAUCIUC
PLOMBE de tot felul
Extracţiuni nedureroase
ASCENSOR | INLESNIRI DE PLATA (Rate) | Tel. 338|27

A reapărut:
La Medeleni (Vol. I.)
Hotarul nestatornic
Ediţia treia
La Medeleni (Vol. II.)
DRUMURI
Ediţia II-a
Şi s'a pus în vânzare întâia ediţie:
La Medeleni (Vol III)
Intre vânturi
de Ionel Teodoreanu

Un eveniment literar care face, desigur, senzaţie, este apariţia întâiului volum de nuvele de
Simona Basarab
scriitor plin de vigoare şi de originalitate şi care aduce în literatura noastră o forţă nouă, scoasă din însăşi seva pământului românesc.
Titlul volumului este
Robii pământului
şi a apăruţ în excelenta publicaţie de popularizare BIBLIOTECA DIMINEAŢA No. 84.
Preţul 10 lei. La toate librăriile şi chioşcurile de ziare

Zilele vieţii mele
Poeme de DEMOSTENE BOTEZ

Un volum de 172 pagini. Editura „Cartea Românească" Preţul lei 60.

Arareori citesc versuri. M'au îndepărtat dela acest deliciu *Flautele de mătase, Cimpoaele de abanos* şi alte *viori de carnaval*. Când poetul, sau cel pretins ca atare, ne apare cubic, lăbărţat, obscur sau încâlcit, tratând limba modernă ca pe-o pastă din care poţi face orice fel de gogoşi, nu trebue să se mire cineva că numai el şi cu corectorul citesc opera. Mă îndoesc enorm dacă chiar iubitele cloratice, cu părul verde, cu ochii de mort, stâlcite şi scâlcite până la absurd, care apar câte odată în aceste opere poetice, le citesc ele însele.

Demostene Botez pe cartea căruia am pus din întâmplare mâna, nemai putând-o apoi lăsa până ce n'am dat-o gata până la sfârşit, e croit dintr'o stofă cu totul alta. Mai întâi versurile lui apar limpezi şi precise, clare şi reci ca şipotul de munte care a eşit la lumina zilei după ce s'a filtrat prin numeroase straturi. Poţi bea şi te răcori, fără nici o primejdie de intoxicaţie.

Am această idee, care poate părea unora bizară sau chiar falsă, talentul cel adevărat, cu atât mai vârtos geniul, trebue să producă pe înţelesul tuturor, şi dacă nu chiar pe-al tuturor măcar pe a celor de o teapă, astfel ca arcuşul lor să facă să tremure orice inimă şi să aprindă orice suflet. Oare nu aşa au făcut Homer, Dante, Shakespeare, Hugo şi nenumăraţi alţii ? Or, la locul lui pe marea scară, Demostene Botez e din neamul celor ce pot fi de toţi înţeleşi. Probabil, sigur aş putea zice, fiindcă scrie exact ce simte şi ce gândeşte, aşa cum le simte şi le gândeşte, în limba aceia voi să zic, când stă pe scaun, merge pe stradă sau se sbuciumă de insomnie în pat.

E chiar atât de simplă şi de limpede limba lui Demostene Botez încât poate să apară unora prozaică, dar totuş ce greu e să fii prozaic în felul acesta ! Nu exagerez afirmând că aproape orice muritor care cunoaşte limbile e în stare să fabrice ca în *vioara de caşcaval*, pe câtă vreme numai cei puţini aleşi şi cu adevărat inspiraţi pot alinia versuri de acestea „prozaice". Din memoriile publicate asupra lui Anatole France am aflat — ceeace bănuiam de altmintreli — că nu e nimic mai anevoios decât să acoperi hârtia cu proze simple şi limpezi. Stilul acesta cere mai întotdeauna să ai geniu, cel puţin un mare talent născut iar nu făcut.

* * *

Dela tehnică să trecem la suflet.

In literatura noastră, în aceia care merită acest nume, Demostene Botez se prezintă cu o notă originală, personală, care poate să nu placă unora, dar poetul nu e banal, îi vor recunoaşte-o chiar şi aceştia. Este el optimist, pesimist sau sceptic ? Optimist nu, în orice caz. Nici pesimist totuş, poate cel mult sceptic. Dar de-un scepticizm singular. Inima îi este caldă, fără îndoială, simţitoare, omenească. Insă mintea lui e rece şi ochiul prea pătrunzător. Nu deplânge mizeriile vieţii, nici amoralitatea şi indiferenţa naturei nu-l scot din fire. Insă le înregistrează, în versuri cari au adesea chip de notaţie geometrică şi algebrică. Misterele, tragizmele şi durerile zilelor trăite, halucinantul film al vieţii, neputinţa noastră totală în faţa atotputerniciei părţii din Univers în care trăim şi murim, taina ce se ascunde în dosul celor ce nu înţelegem, efemeritatea, scurtimea şi nimicnicia muritorilor, sunt redate de Demostene Botez astfel că nu le-aş putea caracteriza decât cu cuvântul francez „angoisse". Nu cunosc un bun echivalent pe româneşte. Chin ? E prea puţin şi parcă prea corect.

Cele două mari izvoare de inspiraţie care există de când lumea, originea divină a omului zămislit de Dumnezeu, şi decăderea lui din această divinitate dintru început, sunt absente din opera lui Demostene Botez. *El ştie* că n'a fost aşa. Poetul s'a convins că nu ne scoborâm din rai şi nu mergem în iad.

Albastra mare, mama vieţii noastre,
In ce milenii imemoriale,
Când ţi-ai retras talazurile tale
Ca azi neliniştite şi albastre,

Ne-ai părăsit în algele murdare
Ce-au rămas s'atârne peste stânci,
Ca să târâm şi-acum, de-atunci, pe brânci,
Fatalitatea noastră creatoare.

Vechile izvoare de inspiraţii, secate de ştiinţa noastră cea de azi, neînlocuite încă prin altele, cioburile pe veci fără de viaţă ale vechilor credinţi, până ce. cu vremea, din cunoştinţele cele noui vor răsări noui îndrumări spre-o etică şi spre estetică viitoare, nebănuite poate încă astăzi, fac pe poet să scrie :

Eu am ştiut că versul mi-i banal
Şi-acelaşi : trist şi monoton şi vechi ;
Dar viaţa mi-l tot sună în urechi,
Acelaşi : simplu şi universal.

Ca nişte minutare pe-un cadran
Ne învârtim pe-acelaşi loc închis,
Ne deşteptăm şi iar cădem în vis
Ca anotimpurile unui an.

Halucinanta realitate a vieţii, amestec de idealuri, de visuri şi de crude şi hîde întâmplări, inspiră poetului aceste versuri de „angoisse" şi ironie, din bucata „Viaţa viitoare", pe care o dau în întregime.

Scheletul înălbit al unui cal
Sub viscol zace'n margine de drum ;
Nici câinii nu mai vin din sat, şi-acum
E singur în zăpada depe deal.

Ca nişte fine degete crispate
A unor mâni bolnave care cer
I se 'ncovoae coastele spre cer
Strângând pustiul vântului ce bate.

Pe când în raiul cu păşune 'naltă
Şi cu izvoare reci de apă vie,
Simt sufletu-i etern cum reînvie,
Pe totdeauna 'n lumea ceilaltă.

De-aceia craniu-i hâd cu gura mare
In rânjet gol cu dinţii de sidef
Culcat pe al câmpiei relief,
Surâde lung vieţii viitoare.

* * *

Ar trebui să mai citez încă. Dar atunci ce să vă las şi dv. pentru delectare ? De altmintreli cartea lui Demostene Botez nu e pentru a fi aruncată, ci pusă frumos şi cu dragoste pe poliţa bibliotecei, de unde va avea să fie adesea reluată şi recitită după plac, după ce a fost citită pe de-a'ntregul la prima dată.

I. TEODORESCU

INSEMNĂRI

Moartea lui Sologub

Corpul scriitorului decedat a fost expus în localul Uniunii Pan-ruseşti a scriitorilor.

La înmormântarea care a avut loc la 7 Decembrie, au sosit reprezentanţii diferitelor organizaţiuni literare, ştiinţifice şi culturale.

„Scriitorii proletari" n'au luat parte la înmormântare şi s'au rginit la publicarea unei declaraţii scrise într'un spirit oarte rezervat asupra pierderii lui Sologub pentru literatură.

In prima şedinţă de doliu, V. Veresaev, preşedintele Uniunii Scriitorilor, a pronunţat un discurs la sicriul lui Sologub.

Date biografice mai exacte, caşi amănunte asupra ultimelor zile trăite de Sologub, găsim în jurnalele ruseşti din Berlin şi Paris.

Sologub a murit de pneumonie cu complicaţii.

S'a născut în 1863. Absolvent al Institutului Pedagogic din Petersburg (din care se complectau cadrele de profesori — mai de grabă de **institutori** — pentru şcolile medii, nu gimnazii sau licee), Sologub a debutat cu o nuvelă „Umbre" în 1892, iar primul său volum de poezii a apărut în 1896 cu titlul: „Poezii. Cartea întâia".

F. Sologub

Revistele care reprezentau nouile curente literare, simboliste şi impresioniste, l'au avut ca colaborator: „Calea nouă", „Chestiunile vieţii", „Lâna de aur", „Cântarul", „Scorpionul" şi „Grif"; — au publicat timp de zece ani o mulţime de opere mici şi mijlocii. „Mişcarea liberatoare" din 1905 l-a avut apoi colaborator la „Viaţa Noastră" şi la un şir de reviste satirice radicale.

In afară de volumele despre care am vorbit în prima însemnare despre Sologub din numărul trecut al „Ad. Lit.", el a mai publicat între 1906 şi 1910 o serie de scrieri dintre care cele mai însemnate au fost: „Cartea Basmelor", „Basme Politice", un ciclu de poezii „Patriei mele" şi „Poeziile alese ale lui Verlaine", pe care-l traducea cu o incomparabilă exactitate şi măestrie.

In timpul războiului şi la începutul revoluţiei, Sologub a mai scris şi publicat câteva cărţi cu piese de teatru, poezii şi nuvele...

Călătoria lui Balzac

Se ştie că mai bine de cincisprezece ani, gândul lui Honoré de Balzac sbura spre o prinţesă îndepărtată. Din castelul ei, femeia pe care el o numea streină şi care se numea doamna Hanska, exercita o atracţie romantică şi miraculoasă asupra marelui romancier. In sfârşit a plecat însuşi către acea văduvă feerică pe drumurile Germaniei şi Ukrainei, străbătând opt sute de leghe în opt zile—un adevărat record pentru vremurile acelea. Balzac a însemnat în grabă peripeţiile acestei călătorii fantastice; însemnările au fost găsite de d. Marcel Bouteron şi publicate de curând într'o mare revistă franceză. „Dela Paris la Wierzchownia" e un document extrem de interesant şi instructiv: găsim odată cu temperamentul impetuos al autorului, amănunte vesele şi neaşteptate asupra Europei Centrale şi Orientale din mijlocul veacului trecut. Germania, Galiţia şi Polonia, văzute şi comentate de Balzac, iată un curios capitol de geografie literară!...

Aşa dar în ultimul an de domnie al lui Louis-Philippe, Duminică 5 Septembrie, orele 8 seara, domnul de Balzac „cu un geamantan, cu o cutie de pălării, o perină şi un coşuleţ, se urcă în tren la Gara de Nord, pe atunci „Clos Saint-Lazare". Nu ştia boabă nici nemţeşte, nici leşeşte, nici ruseşte. Chiar de-a doua zi intra „în pustiul celui care nu cunoaşte nici o limbă străină". In Germana nu toate liniile de cale ferată erau racordate; unele distanţe se făceau cu diligenţa, şi deci numeroase transporturi cu bagaje. Balzac se întâlnea cu admiratori de care habar n'avea şi care-l ajutau să iasă din încurcătură, slujindu-i de tălmaci; de cele mai adese ori, se servea de o mimică şi gesticulaţie cu totul particulară şi silnică, spre uimirea pacinicilor germani dela 1847. Lângă Bres'au, la încrucişarea pentru Viena, Balzac a fost silit „să întrebuinţeze o mimică de necrezut!..." Şi mai departe:

„Din fericire, aflându-mă pe peron şi observând cum se mută bagajele în trenul pentru Viena, băgai de seamă că şi bagajele mele erau transportate spre trenul vienez. Lovii cu bastonul în bagajul meu strigând:

„A moi! A moi! Mislovitz! Cracau!..." de nimic nu se miră mai mult Germanii ca de scandalul Francezilor; li se pare ceva atât de neobicinuit, atât de protivnic firii lor, că tresar din gânduri ca la strigătul de alarmă „foc!", când apar la toate geamurile capete speriate; curiozitatea se iveşte în toate privirile. La Heidelberg, la Lausanne, unde mi s'a întâmplat la fel, când am făcut scandal mi s'a spus că sunt beat, părere sprijinită se pare şi de culoarea feţei mele. S'a ivit, în sfârşit, un funcţionar superior care ştia franţuzeşte şi, înţelegând gravitatea faptului, a dispus ca bagajele mele să fie urcate în trenul pentru Mislowitz, asigurându-mă că nici odată nu s'a întâmplat să se piardă vre-un pachet; eu mă lăsai convins, luând seama la uimirea generală de pe figurile germane când aflară de ce era vorba. Mi-a părut bine de această victorie a nervozităţii franceze asupra calmului german, căci se dovedea că *nu eram băut* şi că aveam dreptate când strigam „A moi! A moi!" cu o voce care speriase lumea, căci întrebuinţasem vocea pe care o rezerv pentru a domina câte odată tumultul Camerei".

După ce a admirat la Brody pe Evreii polonezi cu costumele şi moravurile lor atât de pitoreşti, călătorul la Radziviloff a trecut fără greutate frontiera rusă mulţumită directorului vămilor, om cult şi admirator al lui Balzac. Şi acum, după trecerea frontierei, iată-l în „chibitca".

„Inchipuiţi-vă chibitca: înseamnă a merge într'o căruţă cu patru cai. Căruţa, purtată cu o iuţeală de locomotivă, te face să resimţi cu o sălbatecă fidelitate, toate hurducările drumului. Te simţi aruncat în sus, ca să recazi în fân; vizitiul nici nu te ia în seamă. Grija lui e să mâe, a dumitale să te ţii.

Cum să nu visezi când zbori astfel spre aleasa inimii?"

Balzac abea mai are vreme să observe ţăranii ruşi pe întinderea câmpiilor; dar privirea lui ascuţită tot prinde două-trei trăsături semnificative:

Caracteristica ţăranului rus, e o neştiinţă barbară; e dibaciu, viclean, dar secole vor mai trece până la deplina lui luminare. Libertatea, pentru el, înseamnă, ca pentru negri, să nu mai lucreze. Ceeace ar însemna prăbuşirea imperiului, *care se bizue pe supunerea lui*".

Dar călătorul n'are timp să filosofeze: a ajuns la capătul călătoriei. Dedeparte vede „un fel de Luvru, un templu grec aurit de apusul soarelui. E Wierzchownia, paradisul pământesc, spre care-l mânau toate dorinţele, unde „Eva" lui îi surâde în belşugul unei maturităţi fierbinţi...

N'ar fi făcut oare mai bine, bietul călător, să fi stat liniştit acasă, în camera lui dela Paris...? — *A.*

Energia din interiorul pământului

Congresul naturaliştilor din Leeds, la care au luat parte cei mai de seamă savanţi ai imperiului britanic, a discutat zilele trecute, punctul culminant din programul congresului. S'a discutat anume dacă n'ar fi cu putinţă într'un viitor apropiat să se utilizeze în scopuri industriale uriaşele cantităţi de căldură din interiorul pământului. Dr. R. Grejon, referentul la această chestiune a atras atenţiunea asupra scăderii tot mai mari a rezervelor de cărbuni din Europa şi în special din Anglia. In locul cărbunelui ar fi foarte natural să se întrebuinţeze energia din interiorul pământului. Interiorul pământului se ştie că este lichid, începând dela trei sute de chilometri înainte.

Nu ştim nimic precis asupra temperaturii fantastic de înalte care se află în centrul pământului. Dar se poate afirma cu mare probabilitate că temperatura mijlocie a interiorului pământului e aproximativ egală cu a suprafeţei soarelui, adică vreo cinci mii grade Celsius. Forţa motrice a unei atât de uriaşe energii calorice e de o mie de ori mai mare decât nevoile de energie ale întregului pământ. Cu o miime din această forţă am putea pune în mişcare toate maşinile celor cinci continente. Toţi vorbitorii care au luat parte la desbatere au fost de părere că nu poate fi vorba de o extragere a unei atari forţe naturale, cel puţin într'un viitor apropiat. Totuşi utilizarea caloriei de la o adâncime nu prea mare a pământului, intră în posibilităţile de realizare ale viitorului apropiat.

Una din formele apropiate ale utilizării energiei calorice terestre, e „domesticirea" vulcanilor. Va părea surprinzător unora că există de mai mulţi ani în Europa o fabrică utilizând energia vulcanică. E marea fabrică din apropierea oraşului Voltera (Italia), pusă în funcţiune în primul an al războiului mondial. Cazanele uriaşe sunt încălzite cu aburul furnizat în cantitate oricât de mare de terenul vulcanic. Intr'o circomferinţă de mai multe sute de kilometri, uzina vulcanică alimentează numeroase dinamo-uri şi pune în mişcare tramvaele electrice a câtorva oraşe. Intemeetorul uzinei a fost un francez stabilit în Italia, anume Franz Larderel. S'a mai întemeiat deatunci o uzină vulcanică în Guatemala. E încă în lucrare. E mai mare decât cea din Italia şi după toate probabilităţile va face dovada că anumite capitaluri investite transformă în energie industrială punctele vulcanice accesibile.

Intrebuinţara forţei vulcanice e numai un caz special al marei probleme: industrializarea energiei calorice din interiorul pământului. Problema va fi rezolvată numai atunci când se va putea utiliza energia calorică subterană în orice parte a pământului, nu numai în regiunile vulcanice. Nu e nevoe să hrănim utopica speranţă cà vom isbuti foarte curând să atingem massa lichidă din centrul pământului. Experienţa ne arată că la fiecare 33 de metri adâncime, temperatura creşte cu un grad celsius. Un chilometru adâncime oferă deci un plus de 30 grade căldură. La o adâncime de trei chilometri şi ceva apa va începe să fiarbă. Dacă isbutim deci să pătrundem la o adâncime de patru kilometri, vom găsi căldura necesară să punem maşinile în mişcare. Nu suntem atât de departe de acest rezultat pe cât se crede în deobşte. Săpăturile cele mai adânci din America au atins 2340 metri în interiorul pământului. Putem spera deci că peste câţiva ani să ajungem la o adâncime îndoită.

Referentul a pomenit de planul ilustrului inventator Charley Parson care voia să vâre câteva cazane de aburi la o adâncime de patru cinci kilometri în interiorul pământului. N'a găsit capitalul necesar pentru realizarea acestui proect. Dar de curând două mari grupuri financiare s'au hotărât să experimenteze ideia lui Parson.

Deceniul viitor va vedea şi acest miracol: utilizarea energiei calorice din interiorul pământului cu ajutorul unor uzine uriaşe. — *A.*

Prşibişevski şi Ruşii

Printr'un capriciu Prşibîsevschi intrase în constelaţia literară a editurii „Scorpionul" din Petersburg-Moscova, unde modernismul european, pe atunci încă în faşe, era cultivat mai ales în forma în care îl întrupase Prşibîşevschi. Pe atunci acum 30 de ani, „Scorpionul" a impus tineretului rus gustul pentru romanele şi dramele acestui scriitor polonez. El domnea în saloanele literare. Emoţiona publicul, după Nietzsche şi Wilde, mai ales prin ceeace proclamase: — „La început era Sexul".

Prşibîşevschi zugrăvea puterea femeii şi farmecele îngrozitoare ale amorului. Din cauza acestora, afirma Prşibîsevschi, omul— **Homo Sapiens**—îşi pierde spiritualitatea şi devine o jucărie lipsită de voinţă, în mânile elementelor oarbe. Pe celebrul său erou — supraomul Falk, — Prşibîşevschi l-a pus deasupra omului ca atare; şi în genere, a contribuit la revărsarea în Polonia şi Rusia, dacă nu a ideilor nietzscheiane prea vulgarizate, apoi în tot cazul—a principiilor amoralităţii: „totul e permis". Pe de-oparte l-au urmat anarhiştii-individualişti, iar pe de alta, — însuşi Lenin, colectivist şi economist.

Prşibîşevschi aiurea, făcea nebunii, striga în extaz, din reflexele lui sufleteşti, se zbătea în friguri şi-ţi impunea frigurile, se îmbăta, te îmbăta, căuta ceva cu emoţie; şi, uneori, într'adevăr se atingea de întunecatele adâncuri spirituale, şi atunci—sclipea, aprindea, vocifera.... Insă, în curând şi-a trăit zbuciumul, a căzut de pe picioroargele stilului paradoxal şi înflorit, s'a istovit şi n'a mai putut face zgomot. S'au stins atunci luminile-i bolnave, cititorii l-au lăsat solitar, iar undele râului Lete au ajuns până la dânsul....

Şi vestea morţii lui n'au spus nimănui nimic nou.

MĂRUNTE

— Au apărut, într'un elegant volum CUVINTE POTRIVITE de *Tudor Arghezi*. Ediţia II-a. Preţul 40 lei.

— Duminică la ora 3 p. m. va avea loc la Teatrul Mic ultimul matineu „ANTONIA" cu preţuri reduse.

Distribuţia aceiaşi ca la premieră.

— A apărut noul volum de studii literare şi artistice „ULTIME SILUETE" de scriitorul renan *H. Eulenberg* în traducerea d-lui *C. Săteanu*.

Volumul are următorul cuprins:

Van Gogh, Jean Paul, Luther, Goethe şi Italia, Robert Schumann, Giordano Bruno, Tiepolo, Columb, Pascal, Bulov, Milton, Eichendorff, El Greco, Andersen, Auzengruber, Berlioz, Waschington, Li-Tai-Pe, Balzac, Reynolds, D'Assisi Leapardi, Dürer, Glück, Rücfert, Geibel, Keller, Conrad F. Meyer, Goldoni, Bismark, Bleichröder, Maeterlink şi H. Eutenberg.

Fiecare volum costă 50 lei.

Librarii din provincie îşi vor adresa comenzile la Tipografia ALBINA str. Seulescu No. 1 Iaşi.

Insula Dracului

Marele roman de senzaţie apărut zilele acestea este descrierea AFACERII DREYFUS, care a făcut atâta vâlvă acum 30 ani.

Romanul ce apare acum arată toate firele cari au dus la osândirea căpitanului nevinovat Dreyfus, tot ce s'a pus la cale ca adevăratul vinovat Esterhazy să fie salvat, apoi suferinţele osânditului în închisoarea din insula Guyana şi în sfârşit lupta ce s'a dat pentru reabilitarea nevinovatului.

Romanul va fi urmărit cu interes chiar de aceia cari au cunoscut la timpul său întreaga afacere care sguduise nu numai Franţa, ci întreaga omenire.

Găsiţi toate fascicolele apărute până acum la toţi depozitarii de ziare (Prima fascicolă gratis).

POEZII DE A. TOMA Un elegant volum, legat, de aproape 200 pag. (tipar. „Cultura Naţională")... Lei 100
:::De vânzare la toate librăriile mari:::
Depozit general la: „AGENCE GÉNÉRALE DE LIBRAIRIE", Str. Lipscani, Bucureşti

In curînd se pune în vînzare:

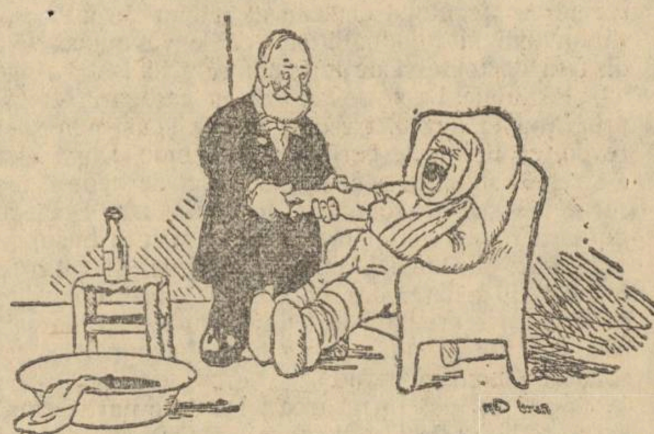
HANUL ANCUŢEI

şi

Venea o moară pe Siret

de MIHAIL SADOVEANU

Circulaţie

Doctorul. — Aţi avut vre-un duel?
Pietonul. — Da... cu un autobuz.

(Le Journal)

Coafura

— Ei, ţi-ai şi tăiat părul... Păcat! Părul e cea mai frumoasă podoabă a femeii. Ascultă-mă pe mine.

(Le Journal)

Moda

El.— Prea îţi arăţi genunchii!
Ea. — Dar tu... nu?

(Le Journal)

Arborele păcii

— Am putea încerca să-i ridicăm tutorul!

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SARINDAR No. 7—11

BIBLIOTECA CENTRALA SIBIU